AL. DUMAS

CĂPITANUL RICHARD

roman

STĂPÎNUL MUNTELUI

roman

CR

Alexandre Dumas
Le Capitaine Richard
Editions de Crémille, Genève
Le Gentilhomme de la montagne
(El Salteador)
Editions de l'Erable, Paris

ALEXANDRE DUMAS

CĂPITANUL RICHARD

STĂPÎNUL MUNTELUI

— două romane —

Traducere de Şerban Velescu

CARTEA ROMÂNEASCĂ
1939

Coperta de *Gh. Baltoc*

ISBN 973-23-0044-2

CĂPITANUL RICHARD

1

Un erou care nu e cel al povestirii noastre

La vreo optsprezece leghe distanță de München, oraș pe care *Ghidul Germaniei*, întocmit de domnii Richard și Quetin, îl desemnează drept unul dintre cele mai alese, nu numai ale Bavariei, ci chiar ale Europei, la nouă leghe de Augsburg, așezarea renumită prin dieta la care Melanchton a redactat, în 1530, Catechismul credinței luterane ; la douăzeci și două de leghe de Regensburg, unde în sălile întunecate ale primăriei s-au ținut între 1662 și 1806 adunările statelor Imperiului German, stă de strajă asemeni unei santinele în poziție avansată, deasupra cursului Dunării, micul oraș Donauwörth.

Patru drumuri duc la vechea cetate, unde Ludovic cel Sever, în temeiul unei nedrepte bănuieli de necredință a pus să fie decapitată nefericita Maria de Brabant : două care vin dinspre Stuttgart, adică din Franța, cel de la Nordlingen și cel de la Dillingen, și două care vin din Austria, cel dinspre Augsburg și cel dinspre Aichach. Primele două merg de-a lungul malului stîng al Dunării, celelalte două, de pe malul drept al fluviului, îl traversează ajungînd la Donauwörth pe un simplu pod de lemn.

Astăzi, cînd pe la Donauwörth trece calea ferată, iar vapoarele coboară Dunărea de la Ulm la Marea Neagră, orașul și-a redobîndit întrucîtva importanța și pare să aibă o viață de oarecare strălucire, dar nu așa stăteau lucrurile la începutul acestui secol.

Și cu toate acestea, vechiul oraș liber care în vremuri obișnuite părea un templu închinat zeițelor Singurătății și Tăcerii, înfățișa la 17 aprilie 1809 un spectacol atît de neobișnuit pentru cei două mii cinci sute de locuitori ai săi, încît, cu excepția copiilor din leagăn și a bătrînilor paralitici, siliți să stea acasă unii din cauza slăbiciunii, iar ceilalți din cauza infirmității, toată populația se îngrămădea pe străzi, în piețe, și, în mod special, pe strada în care dau cele două drumuri care vin de la Stuttgart și în piața Castelului.

Într-adevăr, din seara de 13 aprilie — cînd trei trăsuri de poștă, însoțite de furgoane și de căruțe se opriseră la Hotelul *Racul*, și cînd din prima coborîse un general purtînd, ca împăratul, o pălărioară și o redingotă pe deasupra uniformei, iar din celelalte două un întreg stat-major — se răspîndise zvonul că învingătorul de la Marengo și de la Austerlitz alesese orășelul Donauwörth ca punct de pornire a operațiilor în noua campanie care avea să înceapă împotriva Austriei.

Acest general pe care cei mai curioși, privindu-l în seara aceea pe ferestrele hotelului, hotărîseră că-i un bărbat de vreo cincizeci și șase, cincizeci și șapte de ani, iar cei mai informați pretindeau că este mareșalul Berthier, prinț de Neuchâtel, ce se spunea că-l precede pe împărat cu două sau trei zile — trimisese chiar în noaptea sosirii sale curieri în toate părțile și ordonase o concentrare de trupe la Donauwörth ceea ce, după două zile, începuse să se înfăptuiască, astfel încît, în oraș și în

afara lui, nu se mai auzeau decît tobe şi fanfare, iar din cele patru puncte cardinale nu se mai vedeau venind decît regimente bavareze, würtemburgheze şi franceze.

Să spunem două vorbe despre aceste vechi duşmance care sînt Franţa şi Austria, şi despre împrejurările ce, punînd capăt păcii pe care împăraţii Napoleon şi Francisc al II-lea o juraseră la Presburg, stîrneau toată mişcarea.

Împăratul era în plin război împotriva Spaniei.

Iată cum se întîmplase :

Tratatul de la Amiens care, în 1802, dusese la pacea cu Anglia, nu durase decît un an, Anglia determinîndu-l pe Ioan al VI-lea regele Portugaliei să-şi încalce angajamentele faţă de împăratul francezilor. La această veste, Napoleon s-a mulţumit să scrie un singur rînd şi să-l semneze cu numele său : „Casa de Braganza a încetat să mai domnească". Ioan al VI-lea, împins afară din Europa, a fost silit să înoate, a traversat Atlanticul şi s-a dus să ceară azil coloniilor portugheze.

Camões, naufragiind pe coastele Cochinchinei, îşi salvase poemul pe care-l ţinea cu o mînă în timp ce înota cu cealaltă ; Ioan al VI-lea în furtuna care-l ducea spre Rio de Janeiro a fost silit să dea drumul coroanei. E adevărat că acolo a găsit alta şi că, în schimbul regatului european pierdut, s-a proclamat împărat al Braziliei.

Armatele franceze care obţinuseră trecerea prin Spania au ocupat Portugalia al cărei guvernator a fost numit Junot. Atît de puţin însemna Portugalia, încît nu i s-a numit decît un guvernator.

Dar proiectele împăratului nu se opreau aici.

Tratatul de pace de la Presburg, impus Austriei după bătălia de la Austerlitz, îi asigurase lui Eugène Beauharnais funcţia de vice-rege al Italiei. Tratatul de la Tilsitt, impus Prusiei şi Rusiei după bătălia de la Fried-

land, îi dăruise lui Jérôme regatul Westfaliei — era vorba să fie mutat Joseph şi plasat Murat.

Se luaseră măsuri de precauţie.

Un articol secret al Tratatului de pace de la Tilsitt îl autoriza pe împăratul Rusiei să ocupe Finlanda, iar pe împăratul francezilor să ocupe Spania.

Rămînea de găsit ocazia.

Ocazia n-a întîrziat să se prezinte.

Murat rămăsese la Madrid cu instrucţiuni secrete. Regele Carol al IV-lea i se plînse foarte tare de certurile sale cu fiu-său, care tocmai îl silise să abdice şi-i urmase la tron sub numele de Ferdinand al VII-lea. Murat îl sfătui pe Carol al IV-lea să apeleze în acest scop la aliatul său Napoleon, Carol, care nu mai avea nimic de pierdut, acceptă arbitrajul cu recunoştinţă, iar Ferdinand al VII-lea, care nu era cel mai puternic, a consimţit îngrijorat.

Murat îi împinse încetişor spre Bayonne, unde Napoleon îi aştepta. De îndată ce căzură în gheara leului, soarta lor fu pecetluită : Carol al IV-lea abdică în favoarea lui Joseph, declarîndu-l pe Ferdinand nedemn să domnească. Atunci Napoleon îl prinse cu o mînă pe tată, şi cu cealaltă pe fiu, trimiţîndu-l pe cel dintîi la palatul de la Campiègne, iar pe cel de-al doilea, la castelul de la Valençay.

Dacă lucrul acesta convenea Rusiei cu care fusese aranjat şi care primise o compensaţie, nu convenea deloc Angliei, care nu cîştiga de aici decît sistemul continental. Astfel, ea privea ţintă spre Spania şi se pregătea să profite de prima insurecţie, care, de altfel, nu s-a lăsat aşteptată.

La 27 mai 1808, ziua sfîntului Ferdinand, insurecţia izbucni în zece locuri diferite şi în special la Cádiz, unde

insurgenţii puseră mîna pe flota franceză, care se refugiase aici după dezastrul de la Trafalgar.

Apoi, în nici o lună, în toată Spania se răspîndi următorul catehism :

„Ce eşti tu, copile ?

— Spaniol, din mila Domnului.

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Vreau să spun că sînt un om de bine.

— Cine e vrăjmaşul fericirii noastre ?

— Împăratul francezilor.

— Ce e împăratul francezilor ?

— Un hain ! Izvorul tuturor relelor, nimicitorul tuturor bunurilor, sălaşul tuturor păcatelor !

— Cîte feluri de firi sînt ?

— Două : firea omenească şi cea diavolească.

— Cîţi împăraţi ai francezilor sînt ?

— Unul adevărat, întruchipat în trei făpturi înşelătoare.

— Cum se numesc ?

— Napoleon, Murat şi Manuel Godoy [1].

— Care dintre ei e cel mai rău ?

— Toţi sînt la fel.

— Din cine se trage Napoleon ?

— Din păcat.

— Dar Murat ?

— Din Napoleon.

— Dar Godoy ?

— Din împreunarea celor doi.

— Cum e cel dintîi ?

— Orgolios şi despotic.

— Dar cel de-al doilea ?

[1] Godoy y Álvarez de Faria, Manuel (1767—1851), om politic spaniol, ministru al regelui Carol al IV-lea, a jucat un rol important în istoria Spaniei, în perioada imperiului francez.

— Jefuitor şi crud.
— Dar cel de-al treilea ?
— Lacom, trădător, ignorant.
— Ce sînt francezii ?
— Foşti creştini, care au ajuns eretici.
— Ce caznă merită spaniolul care nu-şi face datoria ?
— Moartea şi ruşinea trădătorilor.
— Cum trebuie să se poarte spaniolii ?
— După învăţăturile Domnului nostru Iisus Cristos.
— Cine o să ne elibereze de duşmani ?
— Încrederea în noi şi armele.
— E oare un păcat să ucizi un francez ?
— Nu, părinte, dimpotrivă, ajungi în împărăţia cerurilor ucigînd unul dintre cîinii ăştia eretici."

Erau nişte principii ciudate, dar în concordanţă cu ignoranţa sălbatică a poporului care le invoca.

A urmat o răscoală generală, care a avut ca rezultat capitularea de la Bailén, adică prima pată ruşinoasă în comportarea armatelor noastre, din 1792 încoace.

Capitularea fusese semnată la 22 iulie 1808.

La 31 ale aceleiaşi luni, o armată engleză debarca în Portugalia.

La 21 august avea loc bătălia de la Vimeiro, care ne costa douăsprezece tunuri şi o mie cinci sute de morţi sau răniţi, în sfîrşit, la 30, Convenţia de la Cintra, care stipula evacuarea Portugaliei de către Junot şi armata lui.

La Paris, efectul acestor veşti a fost cumplit.

Pentru un asemenea necaz, Napoleon nu cunoaşte decît un leac : propria-i prezenţă. Dumnezeu ţine cu el încă, norocul îl va însoţi. Pămîntul Spaniei, la rîndu-i, va vedea minunile întîmplate la Rivoli, la Piramide, la Marengo, Austerlitz, Iena, Friedland. Napoleon se duce să strîngă

mîna împăratului Alexandru, să se convingă de pregătirile Prusiei şi Austriei — pe care noul rege al Saxoniei le supraveghează de la Dresda, iar noul rege al Westfaliei de la Hesse-Cassel — ia cu sine din Germania optzeci de mii de veterani, trece prin Paris, ca să anunţe Corpul legislativ că în curînd vulturii vor pluti deasupra turnurilor Lisabonei, şi pleacă în Spania.

La 4 noiembrie soseşte la Tolosa.

La 10, mareşalul Soult, ajutat de generalul Mouton, cucereşte Burgos, capturează douăzeci de tunuri, ucide trei mii de spanioli şi ia tot atîţia prizonieri.

La 12, mareşalul Victor distruge cele două corpuri de armată ale lui la Romana şi Blake la Espinosa, le ucide opt mii de oameni, zece generali, face douăsprezece mii de prizonieri şi capturează cincizeci de tunuri.

La 33, mareşalul Lannes distruge la Tudela armatele lui Palafox şi Cartanos, le cucereşte treizeci de tunuri, ia trei mii de prizonieri şi ucide patru mii de oameni.

„Drumul Madridului este deschis ? Intraţi în oraşul lui Filip al V-lea, Sire. Nu sînteţi Voi moştenitorul lui Ludovic al XIV-lea şi nu cunoaşteţi oare drumul tuturor capitalelor ? De altfel, o delegaţie a oraşului Madrid Vă aşteaptă şi Vă întîmpină, ca să Vă mulţumească pentru iertarea pe care Veţi binevoi să i-o acordaţi... Acum urcaţi-vă pe terasa Escurialului şi ascultaţi : din toate părţile nu se aud decît ecouri ale victoriei !

Iată, acesta este vîntul de la răsărit, care Vă aduce zvonul luptelor de la Clinas, Llobregat, sau Felice şi Molino del Rey ; alte cinci nume de trecut în calendarul nostru, şi nu mai avem duşmani în Catalonia !

Iată, acesta e vîntul de la apus care vine la rîndu-i să Vă mîngîie blînd urechea : el soseşte din Galicia şi Vă vesteşte că Soult a înfrînt ariergarda lui Moore şi a silit să capituleze o întreagă divizie spaniolă ; apoi, mai mult decît atît, locotenentul vostru a trecut peste trupurile spaniolilor ; i-a ajuns pe englezi şi i-a azvîrlit pe corăbiile lor care au întins pînzele şi s-au făcut nevăzute, lăsîndu-i pe cîmpul de luptă pe generalul comandant şi pe alţi doi generali ucişi !

Iată, acesta e vîntul de la miază-noapte, care, încărcat de flăcări, Vă aduce ştirea cuceririi Saragosei. Ne-am luptat douăzeci şi opt de zile pînă cînd am intrat în oraş, Sire ! Şi încă douăzeci şi opt după ce am intrat, ne-am bătut din casă în casă, ca la Sagunto, ca la Numancia, ca la Calahorra ! S-au bătut bărbaţii, s-au bătut femeile, bătrînii s-au bătut, copiii s-au bătut, preoţii s-au bătut ! Francezii sînt stăpînii Saragosei, adică a ceea ce a fost un oraş, iar acum nu mai e decît o ruină !

Iată, acesta e vîntul de la miază-zi, care Vă aduce vestea că a fost cucerit Oporto. Răscoala este înăbuşită, dacă nu stinsă în Spania ; Portugalia e ocupată, dacă nu recucerită ; V-aţi ţinut de cuvînt, Sire ! Vulturii voştri plutesc pe deasupra turnurilor Lisabonei !

Dar tu unde eşti, învingătorule ? Şi de ce, de îndată ce ai venit, ai plecat înapoi ?

A, da, vechea ta vrăjmaşă, Anglia, a încîntat Austria ; i-a spus că eşti la şapte sute de leghe de Viena, că ai nevoie de toate forţele în jurul tău şi că momentul e tocmai potrivit ca să recucerească Italia de la tine, pe care papa Pius al VII-lea te-a excomunicat ca pe Henri al IV-lea al Germaniei şi pe Filip August al Franţei — şi să te gonească din Germania. Iar ea, înfumurata, a crezut-o ! A adunat cinci sute de mii de oameni şi i-a dat pe mîna

celor trei arhiduci ai săi, Carol, Ludovic şi Ioan spunîndu-le :

„Haideţi, vulturii mei negri ! Vă dau să sfîşiaţi vulturul roşcat al Franţei !“

La 17 ianuarie, Napoleon porni călare din Valladolid, pe 18 sosi la Burgos, iar pe 19 la Bayonne ; acolo se urcă în trăsură şi, cînd toată lumea îl mai credea încă în vechea Castilie, pe 22, la miezul nopţii, bătu la porţile palatului Tuileries spunînd : „Deschideţi, a sosit viitorul învingător de la Eckmühl şi Wagram !“

De altfel, viitorul învingător de la Eckmühl şi Wagram se întorcea la Paris foarte prost dispus, şi asta din motive bine întemeiate.

Acest război din Spania pe care-l crezuse folositor nu-i era plăcut, dar odată început, avusese cel puţin avantajul că-i atrăsese pe englezi pe continent.

Asemeni uriaşului libian, atunci cînd atingea pămîntul, Napoleon se simţea într-adevăr puternic. Dacă ar fi fost Temistocle, i-ar fi aşteptat pe perşi la Atena şi n-ar fi desprins Atena de malul ei, ca s-o transporte în golful Salamina.

Şansa, această iubită care-i fusese întotdeauna atît de credincioasă, fie că o silise să-l întovărăşească de la Adige la Nil, sau să-l urmeze de la Niemen la Manzanares, îl trădase la Abukir şi la Trafalgar.

Iar atunci cînd obţinuse trei victorii asupra englezilor, ucigîndu-le doi generali şi rănindu-l pe al treilea, împingîndu-i în mare, întocmai cum făcea Hector cu grecii, în lipsa lui Ahile, era silit deodată să părăsească peninsula, aflînd ce se petrecea în Austria şi chiar în Franţa !

Astfel, sosind la Tuileries şi intrînd în apartamentul său, aruncă în treacăt, deşi era ora două dimineaţa, o pri-

vire spre pat, și spuse trecînd din dormitor în cabinetul său de lucru :

— Treziți-l pe arhicancelar și anunțați-i pe ministrul poliției și pe marele elector că-i aștept, pe primul la ora patru, iar pe celălalt la cinci.

— Trebuie s-o anunțăm pe Maiestatea sa împărătească de întoarcerea Maiestății Voastre ? întrebă ușierul căruia i se dăduse acest ordin.

Împăratul se gîndi o clipă.

— Nu, spuse, vreau să-l văd mai întîi pe ministrul poliției... Numai că ai grijă să nu fiu deranjat pînă la sosirea lui ; o să dorm.

Ușierul ieși, iar Napoleon rămase singur.

Atunci întorcînd privirea spre pendulă :

— E două și un sfert, spuse ; la două și jumătate o să mă trezesc.

Și, aruncîndu-se într-un fotoliu, puse mîna stîngă pe brațul jilțului, o vîrî pe dreapta între haină și cămașă, își rezemă capul de spătarul din lemn de acaju, închise ochii, scoase un suspin slab și adormi.

Napoleon poseda, întocmai ca și Cezar, însușirea prețioasă de a adormi acolo unde se putea, cînd voia și atîta vreme cît trebuia : cînd spunea : „o să dorm un sfert de oră", se întîmpla rareori ca aghiotantul, valetul sau secretarul căruia i se poruncise să-l trezească și la ora respectivă intra în cameră pentru a îndeplini ordinul să nu-l găsească tocmai deschizînd ochii. În afară de aceasta — privilegiu, ca și cel dintîi, al unor oameni de geniu — Napoleon se trezea fără nici o tranziție de la somn la starea de veghe ; ochii lui deschizîndu-se din nou păreau de îndată luminați ; creierul îi era la fel de limpede, iar ideile la fel de precise după o clipă de la deșteptare, ca și cu o clipă înainte de a adormi.

Deci abia se închisese ușa în urma valetului însărcinat să-i convoace pe cei trei oameni de stat, că Napoleon adormise, fără ca vreuna dintre pasiunile care-i frămîntau sufletul să i se reflecte pe chip.

O singură lumînare ardea în cabinet. La dorința exprimată de împărat de a dormi cîteva clipe, ușierul luase cele două candelabre a căror lumină prea vie l-ar fi putut stingheri pe Napoleon ; nu lăsase decît sfeșnicul cu care îi luminase stăpînului său și aprinsese candelabrele.

Întregul cabinet plutea astfel într-o lumină slabă, caldă și transparentă care făcea ca lucrurile să pară atît de încîntătoare și de vaporoase. În mijlocul acestui întuneric sau al acestei lumini întunecoase, cum vreți să-i spuneți, se ivesc visele pe care le stîrnește somnul sau stafiile pe care le evocă remușcările.

Se părea că un vis sau o stafie așteptase pentru a se ivi ca această lumină tainică să domnească împrejurul împăratului, fiindcă de îndată ce acesta închise ochii, tapiseria care masca o ușiță se dădu la o parte și își făcu apariția o siluetă albă ; din cauza pînzei fine și transparente în care era înfășurată și mișcărilor unduioase, ea avea înfățișarea fantastică a unei umbre.

Umbra se opri o clipă în ușă ca într-un cadru de întuneric, apoi, cu un pas atît de ușor și de aerian încît liniștea nu fu tulburată deloc de scîrțîitul parchetului, se apropie încetișor de Napoleon.

Ajunsă lîngă el, scoase dintr-un nor de muselină o mînă încîntătoare pe care o puse pe spătarul fotoliului aproape de capul lui care semăna cu acela al unui împărat roman, privi cîtva timp cu nesfîrșită dragoste chipul frumos, calm ca medalia lui August, scoase un suspin pe jumătate stăpînit, își apăsă cu mîna stîngă inima ca să-i stăpînească bătăile, se aplecă ținîndu-și răsuflarea, abia

atinse fruntea celui ce dormea cu respirația mai curînd decît cu buzele, apoi simțind la atingerea aceasta, oricît de ușoară o înfiorare în mușchii feței atît de nemișcate încît i se păruse că sărută o mască de ceară, se trase iute înapoi.

Mișcarea pe care o stîrnise fu, de altfel, pe cît de puțin simțită pe atît de trecătoare : chipul liniștit, ridat pentru o clipă la atingerea acestui suflu de dragoste, ca suprafața unui lac la acela al brizei nocturne, își recăpătă înfățișarea placidă, în timp ce, cu mîna tot pe inimă, umbra vizitatoare se apropie de birou, scrise cîteva cuvinte pe o jumătate de foaie de hîrtie, se întoarse spre cel ce dormea, strecură hîrtia în deschizătura făcută între vestă și cămașă, de o mînă ce nu era mai puțin albă și delicată decît a sa; apoi la fel de ușor cum venise, înăbușind zgomotul pașilor în vata moale a covorului, se făcu nevăzută pe aceeași ușă pe care intrase.

La cîteva clipe după ce se făcu nevăzută, chiar cînd pendula urma să sune ora două și jumătate, împăratul deschise ochii și își retrase mîna de la piept.

Pendula sună.

Napoleon zîmbi cum ar fi zîmbit August văzînd că e la fel de stăpîn pe sine în timpul somnului, ca și în stare de veghe, și ridică hîrtia pe care o făcuse să cadă scoțîndu-și mîna din vestă.

Pe ea desluși cîteva cuvinte scrise, și se aplecă spre singura luminare care lumina apartamentul, dar înainte de a fi descifrate cuvintele, recunoscu scrisul.

Scoase un suspin și citi :

„Iată-te ! Te-am sărutat ; nu-mi trebuie mai mult.

Cea care te iubește mai mult decît orice pe lume."

„Joséphine“, murmură el privind în jurul său de parcă s-ar fi aşteptat să o vadă apărînd din adîncul apartamentului, sau să iasă de după vreo mobilă.

Dar era singur.

În clipa aceea, uşa se deschise ; uşierul intră din nou ducînd două candelabre şi anunţînd :

„Excelenţa Sa domnul arhicancelar.“

Napoleon se ridică, se duse să se rezeme de şemineu şi aşteptă.

2

Trei bărbaţi de stat

Înapoia uşierului se ivi înaltul personaj care fusese anunţat.

Régis de Cambacérès avea pe vremea aceea cincizeci şi şase de ani, adică era cu cincisprezece sau şaisprezece ani mai vîrstnic decît cel care-l chemase. Era un bărbat blînd şi binevoitor din fire. Jurisconsult învăţat, îi urmase tatălui său în funcţia de consilier la Curtea de conturi, în 1792 fusese ales deputat în Convenţia naţională ; la 19 ianuarie 1793 votase pentru suspendarea sentinţei de condamnare la moarte a regelui. În 1794 devenise preşedinte al Comitetului Salvării publice, iar în anul următor fusese numit ministru al Justiţiei. În 1799 fusese ales de Bonaparte al doilea consul. În sfîrşit, în 1804, fusese numit arhicancelar, prinţ al Imperiului şi duce de Parma.

Ca fizic, era un bărbat de statură mijlocie, ameninţat de obezitate, foarte mîncăcios, foarte curat, foarte cochet şi care, deşi jurist de obîrşie, se adaptase mediului Curţii cu o promptitudine pe care marele reconstructor al edificiului social o preţuia mult.

Apoi, în ochii lui Napoleon mai avea şi un altfel de merit : Cambacérès înţelesese de minune că bărbatul de

geniu pe care-l precedase pe scena politică şi care, trecînd alături de el, îl făcuse părtaş la norocul său, după ce-l primise, ca pe un egal, în familie, avea drept la respectul lui deoarece devenise acel ales al destinului ce acum poruncea Europei. Fără să coboare pînă la umilinţă, avea deci faţă de el nu poziţia unui om care linguşeşte, ci a unuia care admiră. De altfel, gata întotdeauna să vină în întîmpinarea oricărei dorinţe a împăratului, un sfert de oră îi fusese de ajuns ca să-şi facă o toaletă care în cercul palatului ar fi fost socotită ireproşabilă şi, deşi trezit la ora două dimineaţa, adică din plin somn — ceea ce îi era deosebit de neplăcut — avea privirea la fel de ageră, şi expresia zîmbitoare de parcă ar fi fost chemat la ora şapte seara, adică atunci cînd, după ce s-a ridicat de la masă şi şi-a băut cafeaua, s-ar fi bucurat de starea plăcută care, după o cină bună, însoţeşte o digestie uşoară.

Chipul celui cu care se întîlnea era departe de a arăta buna-dispoziţie ce-l lumina pe al său ; astfel că zărindu-l, arhicancelarul făcu o mişcare ce semăna cu un pas de retragere.

Napoleon, cu privirea-i de vultur căreia nu-i scăpa nimic, nu numai în ce priveşte lucrurile importante, ci şi, ceea ce e mai neobişnuit, în cele mărunte, văzu mişcarea, înţelese pricina şi îmblînzindu-şi chiar în acea clipă expresia feţei, spuse :

— Intră, intră, domnule arhicancelar ! Nu pe dumneata sînt supărat.

— Şi Maiestatea Voastră n-o să se supere niciodată pe mine, nădăjduiesc, răspunse Cambacérès, fiindcă aş fi un om nenorocit în ziua în care nu i-aş mai fi pe plac.

În clipa aceea valetul se retrase, lăsînd cele două candelabre şi luînd lumînările.

— Constant, spuse împăratul, închide ușa ; stai în anticameră și invită în salonul verde persoanele pe care le aștept.

Apoi, întorcîndu-se spre Cambacérès :

— Ah, continuă el, ca și cum respira în sfîrșit după o îndelungă sufocare, iată-mă în Franța ! Iată-mă la Tuileries ! Sîntem singuri, domnule arhicancelar, să vorbim deschis.

— Sire, răspunse arhicancelarul, exceptînd respectul care mă face să-mi pun stavilă cuvintelor, nu vorbesc niciodată altfel Maiestății Voastre.

Împăratul îl privi pătrunzător.

— Te osteneşti, Cambacérès, te necăjeşti ; spre deosebire de alții, care n-au alt țel decît să se pună în lumină, dumneata cauți să treci tot mai neobservat pe zi ce trece ; nu-mi place asta, gîndeşte-te că în ordinea civilă eşti primul după mine.

— Știu că Maiestatea Voastră s-a purtat cu mine după bunătatea sa, nu după meritele mele.

— Te înşeli, m-am purtat după valoarea dumitale ; din cauza asta ți-am încredințat grija legilor, nu numai după ce se nasc, dar și în timpul gestației mamei lor Justiția, cînd urmează să se nască. Ei bine, lucrul la Codul de instrucție criminală nu înaintează ; îți spusesem că vreau să se termine în 1808, și iată-ne pe 22 ianuarie 1809 și deși corpul legislativ s-a întrunit în timp ce am lipsit, codul n-a fost terminat și poate n-o să fie încă trei luni de acum înainte.

— Maiestatea Voastră îmi îngăduie să-i spun în legătură cu asta întregul adevăr ? se încumetă arhicancelarul.

— La naiba ! spuse împăratul.

— Ei bine, Sire, văd, nu cu teamă — n-o să am niciodată vreo teamă atîta vreme cît Maiestatea Voastră va ţine sceptrul sau spada —, ci cu părere de rău, că un duh al îngrijorării şi indisciplinei începe să se strecoare peste tot.

— Nu-i nevoie să mi-o spui dumneata, domnule, văd şi eu asta. Şi am venit ca s-o combat, la fel ca pe austrieci.

— Astfel, de exemplu, Sire, continuă Cambacérès, corpul legislativ...

— Corpul legislativ ! repetă Napoleon accentuînd cele două cuvinte şi ridicînd din umeri.

— Corpul legislativ, reluă Cambacérès ca un om care ţine să-şi termine gîndul, corpul legislativ unde rarii opozanţi nu izbutesc niciodată să întrunească douăsprezece sau cincisprezece voturi împotriva proiectelor pe care i le supunem, ne înfruntă, de două ori cu cîte optzeci de bile negre, iar o dată cu o sută !

— Ei bine, o să sfărîm corpul legislativ !

— Nu, Sire, o să alegeţi momentul cînd o să fie mai dispus să aprobe. Doar să rămîneţi la Paris... Oh, Doamne, cînd Maiestatea Voastră e la Paris totul merge bine.

— Ştiu, dar din nefericire nu pot rămîne aici.

— Cu atît mai rău !

— Da, cu atît mai rău ! O să-mi amintesc îndată vorba asta şi dacă n-o să mi-o amintesc, adu-mi aminte dumneata de un oarecare Malet.

— Maiestatea Voastră spunea că nu poate rămîne la Paris ?

— Crezi că am venit în patru zile de la Valladolid ca să rămîn la Paris ? Nu, trebuie să fiu în trei luni la Viena.

— Oh, Sire, spuse Cambacérès cu un suspin, din nou război !

— Şi dumneata, Cambacérès ! Dar ce, eu fac războiul?

— Dar, Sire, Spania... îndrăzni cu timiditate arhicancelarul.

— Da, războiul ăsta, poate ; dar de ce l-am făcut ? Fiindcă am crezut că pacea în nord e sigură. Puteam oare bănui că avînd Rusia aliată, Westfalia şi Olanda drept surori, Bavaria prietenă, Prusia redusă la o armată de patruzeci de mii de oameni, Austria cu vulturul ei căruia îi retezasem unul din cele două capete — Italia — o să găsească mijlocul să înroleze şi să înarmeze cinci sute de mii de oameni împotriva mea ? Oare la Viena curg apele rîului Lete şi nu ale Dunării ? Or fi uitat pînă şi lecţiile experienţei ? Au nevoie de altele ? o să le primească şi, de data asta, vor fi cumplite, te asigur ! Nu vreau război, nu mă interesează, iar Europa întreagă e martoră că toate sforţările mele, toată atenţia mea erau îndreptate spre cîmpul de bătălie pe care Anglia l-a ales, adică spre Spania.

Austria i-a mai salvat o dată pe englezi în 1805, în momentul cînd mă pregăteam să străbat strîmtoarea Calais, şi-i salvează şi azi oprindu-mă în clipa cînd eram pe cale de a-i arunca în mare, de la primul pînă la ultimul. Ştiu prea bine că dispărînd dintr-un loc, ei apar în altul, dar Anglia nu e, ca Franţa, o naţiune războinică, ci de negustori, e Cartagina, ba chiar Cartagina fără Hannibal. În cele din urmă aş fi stors-o de soldaţi, sau aş fi silit-o să-i scoată din India, şi dacă împăratul Alexandru se ţine de cuvînt, acolo o aştept... Ah, Austria, Austria ! O să plătească scump diversiunea asta ! Sau o să dezarmeze pe loc, sau o să aibă de dus un război de distrugere, dacă dezarmează astfel încît să nu-mi lase nici o îndoială asupra intenţiilor ei viitoare, vîr şi eu înapoi sabia în teacă, fiindcă n-am chef s-o scot decît în Spania şi impo-

triva englezilor, dacă nu, arunc patru sute de mii de oameni spre Viena, iar în viitor Anglia n-o să mai aibă aliaţi pe continent.

— Patru sute de mii de oameni, Sire ? repetă Cambacérès.

— Mă întrebi unde sînt, nu-i aşa ?

— Da, Sire, abia dacă văd vreo sută de mii disponibili.

— Ah, începeţi să-mi număraţi soldaţii şi dumneata cel dintîi, domnule arhicancelar !

— Sire...

— Se spune : „Nu mai are decît două sute de mii de oameni, doar o sută cincizeci de mii !“ Se spune : „Putem să scăpăm de stăpîn ; stăpînul slăbeşte, stăpînul nu mai are decît două armate !“ Cei ce spun asta se înşeală...

Napoleon se lovi peste frunte.

— Puterea mea e aici !

Apoi întinzîndu-şi braţele :

— Şi iată-mi armatele, adăugă el. Vrei să ştii cum o să pot aduna patru sute de mii de oameni ? O să-ţi spun...

— Sire...

— O să-ţi spun... nu pentru dumneata, Cambacérès, care poate încă mai crezi în norocul meu, o să-ţi spun ca s-o repeţi altora. Armata mea de pe Rin numără douăzeci şi unu de regimente de infanterie care au cîte patru batalioane fiecare (ar trebui să aibă cinci, dar asta-i realitatea, să nu ne facem iluzii) : asta înseamnă optzeci şi patru de batalioane, adică şaptezeci de mii de infanterişti.

Am, în afară de asta, cele patru divizii ale mele Carra, Saint-Cyr, Legrand, Boudet, Molitor ; n-au decît cîte trei batalioane, adică treizeci de mii de oameni ; iată o sută

de mii, fără să-i socotim pe cei cinci mii ai diviziei Dupas. Am paisprezece regimente de cuirasieri, care-mi dau douăsprezece mii de cavaleriști cel puțin și, luînd tot ce mai rămîne disponibil în cazărmi, ajung la paisprezece mii. Am șaptesprezece regimente de infanterie ușoară : să zicem șaptesprezece mii de oameni ; în afară de asta, cazărmile mele sînt pline de dragoni gata formați ; aducîndu-i din Languedoc, din Guyenne, Poitou și Anjou, adun cu ușurință cinci sau zece mii. Astfel, iată-ne cu o sută de mii de infanteriști și treizeci sau treizeci și cinci de mii de cavaleriști.

— Sire, toți ăștia fac o sută treizeci și cinci de mii de oameni, iar Maiestatea Voastră a spus *patru sute de mii !*

— Stai puțin... Douăzeci de mii de artileriști, douăzeci de mii din gardă, o sută de mii de germani !

— Asta face cu totul, Sire, două sute șaizeci și șapte de mii de oameni.

— Bine ! Iau cincizeci de mii din armata mea din Halia ; trec prin Tarvis și vin să mă întîlnească în Bavaria. Adaug zece mii de italieni, zece mii de francezi scoși din Dalmația și iată-ne cu încă șaptezeci de mii de oameni.

— Ceea ce înseamnă trei sute treizeci și șapte de mii de oameni.

— Ei bine, o să vezi îndată că o să avem prea mulți.

— Caut surplusul, Sire.

— Mi-ai uitat recruții, domnule ! uiți să senatul dumitale tocmai a autorizat în septembrie anul trecut două înrolări.

— Una, cea din 1809, e de acum sub arme ; cea din 1810, conform legii, în primul an trebuie să servească doar în interior.

— Da, domnule, dar crezi că pentru o sută cincisprezece departamente ajung optzeci de mii de oameni ? Nu, ridic înrolarea la o sută de mii și rechem sub arme cîte douăzeci de mii din contingentele 1809, 1808, 1807 și 1806. Asta face optzeci de mii de oameni, domnule, optzeci de mii de bărbați împliniți, de douăzeci, douăzeci și unu, douăzeci și doi și douăzeci și trei de ani, în timp ce aceia din 1810 n-au decît optsprezece. Astfel, i-aș putea lăsa fără nici un neajuns pe ăștia să îmbătrînească.

— Sire, cele o sută cincisprezece departamente nu dau anual decît trei sute treizeci și șapte de mii de bărbați de vîrsta serviciului militar ; să iei o sută de mii din trei sute treizeci și șapte de mii, înseamnă să iei mai mult de un sfert, și nu există populație care să nu piară dacă îi iei în fiecare an un sfert dintre bărbații ajunși la vîrsta bărbăției.

— Dar cine spune că o să i se ia în fiecare an ? Îi iau pe patru ani și eliberez definitiv contingentele anterioare... O dată nu înseamnă mereu, e pentru prima și ultima oară. Pe acești optzeci de mii îi dau gărzii mele să-i formeze, ea se pricepe ; asta o să dureze trei luni. Pînă la sfîrșitul lui aprilie o să fiu pe Dunăre cu patru sute de mii de oameni ; atunci, așa cum face azi, Austria, o să-mi numere legiunile și îți spun că dacă mă silește să lovesc, Europa o să fie îngrozită o dată pentru totdeauna de loviturile pe care o să le dau !

Cambacérès oftă.

— Maiestatea Voastră n-are alte ordine să-mi dea ? întrebă el.

— Mîine să se întrunească corpul legislativ.

— E în ședință de cînd ați plecat, Sire.

— Adevărat... Mîine merg acolo și o să-mi cunoască voința.

Cambacérès schiță gestul de a se retrage, dar se întoarse :

— Maiestatea Voastră mi-a spus să-i amintesc de un oarecare general Malet.

— Da, ai dreptate... Dar o să discut despre asta cu domnul Fouché. Spune cînd pleci să intre domnul Fouché, care trebuie să fie în salonul verde.

Cambacérès se înclină ca să iasă.

— La revedere, dragă arhicancelare, îi strigă Napoleon cînd ajunse la ușă cu glasul lui cel mai blînd însoțind despărțirea de un gest prietenesc ce-l făcu pe Cambacérès să iasă mai liniștit în ceea ce-l privea, dar nu pentru soarta Franței.

După ce el ieși, Napoleon începu să se plimbe cu pași mari prin cameră.

De nouă ani de domnie adevărată — întrucît consulatul fusese o domnie — văzuse în spatele admirației pe care o stîrnea, neîncrederea, chiar dezaprobarea, dar niciodată îndoiala.

Lumea se îndoia ! De ce ? De norocul lui !

Era chiar dezaprobat. Și unde se întîmplase asta pentru prima oară ? În armata lui, în garda lui, la veteranii lui !

Bailén cu fatala lui capitulare fusese o lovitură cumplită pentru renumele lui.

Varus, cel puțin, fusese ucis împreună cu cele trei legiuni pe care i le cerea August. Varus nu se predase !

Chiar înainte de a pleca din Valladolid, Napoleon știa tot ce-i spusese acum Cambacérès și multe alte lucruri în plus.

În ajunul plecării, trecuse în revistă grenadierii ; i se raportase că acești pretorieni sînt nemulțumiți că-i lasă în Spania, și voia să vadă de aproape fețele bătrîne, arse de

soarele Italiei şi al Egiptului, ca să ştie dacă o să îndrăznească să fie nemulţumiţi.

Coborî de pe cal şi trecu pe jos printre rîndurile lor. Grenadierii, posomorîţi şi muţi, prezentară armele ; nici un strigăt de „Trăiască împăratul !“ nu se auzi. Un singur om şopti :

— În Franţa, Sire.

Asta aştepta Napoleon.

Cu o mişcare irezistibilă, îi smulse puşca din mîini şi-l scoase din rînduri spunîndu-i :

— Nenorocitule, ai merita să pun să te împuşte, şi puţin lipseşte s-o fac !

Apoi adresîndu-se tuturor :

— Ştiu bine, spuse, că vreţi să vă întoarceţi la Paris, la obiceiurile şi amantele voastre. Ei bine, o să vă ţin sub arme şi la optzeci de ani !

Şi aruncă înapoi puşca în braţul grenadierului care, de durere, o lăsă să cadă. În acel moment de exasperare îl zări pe generalul Legendre, unul dintre semnatarii capitulării de la Bailén.

Se duse drept spre el cu o privire ameninţătoare.

Generalul se opri, de parcă picioarele i-ar fi prins rădăcini în pămînt.

— Dă-mi mîna, generale, spuse el.

Generalul întinse şovăind mîna.

— Mîna asta, continuă împăratul privind-o, cum de nu s-a uscat cînd a semnat capitularea de la Bailén ?

Şi o împinse înapoi, de parcă ar fi fost mîna unui trădător.

Generalul care, semnînd, nu făcuse altceva decît să execute ordinele superiorilor, rămase distrus.

Atunci Napoleon încălecînd din nou, roşu la faţă, se întorsese la Valladolid, de unde, după cum am spus, plecase a doua zi spre Franţa.

Era în acecaşi stare de spirit, cînd uşierul deschizînd uşa anunţă :

— Excelenţa sa ministrul Poliţiei.

Şi chipul palid al lui Fouché, care acum pălise şi mai mult de teamă, apăru şovăind în uşă.

— Da, domnule, spuse Napoleon, înţeleg că şovăi să mi te înfăţişezi.

Fouché era unul dintre caracterele care dau înapoi în faţa unei primejdii necunoscute, dar merg drept spre ea sau o aşteaptă de îndată ce s-a conturat.

— Eu, Sire ? întrebă el, ridicîndu-şi capul cu păr galben, cu ten livid, cu ochii albaştri ca faianţa, cu gura lată ; eu, fostul mitralior din Lyon, de ce aş şovăi să mă înfăţişez Majestăţii Voastre ?

— Fiindcă eu nu sînt un Ludovic al XVI-lea !

— Majestatea Voastră face aluzie — şi nu-i pentru prima oară — la votul meu din 19 ianuarie...

— Ei da, şi dacă aş face ?

— Atunci v-aş răspunde, Sire, că, în calitate de deputat în Convenţia naţională, jurasem credinţă naţiunii şi nu regelui : mi-am respectat jurămîntul faţă de naţiune.

— Dar pe 13 Thermidor anul VII, cui i-ai jurat ? Mie ?

— Nu, Sire.

— Atunci de ce m-ai slujit atît de bine la 18 Brumar ?

— Majestatea Voastră îşi aminteşte de vorbele lui Ludovic al XIV-lea, „Statul sînt eu“ ?

— Da, domnule.

— Ei bine, Sire, la 18 Brumar, naţiunea eraţi dumneavoastră, iată de ce v-am slujit.

— Ceea ce nu m-a împiedicat să-ţi retrag în 1802 portofoliul Poliţiei.

— Maiestatea Voastră nădăjduia să găsească un ministru al Poliţiei dacă nu mai credincios, cel puţin mai priceput ca mine... Şi mi-aţi înapoiat portofoliul în 1804 !

Napoleon se plimbă în lung şi-n lat prin faţa şemineului cu capul înclinat şi mototolind în mînă hîrtia pe care Joséphine scrisese cele cîteva cuvinte. . .

Apoi, oprindu-se deodată şi ridicînd capul :

— Cine ţi-a dat voie, întrebă el fixînd cu privirea-i de şoim, cum spune Dante, pe ministrul Poliţiei, să discuţi despre divorţ cu împărăteasa ?

Dacă Fouché n-ar fi stat departe de lumină s-ar fi putut vedea că e mai palid decît la început.

— Sire, răspunse el, cred că ştiu că Maiestatea Voastră doreşte cu ardoare divorţul.

— Ţi-am încredinţat eu dorinţa asta ?

— Am spus *cred că ştiu,* şi m-am gîndit să fiu pe plac Maiestăţii Voastre, pregătind-o pe împărăteasă pentru acest sacrificiu.

— Da, în mod brutal, după obiceiul dumitale.

— Sire, nu-ţi poţi schimba firea ; la început am fost prefect la Oratorieni şi le porunceam copiilor neascultători ; mi-a rămas ceva din nerăbdările mele tinereşti. Sînt un copac care face fructe, nu-mi cereţi flori.

— Domnule Fouché, *prietenul dumitale* (şi Napoleon apăsă intenţionat pe cele două cuvinte), domnul de Talleyrand recomandă un singur lucru slujitorilor lui : „Nu fiţi zeloşi". O să împrumut de la el axioma asta, ca să ţi-o aplic ; de data asta ai depus prea mult zel : nu vreau să aibă nimeni iniţiative pentru mine, nici în probleme de stat, nici în chestiuni de familie.

Fouché păstră tăcerea.

— Şi în legătură cu domnul de Talleyrand, continuă împăratul, cum se face că înainte de plecarea mea v-am lăsat duşmani de moarte iar acum vă regăsesc prieteni buni ? Vreme de zece ani de ură şi de jigniri reciproce v-am auzit, pe dumneata numindu-l diplomat uşuratec, iar pe el numindu-te bădăran intrigant ; pe dumneata disprețuind o diplomaţie care pretindeai că merge singură, ajutată de victorie, pe el batjocorind etalarea zadarnică a unei poliţii pe care supunerea generală o făcea lesnicioasă şi chiar nefolositoare. Spune-mi, situaţia e oare chiar atît de gravă încît, sacrificîndu-vă naţiunii, cum spui, aţi uitat amîndoi neînţelegerile ? După ce v-au apropiat persoane oficioase, v-aţi împăcat public, v-aţi vizitat public, v-aţi spus pe şoptite că e cu putinţă ca în Spania să dau de cuţitul vreunui fanatic, sau, în Austria, de o ghiulea de tun ; v-aţi spus asta, nu-i aşa ?

— Sire, răspunse Fouché, cuţitele spaniole se pricep la mari regi — dovadă, Henric al IV-lea — iar ghiulelele austriece la mari căpitani — dovadă Turenne şi mareşalul de Berwick.

— Răspunzi cu o linguşire unui fapt, domnule. N-am murit şi nu vreau să-şi împartă cineva succesiunea mea în timpul vieţii mele.

— Sire, ideea asta e departe de orice gînd, şi mai ales de al nostru.

— Dimpotrivă, e atît de aproape de gîndul vostru, încît urmaşul meu era chiar ales, desemnat de voi ! De ce nu-l ungeţi dinainte ? Momentul e potrivit : papa tocmai m-a excomunicat ! Ei, asta ! Deci, coroana Franţei, domnule, crezi că se potriveşte pe orice cap ? Dintr-un mare duce de Saxonia poţi face un rege al Saxoniei, domnule ; dar pe marele duce de Berry nu-l poţi face regele Franţei

sau împăratul francezilor ; ca să ajungi rege trebuie să fii din sîngele Sfîntului Ludovic, iar ca să fii împărat trebuie să fii din sîngele meu. E adevărat, domnule, că dumneata ai un mijloc de a grăbi clipa cînd n-o să mai fiu aici.

— Sire, spuse Fouché, aştept ca Maiestatea Voastră să mi-l indice.

— La naiba ! Este să-i laşi pe conspiratori nepedepsiţi.

— A conspirat cineva împotriva Maiestăţii Voastre şi a rămas nepedepsit ? Sire, numiţi-mi-i pe oamenii aceia.

— O, nu-i prea greu, o să-ţi numesc trei.

— Maiestatea Voastră vrea să vorbească despre pretinsa conspiraţie, descoperită de prefectul vostru de poliţie domnul Dubois ?

— Da, prefectul meu de poliţie, domnul Dubois care nu-i ca dumneata, devotat naţiunii, domnule Fouché, ci mie !

Fouché ridică uşor din umeri ; mişcarea, deşi abia vizibilă, nu scăpă neobservată de împărat.

— Ridică din umeri dacă nu îndrăzneşti să ridici glasul ! continuă Napoleon. Nu-mi plac neîncrezătorii în materie de comploturi.

— Maiestatea Voastră îi cunoaşte pe oamenii despre care e vorba ?

— Cunosc pe doi din trei : pe generalul Malet, un conspirator incorigibil...

— Maiestatea Voastră crede că generalul Malet conspiră ?

— Sînt sigur de asta.

— Şi Maiestatea Voastră se teme de o conspiraţie condusă de un nebun ?

— Te înşeli de două ori : mai întîi fiindcă nu mă tem de nimic ; în al doilea rînd, pentru că generalul Malet nu-i nebun.

— Este cel puţin stăpînit de o idee fixă.

— Da, dar monomania lui e cumplită, eşti de acord cu mine, fiindcă într-o bună zi el va profita de absenţa mea, aşteptînd să fiu la trei sute de leghe, la patru sute, poate şase sute de leghe, ca să împrăştie deodată zvonul că am murit şi cu vestea asta să stîrnească o răscoală.

— Maiestatea Voastră crede că lucrul acesta e cu putinţă ?

— Cîtă vreme n-o să am un moştenitor, da.

— Iată de ce am îndrăznit să-i vorbesc de divorţ Maiestăţii Sale împărăteasa.

— Să nu vorbim de asta... Îl disprețuieşti pe Malet, l-ai pus în libertate. Ştii un lucru, domnule, un lucru pe care ministrul meu de Poliţie ar fi trebuit să mi-l spună, şi pe care o să-l comunic eu ministrului meu de Poliţie ? Acela că Malet nu e decît unul dintre firele unei conspiraţii nevăzute care se urzeşte chiar în sînul armatei !

— Ah, da, filadelfii... Maiestatea Voastră crede în magia pe care o exercită colonelul Oudet.

— Cred în Aréna [1], domnule, cred în Cadoudal [2], cred în Moreau [3]. Generalul Malet e unul dintre visătorii, exaltaţii, nebunii dacă vrei, care trebuie închişi şi vîrîţi în cămaşa de forţă ; şi dumneata l-ai pus în libertate ! Iar în ce-l priveşte pe celălalt conspirator, domnul Servan o fi şi el un nebun, un regicid ?

— Ca mine, Sire.

---

[1] *Aréna Joseph* (1771—1801), om politic francez. Bănuit de complot împotriva primului consul Bonaparte a fost executat.

[2] *Cadoudal Georges* (1771—1804), conducător vandeean, a complotat împotriva primului consul şi a fost executat.

[3] *Moreau Jean-Victor* (1763—1813), general francez, comandant al Armatei Rinului, s-a opus politicii lui Napoleon şi a fost exilat. A fost ucis lîngă Dresda, luptînd împotriva armatei franceze

— Da, dar un regicid din şcoala Girondei, un fost amant al doamnei Roland, un om care, ca ministru al lui Ludovic al XVI-lea, l-a trădat pe Ludovic al XVI-lea şi care, ca să se răzbune că a căzut în dizgraţie, a organizat mişcarea de la 10 august.

— Împreună cu poporul.

— Eh, domnule, poporul nu face decît ce-l pui să facă ! Iată de pildă celę două cartiere, Saint-Marceau şi Saint-Antoine, atît de neastîmpărate, cu domnii Alexandre şi Santerre, se mai agită oare, acum cînd mîna mea e deasupra lor ? Nu-l cunosc pe cel de-al treilea fanatic, Florent Guyot, dar îi cunosc pe Malet şi Servan, fereşte-te de ei doi. De altfel, unul e general, iar celălalt colonel ; e un prost exemplu ca, sub un guvern militar, doi ofiţeri să conspire.

— Sire, vor fi supravegheaţi.

— Şi acum, domnule, îmi rămîne să-ţi fac reproşul cel mai grav, pe care aveam să ţi-l adresez.

Fouché se înclină ca un om care aşteaptă.

— Ce-ai făcut cu spiritul public, domnule ?

Alt ministru ar fi cerut să i se repete întrebarea. Fouché o înţelese perfect ; doar că, pentru a cîştiga timp să răspundă, păru că n-a înţeles-o bine.

— Spiritul public ? repetă el. Mă întreb ce vrea să spună Maiestatea Voastră.

— Vreau să spun, continuă Napoleon, a cărui mînie se tocea în vorbe, că ai lăsat minţile să rătăcească asupra evenimentelor zilei şi că ai îngăduit să se interpreteze ultima mea campanie marcată la fiecare pas de succese, ca o campanie plină de necazuri. Vorbele pornite de la Paris sînt cele care fac străinătatea să se răscoale. Ştii pe ce cale îmi ajung la ureche ? Prin Petersburg ! Am duşmani, slavă Domnului, iar dumneata le îngădui să vorbească

liber ; îi lași să spună că mi-a scăzut autoritatea, că națiunea e scîrbită de politica mea, că mijloacele mele de acțiune s-au restrîns. Rezultă de aici că Austria, care crede în toate balivernele astea socotește că momentul e prielnic ca să mă atace... Dar pe dușmani, dinăuntru și din afară, o să-i extermin pe toți ! Dar apropo, ai primit scrisoarea mea din 31 decembrie ?

— Care, Sire ?

— Cea datată din Benevent.

— În care era vorba de fiii emigranților ?

— Îmi face impresia că ai cam uitat-o.

— Maiestatea Voastră vrea să i-o repet cuvînt cu cuvînt ?

— Nu mă supăr defel să mă asigur de memoria dumitale. Să vedem.

— Mai întîi, spuse Fouché scoțînd un portofel din buzunar, iată scrisoarea.

Și o scoase din portofel.

— Ah, spuse Napoleon, o ai la dumneata ?

— Sire, nu mă despart niciodată de corespondența autografă a Maiestății Voastre. Cînd eram pedagog la Oratorieni, îmi citeam în fiecare dimineață breviarul ; de cînd sînt ministru al Poliției, citesc în fiecare dimineață scrisorile Maiestății Voastre. Iată, continuă Fouché fără s-o deschidă, ce conținea scrisoarea...

— Domnule, nu cer textul, ci substanța lui.

— Ei bine, Maiestatea Voastră îmi spunea că unele familii de emigranți și-au sustras copiii de la recrutare, ținîndu-i într-o lene vinovată ; ea adăuga că dorește să întocmesc o listă conținînd zece asemenea familii de fiecare departament și cincizeci pentru Paris, ca să trimit la școala militară de la Saint-Cyr pe toți tinerii din fami-

liile acestea în vîrstă de peste optsprezece ani. Maiestatea Voastră adăuga, de asemenea, că dacă o să se plîngă, trebuie să răspund că aceasta e pur şi simplu dorinţa sa...

— Bine! Nu vreau ca din cauza supărătoarei împotriviri a familiilor care nu fac parte din acest sistem, o părticică a Franţei, oricît de mică ar fi, să se poată sustrage sforţărilor pe care le face generaţia prezentă pentru gloria generaţiei ce va veni... Acum du-te, asta-i tot ce aveam să-ţi spun.

Fouché se înclină, dar cum nu se retrăgea cu graba cuiva căruia i s-a cerut să plece, Napoleon îl întrebă:

— Ce mai este?

— Sire, răspunse ministrul, Maiestatea Voastră mi-a spus multe lucruri ca să-mi dovedească faptul că poliţia mea e slabă.

— Şi ce-i cu asta?

— Eu n-o să-i spun decît unul singur, ca să-i dovedesc contrariul. La Bayonne, Maiestatea Voastră s-a oprit două ore.

— Da.

— Maiestatea Voastră a cerut să i se prezinte un raport.

— Un raport?

— Da, în legătură cu plîngerile pe care credea că le are împotriva mea, şi cerînd să fiu revocat şi înlocuit cu domnul Savary.

— Şi raportul e semnat?

— E semnat, Sire, şi aşa cum eu am asupra mea scrisorile Maiestăţii Voastre, tot astfel Maiestatea Voastră are asupra sa acest raport... acolo, Sire, în buzunarul stîng al hainei. Şi, cu degetul, Fouché arătă partea uniformei unde se afla buzunarul.

— Vedeți, Sire, adăugă el, că poliția mea este la fel de bună, cel puțin în unele privințe, cum erau cele ale domnilor Lenoir și Sartines.

Și fără să aștepte răspunsul împăratului, Fouché, care era lîngă ușă, ieși mergînd de-a-ndăratelea.

Napoleon nu răspunse ; duse doar mîna la buzunar, scoase o coală mare de hîrtie îndoită în patru, o desfăcu, își aruncă privirea asupra ei, apoi privi spre ușă și spuse cu un zîmbet imperceptibil.

— Ah, ai dreptate, tot tu ești cel mai dibaci.

Și rupînd hîrtia, azvîrli bucățelele în foc.

Apoi adăugă cu voce mai joasă :

— De ce nu ești și cel mai cinstit ?

În clipa aceea ușierul anunță :

— Excelența Sa marele șambelan.

Și chipul zîmbitor al prințului de Benevent apăru înapoia celui al ușierului.

Poeții nu născocesc nimic.

Cînd, în suita armatelor prusiene care tocmai fuseseră înfrînte la Valmy, Goethe, acest prinț al îndoielii, acest rege al sofismului, scria drama *Faust*, cu siguranță că nu-și închipuia că Dumnezeu îl și crease pe eroul său om, la fel ca și pe cel cu chip de diavol și că amîndoi aveau să se ivească fără încetare pe scenă, unul arătîndu-și fruntea gînditoare, celălalt piciorul cu copită.

Doar că Faust creat de Cel de Sus se numește Napoleon iar Mefisto se numește Talleyrand.

După cum Faust a cercetat totul în știință, Napoleon a epuizat totul în politică ; și după cum Mefisto l-a pierdut pe Faust spunîndu-i : „Mai mult ! Mai mult !“ tot astfel Talleyrand l-a pierdut pe Napoleon spunîndu-i : „Mereu ! Mereu !“

De asemenea, după cum Faust în clipele lui de silă încerca să scape de Mefisto, Napoleon în ceasurile lui de îndoială încerca să scape de Talleyrand ; dar cum păreau a fi legați printr-un pact infernal, n-au putut fi despărțiți decît atunci cînd sufletul visătorului, poetului, cuceritorului se prăbuși în prăpastie.

Poate că dintre cele trei personaje chemate de împărat, cel a cărui inimă bătea cel mai tare era Talleyrand, cu siguranță însă că el era cel ce se înfățișa cu chipul cel mai zîmbitor.

Napoleon îl privi cu un fel de înfrigurare nervoasă, apoi întinzînd mîna spre el ca să nu mai înainteze, îi spuse :

— Prințe de Benevent, n-am decît două cuvinte să-ți spun. Ceea ce detest cel mai mult pe lume nu sînt oamenii care mă renegă, ci aceia care, ca să mă renege, se renegă pe ei înșiși. Răspîndești peste tot zvonul că n-ai avut nimic de-a face cu moartea ducelui d'Enghien, peste tot spui că ești străin de războiul din Spania. Străin de moartea ducelui d'Enghien ? M-ai sfătuit în scris să-l execut ! Străin de războiul din Spania ? Am scrisori în care mă rogi insistent să reiau politica lui Ludovic al XIV-lea !

Domnule de Talleyrand, lipsa de memorie e un defect grav, în ochii mei : o să-mi trimiți mîine cheia dumitale de șambelan care nu e numai destinată, ci dată dinainte domnului de Montesquiou.

Apoi fără să adauge un cuvint, fără să-l concedieze pe prinț, fără să-și ia rămas bun de la el, Napoleon ieși pe ușa care ducea în apartamentul Joséphinei.

Domnul de Talleyrand se clătină ca în ziua cînd, pe treptele bisericii Saint-Denis, Maubreuil îl doborîse dîndu-i o palmă ; dar de data aceasta șocul nu-i zguduia de-

cît averea, iar marele şambelan, asemeni lui Mefisto, se bizuia pe Satan să-l facă să-i restituie mai mult decît pierduse.

Iar acum, ne amintim că, în aceeaşi noapte, Napoleon îi spusese lui Cambacérès că înainte de sfîrşitul lunii aprilie o să fie pe Dunăre cu patru sute de mii de oameni; iată de ce, pe 17 aprilie, dimineaţa toată populaţia oraşelului Donauwörth se îngrămădea pe străzile şi în pieţele oraşului.

Îl aştepta pe Napoleon.

3

Gemenii

Pe la nouă dimineaţa în mulţime se stîrni mare frămîntare, iar strigătele, ce alergau ca flacăra pe o dîră de praf de puşcă, dinspre capătul străzii Dillingen către centrul oraşului, vestiră că se întîmplă ceva nou.

Evenimentul îl constituia sosirea unui curier îmbrăcat în verde, galonat cu aur, care preceda trăsura împăratului, aflată la o jumătate de leghe în urma lui.

El străbătu iute strada Dillingen, făcînd semne cu biciul ca lumea să se dea la o parte din faţa lui, apoi intră pe străzile întortocheate, care urcă spre partea de sus a oraşului, se ivi iarăşi în piaţa Castelului şi pătrunse sub poarta masivă a vechii mînăstiri a Sfintei Cruci, devenită palat regal.

Acolo fuseseră pregătite apartamentele pentru împărat şi-l aştepta generalul maior Berthier.

Sosirea curierului, de altfel, nu-i spunea nimic nou în plus prinţului de Neuchâtel : înarmat cu o minunată lunetă de campanie şi urcat pe terasa mînăstirii, el recunoscuse, cu zece minute înainte de sosirea curierului, trăsurile imperiale înaintînd în goană mare pe drumul larg.

Pe 9 aprilie, arhiducele Carol trimisese la München următoarea scrisoare, adresată *generalului-comandant al armatei franceze*, fără altă adresă. Să fi fost împăratul Napoleon cel pe care arhiducele Carol îl desemna prin titlul acesta, arătînd că pentru el, ca şi pentru abatele Loriquet marchizul de Buonaparte nu era decît general-comandant al Maiestăţii Sale regelui Ludovic al XVI-lea? Dacă era aşa, arhiducele se dovedea încăpăţînat! Oricine ar fi fost general-comandant, mareşal, prinţ, rege sau împărat cel pe care-l desemna prin acest titlu, iată conţinutul scrisorii :

„Conform declaraţiei Maiestăţii Sale împăratul Austriei, îl previn pe domnul general-comandant al armatei franceze că am primit ordinul de a înainta cu trupele aflate sub comanda mea şi de a le socoti duşmane pe toate cele ce îmi vor opune rezistenţă".

Scrisoarea era datată din ziua de 9 ; pe 12 seara Napoleon care se afla în acel moment la Tuileries fusese informat printr-o depeşă telegrafică despre acest început al ostilităţilor.

Împăratul plecase pe 13 dimineaţa şi pe 16 sosise la Dillingen unde-l găsise pe regele Bavariei care îşi părăsise capitala şi se retrăsese cu douăzeci de leghe.

Obosit după şaptezeci şi două de ore de marş, Napoleon se oprise la Dillingen ca să petreacă aici noaptea, şi-i făgăduise regelui fugar că-l va aduce în mai puţin de cincisprezece zile înapoi în capitala sa.

Apoi, dimineaţa la ora şapte plecase iarăşi şi, voind, fără îndoială să recupereze noaptea pierdută, sosea aici în mare grabă.

Străbătu ca fulgerul străzile, urcă povîrnişul muntelui fără să încetinească pasul cailor şi coborî în sfîrşit în curtea castelului pe peronul unde-l aştepta generalul maior.

În discuțiile cu Napoleon, complimentele erau scurte; împăratul rosti un „Bună-ziua, Berthier !“ pe care prințul de Neuchâtel îl recepționă mormăind și rozîndu-și unghiile ca de obicei, făcu un semn cu mîna celorlalți membri ai statului major și condus de vreo zece servitori postați ca niște jaloane înaintă spre apartamentul care-i fusese pregătit.

O hartă mare a Bavariei, pe care fiecare copac, fiecare cădere de apă, fiecare vale, fiecare sat, fiecare casă chiar fuseseră indicate, îl aștepta deschisă pe o masă uriașă.

Napoleon se îndreptă în grabă spre masă, în timp ce un aghiotant deschidea și punea pe un gheridon trusa de voiaj, iar cameristul scotea patul din îmbrăcămintea lui de piele și-l instala chiar în colțul salonului.

— Bine, i se adresă el lui Berthier punînd degetul pe Donauwörth, adică pe localitatea unde se afla, ești în legătură cu Davoust ?

— Da, Sire, răspunse Berthier

— Cu Masséna ?

— Da, Sire.

— Cu Oudinot ?

— Da, Sire.

— Atunci totu-i în ordine. Unde sînt ?

— Mareșalul Davoust este la Regensburg, mareșalul Masséna și generalul Oudinot sînt la Augsburg ; niște ofițeri trimiși de fiecare dintre ei o așteaptă pe Maiestatea Voastră ca să-i comunice știri.

— Ai trimis spioni ?

— Doi dintre ei s-au și întors, îl aștept pe cel de-al treilea, cel mai priceput.

— Pe urmă ce-ai mai făcut ?

— Pe cît mi-a fost cu putință, m-am conformat planului Maiestății Voastre de a merge drept de la Regensburg

asupra Vienei, pe marele drum al Dunării, lăsînd în grija transportului fluvial bolnavii, răniţii, în sfîrşit tot ce stînjenea oştirea.

— Bine ! Vasele n-or să ne lipsească ; am pus să fie cumpărate toate pe care le-am putut găsi pe rîurile şi pe fluviile Bavariei, şi trebuie să coboare în Dunăre pe măsură ce o să-i străbată afluenţii ; am luat apoi o mie două sute din cei mai buni marinari ai mei de la Bologna, pentru cazul cînd vom avea de dat vreo luptă în insule. Ai pus să se cumpere lopeţi şi cazmale ?

— Cincizeci de mii, sînt de ajuns ?

— Nu sînt prea multe. Dar, într-un cuvînt, ce ai ordonat începînd de pe 13 seara pînă acum ?

— Mai întîi, am ordonat să se concentreze toate trupele la Regensburg.

— N-ai primit scrisoarea mea care-ţi dădea ordin, dimpotrivă, să le aduni pe toate la Augsburg ?

— Ba da, Sire, atunci i-am dat un contraordin lui Oudinot şi corpului lui de armată, care erau de acum pe drum ; dar am socotit că trebuie să-l las pe Davoust la Regensburg.

— Deci, armata e împărţită în două, o parte la Regensburg şi alta la Augsburg ?

— Cu bavarezii între ele, sire.

— A fost vreo ciocnire pe undeva ?

— Da, Sire, la Landshut.

— Între cine şi cine ?

— Între austrieci şi bavarezi.

— Ce divizie ?

— Divizia Duroc.

— Bavarezii s-au comportat bine ?

— Perfect, Sire ; cu toate acestea au fost siliţi să se replieze în faţa unor forţe de patru ori mai puternice.

— Unde sînt în clipa de faţă ?

— Acolo, Sire, în pădurea Dürnbach, ocrotiți de Abens.

— Cîți sînt ?

— Aproape douăzeci și șapte de mii.

— Iar arhiducele unde e ?

— Între Isar și Regensburg, Sire, dar zona e atît de împădurită, încît nu-i cu putință să avem informații precise.

— Să intre ofițerul care vine din partea mareșalului Davoust.

Berthier transmise ordinul unui aghiotant care deschise o ușă și chemă înăuntru un tînăr ofițer de vînători călare, ce părea să aibă vreo douăzeci și cinci, douăzeci și șase de ani.

Împăratul aruncă spre noul venit o privire rapidă și schiță un gest de satisfacție : era cu neputință să găsești un cavaler mai frumos și mai elegant ca acesta.

— Vii de la Regensburg, locotenente ? întrebă el.

— Da, Sire, răspunse tînărul ofițer.

— La ce oră ai plecat de acolo ?

— La ora unu dimineața, Sire.

— Te-a trimis Davoust ?

— Da, Sire.

— În ce situație era în momentul cînd ai plecat ?

— Sire, avea cu el patru divizii de infanterie, o divizie de cuirasieri, o divizie de cavalerie ușoară.

— Cu totul ?

— Cincizeci de mii de oameni aproximativ, Sire ; doar generalii Nansouty și Espagne cu cavaleria grea și o parte a cavaleriei ușoare, generalul Demont cu al patrulea batalion și cu furgoanele cu muniții au trecut pe malul stîng al Dunării.

— Dar concentrarea împrejurul Regensburgului s-a făcut fără dificultate ?

— Sire, diviziile Gudin, Morand şi Saint-Hilaire au ajuns fără să tragă un foc de puşcă, dar divizia Friant care le acoperea a fost în permanenţă în luptă cu duşmanul şi, deşi a distrus în urma ei toate podurile de pe Wils, e probabil că astăzi mareşalul Davoust este sau va fi atacat la Regensburg.

— Cîte ore spui că ai făcut de la Regensburg pînă aici?

— Şapte ore, Sire.

— Cîte leghe sînt ?

— Douăzeci şi două, Sire.

— Eşti prea obosit ca să pleci iarăşi peste două ore ?

— Maiestatea Voastră ştie prea bine că nu poţi obosi în slujba Sa. Să mi se dea alt cal şi plec cînd vrea Maiestatea Voastră.

— Cum te cheamă ?

— Locotenentul Richard, Sire.

— Du-te să te odihneşti două ore, locotenente, dar peste două ore să fii gata.

Locotenentul Richard salută şi ieşi.

În clipa aceea, aghiotantul veni să-i spună ceva în şoaptă lui Berthier.

— Să intre trimisul mareşalului Masséna, spuse împăratul.

— Sire, răspunse Berthier, nu cred să fie nevoie; l-am interogat şi am scos de la el tot ce era folositor de ştiut : Masséna este la Augsburg cu Oudinot, Molitor, Boudet, bavarezii, würtemburghezii, adică are aproximativ nouăzeci de mii de oameni. Dar cred că am ceva mai bun de oferit Maiestăţii Voastre.

— Ce anume ?

— Spionul s-a întors.

— Ah !

— A trecut printre liniile austriece.

— Să intre.

— Maiestatea Voastră știe că oamenii aceștia refuză adesea să vorbească de față cu mai multe persoane.

— Lasă-mă singur cu el.

— Maiestatea Voastră nu se teme ?

— De ce să mă tem ?

— Se vorbește despre iluminați, despre fanatici...

— Spune mai întîi să intre, și o să văd în ochii lui dacă mă poți lăsa singur cu el.

Berthier se duse să deschidă o ușiță ce dădea într-un cabinet și de acolo ieși un bărbat de vreo treizeci de ani, îmbrăcat cu un costum de tăietor de lemne din Pădurea Neagră. Bărbatul făcu prin cameră cîțiva pași, apoi se opri în fața lui Napoleon și salută milităreste.

— Dumnezeu s-o apere pe Maiestatea Voastră de rele, spuse el.

Împăratul îl privi.

— Ehei, sîntem cunoștințe vechi, viteazule !

— Sire, eu sînt cel care în ajunul bătăliei de la Austerlitz v-am dat, în bivuac, informații cu privire la pozițiile armatelor rusă și austriacă.

— Informații pe deplin exacte, jupîne Schlick.

— Ah, pe toți dracii ! strigă falsul tăietor de lemne, folosind înjurătura cea mai utilizată de germani, împăratul mă recunoaște ! Atunci totul e în regulă.

— Da, spuse împăratul, totul e în regulă. Și făcînd un semn șefului de stat-major, continuă : cred că mă poți lăsa singur cu acest om, fără nici un inconvenient.

Aceasta era pesemne și părerea prințului de Neuchâtel, fiindcă se retrase cu aghiotanții săi, fără să facă nici cea mai măruntă observație.

— Mai întîi, spuse împăratul, lucrurile cele mai urgente. Poți să-mi dai vești despre arhiduce ?

— Despre el sau despre armata lui, Sire ?

— Despre amîndoi, dacă e cu putinţă.

— Desigur, vă pot vorbi despre amîndoi : am un văr care slujeşte în armata lui, iar unul dintre cumnaţii mei e valetul lui.

— Unde e el şi unde e grosul armatei lui ?

— Fără să socotim cei cincizeci de mii de oameni ai generalului Bellegarde, care merg din Boemia spre Dunăre şi care trebuie să lupte la Regensburg cu mareşalul Davoust, arhiducele are în subordine circa o sută cincizeci de mii de oameni ; pe 10 aprilie, prinţul cu vreo şaizeci de mii de oameni a trecut Innul.

— Poţi urmări pe hartă toate mişcările pe care mi le spui ?

— De ce nu ? Slavă Domnului, doar am fost la şcoală.

Împăratul îi arătă cu degetul spionului harta întinsă pe masă.

— Atunci, caută Innul pe hartă.

Spionul doar aruncă o privire spre ea şi puse degetul pe un punct situat între Passau şi Tittmaning.

— Iată, Sire, pe aici, pe la Braunau a trecut rîul arhiducele ; în acelaşi timp cu el, generalul Hohenzollern, cu vreo treizeci de mii de oameni, l-a trecut mai jos de Mülheim ; în sfîrşit, alt corp de vreo patruzeci de mii de oameni comandat... n-aş putea să vă spun de cine — nu poţi fi decît într-un singur loc o dată, iar eu eram în preajma arhiducelui pe care nu-l scăpam din ochi — a trecut rîul la Scharding.

— Deci, lîngă Dunăre ?

— Întocmai, Sire.

— Dar cum se face că deşi au trecut Innul pe 10, austriecii n-au înaintat mai mult ?

— Fiindcă s-au împotmolit vreme de patru zile între Inn şi Isar ; aşa că abia ieri au trecut Isarul în faţa Landshutului, iar situaţia a început să se agraveze.

— Cu bavarezii ?

— Cu bavarezii ; doar că aceştia, vreo douăzeci şi şapte sau douăzeci şi opt de mii la număr, neputînd să reziste, s-au retras în pădurea de la Dürnbach.

— Va să zică, nu mai sîntem decît la vreo douăsprezece leghe de duşman ?

— Nici măcar atît, fiindcă de azi dimineaţa va mai fi înaintat. E adevărat că nu mergi repede cînd eşti silit să treci o grămadă de rîuri mici.

— Cum sînt Abens la stînga, micul şi marele Laber la dreapta — păduri, deluşoare, mlaştini, şi n-ai decît două şosele, cea de la Landshut la Neustadt, şi cea de la Landshut la Kelheim.

— Îi mai rămînea cea de la Eckmühl, care duce mai direct la Regensburg.

— Sire, am văzut trupele austriece apucînd-o pe celelalte două drumuri şi, ştiind că Maiestatea Voastră trebuia să fie sosit azi la Donauwörth şi că doreşte să aibă ştiri, am plecat şi iată-mă aici.

— E bine, nu-mi spui mare lucru, dar, în sfîrşit, îmi spui ce ştii.

— Maiestatea Voastră să-mi pună şi alte întrebări.

— Despre ce ?

— Despre starea de spirit în ţară de pildă ; despre societăţile secrete, despre Sfînta Wehme.

— Cum, aşa, va să zică te ocupi şi de lucruri de-astea?

— Deţin toate ştirile privind ţara mea, Sire.

— Ei bine, fie, nu cer decît să ştiu ce gîndeşte despre noi Germania.

— E pur şi simplu exasperată din cauza francezilor, care nu se mulţumesc doar s-o bată şi s-o înjosească, ci o ocupă şi o înghit.

— Deci, nemţii tăi nu ştiu proverbul mareşalului de Saxonia : „Războiul trebuie să hrănească războiul !“

— Ba da, Sire, îl știu, dar ar prefera să fie ei hrăniți, decît să-i hrănească pe alții. S-a ajuns la punctul în care oamenii discută cum să scape de prinții care nu știu să scape de dumneavoastră.

— Aha ! Și prin ce mijloace să scape ?

— Prin două mijloace, Sire : primul ar fi o insurecție generală.

Napoleon schiță din buze o strîmbătură de dispreț.

— Asta s-ar putea întîmpla dacă aș fi înfrînt de arhiducele Carol, dar...

— Dar ? repetă spionul.

— Dar o să-l înfrîng, spuse Napoleon, așa că insurecția n-o să aibă loc. Să trecem la cel de-al doilea mijloc de eliberare.

— Cel de-al doilea e o lovitură de cuțit, Sire.

— Eh ! Nu se ucide un om ca mine !

— Și totuși Cezar a fost ucis !

— Ah ! Împrejurările erau cu totul diferite ; apoi pentru Cezar a fost o mare fericire să fie ucis. Avea vreo cincizeci și trei de ani, adică vîrsta la care geniul omului intră în declin. Fusese întotdeauna fericit. „Zeiței Fortuna îi plac tinerii !“, cum spunea Ludovic al XIV-lea domnului de Villeroy. Poate că ea avea să-i întoarcă spatele.

Una sau două înfrîngeri și Cezar n-ar mai fi fost un Alexandru, ci un Pirus sau un Hannibal. A avut noroc că a găsit vreo douăzeci de neghiobi care n-au priceput că Cezar nu era un roman anume ci spiritul Romei. L-au ucis pe împărat, dar din însuși sîngele lui s-a născut imperiul ! Fii liniștit, eu n-am vîrsta lui Cezar. Franța, în 1809, nu a ajuns acolo unde era Roma în anul 44, înainte de Cristos : n-o să fiu ucis, jupîne Schlick.

Şi Napoleon începu să rîdă de izbucnirea aceasta de factură istorică pe care o avusese din pricina unui ţăran din Baden. E drept că ea răspundea nu atît ţăranului respectiv, cît gîndului său.

— Orice este cu putinţă, Sire, răspunse Schlick, totuşi o invit pe Maiestatea Voastră să fie atentă la mîinile celor ce se vor apropia prea mult de ea, şi mai ales cînd mîinile acestea vor fi ale unor membri ai Uniunii Virtuţii.

— Credeam că toate asociaţiile astea sînt desfiinţate.

— Sire, prinţii germani şi mai ales regina Luiza le-au reactivat, astfel încît la ora aceasta în Germania sînt poate două mii de tineri care au jurat să vă asasineze.

— Şi secta asta îşi are locurile ei de adunare ?

— Fără îndoială, Sire ; nu numai locurile ei de adunare, ci şi formulele, iniţierea, deviza şi semnele ei, de recunoaştere.

— Cum de ştii asta ?

— Sînt şi eu membru al ei.

Napoleon făcu fără voie un pas înapoi.

— O, nu vă temeţi, sire. Fac parte din ea, aşa cum scutul face parte din armură : ca să pareze loviturile !

— Şi unde se întruneşte societatea asta ?

— Oriunde există o subterană sau o ruină ; germanii sînt foarte amatori de pitoresc, după cum ştie Maiestatea Voastră, şi amestecă poezia în toate. Iată, de pildă, dacă Maiestatea Voastră se duce la Abensberg şi vizitează vechiul castel — castelul în ruine din vîrful muntelui, de deasupra văii — să ştie că în una dintre sălile lui am fost primit acum opt zile...

— Bine, spuse Napoleon, fără să acorde informaţiei acesteia mai multă atenţie decît necesita, n-o să uit lucrul ăsta. Acum du-te ! O să veghez să se aibă grijă de tine.

Schlick salută şi ieşi pe uşa pe care intrase.

Napoleon rămase gînditor.

„O lovitură de cuţit, murmură el ; are dreptate, se dă repede şi se primeşte repede ! Şi Henri al IV-lea pregătea o campanie împotriva Austriei, cînd a fost ucis cu o lovitură de cuţit, dar Henri al IV-lea avea cincizeci şi şapte de ani ; asemeni lui Cezar îşi terminase opera ; eu n-am terminat-o pe a mea şi pe urmă, marile nenorociri nu vin decît după cincizeci de ani, Hannibal, Mitridate, Cezar, Henri al IV-lea... E şi Alexandru care a murit la treizeci şi trei de ani, dar adăugă el, să mori ca Alexandru nu-i o nefericire..."

În clipa aceea intră un aghiotant.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Napoleon.

— Sire, răspunse aghiotantul, a sosit un ofiţer al armatei din Italia, din partea vice-regelui. Maiestatea Voastră doreşte să-l vadă ?

— Da, fără îndoială, chiar în clipa asta, răspunse Napoleon. Să intre !

— Intră, domnule, spuse aghiotantul.

Ofiţerul apăru în pragul uşii, ţinîndu-şi în mînă tricornul.

Era un tînăr de douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase de ani, purtînd uniforma ofiţerilor de stat-major ai vice-regelui, adică haina albastră cu eghileţi de argint şi cu guler brodat cu fir de argint.

În ce priveşte înfăţişarea, trebuie să fi avut ceva deosebit, fiindcă văzîndu-l, Napoleon care se pregătea să vorbească, se opri brusc, apoi măsurîndu-l pe tînăr din cap pînă-n picioare întrebă :

— Ce rost are mascarada asta, domnule ?

Tînărul privi împrejur ca să vadă cui se adresa interpelarea, dar constatînd că e singur cu împăratul, răspunse :

— Sire, iertaţi-mă, nu înţeleg.

— Ce-i cu haina asta albastră, în locul celei verzi pe care o purtai adineauri ?

— Sire, de doi ani, de cînd am cinstea de a face parte din statul-major al Alteței Sale vice-regele, n-am purtat altă haină decît aceea în care am onoarea de a mă înfățișa Maiestății Voastre.

— Cînd ai sosit ?

— Acum am coborît de pe cal, Sire.

— De unde vii ?

— De la Pordenone.

— Cum te cheamă ?

— Locotenentul Richard.

Napoleon îl privi pe tînăr cu și mai multă atenție.

— Ai vreo scrisoare de-a lui Eugène care să te acrediteze pe lîngă mine ?

— Da, Sire.

Și tînărul ofițer scoase din buzunar o scrisoare cu blazonul vice-regelui Italiei.

— Ce-ai fi făcut dacă scrisoarea asta ți-ar fi fost luată, întrebă Napoleon, sau dacă s-ar fi pierdut ?

— Alteța Sa m-a pus s-o învăț pe dinafară.

— Ei, domnule, întrebă Napoleon, vrei să-mi spui cum se face că acum o oră soseai de la Regensburg în costum de vînător de gardă, iar acum zece minute vii de la Pordenone în costum de ofițer de stat-major al lui Eugène ? Cum de ești însărcinat să-mi dai știri de la Davoust și în același timp, de la vice-regele Italiei ?

— Scuzați-mă, Sire, Maiestatea Voastră nu cumva spune că acum o oră a venit, din partea mareșalului Davoust, un ofițer de vînători de gardă ?

— Acum o oră, da.

— De douăzeci și cinci, douăzeci și șase de ani ?

— De vîrsta dumitale.

— Care-mi seamănă ?

— Atît de mult încît puteţi fi confundaţi !

— Şi pe care cum îl cheamă ? Maiestatea Voastră să mă ierte dacă o interoghez, dar sînt atît de bucuros !

— Pe care-l cheamă locotenentul Richard.

— E fratele meu, Sire, fratele meu geamăn ! Nu ne-am mai văzut de cinci ani.

— Ah, înţeleg... Ei bine, o să vă vedeţi.

— O, Sire, doar să-l îmbrăţişez pe dragul meu Paul şi plec numaidecît.

— Eşti în stare să pleci iarăşi ?

— Sire, nădăjduiesc să am cinstea de a primi ordinele Maiestăţii Voastre.

— Bine, îmbrăţişează-ţi fratele şi fii gata de plecare.

Tînărul în culmea bucuriei salută şi ieşi.

Napoleon rămas singur rupse sigiliul scrisorii

După primele rînduri, fruntea i se înnegură.

„Vai, Eugène, spuse el, afecţiunea ce ţi-o port m-a orbit ; eşti bun colonel, mai puţin bun ca general, rău general-comandant ! Armata din Italia e în retragere spre Sicilia, o întreagă ariergardă capturată din pricina greşelii generalului Sahuc. Încă unul care s-a plictisit de război. Din fericire, n-o să am nevoie de armata din Italia. Berthier ! Berthier !“

Şeful de stat-major apăru.

— Planul meu e stabilit, spuse Napoleon. Zece curieri să fie gata să-mi transmită ordinele : ficcare ordin să fie scris în trei exemplare şi trimis la destinaţie pe trei căi diferite.

4

Ruinele de la Abensberg

În timp ce Napoleon le dă celor zece mesageri ordinele al căror rezultat îl vom vedea îndată ; în timp ce fraţii Paul şi Louis Richard — care nu se mai întîlniseră de cinci ani şi a căror uimitoare asemănare dăduse naştere ciudatei încurcături petrecute sub ochii noştri — se aruncă unul în braţele celuilalt cu afecţiunea unor fraţi pe care un glonţ sau o ghiulea îi poate despărţi pentru totdeauna, să spunem ce se întîmpla în oraşul Abensberg, aflat la şapte, opt leghe de Regensburg.

Patru tineri de şaisprezece-optsprezece ani, studenţi unul la universitatea din Heidelberg, altul la cea din Tübingen, al treilea la aceea din Leipzig, iar al patrulea la universitatea din Göttingen se plimbau la braţ cîntînd marşul maiorului Schill, care ridicase la Berlin stindardul revoltei împotriva lui Napoleon.

La sunetele acestui cîntec, alt tînăr de douăzeci-douăzeci şi unu de ani ce stătea lîngă o fată de şaisprezece ani care broda în timp ce sora ei, o copilă de nouă ani se juca într-un colţ cu o păpuşă, tresări, se ridică şi se duse la fereastră.

În momentul cînd cei patru cîntăreţi treceau, ei îi zăriră fruntea ce pălise, lipită de geam şi-i făcură un semn abia vizibil căruia el îi răspunse la fel.

Fata, văzîndu-l că se ridică, îl urmărise neliniştită cu privirea şi oricît de puţin vizibil fusese semnul prin care răspunsese ea îl observase.

— Ce-i cu tine, Friederich ? întrebă ea.

— Nimic, dragă Margareta, răspunse tînărul aşezîndu-se din nou lîngă ea.

Tînăra pe care am numit-o Margareta era în toate privinţele demnă să poarte acest nume, dacă-i socotim drept patroană creaţia poetică a lui Goethe, care făcea pe atunci furori în Germania.

Era blondă ca o adevărată fiică a lui Arminius, cu ochi albaştri precum cerul. Părul lung, cînd îl desfăcea, ajungea pînă la pămînt, iar cînd se apleca pe malul rîului Abens ca să se privească, asemeni unei ondine, în apa limpede, aceasta care, şuşotind de uimire, se ducea să se verse în Dunăre, credea că oglindeşte chipul vreunei femei preschimbate în floare, sau al vreunei flori preschimbată în femeie.

Sora ei nu era încă decît una dintre acele încîntătoare copile roz şi albe ce se joacă în nisipul de aur presărat din belşug de destin pe poteca minunată pe care se intră în viaţă.

Cît despre studentul care, auzind cîntîndu-se marşul maiorului Schill, îşi lipise fruntea de fereastră, iar la chemarea Margaretei se aşezase iarăşi lîngă ea, era, după cum am spus, un tînăr de vreo douăzeci de ani, de statură mijlocie, un pic slăbit, fie de oboseală, fie de veghe, fie din cauza vreunuia dintre gîndurile cumplite ce se citesc pe chipul unor Cassius şi Jacques Clément ; părul blond, lung, ondulat natural îi cădea pe umeri ; gura mică, dar exprimînd hotărîrea lăsa să se vadă, cînd se deschidea, dinţii albi ca perlele. O expresie de melancolie nedesluşită i se citea pe chip. „Nimic", spusese el aşezîndu-se din nou lîngă

Margareta, dar răspunsul n-o liniştise pe fată ; şi cu toate că ea nu-i răspunsese şi, pe cît se părea, începuse să lucreze din nou cu mai multă atenţie, Friederich, care o învăluia cu privirea lui arzătoare, putuse vedea două lacrimi tăcute, ivindu-se pe genele-i lungi, tremurînd o clipă în vîrful lor ca două perle, apoi căzînd pe tapiserie.

Fetiţa care-şi părăsise colţul unde se juca, pentru a-i cere Margaretei un sfat cu privire la îmbrăcămintea păpuşii sale, văzu şi ea căzînd aceste lacrimi, fiindcă întrebă cu indiscreta şi naiva curiozitate a copiilor.

— De ce plîngi, surioară Margareta ? Te necăjeşte iarăşi Friederich ?

Cuvintele acestea îl loviră pe student drept în inimă. Tînărul se lăsă să cadă la picioarele fetei :

— O, Margareta, draga mea, iartă-mă !

— Ce să-ţi iert ? întrebă fata, ridicînd spre iubitul ei ochii frumoşi, încă umezi de acea rouă a inimii numită lacrimi.

— Iartă-mi tristeţea, preocupările, chiar nebunia !

Fata dădu din cap, dar nu răspunse nimic.

— Ascultă, continuă Friederich, poate că mai e o cale ca să fim fericiţi.

— Care ? Vorbeşte ! răspunse fata ; şi dacă îmi stă în puteri să te ajut în lucrarea asta îngerească numită fericire, chiar de-ar trebui să-mi jertfesc viaţa, o să fii fericit, Staps !

— Ei, bine, să obţinem de la tatăl tău învoirea de a ne căsători, fără zăbavă, şi odată căsătoriţi, să fugim, să părăsim Germania, ca să mergem într-un colţ al lumii unde numele *omului acestuia* să nu fi ajuns.

— Îmi ceri două lucruri cu neputinţă de îndeplinit, sărmane Friederich, răspunse fata. Să-mi părăsesc tatăl ! Ştii bine — de cînd mi-ai spus pentru prima oară că mă iubeşti, iar eu ţi-am răspuns, în simplitatea inimii mele,

că şi eu te iubesc — că am pus o condiţie obligatorie la căsătoria noastră.

— Da, spuse Fritz ridicîndu-se şi strîngîndu-şi capul în mîini, aceea de a nu-l părăsi pe tatăl tău, e adevărat.

Şi după ce făcu prin cameră cîţiva paşi se duse şi se trînti într-un fotoliu, lîngă fereastră.

Fata se ridică, la rîndu-i, şi îngenunche înaintea lui.

— Fii înţelegător, Fritz, spuse ea. Tu care cunoşti situaţia noastră, ştii ce puţină avere are tata ; mama cînd a murit l-a lăsat cu un copil aproape în leagăn, iar eu am înlocuit-o pe ea în gospodărie şi în îngrijirea lui Lieschen...

— Ştiu, Margareta, că eşti un înger şi spunîndu-mi asta, nu-mi spui nimic nou.

— Aş fi putut crede că totuşi ai uitat, Friederich, tu care-mi propui să mă mărit ca să fug şi să-mi părăsesc tatăl.

— Dar dacă tatăl tău ar fi de acord ?

— Inimă egoistă ce eşti, spuse fata. Fără îndoială că ar fi de acord, fiindcă într-un talger ar pune fericirea mea, în celălalt singurătatea lui şi ar prefera să trăiască singur pentru ca fiica lui să fie fericită.

— N-o să trăiască singur, Margareta, fiindcă o s-o aibă lîngă el pe mica Lieschen.

— Şi la ce altceva vrei să-i fie folositor un copil de opt ani, decît să-i facă viaţa amară ? Parohia îi aduce tatei un venit de patru sute de taleri ; mulţumită economiilor mele, suma asta ne ajunge la toţi pentru nevoile noastre ; dar cînd altă femeie decît mine o să intre aici, cei patru sute de taleri o să fie de ajuns oare pentru existenţa a numai două persoane ?

— Părinţii mei au ceva avere, Margareta : o să facă un sacrificiu şi tatălui tău n-o să-i lipsească nimic.

— Decît propria-i fiică, nerecunoscătorule ! Decît fiica pe care tu i-o vei fi răpit ! O, Staps, cînd ai intrat în casa

asta într-o seară frumoasă de primăvară, salutîndu-i pe cei ce locuiesc în ea, lucrurile ba chiar şi pereţii cu vorbele astea prieteneşti : „Dumnezeu şi bucuria să fie alături de cei cu inima curată şi de cei umiliţi !“ asta însemna cumva : „Domnule Stiller, primiţi oare în casă un om pe care fiica dumneavoastră Margareta îl va iubi şi care, cînd va fi iubit de ea, drept răsplată pentru primirea părintească ce i-aţi făcut-o, pentru ospitalitatea arătată va face tot ce-i stă în putinţă ca să vă răpească fata, sub pretext că nu poate trăi fericit decît într-o ţară în care n-a ajuns numele lui Napoleon ?“

— O, Margareta, totuşi nu pot fi fericit decît cu condiţia asta, îţi jur ! Ba chiar mai mult, adăugă el cu glas aproape neauzit, n-o să fiu fericit decît călcîndu-mi jurămintele cele mai sfinte !

Margareta, fie că n-a auzit deloc aceste din urmă cuvinte pe care tînărul le rostise scrîşnind printre dinţi, fie că auzindu-le nu le-a înţeles, nu răspunse decît la prima parte a frazei :

— Spui că nu poţi fi fericit decît într-o ţară unde numele cumplitului împărat n-a ajuns încă ? Unde-i ţara asta ? În ce parte a lumii se află ? Ai fără îndoială un mijloc, sărmanul şi dragul meu smintit, de a ajunge la o stea de pe cer ? Ba mai mult, cine-ţi spune că locuitorii planetei ăsteia nu se uită să vadă ce se întîmplă în lumea noastră?

— Ai dreptate, spuse Friederich, încercînd să zîmbească, nebunul sînt eu.

— Nu, Fritz, spuse Margareta cu o tristeţe adîncă, nu eşti nebun. O să-ţi spun eu ce eşti.

— Margareta...

— Eşti un conspirator, Fritz.

— Nu-l numeşti conspirator pe cel ce vrea să-şi elibereze ţara ! strigă tînărul, iar privirea lui azvîrli fulgere.

— Se numeşte conspirator, prietene, oricine face parte dintr-o societate secretă, dintr-o organizaţie tainică. Haide, priveşte-mă în faţă şi îndrăzneşte să-mi spui că nu faci parte din Burschenschaft [1].

— De ce aş tăgădui-o ! Nu sînt alături de noi oare toate inimile cinstite din Germania ?

— Îndrăzneşte să-mi spui, Friederich, că acest cîntec al maiorului Schill pe care l-ai auzit şi te-a făcut să tresari, să te ridici şi să te duci la fereastră, nu-i un semnal !

— Margareta, răspunse Fritz, vezi cît te iubesc şi în ce măsură dragostea pe care ţi-o port e gata să mă facă să înfăptuiesc fapte ruşinoase. Da, fac parte din Uniunea Virtuţii, sînt un *Wissender* [2] ; da, cîntecul e un semnal ; iar ceea ce tu n-ai spus, Antihrist este la opt leghe distanţă de noi.

Ei bine, dacă mi-ai spune : „Friederich, să plecăm să fim fericiţi ! Să trăim unul pentru celălalt şi unul prin celălalt !“ mi-aş uita prietenii, jurămintele, aş uita de Germania şi aş pleca împreună cu tine, Margareta, cu riscul ca numele meu să fie ţintuit cu un pumnal la stîlpul infamiei! Şi acum, îndrăzneşte să spui că nu te iubesc !

— O să vezi şi tu la rîndu-ţi dacă te iubesc şi eu, Fritz. De ce nu iei o puşcă ? De ce nu intri în rîndurile apărătorilor Germaniei ? De ce nu lupţi în numele patriei tale ? E adevărat că ţi-ai risca viaţa, dar orice german adevărat datorează propria-i viaţă Germaniei.

— M-am gîndit şi eu, Margareta, dar omul acesta e vrăjit : întocmai ca vechii cavaleri din legendele noastre, trece prin foc, prin gloanţe şi ghiulele iar focul se stinge, gloanţele şi ghiulelele îl ocolesc !

---

[1] Gruparea tuturor universităţilor într-o confrerie generală (n. aut.).

[2] Iniţiat, părtaş al unei taine ; termen datînd de pe vremea vechiului tribunal al Sfintei Wehme (n. aut.).

— Da, deci pumnalul e cel mai sigur, nu-i aşa ?

— Margareta...

— Fritz, iată-l pe tata ! Te rog, ascunde-i ce n-ai putut să-mi ascunzi mie ; te-ar blestema şi te-ar alunga !

— Să fie oare atît de rău german şi de bun francez ? spuse Fritz cu un zîmbet amar.

— Nu-i nici german, nici francez, Fritz, e creştin şi deplînge toate războaiele pe care regii le numesc întîlniri glorioase, iar el măceluri crude. Inima lui bună îl face să viseze vremea cînd oamenii se vor iubi în loc să se urască !

Şi în timp ce mica Lieschen părăsindu-şi păpuşa şi jucăriile alergă înaintea pastorului Stiller, Margareta îşi reluă lucrul la tapiseria ei, deasupra căreia picurară alte două lacrimi, pe care nici măcar nu încercă să le ascundă, ca pe primele.

Pastorul se întoarse foarte trist, aproape abătut. Îşi îmbrăţişă cele două fete şi-i întinse mîna lui Friederich.

— Ce se mai aude ? întrebă Staps.

— Iată ce, răspunse pastorul, ascultă.

Toţi ascultară şi auziră trompetele austriece cîntînd *Marşul lui Lutzow.*

— Ah, strigă vesel Friederich, iată-i în sfîrşit pe răzbunători ! Şi ieşi în fugă din casă pentru a fi printre primii care să-i salute pe soldaţii aceştia pe care arhiducele Carol îi numea *salvatorii Germaniei.* Era corpul de armată al generalului austriac Thierry, care urma să ocupe poziţii la Arnhofen.

Chiar atunci fură trimise iscoade pe drumul Regensburgului.

Informaţiile culese arătau că Napoleon sosise în dimineaţa aceea la Donauwörth.

Ar fi greu de spus ce impresie făcu ştirea aceasta asupra soldaţilor austrieci ; dar, cu siguranţă, ea avu darul de a stîrni ura studenţilor din diverse universităţi, care nu se

știe de ce, de cîtva timp, păreau să-și fi dat întîlnire în orășelul Abensberg.

Pentru a doua oară, patru studenți ținîndu-se de braț străbătură orașul cîntînd cîntecul maiorului Schill, de parcă s-ar fi temut că prima oară nu l-a auzit toată lumea.

În afară de sosirea lui Napoleon la Donauwörth, toate celelalte știri erau neclare : ofițerii austrieci și chiar generalul comandant nu cunoșteau nici un amănunt sigur asupra poziției armatei franceze ; ei știau doar că grosul trupelor acesteia era la Regensburg și la Augsburg.

Se făcu o oprire ; oamenii șovăiau să se hazardeze fără informații mai sigure în regiunea asta împădurită și întretăiată de o mulțime de rîuri mici.

Se înnoptă ; posturi de pază fură instalate cu toate măsurile de prevedere privind parola și poziția, ce se iau în fața inamicului. Peste tot erau santinele, pînă și pe podul mobil al vechiului castel Abensberg în ruină.

Santinelele erau schimbate din oră în oră. Cea care era de gardă de la miezul nopții la ora unu dimineața în acest post al vechiului castel, în clipa cînd bătu ultima lovitură a orei douăsprezece, văzu apropiindu-se de ea doi bărbați înfășurați în mantale.

Omul strigă :

— Cine-i acolo ?

— Prieteni ! răspunse în germană unul dintre cei doi bărbați. Apoi, apropiindu-se de santinelă și desfăcîndu-și mantaua ca să arate că nu purta nici o armă, nici ofensivă, nici defensivă, îi spuse parola cu atîta siguranță, încît santinela nu-i făcu nici o dificultate ca să-l lase să treacă pe el și pe însoțitorul lui.

Cei doi bărbați o luară pe podul mobil și pătrunseră în interiorul ruinelor.

După cinci minute apăru alt bărbat.

Același strigăt „Cine-i acolo ?“ se auzi, se luară aceleași

măsuri de precauţie, se rosti aceeaşi parolă. Paisprezece persoane înfăşurate tot în mantale cenuşii trecură astfel între orele douăsprezece şi douăsprezece şi un sfert, mergînd fie cîte unul, fie în grupuri de două sau chiar trei, niciodată mai mulţi.

De îndată ce trecea, fiecare dintre misterioşii bărbaţi scotea o mască neagră de sub manta şi şi-o punea pe faţă. Bătea ora douăsprezece şi un sfert cînd se înfăţişară ultimii doi care completau numărul de şaisprezece.

Pe aceştia îi vom urmări.

Ca şi ceilalţi trecură pe podul mobil, intrară printre ruine, dar odată ajunşi lîngă un stîlp uriaş unde părea că se arcuieşte o boltă, acela dintre bărbaţi care mergea înaintea celuilalt se opri.

— Locotenente, spuse el cu voce joasă, în franceză, aminteşte-ţi că ceea ce facem nu-i o joacă de copii : dacă ne descoperă pe vreunul dintre noi, sîntem morţi.

— Ştiu, răspunse celălalt, dar crezi că pot fi descoperit după accent ?

— Nici vorbă ! Vorbeşti germana ca un german şi dacă o să fii descoperit, asta n-o să se întîmple din cauza felului în care vorbeşti.

— Atunci cum vrei să fiu descoperit ? După chip nu se poate, fiindcă sîntem mascaţi !

— O să vină clipa cînd va trebui să scoţi masca.

— Vin pentru prima oară la Abensberg şi abia de ieri sînt la Regensburg.

— Gîndeşte-te bine !

— M-am gîndit.

— Îţi spun încă o dată, ăsta nu-i un joc de copii, deşi copii sînt cei care-l joacă ; e vorba de viaţă ; dacă eşti bănuit te înjunghie !

— Vorbeşti despre viaţă ca despre ceva important unui om care îşi riscă zilnic viaţa pe un cîmp de bătaie.

— Pe un cîmp de bătaie, da, foarte bine, la lumina zilei ca să mai cîştigi un epolet sau o decoraţie ; dar aici dacă ţi se întîmplă o nenorocire, dacă eşti ucis, lucrul ăsta o să se întîmple pe ascuns, în întuneric, în fundul unei pivniţe. Nu toată lumea priveşte cu indiferenţă posibilitatea de a fi ucis pe la spate, sau gîtuit între două uşi ca un ţar rus sau ca un vizir otoman.

— Jupîne Schlick, rosti cu glas hotărît bărbatul al cărui interlocutor încerca să-i inspire asemenea temeri, am primit o misiune, o voi îndeplini.

— Fie, spuse spionul, a trebuit să te previn ; eşti liber să faci după cum te taie capul.

— Sînt prevenit.

— În caz de primejdie să nu contezi nicicum pe ajutorul meu ; n-aş putea decît să pier odată cu dumneata, fără să te pot salva. Ţin tare mult la napoleonii Maiestăţii Sale împăratul francezilor, dar ţin şi mai mult la capul meu.

— N-am nimic să-ţi cer decît lucrul pe care te-ai angajat să-l faci : să mă introduci printre membrii Uniunii Virtuţii şi să mă prezinţi drept un adept.

— Bagă de seamă că la cea mai mică primejdie te reneg mai curînd de trei ori decît o singură dată, ca sfîntul Petru.

— Îţi dau voie.

— Îţi menţii hotărîrea ?

— Mi-o menţin.

— Atunci să nu mai discutăm.

Spunînd acestea jupînul Schlick apăsă pe un arc ascuns în motivele sculptate ale unui stîlp care se învîrti în jurul propriului ax dînd la iveală o deschizătură îngustă, totuşi destul de largă pentru ca un om să poată trece.

O scară a cărei primă treaptă era la nivelul solului părea să ducă la o sală subterană ; scara era luminată de o lampă

atîrnată chiar în interiorul stîlpului care putea avea o circonferință de douăsprezece picioare.

Ghidul aruncă dinapoia măștii o ultimă privire însoțitorului său, parcă pentru a-i spune : „Mai e vreme să te răzgîndești !“

Și într-adevăr, santinela nu-i putea vedea ; nu se auzea nici un zgomot în vechile ruine, și un cer negru fără stele și fără lună părea să apese pe rupturile pe care mina timpului le făcuse zidurilor uriașe.

— Să mergem ! spuse acela dintre cei doi bărbați pe care nu-l cunoaștem.

Ca și cum n-ar fi așteptat decît acest ultim cuvînt, ghidul începu să coboare scara în spirală.

Necunoscutul îl urmă.

Înapoia lor ușa se închise.

Ajunși jos, cel care îndeplinea oficiul de ghid se opri în fața unei uși de bronz în care bătu trei lovituri la intervale egale ; fiecare dintre lovituri răsună asemeni unui tam-tam.

— Atenție, spuse Schlick, ușa o să se deschidă și dincolo ne așteaptă paznicul.

Într-adevăr, ușa se deschise și un om mascat apăru, în prag ; era paznicul.

— Ce oră este ? îi întrebă el pe cei doi tovarăși.

— Ora la care se face ziuă, răspunse Schlick.

— Ce faci atît de dimineață ?

— Mă trezesc de îndată ce se face ziuă.

— De ce ?

— Ca să lovesc.

— De unde vii ?

— Din Occident.

— Cine te-a trimis ?

— Răzbunătorul.

— Dă-mi o dovadă a misiunii tale.

— Iat-o.

Şi-i înfăţişă paznicului o plăcuţă de lemn octogonală asemănătoare celor ce se pun la cheile hanurilor din Germania.

Pe plăcuţă era scris cuvîntul BADEN.

Paznicul verifică identitatea, apoi lăsă semnul de recunoaştere al noului venit să cadă într-o urnă, unde pusese plăcuţele celor sosiţi înaintea lui Schlick.

— El cine e ? îl întrebă apoi pe Schlick, arătîndu-i-l cu degetul pe necunoscut.

— Un orb, răspunse acesta într-o germană foarte bună.

— Şi ce cauţi aici ? întrebă paznicul.

— Lumină.

— Ai un naş ?

— Mi-e naş cel dinaintea mea.

— Răspunde de tine ?

— Întreabă-l pe el.

— Răspunzi de cel pe care ni-l prezinţi, frate ?

— Răspund pentru el.

— Bine, spuse paznicul, să intre în camera de meditaţie. Cînd va veni ceasul să fie primit, o să-l chemăm.

Şi, deschizînd o uşă tăiată în zid, îl introduse pe însoţitorul jupînului Schlick într-un fel de celulă luminată de o lampă şi mobilată doar cu un scaun şi o masă de piatră, asemănătoare celor la care, după cum spune legenda Rinului, stă şi doarme, cufundat într-un somn vrăjit, împăratul Friederich Barbarosa, pînă cînd Germania se va trezi să-şi proclame unitatea.

Cît despre Schlick, lăsîndu-şi tînărul tovarăş să mediteze, înaintă spre un grilaj prin care se intra în sala principală.

Grilajul, împins de paznic, se deschise înaintea lui.

5

Uniunea Virtuții

Grilajul, după cum am spus, se trăgea în lături, îngăduind intrarea într-o sală subterană, numită Sala de consiliu. Ea era toată tapetată în negru și luminată de o lampă care atîrna din tavan la capătul unui lanț de fier.

Sub lampă se afla o piramidă de arme, compusă din puști, spade, pistoale, îngrămădite în dezordine, totuși astfel încît, în caz de alarmă, fiecare să-și poată alege numaidecît arma care-i convine. Lumina lămpii cădea asupra țevilor puștilor și ale pistoalelor, pe lamele săbiilor și spadelor scînteind amenințător.

De cealaltă parte a piramidei de arme, în fața grilajului de la intrare, se afla o masă de marmură neagră, destinată președintelui întunecatului sfat, așezată pe o estradă cu trei trepte.

Înapoia mesei se vedea spătarul jilțului președintelui, deasupra căruia era un vultur de bronz, dar nu vulturul bicefal al vechii case de Habsburg, nici vulturul cu un singur cap al noii case de Prusia, nici vulturul bizantin al lui Carol cel Mare. Jilțul acesta avea ceva de fotoliu și totodată de tron.

Șaisprezece butoiașe pline cu praf de pușcă, așezate circular de fiecare parte a piramidei de arme, slujeau drept

scaune participanților. Ele arătau că, în caz de primejdie, era de datoria membrilor asociației de a se arunca în aer și de a-i arunca în aer pe tovarășii lor, în loc de a se preda.

O singură ușă dădea în sală.

Poate că sub tapetul negru pe care l-am amintit, existau și alte uși, dar, dacă existau, erau ascunse privirilor, și cunoscute doar de inițiați.

Cînd grilajul se închise în urma lui Schlick, o pendulă nevăzută bătu ora douăsprezece și jumătate.

Un bărbat mascat se desprinse dintr-un grup de membri și rosti, urcîndu-se pe estradă :

— Fraților, ascultați-mă !

Se făcu tăcere și fiecare se întoarse spre cel care cerea cuvîntul.

— Fraților, continuă acesta, noaptea înaintează, timpul se scurge. Apoi, adresîndu-se paznicului : Veghetorule, cîți văzători sînt ?

— Șaisprezece, cu mine, răspunse veghetorul.

— Atunci, al șaptesprezecelea este trădător, prizonier sau mort, spuse cel ce pusese întrebarea ; căci cine ar îndrăzni să lipsească de la întîlnire, cînd aceasta are drept țel eliberarea Germaniei ?

— Frate, răspunse veghetorul, al șaptesprezecelea nu-i nici trădător, nici prizonier, nici mort, e de gardă afară îmbrăcat în uniformă de soldat austriac.

— În acest caz, putem începe ședința ?

Capetele se înclinară în semn de aprobare.

— Fraților, continuă vorbitorul, să nu uităm că așa cum la congres fiecare ministru reprezintă un rege, tot astfel, aici, fiecare dintre noi reprezintă un popor. Veghetorule, rostește-le numele.

Veghetorul rosti unul după altul următoarele nume :

— Baden, Nassau, Hesse, Würtemberg, Westfalia, Austria, Italia, Ungaria, Boemia,, Spania, Tirol, Saxonia, Luxemburg, Hanovra, Holstein, Mecklenburg, Bavaria.

La rostirea fiecăruia dintre aceste nume — cu excepţia Hanovrei — se răspunse „prezent".

Reprezentatntul Hanovrei era cel ce făcea de gardă afară.

— Trage unul dintre numele acestea din urmă, continuă vorbitorul, iar fratele care va fi desemnat, va fi preşedintele nostru.

Veghetorul cufundă mîna în urnă şi scoase o plăcuţă de lemn.

— Hesse, spuse el.

— Eu sînt, răspunse unul dintre participanţi.

Şi, în timp ce fratele care vorbise pînă atunci coborî cele trei trepte ale estradei, preşedintele care fusese desemnat de întîmplare urcă şi se aşeză la masa de marmură.

— Fraţilor, rosti el, luaţi loc.

Cei cincisprezece membri se aşezară ; un jilţ rămase gol — era cel al reprezentantului Hanovrei.

— Fraţilor, spuse preşedintele, e vorba să primim un nou membru şi să tragem la sorţi care dintre noi va fi răzbunătorul. Mai întîi să facem primirea, apoi vom trage la sorţi. Cine este naşul noului frate ?

— Eu, spuse Schlick, ridicîndu-se.

— Adică cine.

— Baden.

— Bine. Doi dintre cei mai tineri fraţi să se ridice şi să se ducă să-l aducă pe candidat.

Fiecare dintre participanţi îşi spuse cu glas tare vîrsta ; apoi cei doi mai tineri, reprezentanţii Bavariei şi Tirolului, în vîrstă de douăzeci şi douăzeci şi unu de ani, se ridicară şi se duseră să-l caute pe neofit care, după o clipă, apăru la grilaj unde-l aştepta naşul său.

Era legat la ochi.

Cei care-l aduseră, îl conduseră patru sau cinci paşi în sală, apoi se dădură în lături şi se duseră să se aşeze la locurile lor.

Doar naşul candidatului rămase lîngă el.

Se făcu o linişte adîncă ; toate privirile se întoarseră spre neofit ; apoi, în mijlocul tăcerii, se auzi glasul preşedintelui întrebînd poruncitor :

— Frate, ce oră e ?

— E ora cînd stăpînul veghează, iar sclavul doarme răspunse candidatul.

— Spune-o.

— N-o mai aud de cînd sună pentru stăpîn.

— Cînd o s-o auzi ?

— Cînd îl va fi trezit pe sclav.

— Unde-i stăpînul ?

— La masă.

— Unde-i sclavul ?

— La pămînt.

— Ce bea stăpînul ?

— Sînge.

— Ce bea sclavul ?

— Propriile-i lacrimi.

— Ce vrei să faci cu ei doi ?

— Să-l pun pe sclav la masă şi să-l culc pe stăpîn la pămînt.

— Eşti stăpîn sau sclav ?

— Nici una nici alta.

— Şi ce eşti ?

— Încă nu sînt nimic, dar aspir să devin ceva.

— Ce ?

— Văzător.

— Ştii care-i sînt îndatoririle ?

— Le învăţ.

— Cine ţi le spune ?
— Dumnezeu.
— Ai arme ?
— Am frînghia şi pumnalul acesta.
— Ce este frînghia ?
— Simbolul puterii şi unirii noastre.
— După acest simbol ce eşti ?
— Sînt unul dintre firele cînepei acesteia pe care unirea le-a apropiat, iar puterea le-a răsucit.
— De ce ai luat frînghia asta ?
— Ca să leg şi să strîng.
— Dar pumnalul ?
— Ca să tai şi să despart.
— Eşti gata să juri că o să foloseşti frînghia şi pumnalul împotriva oricărui condamnat al cărui nume va fi înscris în cartea de sînge ?
— Da.
— Jură.
— Jur !
— Te dăruieşti tu însuţi frînghiei şi pumnalului dacă s-ar întîmpla să trădezi jurămîntul pe care l-ai făcut pe sabie şi pe cruce ?
— Mă dăruiesc [1].
— Bine ; eşti primit în rîndurile prietenilor Uniunii Virtuţii. Iar acum eşti liber, după cum ţi-e inima încrezătoare sau neîncrezătoare, să-ţi scoţi masca sau nu.

Tînărul, fără să şovăie, îşi scoase dintr-o singură mişcare legătura de pe ochi şi masca ; în acelaşi timp, lăsă mantaua să cadă jos.

[1] Reproducem formula exactă a afilierii A se vedea, pentru amănunte, drama *Leo Burckart* pe care am scris-o acum vreo şaisprezece ani, împreună cu Gérard de Nerval şi excelenta prefaţă asupra societăţilor secrete din Germania, pe care dragul nostru colaborator şi prieten a scris-o singur (n. aut.).

— Cel ce nu se teme de nimic, spuse el, poate să privească și să fie privit cu fața descoperită.

Cei de față văzură un tînăr frumos de douăzeci și cinci douăzeci și șase de ani, cu ochi albaștri, cu părul și mustața de culoare castanie, îmbrăcat într-o uniformă de student, deși, după toate aparențele, părăsise de mulți ani băncile universității.

Dar în clipa cînd toate privirile erau îndreptate spre el, ușa de bronz a intrării din stîlpul central se deschise brusc și cel de-al șaptesprezecelea afiliat care reprezenta Hanovra și făcea de pază afară, intră înspăimîntat.

— Fraților, spuse el, sîntem pierduți !

— Ce s-a întîmplat ? întrebă președintele.

— În ruine au intrat peste o sută de persoane, care mi-au spus parola — așa că i-am luat drept frați — și care sînt pesemne dușmani gata să ne încercuiască !

— Ce te face să crezi asta ?

— Mai întîi faptul că nu sînteți decît șaisprezece aici.

— Și ?

— Apoi, înlocuit din gardă, am intrat, la rîndul meu, în ruine, dar în loc să cobor, bănuind o trădare, m-am ascuns înapoia unui zid năruit și l-am spionat pe cel care îmi urma și care nu era defel de-ai noștri. După cîteva clipe, un grup de vreo cincizeci de oameni, înarmați pînă-n dinți a venit la el : șeful grupului a înaintat, iar santinela i-a lăsat pe toți să treacă și s-au răspîndit printre ruine. Atunci am dat fuga să vă previn și sper că am ajuns la vreme, dacă nu să vă salvez, cel puțin ca să mor cu voi... La arme, fraților, la arme !

Urmă o clipă de dezordine cumplită, în timpul căreia fiecare dădu fuga la arsenal și luă arma care-i convenea. În mijlocul dezordinei, Schlick se apropie de candidat și-i spuse iute :

— Pune-ți masca și să încercăm să fugim, sala are mai multe ieșiri.

— O să-mi pun masca, dar n-o să fug, răspunse tînărul.

— Atunci înarmează-te și luptă !

Tînărul se repezi spre grămada de arme, dar, în timpul discuției cu Schlick, deși fusese scurtă, tovarășii lui puseseră mîna pe puști și pistoale, astfel încît lui nu-i mai rămase decît o spadă.

În acest timp, dinspre stîlp se auzi un zgomot de arme și deodată pe ușa de bronz, pe care în graba lui reprezentantul Hanovrei n-o închisese bine, se iviră vîrfurile amenințătoare ale baionetelor.

— Foc ! strigă președintele.

Afiliații îl ascultară, dar nu se auzi decît un zgomot sec de pietre și nu se văzură decît scîntei țîșnind la lovituri.

— Sîntem trădați ! strigară studenții, puștile au fost descărcate. La ușile secrete, fraților, la ușile secrete !

Ca oameni ce prevăzuseră primejdia toți se repeziră spre diferite locuri ale tapiseriei, dar aceasta fu sfîșiată în cinci sau șase locuri, iar prin fiecare ruptură se văzură lucind arme.

Studenții se opriră, priviră în jur ; erau închiși într-un cerc de baionete, o sută cincizeci de soldați îmbrăcați în uniformă bavareză îi încercuiau.

— Fraților, spuse președintele, nu ne mai rămîne decît să murim ! Apoi ordonă cu glas scăzut : Dați foc prafului de pușcă !

Ordinul circulă în rîndul conspiratorilor care, prefăcîndu-se că dau înapoi în fața baionetelor, printr-o manevră îndemînatecă se retraseră spre centru urmăriți și presați de soldații bavarezi care-i înghesuiau din ce în ce mai mult.

Ajunşi în centru, studenţii luară cîlţi de artilerie pregătiţi din vreme pentru eventualitatea aceasta ; apoi fiecare îi aprinse şi se repezi spre butoiul care-i slujea drept scaun.

Dar un strigăt de mînie răsună : în locul fitilului dat prin sulf şi înfăşurat în praful de puşcă fusese pus un fitil obişnuit care nu voia să ia foc.

— Sîntem trădaţi, vînduţi ! strigară din toate părţile studenţii azvîrlindu-şi armele.

— Fir-ar să fie ! şopti Schlick la urechea însoţitorului său, mi se pare că lucrurile stau prost ! E adevărat, adăugă el cu glas şi mai scăzut, că noi o să scăpăm oricum cu bine spunînd cine sîntem, fiindcă bavarezii sînt aliaţii împăratului dumitale.

Tînărul străbătu cercul de soldaţi cu o privire a cărei strălucire se putea vedea chiar prin mască, şi rosti frîngîndu-şi spada în loc de a o preda :

— E tot una ; aş fi dorit să ne putem bate, chiar şi împotriva unor aliaţi.

Şi se alătură grupului de studenţi.

În acel moment, cercul soldaţilor bavarezi era atît de strîns, încît nu mai aveau de făcut decît cinci sau şase paşi pentru ca baionetele să atingă piepturile celor optsprezece conspiratori.

— Domnilor, spuse căpitanul care comanda trupa, în numele regelui Maximilian al Bavariei, sînteţi prizonieri!

— Asta se poate, răspunse preşedintele, fiindcă sîntem sub domnia puterii ; numai că sîntem prizonieri, dar nu ne-am predat.

— Puţin îmi pasă, răspunse ofiţerul, n-am venit aici să mă joc cu cuvintele ; am venit să-mi fac datoria, îndeplinind ordinele pe care le-am primit.

— Prieteni, strigă preşedintele, sîntem prizonierii regelui Bavariei, în mîinile regelui Bavariei, gata să pierim sub loviturile regelui Bavariei, ce acuzaţie îi aduceţi?

— Regele Bavariei, rosti un glas, e un trădător !

— Să fie şters din marea familie germanică ! spuse altul.

— Să nu se mai intituleze prinţ german şi să semneze *Aliat al francezilor.*

— Orice membru al uneia dintre societăţile noastre secrete să aibă dreptul de a-l înjunghia !

— Orice membru al societăţii omeneşti să aibă dreptul să-l scuipe în faţă !

— Linişte ! zise ofiţerul cu un glas cumplit.

— Trăiască Germania ! strigară toţi studenţii într-un glas.

— Linişte ! repetă ofiţerul ; aşezaţi-vă pe un singur rînd, fără să opuneţi vreo rezistenţă.

— Fie, spuse preşedintele, dacă o facem ca să ne împuşcaţi. Adevăraţi soldaţi ai Germaniei, intraţi în rînduri.

Fiecare se aşează la locul lui cu capul sus şi cu privirea ameninţătoare.

Căpitanul scoase o hîrtie din buzunar şi citi : „Căpitanul Ernest de Mühldorf va lua o sută cincizeci de oameni, va înconjura şi va cerceta ruinele castelului Abensberg care serveşte drept loc de întîlnire unei bande de conspiratori ; îi va aresta pe toţi cei pe care-i va găsi în sala numită de consiliu, care e vechea sală a Tribunalului secret ; îi va pune pe un singur rînd, dacă sînt zece va împuşca unul, dacă sînt douăzeci va împuşca doi şi aşa mai departe. După ce va termina execuţia, ceilalţi vor fi puşi în libertate.

München 16 aprilie 1809
Maximilian"

— Trăiască Germania ! strigară în loc de răspuns prizonierii.

— Ascultă, îi spuse Schlick cu glas scăzut însoţitorului său, încearcă să schimbi locul, locotenente ; cred că eşti tocmai al zecelea.

Dar cel căruia i se adresa nu răspunse şi nu se clinti.

— Domnilor, continuă căpitanul, nu ştiu ce sînteţi, dar eu sînt soldat, şi un soldat nu ascultă decît de ordin. Justiţia militară e expeditivă, iar eu sînt însărcinat să fac dreptate.

— Faceţi-o, răspunse un glas.

— Faceţi-o, răspunseră toate glasurile în cor.

Căpitanul numără de la dreapta la stînga pînă la zece.

După cum îi spusese Schlick însoţitorului său, noul iniţiat era al zecelea.

— Ieşi din rînd, spuse căpitanul.

Tînărul se execută.

— Dumneata eşti cel ce va plăti tributul sîngelui, domnule, continuă ofiţerul.

— Bine, domnule, răspunse tînărul cu voce calmă.

— Eşti gata ?

— Da.

— Ai vreo dorinţă de îndeplinit ?

— Nici una.

— N-ai rude, prieteni... familie ?

— Am un frate. Omul care mi-a slujit de naş şi care, după ordinul pe care ni l-ai citit, trebuie să fie liber, după ce eu voi fi plătit pentru toţi, cunoscîndu-l pe fratele meu îi va spune cum am murit.

— Eşti catolic sau protestant ?

— Sînt catolic.

— Poate vrei un preot ?

— Îmi risc viața zilnic și Dumnezeu, care-mi citește în inimă, știe că n-am nimic să-mi reproșez.

— Deci nu ceri nici iertare, nici amînare ?

— Am fost prins cu arma în mînă, conspirînd împotriva aliatului regelui Bavariei, deci împotriva însuși regelui Bavariei, faceți cu mine ce vreți.

— Atunci fii gata să mori.

— Am spus că sînt gata.

— Ești liber să-ți păstrezi masca pe față sau s-o scoți; dacă o păstrezi o să fii înmormîntat cu ea și nimeni n-o să știe cine ești.

— Dacă o păstrez, s-ar putea crede că am făcut-o ca să-mi ascund paloarea ; o scot.

Și tînărul, smulgîndu-și masca, arătă o față zîmbitoare. Se auzi un murmur de admirație printre conspiratori. Un soldat bavarez se apropie de prizonier, ținînd în mînă o batistă împăturită.

Prizonierul înlătură cu un gest al mîinii pe om și batista.

— M-ai întrebat mai înainte dacă am vreo dorință, zise el cu aceeași hotărîre în glas și aceeași demnitate în privire. Am una.

— Care ? întrebă căpitanul.

— Sînt soldat ca dumneata, domnule, ofițer. Cer să nu fiu legat la ochi și să comand plutonul de execuție.

— De acord !

— Ei bine, spuse tînărul, atunci aștept eu.

Unul dintre conspiratori ieși din rînduri și-i întinse mîna.

— Frate, zise el, în numele Bavariei te salut ca pe un martir.

Ceilalți șaptesprezece făcură la fel, fiecare în numele poporului pe care-l reprezenta.

Căpitanul îi lăsă, învins fără îndoială, de atotputernicia curajului asupra inimii de soldat.

Prizonierul se duse să se aşeze la zid.

— Stau bine aici, căpitane ? întrebă el.

Căpitanul făcu un semn afirmativ.

— Să iasă opt oameni, comandă el.

Opt oameni înaintară.

— Aşezaţi-vă la zece paşi de condamnat, pe două rînduri şi ascultaţi comanda.

Cei opt oameni se aşezară la zece paşi distanţă.

— Armele sînt încărcate ? întrebă condamnatul.

— Da, răspunse căpitanul.

— Asta îmi uşurează sarcina, zise zîmbind tînărul ofiţer.

Apoi rosti cu glas tare :

— Atenţie, camarazi !

Privirile celor opt oameni se aţintiră asupra lui.

— Pe umăr arm' !

Soldaţii executară ordinul.

— Prezentaţi arm' !

Ordinul fu executat cu o precizie militară.

— Ochiţi ! continuă condamnatul.

Ţevile celor opt puşti se aplecară în direcţia lui.

— Naşule, zise el întrepunîndu-se cu un zîmbet, apropie o lumină de chipul meu ca să poţi depune mărturie că finul tău îţi face cinste.

— E zadarnic, domnule, spuse căpitanul : recunoaştem că eşti un viteaz.

— În cazul ăsta, foc !

Cele opt împuşcături se auziră ca una singură ; dar, spre marea lui mirare, condamnatul nu numai că rămase în picioare, dar nu simţi nici o durere.

— Trăiască Germania ! strigară într-un glas studenţii şi soldaţii.

— Ce-i asta ? întrebă condamnatul pipăindu-se şi nevenindu-i să creadă că mai trăieşte.

— O încercare, răspunse Schlick, prin care ai trecut cu slavă !

— Trăiască Germania ! repetară toate glasurile.

— Acum, spuse finului lui Schlick tînărul care venise primul să-i strîngă mîna salutîndu-l ca pe un martir, acum, frate, ai voie să păleşti şi îţi e îngăduit să tremuri.

Tînărul ofiţer plecă de lîngă zid şi, ducîndu-se spre cel care-i vorbise, drept răspuns îi luă mîna punîndu-şi-o pe inimă.

— Mă înclin, spuse tînărul, inima mea bate mai repede decît a ta.

— Şi acum, fraţilor, întrebă prizonierul eliberat, condamnatul redat vieţii, nu avem de înfăptuit ceva ?

— Fraţilor, spuse preşedintele căpitanului şi soldaţilor acestuia, lăsaţi-ne singuri şi vegheaţi asupra noastră.

Căpitanul şi soldaţii se supuseră.

În acest timp, Schlick se apropie de finul său şi-i şopti:

— Pe naiba ! Ai un curaj nebun şi cred că începînd de astăzi ai dreptul să te numeşti Richard *Inimă de Leu.*

Preşedintele urmări cu privirea pe fraţii de rang inferior care jucaseră rolurile de ofiţeri şi de soldaţi bavarezi, pînă cînd ultimul ieşi.

Apoi continuă întorcîndu-se spre iniţiaţi :

— Fraţilor, să ne reluăm locurile.

Şi se duse să se aşeze în jilţ în timp ce fiecare membru al asociaţiei se duse să-şi reia locul pe care-l părăsise ca să înfrunte primejdia.

— Tăcere, rosti preşedintele.

Zgomotul păru că piere, iar orice semn de viaţă se stinse, chiar şi bătăile inimii.

— Răzbunătorilor, spuse preşedintele, ce oră e ?

Unul dintre cei de faţă se ridică.

— Cine e cel ce se ridică ? îl întrebă Richard *Inimă de Leu* pe nașul său.

— Acuzatorul, răspunse Schlick.

Acuzatorul răspunse la întrebarea președintelui :

— E ora hotărîrii.

— Răzbunătorilor, cum e vremea ?

— Furtuna bubuie.

— Răzbunătorilor, în mîinile cui se află fulgerul ?

— În mîinile lui Dumnezeu și ale noastre.

— Răzbunătorilor, unde e Sfînta Wehme ?

— Moartă în Westfalia, înviată în Bavaria.

— Ce dovezi aveți ?

— Însăși adunarea noastră.

— Frate, îți dau cuvîntul ca să acuzi. Acuză ! Noi vom judeca.

— Îl acuz pe împăratul Napoleon că încearcă să săvîrșească ceea ce în ochii unui german e cea mai mare crimă, adică vrea să distrugă naționalitatea Germaniei. Ca să distrugă naționalitatea Germaniei l-a numit pe cumnatul său Murat mare duce de Berg, ca să distrugă naționalitatea Germaniei l-a numit pe fratele său Jérôme rege al Westfaliei ; ca să distrugă naționalitatea Germaniei vrea să-l detroneze pe împăratul Francisc al II-lea și să-l pună în locul lui pe fratele său Joseph pe care spaniolii nu-l vor ! în sfîrșit, ca să distrugă naționalitatea Germaniei pune astăzi Bavaria să se lupte împotriva Austriei, confederația Rinului împotriva Imperiului, prieten împotriva prietenilor, germani împotriva germanilor, frați împotriva fraților.

— Fraților, zise președintele, sînteți pentru acuzator sau împotriva lui ?

— Sîntem pentru el, sîntem cu el, acuzăm ca el. Trăiască Germania !

— Deci împăratul Napoleon este vinovat în ochii voştri ?

— Da, răspunseră în cor conspiratorii.

— Şi ce pedeapsă merită ?

— Moartea !

— Cine i-o va da ?

— Noi.

— Cine dintre voi ?

— Alesul soartei.

— Veghetorule, adu urna.

Veghetorul se supuse.

— Fraţilor, spuse preşedintele, o să punem în urnă atîtea bile albe cîte provincii sînt aici, adunate prin reprezentanţii lor, plus o bilă neagră ; dacă bila neagră rămîne în fundul urnei înseamnă că Dumnezeu ne dezaprobă intenţia şi ia asupră-şi răzbunarea, fiindcă ultima bilă va fi a lui. Acceptaţi ce vă propun ?

— Da, răspunseră toate glasurile.

— Cel ce va lua bila neagră îşi va închina viaţa îndeplinirii misiunii sfinte ?

— Da, rostiră toţi.

— Atunci să punem înăuntru bilele albe şi pe cea neagră ! zise preşedintele.

Veghetorul răsturnă urna : şaptesprezece bile albe şi una neagră se rostogoliră pe masă.

Preşedintele numără cele şaptesprezece bile albe şi, numărîndu-le, le puse în urnă ; apoi aruncă în urnă bila neagră şi, fără să le atingă cu mîna, le amestecă pe toate scuturînd urna.

După ce termină această operaţie spuse :

— Acum, deputaţii provinciilor o să tragă în ordine alfabetică, o bilă. Ce provincie reprezintă noul nostru frate ?

— Alsacia, răspunse finul lui Schlick.

— Alsacia ? strigară toţi conspiratorii, va să zică eşti francez ?

— Francez sau german, cum vreţi.

— Ai dreptate, strigară două sau trei glasuri, alsacienii sînt germani, aparţin marii familii germanice. Trăiască Germania !

— Fraţilor, spuse preşedintele, ce hotărîţi în legătură cu noul nostru frate ?

— Că a fost primit, că e membru, că a fost pus la încercare şi că, de vreme ce Olanda, Spania şi Italia sînt reprezentate aici, de ce să nu fie şi Franţa ?

— Bine, zise preşedintele, să ridice mîna cei ce sînt de părere că numele Alsaciei să fie pus în urnă împreună cu celelalte.

Toate mîinile se ridicară.

— Frate, continuă preşedintele, Alsacia e germană.

Şi aruncă în urnă a optsprezecea bilă albă pe care i-o dădu veghetorul.

— Iar acum. zise el, să începem în ordine alfabetică. Şi chemă : Alsacia !

Tînărul înaintă spre urnă şi în momentul cînd vîrî mîna în ea, pe faţa lui se putu vedea o şovăire, aşa cum nu se putuse desluşi atunci cînd comandase plutonului „foc !“

Scoase o bilă albă.

— Albă ! strigă el, neputîndu-şi ascunde bucuria.

— Albă ! repetară toate glasurile.

— Baden ! chemă preşedintele.

Schlick vîrî hotărît mîna în urnă şi scoase o bilă albă.

— Albă ! rostiră toţi.

— Bavaria ! continuă preşedintele.

Reprezentantul Bavariei înaintă, vîrî mîna în urnă şi scoase bila neagră.

— Neagră, spuse el cu glas calm, aproape bucuros.

— Neagră ! repetară toţi.

— Bine, spuse reprezentantul Bavariei, în trei luni Napoleon va fi mort sau eu voi fi împuşcat.

— Trăiască Germania ! strigară toţi în cor.

Şi întrucît şedinţa îşi atinsese ţelul, prietenii Virtuţii se despărţiră.

6

Dacă s-ar fi ochit cu șase degete mai jos, regele Franței s-ar fi numit Ludovic al XVIII-lea

Într-o seară, într-un colț al palatului imperial Schönbrunn, tînărul duce de Reichstadt stătea de vorbă cu fiii prințului Carol și, sporovăind între ei, copiii rîdeau atît de tare, încît prințul, care discuta probleme grave cu împăratul în alt colț, temîndu-se ca Altețele și Maiestățile lor să nu fie cumva stingherite de rîsetele augustilor copii, crezu că trebuie să intervină și, din celălalt capăt al salonului, îi întrebă de ce sînt atît de veseli și care-i motivul pentru care rîd așa.

— O, tată, răspunse cel mai mare dintre fiii arhiducelui, nu ne da atenție, Reichstadt ne povestește cum te bătea mereu taică-său și asta ne înveselește grozav.

Arhiducele Carol care era un om tare de treabă, rîse mai tare decît copiii ; văzînd asta, împăratul, arhiducii și arhiducesele rîseră la fel și poate cu mai multă veselie decît arhiducele.

E adevărat că pe vremea cînd se rîdea cu atîta sinceritate la Viena de înfrîngerile ilustrului arhiduce, învingătorul de la Tengen, Abensberg, Landshut, Eckmühl și Regensburg era mort.

Anecdota e adevărată ; mi-a povestit-o regina Hortense în timpul celor opt zile de găzduire pe care a bine-

voit să mi le ofere în 1832, la castelul Arenenberg, la scurtă vreme după moartea regelui Romei.

Să consacrăm un capitol relatării acestei campanii din 1809, una dintre cele mai minunate ale lui Napoleon.

L-am lăsat pe împărat în ziua de 17 aprilie, la prînz, la Donauwörth, gata să dea ordine mareşalilor şi locotenenţilor săi. Acela căruia se grăbea cel mai tare să i le trimită, fiindcă era cel mai îndepărtat şi, deci, urma să le primească într-un răstimp mai îndelungat, era mareşalul Davoust, care, după cum ştim, ocupa Regensburgul. Astfel, primul ofiţer pe care-l ceru Napoleon ca să-i înmîneze mesajele dictate de el însuşi fu locotenentul Paul Richard, dar prinţul de Neuchâtel, rozîndu-şi unghiile şi cu o înfăţişare destul de stînjenită, îl anunţă pe împărat că-l folosise pe ofiţer pentru o misiune deosebită.

E drept că în locul lui îl oferea — dacă împăratul ţinea numaidecît ca depeşa să fie dusă de un ofiţer cu numele Richard — pe locotenentul Louis Richard, care sosea din Italia.

Dar împăratul declară că din moment ce nu trimitea înapoi mareşalului Davoust pe acelaşi om pe care i-l trimisese acesta, nu conta numele curierului, ci doar ca el să fie activ, viteaz şi inteligent.

Un ofiţer se prezentă.

Împăratul ii înmînă depeşa adresată mareşalului Davoust.

În afară de aceasta, Berthier puse să se facă două copii după ea şi le trimise prin alţi doi oameni şi pe două drumuri diferite.

Ar fi fost mare nenorocire ca, din cei trei curieri, nici unul să nu ajungă la destinaţie !

Iată care erau ordinele trimise de împărat mareşalului : „Să părăsească numaidecît Regensburgul, lăsînd totuşi acolo un batalion ca să păzească oraşul ;

Să pornească în sus pe Dunăre cu prudență, dar hotărît, înaintînd între fluviu și mulțimea de austrieci.

În sfîrșit, să vină să se alăture lui Napoleon prin Abach și Ober-Saal, în împrejurimile Abensbergului, în locul unde acesta se varsă în Dunăre".

Ordinele acestea odată expediate lui Davoust, trebuia prevenit Masséna.

Se găsiră alți trei mesageri și se expedie în trei exemplare ordinul următor :

„Împăratul ordonă mareșalului Masséna să părăsească orașul Augsburg în dimineața zilei de 18 ca să coboare pe drumul spre Pfaffenhofen spre Abens, în flancul stîng al austriecilor, împăratul urmînd să conducă apoi marșul mareșalului spre Dunăre, spre Isar, Neustadt sau Landshut. Mareșalul va pleca, răspîndind zvonul că merge în Tirol și lăsînd la Augsburg un comandant bun, două regimente germane, toți oamenii slăbiți sau istoviți, provizii, muniții, astfel încît să reziste cincisprezece zile.

Împăratul recomandă mareșalului să coboare spre Dunăre în grabă mare, fiindcă niciodată pînă acum n-a avut mai mare nevoie de devotamentul lui."

Scrisoarea se încheia prin aceste trei cuvinte și printr-o treime de semnătură, scrise de însăși mîna împăratului :

Hărnicie și grabă !
NAP.

Îndată ce aceste două mesaje plecară, Napoleon ceru să vină la el locotenentul Louis Richard, dacă totuși Berthier nu-l trimisese în misiune ca pe fratele lui.

Tînărul se înfățișă, foarte bucuros că-l revăzuse pe dragul său Paul, refăcut după două oré de odihnă și gata să pornească iarăși la drum.

Împăratul îi înmînă o scrisoare pentru prinţul Eugen, concepută astfel :

„Domnule, lăsîndu-te bătut la Pordenone, ai pierdut orice şansă de a intra cu noi în Viena, unde vom fi probabil pe la 15 ale lunii viitoare. Vino să te întîlneşti cu noi de îndată ce poţi şi mergi drept asupra capitalei Austriei : nimic nu s-a schimbat din ordinele iniţiale pe care ţi le-am trimis.

Acestea fiind zise, prinţe, scrisoarea de faţă neavînd alt ţel, îl rog pe Domnul să te aibă-n pază.

Napoleon.

P. S. I-am transmis generalului Macdonald să se ducă la armata din Italia cu ordine deosebite pe care nu ţi le va comunica decît dumitale."

Tînărul ofiţer primi scrisoarea chiar din mîinile împăratului, se înclină, ieşi, sări pe cal şi se făcu nevăzut.

Îndată, după aceea împăratul părăsi Donauwörth plecînd spre Ingolstadt. Această localitate îl plasa între Regensburg şi Augsburg, adică în centrul mişcării.

Se cunosc distanţele care despart oraşul Donauwörth de Regensburg şi de Augsburg.

La Donauwörth era la douăzeci şi două leghe de Regensburg şi doar la opt-nouă leghe de Augsburg.

Din cauza aceasta, Masséna primi ordinele ce-l priveau pe la ora cinci şi îşi putu face îndată pregătirile de plecare pentru a doua zi, pe 18, la prînz ; în timp ce Davoust primi seara tîrziu ordinele ce-i erau destinate.

Mareşalului îi trebui toată ziua de 18, mai întîi ca să-şi adune cei cincizeci de mii de oameni, apoi ca să facă joncţiunea cu divizia Friant — care în timpul drumului străbătut de la Bayreuth la Amberg se aflase pentru

scurtă vreme în luptă cu corpul de armată austriac al generalului Bellegarde [1], şi prin buna sa comportare acoperise marşul unităţii căreia îi aparţinea — şi, în sfîrşit ca să-şi treacă trupele în întregime de pe malul drept pe cel stîng al Dunării, în timp ce divizia Morand rămînea în luptă sub zidurile Regensburgului.

Armata lui Bellegarde, compusă din cincizeci de mii de oameni, ce trebuia ţinută în frîu ca să nu ia parte la bătălie, era armata din Boemia pe care, conform concepţiei sale, prinţul Carol o chema la el. Deci, ziua de 18 a fost folosită de mareşalul Davoust ca să treacă de pe malul drept pe cel stîng diviziile Saint-Hilaire şi Gudin şi cavaleria grea a generalului Saint-Sulpice, în timp ce cavaleria uşoară a generalului Montbrun înainta desfăcîndu-se în evantai spre Straubing; spre Eckmühl şi spre Abach. misiunile de recunoaştere avînd drept scop să se asigure de poziţia reală a arhiducelui ; întrucît mareşalul Davoust instinctiv, ca şi cum i-ar fi lipsit aerul lui şi celor cincizeci de mii de oameni ai săi, se simţea prins între armata din Ungaria, care respinsese divizia Friant şi grosul armatei austriece, care sosea pe drumul dinspre Landshut.

Întîlnirea tuturor urma să aibă loc, după cum am văzut, pe platoul Abens, la Abensberg.

Pe data de 19 dimineaţa, mareşalul Davoust se puse în mişcare.

Nu vom relata această celebră campanie şi, deci, nu vom urmări frumosul, prudentul şi savantul marş al generalului pe malul drept al marelui fluviu, în mijlocul cumpliţilor săi duşmani. Ne vom mulţumi să mergem pe firul întunecat al unei conspiraţii care avea ţelul de a în-

[1] Nu trebuie să ne mirăm că întîlnim mereu nume franceze, cum sînt Bellegarde, Thierry, Lusignan, Latour etc., în rîndurile austriece ; aceasta e situaţia de aproape trei secole (n. aut.).

deplini, cu ajutorul pumnalului, ceea ce hazardul reuşea să îndeplinească cu spada, puşca şi tunul.

Deci, în mijlocul acestei mişcări uriaşe, vom urmări paşii lui Napoleon, fiindcă el e cel ameninţat în mod deosebit de evenimentele pe care ni le-a înfăţişat capitolul trecut.

În noaptea de 19 spre 20, coborîse de la Ingolstadt la Vohburg ; acolo aflase că după o luptă de mici proporţii austriecii, care înaintaseră pînă la Abensberg, fuseseră respinşi şi că platoul pe care trebuiau să intre trupele mareşalului Davoust era liber.

Pe parcursul întregii zile de 19 se auziseră tunurile.

Pe 20, la ora 9 dimineaţa, un grup de călăreţi compus din împărat şi întregul stat-major al prinţului de Neuchâtel, precedaţi de călăuze, sosise pe platoul Abensberg şi se oprise în locul cel mai ridicat, la aproximativ o sută de paşi de casa pastorului Stiller.

Napoleon fusese poftit să intre într-o casă, dar el preferase să rămînă în aer liber pe povîrniş abrupt, de unde putea vedea spre dreapta regiunea pînă la Birwang, iar la stînga, pînă la Thann.

De altfel, în urma unei conversaţii cu iscoada sa Schlick, prinţul de Neuchâtel luase măsuri de precauţie ca să-l protejeze pe împărat.

Începînd din seara precedentă, tot regimentul care ocupa oraşul Abensberg primise ordinul de a se caza în casele care înconjurau platoul, să campeze în spaţiile dintre case şi în ruinele vechiului castel.

Deci, Napoleon, fără să-şi dea seama, şi mai ales, fără ca grijile să-i îngăduie să-şi dea seama, era înconjurat de un cerc de soldaţi care vegheau asupra lui. De altfel, împăratul nu se îngrijea niciodată de astfel de măsuri de precauţie care erau treaba anturajului său ; crezînd fie

în providență ca un creștin, fie în fatalitate ca un musulman, sau în destin ca un roman, el se oferea glonțului dușman la fel ca și pumnalului fanaticilor ; viața lui îl privea pe Cel de sus care își avea planurile sale în privința aceasta.

Acolo, după obicei, i se instală o masă, se întinseră pe ea hărți, i se prezentară rapoarte.

Iată ce se întîmplase în ajun.

Mareșalul Davoust plecase din Regensburg la revărsatul zorilor cu trupele împărțite în patru coloane : avangarda înainta la stînga pe drumul mare de la Regensburg la Landshut, trecînd prin Eckmühl ; două coloane mergeau în centru pe drumuri de sat ; în sfîrșit, extrema dreaptă mergea cu bagajele pe drumul care se întinde de-a lungul Dunării, de la Regensburg la Mainburg.

În aceeași zi, arhiducele Carol, care era la Rohr — adică pe un platou aproape asemănător celui de la Abensberg și situat deasupra văii Dunării și Elbei, rîu care curgînd în sens contrar rîului Abens, se varsă în Dunăre la cincisprezece leghe mai sus de Regensburg, în timp ce Abens se varsă în același fluviu, cu cincisprezece leghe mai jos — în aceeași zi de 19 aprilie, în timp ce mareșalul Davoust primea și îndeplinea ordinul de a merge spre Abensberg, prințul Carol, crezînd că-l găsește pe mareșal la Regensburg, hotăra să meargă împotriva lui și să-l strivească între cei optzeci de mii de oameni ai trupelor pe care le comanda și cei cincizeci de mii de oameni ai armatei lui Bellegarde, ce trebuiau să vină prin Boemia, și care, după cum s-a văzut, soseau într-adevăr, fiindcă avuseseră de-a face cu divizia Friant.

Din aceste două mișcări, rezulta că Napoleon trebuia să găsească Abensbergul gol, iar prințul Carol — Regensburgul evacuat, în afară de regimentul pe care-l lăsase acolo mareșalul Davoust ; de asemenea, rezultă că în-

tr-un punct oarecare al liniei diagonale pe care o străbăteau, extremele stînga ale celor două armate trebuiau în mod inevitabil să se ciocnească.

Prinţul Carol mergea pe versantul răsăritean al lanţului de dealuri care despart valea Dunării de cea a rîului Elba mare, iar mareşalul Davoust mergea pe cel apusean.

La ora 9 dimineaţa două dintre capetele coloanelor noastre trecuseră dincolo de vîrful dealurilor şi de pe versantul apusean trecuseră pe cel răsăritean.

Divizia Gudin care forma extrema stîngă a noastră, îşi împrăştiase departe tiraliorii din regimentul şapte uşor ; ei îi întîlniseră pe cei ai prinţului de Rosenberg şi schimbaseră cu aceştia focuri de puşcă ; dar mareşalul Davoust, dîndu-şi seama că hărţuiala nu e serioasă, pornise în galop să dea personal ordin celor două coloane să-şi continue marşul, iar tiraliorilor să urmeze coloanele, lăsînd impresia că cedează teren.

Deci tiraliorii austrieci ocupaseră satul Schneidart, evacuat de regimentul şapte uşor, iar unitatea generalului Rosenberg căreia îi aparţineau se îndreptase spre Dinzling, în timp ce corpul de armată al generalului Hohenzollern intra în Hansen pe care-l evacuau ultimele companii ale regimentului şapte uşor, şi ocupa o zonă de pădure care forma, în faţa satului Tengen, o potcoavă uriaşă.

Acolo trebuiau să se ciocnească cele două extreme stînga franceză şi austriacă şi într-adevăr acolo se ciocniră. Lui Napoleon i se aduseră veşti tocmai despre ciocnirea aceasta, care fusese cumplită.

Avuseseră loc lupte la Dinzling : în acest punct se înfruntase Montbrun cu Rosenberg.

Avuseseră loc lupte la Tengen ; aici luptaseră Saint-Hilaire şi Friant împotriva lui Hohenzollern şi a prinţilor Louis şi Maurice de Liechtenstein.

Apoi, în afară de acestea, avuseseră loc lupte între toate posturile intermediare care legau cele două extreme stînga.

Numai că arhiducele Carol se înșelase : el socotise că extrema stîngă a noastră e extrema dreaptă ; crezuse că-l are înainte pe Napoleon și toată armata franceză, în timp ce, dimpotrivă, armata franceză se strecura între Dunăre și grosul armatei lui.

Rezulta că, în greșeala lui, prințul Carol rămăsese pe înălțimile dealului Grub, spectator nemișcat al bătăliei, cu douăsprezece batalioane de grenadieri, nevrînd să riște o luptă definitivă, înainte de a-și fi unit forțele cu corpul de armată al arhiducelui Louis.

În consecință, el trimise ordine acestuia și rămase pe loc, pregătindu-se cu încetineala înțeleaptă a prinților de Austria să atace abia a doua zi.

Dar, iată amănuntele pe care le află Napoleon în legătură cu luptele din ziua precedentă :

Avangarda generalului Montbrun pierduse două sute de oameni ; divizia Friant, trei sute ; divizia Saint-Hilaire, o mie șapte sute ; divizia Morand, douăzeci și cinci, bavarezii, o sută sau o sută cincizeci de cavaleriști.

În total, aproximativ două mii cinci sute de oameni. Dușmanul la rîndul lui pierduse : la Dinzling, cinci sute de oameni ; la Teugen, patru mii cinci sute ; la Buch și la Arnhofen, șapte sau opt sute.

Cu totul, aproape șase mii de oameni.

Napoleon văzu ceea ce nu văzuse arhiducele Carol ; asemeni vulturului pe care îl adoptase ca blazon, era unul dintre privilegiile sale acela de a pluti deasupra evenimentelor cu aripile geniului. Aproape în același timp cînd sosea la Abensberg, mareșalul Davoust sosea acolo de la Tengen și Burkdorff, mareșalul Lannes își făcea apariția dinspre Neustadt, iar divizia lui de Wrède, care-și avea

baza la Biburg și Siegenburg era gata să traverseze rîul Abens.

Napoleon hotărî că armata avea să pivoteze în jurul Tengenului, să forțeze posturile din centrul armatei austriece, să taie în două linia de operații a prințului Carol, să-i arunce toată ariergarda în Dunăre la Landshut ; după care să se întoarcă și, dacă prințul Carol nu se afla în partea de armată distrusă sau împrăștiată să se înapoieze cu toate forțele ca să-l prindă pe el și armata lui între două focuri.

În consecință, ordonă mareșalului Davoust să reziste pe poziție la Tengen cu optzeci de mii de oameni ; îi ordonă lui Lannes să meargă drept înainte cu douăzeci și cinci de mii de oameni și să cucerească Rohr cu orice preț ; îi ordonă mareșului Lefebvre care avea comanda a patruzeci de mii de würtemburghezi și bavarezi să cucerească Arnhofen și Offenstetten. În sfîrșit, prevăzînd că a doua zi ariergarda austriacă în derută o să încerce să treacă din nou Dunărea la Landshut, îi ordonă mareșalului Masséna de care nu avea nevoie din moment ce dispunea de nouăzeci de mii de oameni, să pornească direct spre Landshut prin Freising și Moosburg.

Apoi îi privi defilînd prin fața lui pe bavarezi și würtemburghezi care urmau să intre în luptă, dușmani deveniți aliați, vorbindu-le pe măsură ce treceau, și lăsînd timp ofițerilor să-i traducă vorbele în germană.

Iată ce le spunea :

„Popoare ale marii familii germanice, nu pentru mine vă fac astăzi să luptați, ci pentru voi ; naționalitatea voastră o apăr împotriva ambiției casei de Austria, disperată că nu vă mai ține sub jugul ei.

De data aceasta, o să vă redau în curînd și pentru totdeauna pacea, iar puterea voastră va crește, într-atît, încît pe viitor veți putea să vă apărați singuri împotriva pre-

tenţiilor foştilor voştri stăpîni. De altfel, adăugă el încălecînd şi ocupînd loc în rîndurile lor, alături de voi vreau azi să lupt, iar norocul Franţei şi viaţa mea le încredinţez lealităţii voastre."

Abia rostise cuvintele acestea că se auzi o împuşcătură iar pălăria sa, smulsă de pe cap, căzu la picioarele calului.

Greşim spunînd că împuşcătura *se auzi*; ea abia se auzi în mijlocul tumultului, iar căderea pălăriei împăratului fu pusă pe seama unei mişcări bruşte a calului.

Un ofiţer bavarez ieşi din rînduri, luă pălăria de jos şi i-o prezentă lui Napoleon.

Acesta îi aruncă o privire iute, zîmbi şi şi-o puse din nou pe cap.

După care, armata se urni şi coborî platoul mergînd spre Arnhofen.

Ajuns la poalele platoului, Berthier se apropie de Napoleon aşteptînd ultimele ordine; împăratul i le dădu, apoi, luîndu-şi pălăria îi arătă generalului o gaură de glonte:

— Dacă s-ar fi ochit cu şase degete mai jos, spuse el liniştit, regele Franţei s-ar fi numit acum Ludovic al XVIII-lea.

Berthier păli, realizînd primejdia de care scăpase împăratul, şi rosti aplecîndu-se spre un aghiotant:

— Să fie chemat numaidecît locotenentul Paul Richard.

7

Cinci victorii în cinci zile

Ceea ce prevăzuse Napoleon se îndeplini.

Lannes, care ţinea aripa stîngă cu douăzeci de mii de infanterişti, o mie cinci sute de vînători şi trei mii cinci sute de cuirasieri, înainta spre Rohr pe care, după cum ne amintim, primise ordin să-l cucerească cu orice preţ, prin Offenstetten şi Bachel.

El mergea printr-o regiune împădurită şi brăzdată de numeroase defilee, astfel încît capul coloanei sale îl ciocni deodată în flanc pe generalul austriac Thierry şi infanteria lui ; cavaleria — care îndeplinea mişcarea ordonată de arhiduce spre Regensburg — mergînd mai iute decît infanteria, trecuse.

Lannes le ordonă celor o mie cinci sute de vînători călări să şarjeze infanteria şi aceştia se năpustiră asupra ei în galop.

În loc de a se aşeza în careu şi de a aştepta şarja, infanteria care nu ştia cu cît de puţini cavalerişti avea de-a face, încercă să se adăpostească în pădure, dar înainte de a izbuti să ajungă acolo fu măcelărită cu sabia.

Generalul Thierry se retrase în dezordine spre Rohr, unde îl găsi pe generalul Schusteck.

Cei doi generali îşi uniră forţele.

Dar Lannes își amintea de ordinul pe care-l primise, de a cuceri Rohr cu orice preț, și vînătorii săi îi urmăreau pe fugari înfigîndu-le sabia în spate.

Generalii austrieci aveau trei mii de husari, pe care-i aruncară împotriva vînătorilor ; Lannes văzînd mișcarea, azvîrli în luptă un regiment de cuirasieri, care străbătu dintr-o parte în alta divizia de husari și o sili să se retragă spre satul Rohr.

În acel moment soseau cei douăzeci de mii de infanteriști ai noștri.

Regimentul 30, sprijinit de cuirasieri atacă satul frontal, în timp ce regimentele 13 și 17 se abătură la dreapta și la stînga ca să-l înconjoare. Cei doi generali austrieci nu rezistară în sat decît răstimpul care le trebui ca să hotărască retragerea ; după o jumătate de oră de luptă, coloanele lor se repliară de la Rohr spre Rotenburg.

Lannes trimise un mesager care plecă în galop, să-i ducă împăratului vestea că satul Rohr e cucerit, iar ordinul lui îndeplinit ; totodată, el anunța că-i va urmări pe austrieci atîta vreme cît o să vadă să tragă un glonte de pușcă.

Vestea îi parveni lui Napoleon în momentul în care würtemburghezii și bavarezii lui îl goneau pe arhiducele Ludovic pe șoseaua de la Neustadt la Landshut, urmărire care dură toată ziua și nu-l lăsă pe arhiduce să se odihnească decît la Pfaffenhausen.

Napoleon, aflînd de cucerirea Rohrului, se năpustise spre spatele frontului lui Lannes ; seara sosi la Rotenburg.

Acolo se oprise locotenentul lui, după cum făgăduise, doar cînd se înnoptase.

Ziua fusese minunată.

Lannes abia dacă pierduse două sute de oameni și ucisese sau luase prizonieri patru mii de ostași ai inamicului.

Generalul Thierry era printre prizonieri.

Bavarezii și würtemburghezii lui Lefebvre pierduseră o mie de ostași, uciseseră trei mii de oameni de-ai inamicului și-l aruncaseră peste Isar.

Dar importanța zilei nu consta în numărul de oameni scoși din luptă, cu toate că și asta însemna ceva : ea consta în despărțirea arhiducelui Carol de aripa lui stîngă. Armata austriacă era tăiată în două de Napoleon care acționa în fruntea unei mulțimi de aproape o sută de mii de oameni. Împăratul avea să cîștige cu ușurință, atacînd una după alta, cele două părți ale șarpelui mutilat.

Numai că Napoleon nu cunoștea poziția adevărată a prințului Carol. El crezu că acesta e încolțit la Isar și hotărî să se năpustească asupra lui, a doua zi, cu toate forțele ca să-l ia prin surprindere la Landshut, adică la trecerea acestui rîu, care se varsă în Dunăre la opt sau zece leghe de Landshut.

Dacă Masséna nu a întîlnit nici un obstacol în drum și sosise la vreme, însemna că toți austriecii între Napoleon și Isar erau uciși sau prizonieri.

În consecință, i se ordonă lui Davoust care nu se clintise defel din Tengen, unde slujise drept pivot întregii armate, să lase acolo cele cîteva unități pe care le avea înaintea lui și să urmeze mișcarea armatei spre Isar, cu riscul de a se replia apoi spre Regensburg ca să-l nimicească acolo pe Bellegarde, după ce armata franceză se va debarasa de arhiducele Carol.

Napoleon în cele din urmă crezu că-l urmărește pe însuși prințul, neîndoindu-se că aceste *cîteva trupe* pe care Davoust le ținea la respect sînt grosul armatei austriece. Cum să bănuiască, într-adevăr, că timp de treizeci și șase de ore, arhiducele Carol în fruntea a aproape șaizeci de mii de oameni, n-a dat nici un semn de viață ?

Aceasta pentru că, pe întreg parcursul zilei de 20 — neştiind că armata franceză s-a strecurat între el şi Dunăre — prinţul Carol aşteptă ca Napoleon să-l atace din faţă, nevoind să atace el, care nu făcuse joncţiunea cu cei cincizeci de mii de oameni ai arhiducelui.

E de la sine înţeles că-i aştepta zadarnic: erau cei cincizeci de mii de oameni pe care Napoleon era pe cale să-i împingă spre Isar, pregătindu-se să-i arunce în rîu.

Numai că, auzind zgomotul tunurilor, arhiducele Carol înţelese că se întîmplă ceva în spatele lui ; făcu stînga împrejur şi, cu spatele spre Regensburg unde trebuia să găsească armata din Boemia, ocupă poziţie de-a curmezişul drumului de la Regensburg la Landshut, avînd în faţă Eckmühl.

Napoleon nici nu-şi schimbă hainele, atît era de grăbit să-i ajungă pe austrieci a doua zi ; dar austriecii erau şi mai grăbiţi să fugă, decît el să-i urmărească.

Ei sosiră noaptea la Landshut, pe drumul de la Rottenburg şi de la Pfaffenhausen. Cu toate acestea, Napoleon reflectase : i se părea că austriecii părăsiseră cu prea mare uşurinţă terenul ; să fi fost oare întreaga armată, sau o părticică pe care o gonea astfel, aşa cum vîntul de toamnă goneşte frunzele îngălbenite ? Davoust pe care-l lăsa în spate, nu era oare în primejdie să fie înfrînt, printr-o mişcare îndrăzneaţă a cărei taină poate că duşmanii i-o furaseră ?

Era una dintre frecventele sclipiri de geniu ale lui Napoleon care-l lumină în noaptea aceea glorioasă ce despărţea două zile de victorii.

Împăratul trimise lui Davoust divizia generalului Demont, cuirasierii generalului Nansonty, diviziile bavareze ale generalului Deroy şi ale prinţului regal, în timp ce el, cu cei douăzeci şi cinci de mii de oameni ai lui Lannes şi cu bavarezii generalului de Wrède, avea să continue să-i

împingă pe austrieci spre Landshut, unde, de altfel, conta să-l întîlnească pe Masséna cu vreo treizeci de mii de oameni.

Pe la ora 9, împăratul era la Altford cu infanteria generalului Morand, cuirasierii și cavaleria ușoară.

De-a lungul întregului drum culesese fugari, răniți, artilerie și bagaje. Retragerea se prefăcea definitiv în debandadă.

La capătul pădurilor, pe un fel de podiș deasupra cîmpiei rodnice a Isarului unde se zărea în depărtare orașul Landshut, se opri.

Era o priveliște frumoasă pentru un învingător.

Armata inamică fugea parcă în debandadă, cavaleria, infanteria, artileria, bagajele se îngrămădeau de-a valma la intrarea pe poduri ; era un tumult îngrozitor, o dezordine de nedescris.

Nu-ți mai rămînea decît să ucizi.

Dar în graba sa de a veni și de a vedea, Napoleon ajunse înaintea grosului propriului său corp de armată și nu ajunsese pe podiș decît cu opt sau zece mii de oameni, restul urmau să vină. Bessières, în fruntea cuirasierilor, Lannes, în fruntea vînătorilor și a regimentului 13 al diviziei Morand, șarjînd amîndoi ca niște simpli colonei de avangardă, se prăvăliră asupra acestei armate de opt ori mai numeroasă decît a lor.

Cavaleria austriacă stăvili atunci dezordinea și încercă să se oprească, să apere trecerea, dar cuirasierii, vînătorii, infanteria simțeau norocul împăratului în ei și cu ei și o făcură să dea înapoi.

Austriecii, cu un suprem efort, făcură joncțiunea cu infanteria lor, dar divizia Morand sosi în întregime, iar infanteria austriacă dată peste cap la rîndul ei, fu silită să se replieze pe poduri.

Din păcate, artileria noastră nu ne putuse urma ; dacă ar fi putut, ar fi pus vreo zece tunuri în baterie și ar fi răscolit cu o grindină de ghiulele mulțimile acestea, care trebuiau străpunse cu sabia sau cu baioneta. Arma albă ucide, dar încet, tunul e mai spornic.

De altfel, în acest răstimp erau adunați fugarii risipiți pe cîmp, cei care nu nădăjduiau defel să poată trece pe poduri și care se predau, neîndrăznind să se arunce în Isar. Se capturau tunuri, bagaje ba chiar și un minunat pod de pontoane, adus pe căruțe și cu care inamicii își propuneau să treacă nu numai Dunărea, ci și însuși Rinul.

Era biciul pe care Xerxes îl luase ca să-i pedepsească pe greci și cu care fusese silit să biciuie marea !

Pe măsură ce armata inamică trecea pe poduri, o parte se retrăgea spre Neumarkt la Mühldorf, în timp ce aceia care erau mai puțin grăbiți de frică ocupau poziții în orașul Landshut și în cartierul Seligenthal ; dar în afară de divizia Morand care, după cum am spus, sosise în întregime, capetele coloanelor lui Masséna își făceau apariția spre Moosburg : soseau prea tîrziu ca să le taie retragerea austriecilor, dar destul de devreme ca s-o grăbească.

Deodată, din direcția podului principal se văzu ridicîndu-se mult fum : austriecii îl incendiaseră ca să pună între ei și francezi focul și apa. Napoleon se întoarse spre unul dintre aghiotanții săi :

— Haide, Mouton ! zise el.

Generalul înțelese, luă comanda regimentului 17 și se adresă soldaților doar cu aceste cuvinte :

— Împăratul vă privește, urmați-mă !

Și-i conduse drept la podul în flăcări.

Podul a fost străbătut sub trei amenințări mortale : a apei, a focului și a gloanțelor ; apoi ostașii se avîntară pe străzile povîrnite ale Landshutului.

De pe înălțimile orașului, austriecii puteau vedea mulțimea de francezi revărsîndu-se din toate părțile : Napoleon cu douăzeci și cinci de mii de oameni, de Wrède cu douăzeci de mii, Masséna cu alte douăzeci de mii.

Nu se mai putea rezista : inamicul cedă.

Puțini au fost uciși, deoarece lipsiseră tunurile. Dar au fost făcuți prizonieri șapte sau opt mii de oameni, au fost capturate bagaje, material, artilerie ; în afară de aceasta — ceea ce era mai important — a fost frîntă linia de operații a arhiducelui, astfel încît să nu se mai poată reface.

În momentul în care zgomotul împușcăturilor începea să se stingă, Napoleon se opri și ascultă.

Se auzeau tunurile în spatele lui între Elba cea mică și cea mare.

Napoleon, cu urechea-i exersată de artilerist, își dădu seama că aveau loc lupte la distanță de vreo opt-nouă leghe.

Era cu siguranță Davoust în contact cu inamicul.

Dar cu care inamic ?

Să fi fost armata lui Bellegarde care sosea din Boemia ? Sau armata austriacă sub conducerea prințului Carol ? Fiindcă împăratul începea să se teamă că l-a lăsat în urmă pe arhiduce. Să fi fost amîndoi împreună, adică o armată de aproximativ o sută zece mii de oameni ?

Una singură din aceste două armate ar fi fost prea mult pentru cei patruzeci de mii de oameni ai lui Davoust.

Cu toate acestea, Napoleon nu-și putea părăsi poziția și nici să se retragă din fața armatei învinse, îngăduindu-i acesteia să se unească cu cealaltă și să-l atace prin spate.

Aştepta, încrezător în curajul şi prudenţa mareşalului Davoust, dar foarte neliniştit.

Tunurile continuau să bubuie cu aceeaşi mînie, iar zgomotul urca spre Eckmühl.

Doar la opt seara încetă zgomotul.

În noaptea trecută Napoleon se aruncase îmbrăcat în pat ; de data aceasta nu se culcă.

La ora 11 i se anunţă sosirea generalului Piré, trimis de mareşalul Davoust.

Împăratul scoase un strigăt de bucurie şi se repezi în întîmpinarea lui.

— Vorbeşte repede, îi ceru, mai înainte ca acesta să aibă vreme să deschidă gura.

— Totul e bine, Sire, se grăbi să răspundă generalul.

— Bine ! Ce s-a întîmplat ? Povesteşte-mi !

Atunci Piré îi povesti acestui om de bronz care ziua se bătea, iar noaptea veghea, ce se întîmplase. Davoust execütîndu-şi mişcarea şi presînd pe flancul stîng, întîlnise corpurile de armată ale lui Hohenzollern şi Rosenberg, le atacase şi, ca să elibereze drumul, le împinsese spre Eckmühl.

În timpul retragerii austriecilor, satele Paring şi Schierling fuseseră cucerite vitejeşte, prin luptă la baionetă. Aici se ajunsese cu luptele care durau de trei ore, cînd văzură sosind întăririle trimise de Napoleon.

Atunci Davoust înţelese că din moment ce împăratul îi trimite douăzeci de mii de oameni, asta înseamnă că nu mai are nevoie de el, decit ca să supravegheze inamicul.

Austriecii se retrăseseră în Eckmühl şi se părea că intenţionează să se reziste acolo. Davoust se mulţumi să-i

bombardeze cu artileria : asta, de altfel, însemna să-i trimită ştiri împăratului cu glasul cel mai familiar urechii lui : tunul. Glasul acesta Napoleon îl auzise ; generalul Piré i-l tălmăcise. Davoust pierduse o mie patru sute de oameni şi ucisese trei mii de austrieci.

Napoleon, în ceea ce-l privea, pierduse la Landshut trei sute de oameni şi, după cum ştim, ucisese sau capturase inamicului şapte sute.

Totalul zilei era de zece mii de austrieci scoşi din luptă.

În timp ce generalul Piré era acolo, se anunţă un curier ce venea de la Regensburg ; trecuse prin Abensdorf, Pfaffenhausen şi Altdorf, adică urmase acelaşi drum cu Napoleon.

Iată ce veşti aducea :

Napoleon, după cum ne amintim, îi ordonase lui Davoust să lase un regiment la Regensburg. Era puţin un regiment, dar, avînd nevoie de toate forţele, împăratul nu putuse lăsa mai mult.

Davoust alesese regimentul 65, comandat de colonelul Coutard ; era sigur de regiment şi de colonel. Acesta trebuia să baricadeze porţile, străzile şi să se apere din răsputeri.

Pe 19, ziua bătăliei de la Abensberg, armata din Boemia, cu un efectiv de cincizeci de mii de oameni, se înfăţişase înaintea porţilor Regensburgului.

Regimentul începuse lupta împotriva armatei şi cu focuri de puşcă îi ucisese opt sute de oameni ; dar a doua zi, pe malul drept al Dunării, apăruse armata arhiducelui Carol, venind de la Landshut.

Regimentul trăsese împotriva acestei armate restul de cartuşe, apoi neputînd apăra un oraş ca Regensburg cu două mii de baionete împotriva a peste o sută de mii de oameni, colonelul Coutard încercase să tergiverseze lucrurile petrecîndu-şi o parte a dimineţii în parlamentări şi, în sfîrşit, pe la ora cinci după masă, se predase, cerînd să se dea cale liberă unui curier al său.

Acesta plecase îndată în galop ; făcuse vreo douăzeci de leghe în zece ore şi la ora unu dimineaţa ajungea la Napoleon la Landshut.

Vestea pe care o aducea era dintre cele mai importante : colonelul Coutard şi regimentul său fuseseră capturaţi, dar Napoleon avea date cu privire la poziţia inamicului.

Armata din Boemia şi cea austriacă făcuseră joncţiunea, iar arhiducele Carol stăpînea regiunea de la Eckmühl pînă la Regensburg.

Deci, inamicul pe care Davoust-îl supraveghea era corpul de armată al prinţului Carol ! Împăratul nu avea decît să se îndrepte spre Eckmühl şi să-l strivească între cei patruzeci de mii de oameni ai lui Davoust şi cei optzeci de mii ai săi ; numai că nu mai era vreme de pierdut.

Generalul Piré încălecă iarăşi şi plecă din nou la Eckmühl. El trebuia să-l anunţe pe mareşalul Davoust că împăratul cu toate forţele sale va sosi între orele douăsprezece şi unu după-masă. Prezenţa lui avea să fie semnalată printr-un tunet : cincizeci de tunuri aveau să tragă în acelaşi timp. Acesta va fi pentru Davoust semnalul atacului.

După plecarea mesagerului, împăratul trimise dincolo de Isar, în urmărirea celor patruzeci de mii de oameni ai

arhiducelui Ludovic — în trei zile acesta pierduse douăzeci şi cinci de mii ! — cavaleria uşoară a generalului Marulaz, o parte a cavaleriei germane, divizia bavareză a generalului de Wrède şi divizia Molitor.

Apoi eşalonă alţi douăzeci de mii de oameni între Dunăre şi Isar, de la Neustadt la Landshut.

Pe urmă expedie — pe drumul de la Landshut la Regensburg şi pe valea Elbei mari — pe generalul Saint-Sulpice cu cele patru regimente de cuirasieri ale sale, pe generalul Vandamme cu würtemburghezii lui şi pe mareşalul Lannes cu cele şase regimente de cuirasieri ale generalului Nansouty şi cu cele două divizii Morand şi Gudin.

Li se ordonase să meargă toată noaptea, să sosească la Eckmühl la prînz, să se odihnească o oră şi să atace.

După aceea împăratul porni şi el cu cele trei divizii ale lui Masséna şi cu divizia de cuirasieri a generalului Espagne.

Astfel, Davoust avea aproximativ treizeci şi cinci de mii de oameni, generalii Vandamme şi Saint-Sulpice îi aduceau treisprezece sau paisprezece mii, Lannes douăzeci şi cinci de mii, Napoleon cincisprezece sau şaisprezece mii ; asta reprezenta o armată de circa optzeci de mii de ostaşi, cu care arhiducele Carol urma să aibă de-a face.

În acel moment, arhiducele, după ce şovăise două zile lua, în sfîrşit, o hotărîre : să încerce să efectueze asupra liniei operaţionale franceze aceeaşi manevră pe care Napoleon o efectuase împotriva proprie lui linii.

El hotărî să încerce un atac spre Abach. Întrucît cuirasierii generalului Montbrun — care pe 10, după cum

am văzut, luptaseră la Dinzling — rămăseseră la Abach şi continuau hărţuielile cu trupele austriece, arhiducele crezu că are în faţă o forţă serioasă, în timp ce nu avea de-a face decît cu un pivot al armatei care, după ce fusese extrema noastră dreaptă, devenise extrema stîngă, iar după ce formase ariergarda noastră în tot răstimpul în care Napoleon merse de la Abensberg la Landshut, devenise avangardă de îndată ce, întorcîndu-se împotriva Regensburgului, împăratul porni de la Landshut la Eckmühl.

Ca să-i dea generalului Kollowrath, care se desprinsese de armata din Boemia, vreme să treacă pe malul stîng al Dunării, prinţul Carol hotărî că atacul nu va avea loc decît de la douăsprezece la unu după-amiază.

Era, ne amintim, momentul ales de Napoleon ca să atace satul Eckmühl.

Pentru mişcarea aceasta trebuiau folosite două coloane : una de douăzeci şi patru de mii de oameni, care să meargă de la Burg-Weinting spre Abach şi alta de douăsprezece mii de oameni care să se deplaseze de la Weilhol spre Peising ; o a treia coloană de patruzeci de mii de oameni şi compusă din corpul de armată al lui Rosenberg, situat în faţa mareşalului Davoust, în satele Ober şi Unter-Leuchling, din cel al lui Hohenzollern care bara drumul spre Eckmühl, din grenadierii rezervei şi din cuirasierii care, deplasîndu-se spre Egglofsheim, trebuiau să rămînă în cîmpia Regensburgului, primi ordin să stea pe poziţie, în timp ce aveau să opereze celelalte două coloane.

Astfel trecu noaptea.

Ziua se ivi neguroasă ; o ceaţă groasă acoperea în întregime cîmpia şi nu se împrăştie decît pe la ora nouă dimineaţa.

Am spus că generalului Kollowrath îi trebuia timp să treacă Dunărea ; trecerea se încheie pe la prînz.

Pînă atunci nu se auzi nici un foc de puşcă.

Cele două corpuri de armată urmau să pornească în marş, unul spre Abach, celălalt spre Peising, cînd deodată spre Buchhausen izbucni o cumplită canonadă.

Era toată armata franceză condusă de Napoleon care ajungea în faţa satului Eckmühl.

Împăratul nu trebuise să dea semnalul convenit : văzîndu-l sosind, austriecii îl salutară cu o grindină de gloanţe.

Würtemburghezii care erau în capul coloanei, la început dădură înapoi sub focul acesta cumplit, susţinut prin şarjele cavaleriei uşoare a generalului Vukasovici ; dar Vandamme îi aduse din nou în frunte şi sprijinit de diviziile Morand şi Gudin, ocupă în pas alergător satul Lintach, apoi, cu aripa stîngă, făcu joncţiunea cu divizia Demont şi cu bavarezii, pe care, după cum se ştie, prevederea lui Napoleon îi trimisese acolo din ajun.

La bubuitul tunurilor, Davoust îşi dezlănţui cele două divizii care, de o oră, aşteptau cu nerăbdare semnalul de atac. Artileria lor începu să cureţe drumul împrăştiind pe frontul inamic o ploaie de mitralii.

Sub acest foc cumplit, austriecii îşi părăsiră prima linie retrăgîndu-se în satele Óber-Leuchling şi Unter-Leuchling, întîmpinînd la rîndul lor cu o ploaie de gloanţe îngrozitoare divizia Saint-Hilaire, care pornise să-i urmărească ; dar aveau de-a face cu oameni obişnuiţi cu focul

Satul Ober-Leuchling a fost cucerit primul, prin lupte la baionetă. Situat într-un loc mai povîrnit, mai bine baricadat, Unter-Leuchling a rezistat cu mai multă îndîr-

jire ; sub focul apărătorilor satului şi al celor ai podişului de deasupra lui, regimentul 10 pierdu cinci sute de oameni în cele cinci minute care-i trebuiră ca să urce povîrnişul. Dar satul fusese atacat şi odată atacat era cucerit.

Regimentul 10 intră în el, ucise pe toţi ce se împotriveau şi făcu trei sute de prizonieri.

Apărătorii celor două sate se retraseră atunci pe podiş, iar regimentul 10 îi urmări printr-un foc cumplit.

Generalul Friant îşi trimise îndată divizia în pădurile care se întindeau între aceste două sate.

Generalul Barbanègre în persoană trecu în fruntea regimentelor 48 şi 111 şi înaintînd gata de atac la baionetă prin luminişuri, respinse dincolo de cele două sate regimentele Arhiducele Ludovic, Chasteler şi Coburg pe şoseaua spre Eckmühl.

Atunci învălmăşeala deveni generală.

Corpul de armată al generalului Rosenberg, respins după cum am spus, pe şoseaua spre Eckmühl încerca să reziste acolo, în pofida şarjelor regimentelor 48 şi 111 : cavaleria bavareză, sprijinită de cuirasierii noştri, şarja în cîmp cavaleria austriacă ; infanteriştii würtemburghezi încercau să cucerească satul Eckmühl de la infanteria lui Vukasovici şi, izbutind la al doilea atac, sileau inamicul să urce mai sus. Ceea ce-i rămînea de făcut lui Napoleon era să străpungă mulţimile care ocupau şoseaua şi să arunce de pe înălţimile unde se refugiaseră regimentele Arhiducele Ludovic, Chasteler şi Coburg, toată infanteria lui Vukasovici şi o parte a brigăzii Biber.

Lannes, la comanda diviziei Gudin, traversă Elba cea mare, urcă vertical înălţimile Rocking, depăşi flancul drept austriac ocolindu-l, apoi se întoarse şi-l atacă gonindu-l de pe un podiş pe altul.

În acest timp, Napoleon își lansă cavaleria pe un urcuș rapid unde se îngrămădeau austriecii în retragere.

Văzînd mișcarea, aceștia se opriră și aruncară asupra cavaleriștilor bavarezi și würtemburghezi cavaleria lor ușoară care șarjă puternic coborînd panta terenului și-i dădu peste cap pe aliații noștri ; dar după aceea, se pomeniră în fața unui zid de fier ; erau cuirasierii noștri.

Zidul de fier porni în galop, trecu peste trupurile cavaleriștilor austrieci, străpunse mulțimea inamică și ajunse în partea cea mai înaltă a drumului în momentul în care, din partea opusă, își făcea apariția pe înălțime infanteria generalului Gudin care cucerise Rocking.

Infanteriștii văzură șarja aceasta frumoasă, pe cavaleriștii minunați care șarjaseră urcînd, după cum inamicii lor șarjaseră coborînd, și întreaga divizie aplaudă strigînd :

— Cuirasierii să trăiască !

În același timp, generalul Saint-Hilaire, cucerind podișul împădurit de deasupra satului Unter-Leuchling, respingea inamicul pas cu pas și, în pofida șarjelor cavaleriei ușoare a lui Vincent, a husarilor lui Stipsicz îl azvîrlea în dezordine pe șosea, unde domnea o debandadă cumplită.

Obstacolul fusese depășit : austriecii fugeau, căutînd adăpost în spatele cuirasierilor lor, așezați în poziție de luptă la Egglofsheim, adică la aproximativ două leghe distanță de Eckmühl.

Atunci francezii coborîră și ei în cîmpie, cu cavaleria în centru, infanteria pe aripi.

Cavaleria se compunea din regimentele bavarez și würtemburghez și din cele zece regimente de cuirasieri ale generalilor Nansouty și Saint-Sulpice.

Un cutremur n-ar fi zguduit mai adînc pămîntul ca tropotul acestor cincisprezece mii de cai !

Diviziile Friant şi Saint-Hilaire, însufleţite de victorie, alergau pe flancuri aproape tot atît de iute ca şi cavaleriştii.

Şocul provocat de această mulţime fu cumplit.

Văzînd-o venind, cavaleria austriacă se urnise la rîndu-i şi veni înaintea ei.

Era ora şapte seara ; în aprilie e ora asfinţitului.

Se produse o învălmăşeală înspăimîntătoare, înverşunată, nemaipomenită în care intrau, în fiecare clipă, noi adversari : husari, cavalerişti, cuirasieri, bavarezi, austrieci, francezi, lovind aproape la întîmplare luminară vreme de o oră întunericul tot mai adînc cu scînteile ce ţîşneau din săbii şi din cuirase.

Apoi deodată, asemeni unui lac care rupe digul, tot valul acesta se scurse spre Regensburg.

Ultima redută era nimicită, ultima împotrivire înfrîntă. De îndată ce o luară la fugă, cuirasierii austrieci, care nu poartă cuirasă decît în faţă — de parcă n-ar trebui să arate niciodată spatele duşmanului — fură pierduţi. Două mii dintre ei au presărat drumul cu cadavrele lor, toţi loviţi prin spate, toţi parcă ucişi cu lovituri de pumnal.

Napoleon dădu ordin să se înceteze lupta : puteau întîlni cea de-a doua armată a arhiducelui, proaspătă, ordonată şi exista riscul de a fi zdrobiţi de ea.

Dacă arhiducele e în faţa Regensburgului, mîine se va da a cincea bătălie, dacă trece Dunărea va fi urmărit.

E vremea să se instaleze tabăra : soldaţii sînt morţi de oboseală, iar cei care au venit de la Landshut au mărşăluit din zori pînă la prînz şi s-au luptat de la prînz pînă la ora opt seara..

Cele trei divizii ale lui Masséna au sosit la ora trei după-amiază şi n-au trebuit să atace.

Ziua a fost grea. Victoria a costat scump.

Noi am avut două mii cinci sute de oameni scoşi din luptă. Austriecii au avut şase mii de morţi sau răniţi, trei mii de prizonieri şi au pierdut douăzeci şi cinci sau treizeci de tunuri.

Davoust a cîştigat titlul de prinţ de Eckmühl, iar Napoleon, dreptul de a dormi cîteva ceasuri.

De altfel, după toate probabilităţile, arhiducele Carol n-o să riste să dea bătălia a doua zi ; o să încerce să treacă din nou Dunărea.

Într-adevăr, aşa cum a prevăzut Napoleon, arhiducele şi-a luat măsurile necesare în cursul nopţii.

Surprins în timp ce-şi executa manevra asupra satului Peising, a sosit la vreme ca să vadă cucerirea satului Eckmühl, dar nu destul de devreme ca să poată opri retragerea trupei sale. Armata îi e prea demoralizată ca să riste o bătălie în acest moment, mai ales avînd Dunărea în spate ; în sfîrşit, are prea puţină cavalerie ca să poată încerca să apere cîmpia care se întinde de la Egglofsheim la Regensburg.

Arhiducele va trece din nou Dunărea : o jumătate a armatei pe podul de piatră al Regensburgului, iar cealaltă jumătate pe podul de vase adus de armata din Boemia. Corpul de armată al generalului Kollowrath, care nu s-a ostenit decît mergînd pînă la Abach şi înapoi, va acoperi retragerea.

De la ora trei dimineaţa, armata arhiducelui se puse în mişcare intrînd pe cele două poduri, lăsînd înaintea oraşului întregul corp de armată al lui Kollowrath, ca să mascheze şi să protejeze manevra, iar înaintea acestuia toată cavaleria ei. Austriecii se aşteptau să fie atacaţi de îndată ce avea să se facă ziuă, şi nu se înşelau ; la ora patru, Napoleon era călare.

De îndată ce se putu vedea deslușit, cavaleria noastră ușoară înaintă cu misiunea de a recunoaște dacă avea de dat o bătălie sau de urmărit o armată în retragere.

Cavaleria austriacă nu-i lăsă vreme să observe ; ea se năpusti asupra celei franceze cu mînia unor soldați viteji, dornici să se răzbune pentru înfringerea din ajun.

Atunci se iscă din nou o învălmășeală asemănătoare celei cărcia doar noaptea îi pusese capăt. Tot luptînd, cavaleriștii austrieci se retrăgeau către oraș, atrăgînd spre ei atenția francezilor, pentru ca grenadierii și restul infanteriei să aibă timp să ajungă la celălalt mal pe podul de vase.

În sfîrșit, cîțiva husari își dădură seama de ceea ce se întîmplă și dînd fuga la mareșalul Lannes îi arătară grosul armatei inamice, care trecea fluviul mai jos de Regensburg.

Lannes chemă toată artileria pe care o avea, instală o baterie și trimise o ploaie de ghiulele și obuze asupra podului de vase.

După o oră podul era distrus, vreo mie de oameni uciși, iar vasele despărțite și incendiate pluteau în jos pe Dunăre ducînd la Viena vestea înfrîngerii arhiducelui.

De cealaltă parte, Kollowrath, ca să dea armatei prințului Carol timp să treacă, se retrase în oraș și închise porțile în fața baionetelor ostașilor noștri din infanteria ușoară.

Orașul nu avea decît un zid cu turnuri din loc în loc și un șanț lat.

Napoleon ordonă să fie cucerit prin escaladare ; el nu voia să-i lase timp arhiducelui să arunce în aer podul de piatră de care avea nevoie ca să-și continue urmărirea. Patruzeci de tunuri fură instalate în baterie în mai puțin de un sfert de oră și începură să zguduie zidul cu ghiulele și să incendieze orașul cu obuze.

Napoleon înainta pînă la jumătate din bătaia glonţului spre zidul plin de tiraliori austrieci.

Zadarnic oamenii săi cei mai devotaţi îl rugară să se retragă, el refuză să facă un singur pas înapoi.

Deodată, cu sîngele rece cu care un profesor de scrimă anunţă o lovitură de floretă, zise :

— Atins !

Berthier care nu-l părăsea şi pusese să fie cît mai înconjurat de oameni se repezi spre el, palid.

— V-am spus eu, Sire ! strigă el. Asta-i perechea focului de armă de la Abensberg.

— Da, răspunse Napoleon, numai că la Abensberg au ochit prea sus, iar la Regensburg prea jos !

La 13 mai, împăratul intra în Viena, iar tamburul-major al regimentului de gardă spunea mîngîindu-şi mustaţa şi privind spre palatul împăratului Francisc al II-lea.

— Va să zică asta-i vechea casă de Austria de care împăratul ne-a vorbit atita !

8

Studentul şi trimisul plenipotenţiar

În ziua de marţi 11 octombrie 1809, adică exact la cinci luni după cea de-a doua ocupare a Vienei de armata franceză, un ofiţer de vreo patruzeci de ani, purtînd uniformă de general austríac, însoţit de doi aghiotanţi şi de un slujitor cu un cal de schimb, mergea pe drumul de la Altenburg la Viena.

Sinceritatea înfăţişării sale, privirea limpede, vădind după sistemul frenologic al lui Gall că printre calităţile sau defectele sale — după cum examinăm problema sub aspect diplomatic sau moral — viclenia ocupa doar un loc lipsit de importanţă, nu-l împiedicau să arate un chip acoperit de un fel de văl întunecat, care nu era, desigur, decît reflectarea propriilor gînduri.

Din cauza aceasta, cei doi aghiotanţi, lăsîndu-l pe general cu grijile lui, în loc să-l escorteze în stînga şi în dreapta, după ce se înţeleseră din priviri se retraseră un pic înapoi şi-l urmăreau, discutînd între ei fără griji, pe principalul personaj al micii cavalcade, urmaţi ei înşişi la o distanţă aproximativ egală, de slujitorul care ducea un cal de căpăstru.

Era aproape ora patru după-masă şi, în curînd, avea să se înnopteze.

Văzîndu-i de departe pe călăreţi venind, un tînăr care fără îndoială se odihnea lîngă un şanţ la marginea drumului, se ridică, îl traversă şi se apropie de locul pe unde trebuiau să treacă generalul şi suita lui.

Era un tînăr de statură mijlocie, cu păr blond ce-i cădea pe umeri, cu ochi albaştri, frumoşi, întunecaţi de o încruntare a sprîncenelor ce-i părea obişnuită şi cu mustăţi blonde care, începînd să se ivească, aveau toată flexibila feciorie a unor prime tuleie.

Purta şapca împodobită cu cele trei frunze de stejar, redingotă scurtă, pantalonul cenuşiu strîns pe picior, cizmele moi, înalte, pînă mai sus de genunchi care sînt, dacă nu uniforma, cel puţin costumul obişnuit al studentului german.

Mişcarea pe care o făcu văzînd cavalcada părea să arate că avea o favoare sau pur şi simplu vreo informaţie de cerut celui ce părea a fi conducătorul.

Într-adevăr, după ce aruncă o privire grăbită asupra ofiţerului care mergea în frunte spuse :

— Domnule conte, Excelenţa Voastră o să aibă bunătatea să-mi spună dacă mai am mult pînă la Viena ?

Ofiţerul era atît de preocupat, încît auzi zgomotul glasului, dar nu înţelese sensul cuvintelor.

El coborî o privire binevoitoare spre tînărul care repetă întrebarea referitoare la distanţa ce-l mai despărţea de oraş.

— Trei leghe, tinere prieten, răspunse generalul.

— Domnule conte, zise tînărul cu glas hotărît de parcă ar fi cerut un lucru atît de simplu încît nu putea fi refuzat, sînt la capătul unei lungi călătorii, foarte obosit, silit să ajung în seara asta la Viena ; sînteţi atît de bun să-mi îngăduiţi să încalec calul pe care slujitorul dumneavoastră îl duce de căpăstru ?

Ofițerul îl privi pe tînăr mai atent decît prima oară și, recunoscînd la el toate semnele unei educații distinse, rosti :

— Cu plăcere, domnule.

Apoi întorcîndu-se spre slujitor :

— Jean, dă calul de schimb domnului... Care-i numele dumitale, domnule ?

— Un călător ostenit, domnule conte, răspunse tînărul.

— Unui călător ostenit, repetă generalul cu un zîmbet care arăta că respecta incognito-ul înapoia căruia tovarășul său de drum părea că vrea să se ascundă.

Jean ascultă, iar tînărul, sub privirea pe jumătate ironică a celor doi aghiotanți, urcă în șa cu o ușurință ce dovedea că nu-i străin dacă nu de arta echitației cel puțin de principiile ei de bază.

Apoi, ca și cum locul său n-ar fi fost lîngă slujitor, își îmboldi calul, astfel încît să fie pe aceeași linie cu aghiotanții.

Generalului nu-i scăpase nici un amănunt al acestor manevre.

— Domnule student, rosti el după o clipă de tăcere.

— Domnule conte ? răspunse tînărul.

— Dorința dumitale de a-ți păstra incognito-ul merge pînă acolo încît nu vrei să mergi lîngă mine ?

— Nici gînd, zise studentul, dar n-am nici un drept la această familiaritate ; apoi îngăduindu-mi-o, m-aș fi temut că o distrag pe Excelența Voastră de la gîndurile grave în care trebuie să fie, desigur, adîncită.

Ofițerul îl privi pe tînăr cu mai multă curiozitate ca pînă acum.

— Ei, asta-i, domnule, îmi spui „domnule conte" ; va să zică știi cine sînt ?

— Cred, răspunse studentul, că am cinstea de a merge alături de domnul general conte de Bubna.

Generalul schiţă cu capul un gest ce arăta că tînărul nu se înşeală. Apoi continuă :

— Ai vorbit de gîndurile grave în care trebuie să fiu adîncit ; deci ştii în ce scop mă duc la Viena ?

— Excelenţa Voastră nu se duce la Viena ca să trateze pacea direct cu împăratul francezilor ?

— Iertare, dragă domnule, spuse rîzînd contele de Bubna, mi-ai putut aprecia discreţia cînd a fost vorba de incognito-ul pe care doreai să-l păstrezi, dar o să fii de acord cu mine că nu mai sîntem pe picior de egalitate din moment ce nu ştiu nici cine eşti, nici ce faci la Viena, iar dumneata ştii nu numai cine sînt, ci şi ce misiune am.

— În ce priveşte posibilitatea de a fi pe picior de egalitate cu dumneavoastră, domnule conte, Excelenţa Voastră n-are decît să-mi vadă costumul şi să-şi amintească de favoarea pe care i-am cerut-o, ca să se convingă de profunda mea umilinţă faţă de ea.

— Cu toate astea, insista contele de Bubna, mă cunoşti ? Ştii în ce scop mă duc la Viena ?

— O cunosc pe Excelenţa Voastră, fiindcă am văzut-o în toiul bătăliei, unde eu mă aflam ca amator : mai întîi la Abensberg, apoi la Regensburg ; ştiu ce urmează să facă Excelenţa Voastră la Viena, fiindcă am plecat din Altenburg, unde se ţin conferinţele între plenipotenţiarii austrieci şi cei francezi şi unde s-a zvonit că, sătul să vadă că treburile nu înaintează încredinţate fiind domnilor de Metternich şi de Nugent, împăratul Francise al II-lea v-a chemat la castelul Dotis, unde locuieşte de cînd s-a dat bătălia de la Wagram, ca să vă dea puteri depline.

— Trebuie să mărturisesc că eşti perfect informat, domnule student, atît în privinţa calităţilor mele, cît şi

în cea a misiunii mele ; dar dă-mi voie ca la rîndul meu, să fac apel la perspicacitate, întrucît nu ai încredere în mine. Mai întîi, ghicesc după accent, că eşti bavarez.

— Da, domnule conte, sînt de la Eckmühl.

— Deci sîntem duşmani ?

— Duşmani ? zise tînărul privindu-l pe contele de Bubna. Cum înţelege asta Excelenţa Voastră ?

— Duşmani, la naiba ! Fiindcă am luptat unii împotriva altora, bavarezii şi austriecii.

— Cînd v-am văzut la Abensberg şi la Regensburg, domnule conte, zise studentul, nu mă băteam împotriva dumneavoastră şi, dacă vreodată vom fi duşmani, asta n-o să se întîmple atîta vreme cît faceţi război, ci atunci cînd veţi fi făcut pace.

Contele îl privi pe tînăr cît putu de fix şi de pătrunzător.

— Domnule student, rosti el după o clipă, ştiţi că în lume totul nu-i decît fericire şi nefericire. Întîmplarea a făcut să mă întîlneşti ; întîmplarea a făcut ca slujitorul meu să ducă un cal de căpăstru ; întîmplarea a făcut ca, fiind obosit, să-mi ceri să încaleci calul şi, în sfîrşit, tot ea a făcut ca lucrul pe care un altul ţi l-ar fi refuzat ca unui necunoscut, eu să ţi-l acord ca unui prieten.

Studentul se înclină.

— Pari trist, nefericit. Tristeţea dumitale e dintre cele ce pot fi domolite ? Nefericirea dumitale poate fi cumva alinată ?

— Vedeţi bine, răspunse tînărul cu un profund accent de melancolie, că n-am nici un avantaj asupra dumneavoastră şi că mă cunoaşteţi la fel de bine cum vă cunosc şi eu ! Acum nu mă mai întrebaţi nimic : îmi cunoaşteţi ţara, îmi cunoaşteţi părerea, îmi cunoaşteţi inima.

— O să te mai întreb ceva, fiindcă o să-mi repet întrebarea. Pot să-ţi domolesc tristeţea ? Pot să-ţi alin nefericirea ?

Tînărul clătină din cap.

— Tristeţea mea nu poate fi domolită, domnule conte ; nefericirea mea e ireparabilă !

— Ah, tinere, tinere, spuse contele de Bubna, e o poveste de dragoste la mijloc !

— Da, deşi dragostea asta nu-i singura mea grijă.

— Se poate, dar eu spun că-i nefericirea dumitale cea mai mare.

— Aţi ghicit, domnule conte.

— Femeia pe care o iubeşti este necredincioasă ?

— Nu.

— A murit ?

— Dar-ar Domnul !

— Poftim ?

— A fost necinstită de un ofiţer francez, domnule !

— Vai, sărman copil ! spuse contele de Bubna întinzînd mîna tînărului său tovarăş de drum, ca semn al interesului ce-l purta lui şi tinerei fete a cărei nefericire o aflase. Şi acum ? continuă el să-l întrebe, firește mai puţin din curiozitate, cît din simpatie.

— Acum, continuă tînărul, tocmai i-am condus pe tată şi pe cele două surori — mai e o soră, un copil de nouă ani, în regiunea Baden unde, sub alt nume, sărmanul părinte îşi va putea ascunde ruşinea, şi după ce i-am însoţit acolo, m-am întors aici.

— Pe jos ?

— Da... Nu vă mai miraţi că sînt obosit, nu-i aşa, şi că vrînd neapărat să ajung la Viena în seara asta am făcut apel la amabilitatea dumneavoastră ?

— Înţeleg, spuse contele, bărbatul care ţi-a necinstit iubita este la Viena ?

— Şi cel ce mi-a necinstit patria, la fel ! murmură tînărul, cu glas destul de scăzut însă pentru ca domnul de Bubna să nu-l audă.

— Pe vremea mea, la universitatea din Göttingen studenţii ştiau bine să duelcze, zise contele, făcînd aluzie la scopul care, după părerea lui, îl aducea pe tînăr la Viena.

Dar studentul nu răspunse.

— Haide, continuă contele, vorbeşti cu un ostaş, ce naiba ! Cu un bărbat care ştie că orice jignire cere satisfacţie şi că nu poţi ofensa nepedepsit un bărbat ca dumneata !

— Adică ? întrebă tînărul.

— Adică mărturiseşte că vii la Viena ca să-l ucizi pe bărbatul care ţi-a necinstit iubita.

— Ca să-l ucid ?

— Cavalereşte, desigur, continuă contele, cu spada sau cu pistolul în mînă.

— Nu-l cunosc pe bărbatul acesta, nu l-am văzut niciodată, şi nu-i ştiu numele.

— Ah, zise contele, deci nu pentru el vii ?

— Cred că v-am spus, domnule, că dragostea nu-i singura mea grijă.

— Nu te întreb care-i cealaltă.

— Bine faceţi, fiindcă nu v-aş spune-o.

— Vă să zică nu vrei să-mi mai spui nimic ?

— Despre ce ?

— Despre dumneata, despre planurile şi speranţele dumitale.

— Speranţe nu mai am, planurile mele sînt şi ale dumneavoastră ; numai că dumneavoastră vreţi pace pentru Austria, eu vreau pace pentru toată lumea ; sînt un student sărac, slab, necunoscut, al cărui nume nu v-ar

spune nimic, deşi poate că-i sortit să ajungă vestit într-o bună zi.

— Şi nu vrei să-mi spui numele acesta ?

— Domnule conte, mă grăbesc să ajung la Viena, îmi îngăduiţi ca luîndu-vă calul pe care aţi binevoit să mi-l împrumutaţi, s-o iau înainte ? Atunci, spuneţi-mi la ce hotel vreţi să trageţi, iar omul care o să vi-l aducă înapoi o să fie însărcinat în acelaşi timp să vă spună şi numele meu.

— Calul pe care-l încalecci e al dumitale, domnule student ; cît despre mine, o să trag la hotelul Prusia ; dacă o să ai ceva să-mi spui, mă găseşti acolo.

— Atunci, Dumnezeu să vă aibă-n pază, domnule conte ! spuse tînărul.

Şi, pornindu-şi calul în galop, văzu în scurtă vreme arsenalul, apoi grădina publică Graben, vechile povîrnişuri ale fortificaţiilor oraşului, bombardate în timpul împotrivirii arhiducelui Maximilian şi, în sfîrşit, palatul imperial,

Ajungînd aici, tînărul coti la stînga, se opri în faţa unei porţi din mahalaua Mariahilf, bătu în ea de trei ori la intervale egale cu un ciocănel de aramă strălucitor, apoi intră cu calul într-o curte.

În urma lui poarta se închise.

Dar în momentul cînd, la rîndu-i, contele de Bubna ajunse la întăriturile oraşului şi se îndreptă spre hotelul Prusia, urmat de cei doi aghiotanţi şi de slujitorul său, poarta din cartierul Mariahilf se deschidea iarăşi, iar tînărul pe care l-am văzut intrînd cu calul ieşea pe jos şi, mergînd pe lîngă case — în care arunca în trecere priviri curioase — intră în curînd la un fierar.

Aici, după ce i se arătară cuţite de forme diferite, alese unul cu lama lungă şi cu mîner negru pe care-l cumpără cu douăzeci de pfenigi.

Apoi, ieşind din prăvălia fierarului se întoarse în căsuţa din cartierul Mariahilf şi, în timp ce un servitor ştergea cu un şomoiog de paie calul contelui de Bubna, tînărul frecă cu grije tăişul cuţitului de o piatră, apoi, fără îndoială ca să se asigure că vîrful şi tăişul taie destul de bine, ascuţi un creion şi rupînd o foaie de hîrtie dintr-un carnet, scrise pe ea :

„Excelenţei Sale generalul conte de Bubna la hotelul Prusia.

Slujitorul său respectuos şi devotat,

Friederich Staps"

După cinci minute calul era în grajdurile hotelului Prusia, iar biletul în mîinile contelui de Bubna.

9

Palatul Schönbrunn

La trei kilometri de Viena, dincolo de cartierul Mariahilf şi un pic mai la stînga, se ridică palatul imperial Schönbrunn, început de Iosif I şi terminat de Maria Tereza.

Aici e cartierul general obişnuit al lui Napoleon, de fiecare dată cînd cucereşte Viena ; aici a locuit în 1805, după bătălia de la Austerlitz ; aici locuieşte în 1809 după bătălia de la Wagram şi tot aici va locui fiul său în 1815, după bătălia de la Waterloo.

Cu excepţia zidurilor din cărămidă şi a acoperişurilor ascuţite, Schönbrunn e construit aproape după planul palatului de la Fontainebleau ; are un corp principal cu două aripi orientate înapoi, o scară dublă ce formează un peron, care încoronează peristilul şi duce la etajul întîi. În paralel cu clădirea principală există clădiri joase, care servesc drept grajduri şi anexe, sînt în legătură cu extremitatea fiecărei aripi şi, lăsînd doar în axul peronului o deschidere de vreo zece metri de fiecare parte a căreia se înalţă un obelisc, conturează şi împrejmuiesc curtea.

La intrare se ajunge pe un pod sub care curge unul dintre miile de pîraie ce se varsă în Dunăre, fără să fi

căpătat destulă importanță pentru ca geografia să-și dea osteneala de a le atribui un nume.

În spatele castelului se află o grădină dispusă în amfiteatru, străjuită de un pavilion situat în vîrful unei peluze uriașe, flancate de fiecare parte de cîte un desiș încîntător, umbros și răcoros.

Prin acest pavilion se plimba nerăbdător, aproape îngrijorat, în ziua de joi 12 octombrie 1809, învingătorul de la Wagram.

De ce îngrijorat ?

Fiindcă geniul său a biruit și acum, iar norocul i-a fost credincios încă o dată, însă cu toate acestea a simțit în destinul său un început de rezistență ; fiindcă, după ce a luptat împotriva oamenilor, a ajuns să lupte împotriva forțelor naturii și a înțeles că dacă îndrăznea din nou să-l ispitească pe Creator, natura care i-a dat acest cumplit avertisment al creșterii Dunării, ar putea foarte bine să nu se mai lase înfrîntă.

De ce nerăbdător ?

Fiindcă, în pofida celor șapte înfrîngeri succesive, Austria, care e cucerită, nu se predă !

Timp de o clipă, Napoleon a nădăjduit să șteargă familia de Habsburg din rîndurile familiilor domnitoare, așa cum a șters familia de Braganza în Portugalia și Casa de Bourbon în Spania ; dar a văzut că legăturile vulturului bicefal cu imperiul erau mai strînse decît credea el. Ar fi fost totuși tare frumos să cucerească trei coroane : a Austriei, a Boemiei și a Ungariei — și să le așeze pe capete austriece sau germane ! Însă a recunoscut că acest vis orgolios era cu neputință și că va dobîndi cu mare greutate cele patru sau cinci milioane de suflete și cele șase sau șapte provincii pe care le cere.

Primele tratative, într-adevăr, au avut loc pe la sfîrșitul lui august, între domnii de Metternich, de Nugent

şi de Champagny, şi iată că s-a ajuns la 12 octombrie, fără să se poată obţine de la cei doi diplomaţi austrieci un răspuns definitiv.

Aceasta, deoarece condiţiile puse de negociatorul francez erau grele pentru Austria.

Ele aveau drept cauză a negocierii aşa-numitul *uti possidetis* [1].

Tu nu ştii ce înseamnă *uti possidetis*, nu-i aşa, iubite cititorule ? Ei bine, o să-ţi spun eu.

Împăratul Napoleon îi cere fratelui său împăratul Austriei să cedeze Franţei nu teritoriul pe care armatele sale îl ocupau — ceea ce era cu neputinţă, fiindcă armatele franceze ocupau Znaim, Viena, Brünn, Presburg, Adelsberg, Gratz — ci echivalentul acestor teritorii în alte locuri.

Asta însemna nouă milioane de locuitori şi douăsprezece sau cincisprezece mii de leghe pătrate, adică ceva mai mult de o treime din supuşii împăratului Austriei şi de un sfert din ţara acestuia. Cu toate acestea, puţin cîte puţin, Napoleon ajunsese să nu mai ceară decît patru sau cinci milioane de suflete şi şase sau şapte mii de leghe pătrate de teritoriu.

Francisc al II-lea socotea că şi atîta e mult.

Astfel că, ştiind cu ce uşurinţă obţineai concesii de la acest învingător cumplit, atunci cînd te adresai direct unor anumite trăsături ale caracterului lui, el hotărîse ca în loc de a mai lăsa problema pe mîna diplomaţilor, să i-l trimită lui Napoleon pe generalul conte de Bubna, aghiotantul său, care era războinic şi, totodată, om de lume şi de spirit.

În capitolul precedent am făcut cunoştinţă cu negociatorul Maiestăţii Sale Imperiale Francisc al II-lea;

[1] De consultat lucrările domnului Thiers, care-i atît de precis şi de limpede în materie de strategie, finanţe, negocieri (n. aut.).

n-avem nimic de adăugat aici în legătură cu însuşirile sale fizice şi morale.

Pe acest negociator împăratul Napoleon — nu mai puţin grăbit să se întoarcă în Franţa decît era împăratul Austriei să-l vadă plecat — îl aştepta cu atîta nerăbdare, încît din cinci în cinci minute, întrerupîndu-şi plimbarea tăcută şi frămîntată, venea să-şi lipească fruntea, modelată asemeni celei a unui bust antic, de uşa cu geam care dădea spre castel.

În sfîrşit, generalul diplomat apăru urcînd aleea cu verdeaţă, care ducea de la castel la pavilion.

Napoleon îşi înfrînă atît de puţin nerăbdarea, încît contrar legilor etichetei care cereau ca domnul de Bubna să fie introdus la el într-un anumit fel şi cu anumite formalităţi, deschise uşa el însuşi.

— Poftiţi, poftiţi, domnule de Bubna, îi spuse el zărindu-l. Fratele meu împăratul Austriei are dreptate să se plîngă de negociatorii noştri : diavolii ăştia de diplomaţi sînt adevăraţi negustori de vorbe ! Cîştigă cel care vinde mai multă marfă, cum se spune în comerţ. Trăiască militarii ca să ducă tratative de pace ! O să le ducem aşa cum se duce o bătălie, domnule de Bubna.

— În acest caz, Sire, mă consider bătut dinainte, răspunse contele. Formulaţi-vă condiţiile, vă predau spada.

— Dar mai întîi trebuie discutate condiţiile astea. Poftim, o să fiu de o sinceritate care ar fi imprudentă dacă nu mi-aş cunoaşte puterea şi dacă n-aş fi în situaţia de a face zadarnice toate prefăcătoriile diplomatice. Ştiţi ce pretenţii am ; ce sînteţi însărcinat să-mi acordaţi ?

— Maiestatea Voastră vrea să mărească Saxonia, să întărească Bavaria, să ne ia porturile de la Adriatica. Nu-i mai bine să sporească noua Polonie ?

Napoleon îl opri pe general cu un gest şi cu un zîmbet.

— Adică să mă cert cu Rusia ? spuse el. Da, fără îndoială că ar fi mai bine pentru Austria, deşi Rusia tocmai mi-a dovedit că nu-i aliată prea sinceră, lăsîndu-mă să bat singur Austria, adevăratul ei duşman.

— Sire, Maiestatea voastră e stăpînă să poarte discuţii pe terenul care-i convine, dar să-mi îngăduie să-i spun...

— Că ne îndepărtăm de adevăratul subiect al discuţiei ? îl întrerupse împăratul. Se poate. Poftim, domnule de Bubna, putem termina totul într-o zi, într-o oră, dacă vreţi să-mi vorbiţi în numele suveranului dumneavoastră, la fel de deschis cum o să vă vorbesc eu în numele meu. Aveţi dreptate, n-am nici un interes să dau cîteva milioane de locuitori Saxoniei şi Bavariei; interesul meu, adevăratul meu interes este să urmez politica predecesorilor mei; adică să sfîrşesc opera începută de Henric al IV-lea, Richelieu şi Ludovic al XIV-lea, să distrug monarhia austriacă, despărţind coroanele Austriei, Boemiei şi Ungariei. Ca să le despart ar trebui să ne mai batem şi, deşi probabil că pînă la urmă aşa vom face, vă dau cuvîntul meu de onoare că nu doresc asta.

— Ei bine, Sire, atunci de ce să nu vă legaţi mai curînd de Austria printr-o alianţă intimă ?

— Şi care-i calea de a o realiza ?

— Sire, sînt două căi de a face pacea.

— Spuneţi-le, domnule.

— Una largă, generoasă, demnă de Maiestatea Voastră constă în a restitui Austriei toate provinciile pe care i le-aţi luat, de a o face să ajungă din nou puternică, la fel cum a fost înainte de război şi, în cazul acesta, să vă bizuiţi pe loialitatea şi recunoştinţa ei, alta, daţi-mi voie să vă spun, meschină, primejdioasă, jignitoare, crudă, puţin folositoare ţării ce va fi despuiată, şi mai puţin folositoare celei care o va despuia...

— O clipă, domnule de Bubna, spuse Napoleon, vă opresc. Prima cale de a face pace am încercat-o după Austerlitz, cînd Maiestatea Sa, fratele meu, a venit să mă vadă în tabăra mea. Bazîndu-mă pe cuvîntul lui că n-o să-mi mai declare război, i-am înapoiat toate statele, cu excepţia unor modeste amintiri pe care ţineam să le păstrez din campania aceasta. După ce m-am purtat astfel, puteam, cred, să contez cel puţin pe o pace trainică ; dar abia am început războiul cu spaniolii şi englezii şi am văzut uitate toate făgăduielile, toate jurămintele încălcate ! Nu mă mai pot încrede în cuvîntul împăratului dumneavoastră, domnule. Poftim, vreţi o dovadă că nu împotriva Austriei port război şi că doar cu împăratul vostru mă înfrunt ? El vorbeşte întruna de sila lui faţă de tron, de dorinţa lui de a abdica ; ei bine, să abdice în favoarea fratelui lui, marele duce de Würzburg pe care-l iubesc şi care mă iubeşte, care o să fie stăpîn pe voinţa lui şi n-o să se lase condus de englezi ; să abdice şi părăsesc Viena, lăsîndu-i urmaşului lui toate provinciile pe care i le-am luat şi, fără să-i mai cer cele o sută cincizeci de milioane care mai rămîn de încasat din cele două sute la care am impus Austria, îi mai împrumut încă alte o sută pe cuvînt, dacă are nevoie şi poate... poftim, mai mult încă, îi dau înapoi Tirolul !

— Sire, răspunse domnul de Bubna destul de încurcat, nu mă îndoiesc că împăratul, stăpînul meu, aflînd condiţiile extreme pe care-le pune Maiestatea Voastră pentru pace, o să se hotărască să abdice, preferînd să asigure integritatea imperiului urmaşului său, decît să păstreze pentru sine o coroană mutilată astfel.

— Să fiu bine înţeles, spuse Napoleon, acestea nu sînt condiţiile mele supreme sau extreme cum spuneţi, ci presupuneri. Menajamentele pe care ni le datorăm unul altuia între suverani, mă împiedică să impun ceva în

genul acesta ; spun doar că dacă împăratului dumneavoastră i-ar veni poftă să abdice. asta ar fi, după cum vedeți, o mare fericire pentru Austria. Dar, în sfîrșit, cum nu cred într-un astfel de rezultat și nu mai vreau să mă bizui pe generozitatea Austriei, sînt silit să mă întorc la primele mele propuneri.

— Moderîndu-le, Sire, trag nădejde !

— Moderîndu-le, fie ! Renunț la *uti possidetis*. Cerusem trei teritorii în Boemia : nu va mai fi vorba de ele [1] ; cerusem partea superioară a Austriei pînă la Ems : părăsesc Ems, renunț la o parte a Carintiei și nu păstrez decît Villach ; vă restitui Clagenfurth, dar păstrez Carniolia și o parte a Saxoniei pînă în Bosnia ; vă ceream două milioane șase sute de mii de supuși în Germania : nu vă mai cer decît un milion șase sute de mii. Rămîne Galiția ; gîndiți-vă, trebuie să fac ceva pentru un aliat care, e adevărat, nu m-a secondat, dar care nici nu m-a trădat : trebuie să-i rotunjesc marele ducat ; o să ne înțelegem lesne amîndoi în privința acestor teritorii, fiindcă nu ținem la ele. Vă previn că nu-i același lucru în ce privește Italia ; îmi trebuie un drum larg spre Turcia, un drum pe care să poată trece trei sute de mii de oameni și trei sute de tunuri ! Influența mea în Mediterana e subordonată influenței mele asupra Porții ; influența asta n-o pot avea decît devenind vecin al Imperiului Turc. Am mare nevoie de pămînt, fiindcă de fiecare dată cînd sînt gata să le iau occanul sau Mediterana englezilor, stăpînul dumneavoastră mi-i smulge pe englezi din mîini !

Să-i lăsăm însă pe aliații mei, aveți dreptate, și să ne întoarcem la mine și la imperiul meu. Dați-mi ce vă cer la Adriatica și în Iliria, iar pentru restul o să fiu înțe-

[1] V. *Istoria Consulatului și Imperiului* de dl. Thiers și mai ales relatarea lui Napoleon și cea a domnului de Bubna, în arhivele afacerilor străine (n. aut.).

legător. Dar să înțelegeți, domnule de Bubna, că acesta-i *ultimatumul* meu ; de îndată ce plecați, dau ordin să se reia ostilitățile. De la Wagram încoace, armata mea a crescut zi cu zi ; infanteria mi-e completă, odihnită, mai frumoasă ca oricînd ; toată cavaleria mea s-a refăcut în Germania. Am cinci sute de tunuri remorcate și alte trei sute gata să tragă sub zidurile localităților pe care le ocup. Junot, Masséna și Lefèbvre au optzeci de mii de oameni în Saxonia și în Boemia. Davoust, Oudinot și garda mea formează o armată de cincizeci de mii de oameni. Cu ea o să cobor prin Presburg și, în cincisprezece zile, o să ajung pînă în adîncul Ungariei, să dau ultimele lovituri monarhiei austriece.

— Sire, îl întrerupse generalul de Bubna, Maiestatea Voastră mi-a dat un exemplu de sinceritate. Nici noi nu vrem un război în care putem pierde totul ; cu toate acestea, îl preferăm unei păci aproape tot atît de dezastruoasă ca și el. Maiestatea Voastră vorbește de două sute treizeci de mii de soldați : noi avem trei sute de mii, dar acestor trei sute de mii le lipsește un general care să poată ține piept Maiestății Voastre. Deci Maiestatea Voastră să audă apelul pe care-l facem la generozitatea sa și să ne spună ultimul său cuvînt.

— Luați o pană, domnule, și scrieți, spuse Napoleon.

Contele de Bubna se așeză, luă o pană și la dictarea împăratului, scrise *ultimatumul* următor :

„În partea Italiei

Zona Willach, fără cea a Clagenfurth-ului, adică deschizătura Alpilor nordici, plus Laybach și malul drept al Savei, pînă în Bosnia.

În partea Bavariei :

O linie trasată între Passau și Linz, pornind de la Dunăre, de lîngă Efferding, pînă la Schwanstadt, părăsind

în acest loc teritoriul Gmünd şi ajungînd în zona Salzburg prin lacul Kammer-See.

În partea Boemiei :

Cîteva enclave fără importanţă pe care o să le desemnez şi care nu vor depăşi o populaţie de cincizeci de mii de suflete.

În partea Galiţiei :

Noua Galiţie, de la Vistula la Silica la stînga şi de la Vistula la Bug la dreapta ; teritoriul Zamosc, mai mic spre Cracovia, dar cu minele de sare de la Wielicszka."

— Vedeţi, deci, continuă Napoleon, că în loc de un milion şase sute de mii de supuşi în Italia şi în Austria, mă mulţumesc cu un milion patru sute de mii şi în loc de trei milioane de supuşi în Galiţia, doar cu două milioane.

— Şi Maiestatea Voastră renunţă la alte pretenţii ? întrebă grăbit generalul de Bubna.

— O, nu, răspunse Napoleon, n-aţi învăţa nimic din atîta. Sînt două puncte importante de rezolvat : primul...

Domnul de Bubna se pregătea să scrie.

— Staţi puţin, nu scrieţi, zise împăratul. Aceste două puncte importante ce trebuie rezolvate vor constitui obiectul unei corespondenţe personale, între stăpînul dumneavoastră şi mine. De altfel, ceea ce am să vă cer nu-i prea complicat şi memoria dumneavoastră e de ajuns, sînt sigur. Vreau — aţi auzit bine, nu-i aşa ? nu spun *doresc*, ci vreau — ca Austria să-şi reducă armata la o sută cincizeci de mii de oameni, şi să-mi dea o sută de milioane în plus la contribuţia de război din care n-am primit încă decît cincizeci.

— Sire, sînt condiţii grele ! spuse domnul de Bubna.

— Dar aşa sînt. răspunse împăratul.

— Cu toate acestea, trebuie stabilită durata acestei vasalităţi.

— Poftim, spuse Napoleon, o să-i fac o favoare împăratului dumneavoastră. Această vasalitate, fiindcă o numiți astfel, va dura atîta cît durează războiul maritim. Dacă Anglia ne acordă pacea, o pace sigură, durabilă, vă autorizez să reînarmați cei cinci sute de mii de oameni pe care-i aveați la începutul campaniei.

— Sire, întrebă generalul de Bubna ridicîndu-se, cînd trebuie să mai vin ?

— Domnule, zise Napoleon luînd o hotărîre bruscă, n-are rost să mai veniți, fiindcă n-o să mă mai găsiți aici.

— Maiestatea Voastră pleacă ?

— În Stiria, da.

— Cînd ?

— Mîine... Aveți *ultimatumul* meu. Domnul de Champagny are puteri depline din partea mea. Dacă va trebui să ne batem mă voi întoarce, dar vă spun, domnule de Bubna, vai de cei care o să mă facă să mă întorc !

— Maiestatea Voastră pleacă ! repetă generalul de Bubna uluit.

— Ei, Doamne, da ! Veniți cu mine, domnule de Bubna. Trec în revistă trupele în curtea castelului înainte de despărțire.

Generalul înțelese că, de data aceasta, era ultimul cuvînt al lui Napoleon. Se ridică, vîrî în buzunar nota pe care o scrisese și-l urmă pe împărat.

Amîndoi coborîră peluza, străbătură castelul și își făcură apariția pe peron în partea dinspre curte.

Curtea era plină de curioși.

Împăratul se apropie de balconul care forma centrul celor două scări unite, îl avea la dreapta pe generalul de Bubna, iar la stînga pe prințul de Neuchâtel.

Rapp, aghiotantul său, stătea ceva mai jos, pe a treia treaptă de sus a peronului.

Soldaţii defilară sub balcon strigînd „Trăiască împăratul !“ şi formară un careu în curte.

Împăratul îi făcu semn generalului de Bubna să-l urmeze, coborî şi se duse în centrul careului.

Rapp continua să meargă înainte, de parcă i s-ar fi spus că pe împărat îl ameninţă o primejdie.

De altfel, aşa se întîmpla de cîteva luni şi, peste tot, ochiul vigilent al lui Berthier căuta ucigaşul făgăduit de adunarea din ruinele de la Abensberg.

Deodată, în momentul în care mulţimea se dădea în lături spre a-i face loc lui Napoleon, un tînăr, în loc de a se retrage, cum făceau ceilalţi, se aruncă înainte.

Rapp văzu sclipind ceva ca un fulger, întinse braţul şi prinse de încheietură o mînă înarmată cu un cuţit.

— Staps ! strigă domnul de Bubna. Oh, Sire !

— Ce s-a întîmplat ? întrebă împăratul zîmbind.

— Tînărul acela a vrut să vă asasineze. Nu l-aţi văzut?

— Nu văd niciodată asemenea lucruri, domnule. Ori sînt necesar Franţei şi, atunci, sînt apărat de misiunea mea, ori sînt nefolositor şi atunci Dumnezeu face cu mine ce vrea !

Apoi, fără să se mai neliniştească din cauza ucigaşului pe care Rapp îl dădea pe mîna jandarmilor, intră în careu la fel de liniştit ca la Abensberg, în ziua cînd un glonte îi găurise pălăria ; ca la Regensburg, în ziua cînd un glonte îl rănise la picior.

Dar cu voce joasă îi spuse lui Berthier :

— Domnul de Bubna îl cunoaşte pe tînărul acesta.

— De unde ştiţi asta, Sire ?

— Văzîndu-l, i-a rostit numele.

— Şi cum îl cheamă, Sire ?

— Staps.

10

Inițiatul

La două ore după trecerea trupei în revistă și după plecarea generalului de Bubna, Napoleon se afla în același pavilion în care fusese dimineața.

De data aceasta nu era singur, ci dimpotrivă, se plimba alături de un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu privirea ageră și inteligentă, cu care discuta familiar.

Acest bărbat era Corvisart, medicul său.

— Știți, Sire, că am fost înspăimîntat cînd au venit să mă caute din partea dumneavoastră ? spuse doctorul. Se zvonise că a încercat cineva să vă asasineze și mi-a fost teamă că ați fost rănit.

— Îți mulțumesc pentru graba cu care ai venit, dragă doctore, nu-i nimic, după cum vezi, și dacă am trimis să te cheme n-am făcut-o pentru mine.

— Dar pentru cine, Sire ?

— Pentru asasinul meu.

— A primit vreo lovitură în încăierare, sau a încercat să se sinucidă ?

— Cît despre lovitură, cred, dimpotrivă că s-a făcut tot posibilul să nu primească nici o zgîrietură, și n-am auzit vorbindu-se că ar fi încercat să se sinucidă.

— Atunci, Sire, de ce ați trimis să mă cheme ?

— Domnul de Bubna, care a călătorit ieri, din întîmplare cu tînărul acesta, și chiar i-a împrumutat un cal, ca să facă ultima etapă, mi-a spus cîteva lucruri care m-au făcut să mă interesez de el.

— De asasinul dumneavoastră, Sire ?

— De ce nu ? Apreciez statornicia, dragă Corvisart, și am temeiuri să cred că e o virtute cu care-i înzestrat domnul Friedcrich Staps. Aș vrea să știu dacă această statornicie e la el o virtute sau o idee fixă, dacă e patriot sau nebun. Îți asumi sarcina să descurci ițele astea ?

— O să încerc, Sire.

— E la mijloc o poveste destul de interesantă cu o femeie, pe cît am înțeles, dar care nu ne privește în nici un fel.

— În concluzie, spuse Corvisart, Maiestatea Voastră vrea un pretext ca să-l salveze ?

— Poate că da, răspunse Napoleon.

— Bine, bine, ordonați să fie adus aici ; o să-l examinez.

Napoleon îl chemă pe Rapp și-l întrebă dacă ordinele sale au fost executate.

— Da, Sire, răspunse generalul.

— Atunci, aduceți prizonierul.

Rapp ieși, iar după o clipă tînărul se ivi cu cătușe la mîini între doi jandarmi.

Rapp venea în urma lui.

— Eliberați-i mîinile ! spuse Napoleon.

Ordinul fu executat.

Apoi, întorcîndu-se spre Rapp, împăratul continuă :

— Lăsați-l singur cu mine și cu Corvisart.

Generalul șovăi. Napoleon încruntă sprînceana ca Jupiter Olimpianul.

Rapp îi puse pe cei doi jandarmi să iasă din încăpere înaintea lui, aruncă o ultimă privire spre cele trei personaje pe care le lăsa împreună şi ieşi, făgăduindu-şi să stea cu mîna pe mînerul sabiei şi cu urechea lipită de uşă.

Împăratul era aşezat la capătul unei mese ovale, iar Corvisart stătea în picioare lîngă el.

— Vorbeşti franceza ? îl întrebă Napoleon pe Staps.

— Puţin, răspunse acesta.

— Vrei să răspunzi prin interpret, sau încerci să răspunzi direct ?

— Prefer să răspund direct.

— Numele dumitale e Friederich Staps ?

— Da.

— De unde eşti ?

— Din Erfurth.

— De cînd ai venit la Viena ?

— De ieri.

— Cu ce scop ai venit ?

— Cu scopul de a vă cere pace şi de a vă dovedi că e necesară.

— Crezi că aş fi ascultat un om fără misiune oficială?

— Misiunea mea e sfîntă, însă în alt fel decît a domnului de Bubna !

— Domnul de Bubna a venit la mine trimis de împărat.

— Eu am venit trimis de Dumnezeu.

Napoleon îl privi pe Corvisart, întrebîndu-l din priviri, dar acesta îi făcu semn să continue.

— Şi dacă nu te-aş fi ascultat, ce-ai fi avut de gînd ? întrebă împăratul întorcîndu-se spre Staps.

— Să vă ucid.

— Ce rău ţi-am făcut ?

— Îmi asupriţi ţara.

— Țara dumitale s-a ridicat împotriva mea și am învins-o ; ăsta-i norocul războiului ! Alexandru i-a învins și asuprit pe perși, Cezar i-a învins și asuprit pe gali, Carol cel Mare i-a învins și asuprit pe saxoni.

— Dacă aș fi fost persan l-aș fi înjunghiat pe Alexandru. Dacă aș fi fost gal, l-aș fi înjunghiat pe Cezar, iar dacă aș fi fost saxon l-aș fi înjunghiat pe Carol cel Mare !

— Fanatismul religios te-a îndemnat să faci asta ?

— Nu, ci patriotismul.

— Ai complici ?

— Nici chiar taică-meu nu mi-a cunoscut intenția.

— M-ai mai văzut vreodată pînă acum ?

— De trei ori, asta e a patra oară : prima dată la Abensberg, a doua la Regensburg, a treia în curtea palatului Schönbrunn.

— Ești francmason ?

— Nu.

— Ești mistic ?

— Nu.

— Ești membru al vreunei societăți secrete din Germania ?

— V-am spus că n-am complici.

— Îl cunoști pe maiorul Schill ?

— Nu.

— Ai auzit de Brutus ?

— De care dintre ei ? Sînt doi.

— Da, spuse Napoleon cu un zîmbet expresiv, e cel ce și-a ucis tatăl și cel ce și-a ucis fiii... Dar de conspirațiile lui Moreau și Pichegru ai știut ?

— Doar ce au scris ziarele.

— Ce crezi despre ei ?

— Că nu lucrează decît pentru ei și se tem de moarte.

— S-a găsit la dumneata un portret de femeie.

— Am rugat să-mi fie lăsat și rugămintea mi-a fost îndeplinită.

— Cine e femeia aceasta ?

— Ce importanță are ?

— Vreau să știu cine este.

— E o fată cu care trebuia să mă căsătoresc.

— Iubeai, deci ! Aveai un tată, o logodnică și ai ajuns asasin !

— Am ascultat un glas care-mi spunea : „Loveşte !"

— Și după ce ai fi lovit, nădăjduiai să scapi ?

— Nici măcar n-aveam dorința asta.

— De unde oare, sila asta față de viață ?

— De acolo că fatalitatea mi-a făcut viața cu neputință de trăit.

— Dacă te-aș ierta, ce ai face cu libertatea ?

— Întrucît sînt convins că vreți pieirea Germaniei, aș aștepta altă ocazie, mi-aș alege mai bine clipa, și poate că, de data asta, aș izbuti !

Împăratul ridică din umeri.

— Poftim, Corvisart, zise el, restul te privește ; examinează-l și spune-mi ce părere ai despre el.

Corvisart luă pulsul tînărului, își lipi urechea de pieptul lui, îl privi pătrunzător în ochi.

— E un fanatic din stirpea lui Cassius și a lui Jacques Clément, spuse el.

— Nu-i nebun ? întrebă Napoleon.

— Deloc, Sire.

— Pulsul ?

— Cu patru bătăi mai mult decît în stare normală, Sire.

— Deci e calm ?

— Perfect calm.

Împăratul merse direct la tînăr și-i spuse privindu-l fix și pătrunzător :

— Vrei să trăieşti ?
— Ce să fac cu viaţa ?
— Să fii fericit.
— Nu mai pot să fiu fericit.
— Făgăduieşte-mi că te întorci la tatăl tău, la logodnica ta şi că o să fii liniştit şi inofensiv şi te iert.

Tînărul îl privi pe Napoleon mirat, apoi după o clipă de tăcere, rosti :

— V-aş face o făgăduială zadarnică.
— Cum aşa ?
— N-aş respecta-o.
— Ştii că vei fi judecat de un tribunal militar şi că, prin urmare, în trei zile totul se va sfîrşi ?
— Sînt gata să mor.
— Ascultă, plec mîine, deci vei fi judecat şi împuşcat în lipsa mea...
— O să fiu împuşcat ? întrebă Staps cu un fel de bucurie.
— Da, afară de cazul cînd, după cum ţi-am spus, o să-mi dai cuvîntul de onoare.
— I l-am dat Celui de sus, spuse tînărul clătinînd din cap.
— Poate că în clipa cînd o să părăseşti viaţa o s-o regreţi ?
— Nu cred.
— Cu toate acestea e cu putinţă.
— Fără îndoială, omul e slab !
— Ei bine, dacă, fără să fii slab, te-ai căi...
— Ce aş face ?
— Ai făgădui ceea ce îţi cer.
— Cui ?
— Lui Dumnezeu.
— Şi ?
— Şi ai arăta hîrtia asta preşedintelui comisiei.

Şi Napoleon scriind cîteva cuvinte pe o hîrtie, îndoi foaia şi o dădu lui Staps, care o luă şi, fără s-o citească, o vîrî în buzunarul hainei.

— Pentru ultima oară, Corvisart, întrebă împăratul, eşti sigur că omul acesta nu-i nebun ?

— Nu e, Sire.

— Rapp !

Rapp îşi făcu din nou apariţia.

— Condu-l pe acuzat la închisoare, zise Napoleon ; să se întrunească o comisie militară care să ia cunoştinţă de crima lui. Apoi, întorcîndu-se spre Corvisart : Doctore, continuă el ca şi cum nu şi-ar fi amintit nimic din ceea ce se întîmplase, spune-mi un lucru.

— Ce anume, Sire ?

— Un bărbat de patruzeci de ani poate avea copii ?

— De ce nu ? răspunse Corvisart.

— Dar un bărbat de cincizeci ?

— Şi el.

— Dar unul de şaizeci ?

— Uneori.

— Dar unul de şaptezeci ?

— Încă.

Împăratul zîmbi.

— Îmi trebuie un copil ! Îmi trebuie un fiu ! zise el. Dacă nebunul acesta mă ucidea, cui revenea tronul Franţei ? Apoi, rosti în şoaptă, lăsînd să-i cadă capul în piept: Un lucru mă înspăimîntă, acela că acum eu sînt urît şi urmărit ca autor al răului universal, ca agent al acestei tulburări nesfîrşite şi cumplite care zguduie lumea, şi nu Revoluţia franceză. Cu toate acestea, Dumnezeu mi-e martor că nu eu vreau războiul ! Ce-or avea oare în plus faţă de mine regii aceştia care găsesc fanatici ca să-i adore şi ucigaşi ca să-i apere ? Ce au în plus, faţă de mine ?

adăugă el. S-au născut pe tron... Ah, dacă aș fi fost propriul meu nepot !

Și căzînd din nou în fotoliu, rămase vreme de cîteva minute gînditor, cu fruntea sprijinită în palmă.

Ce se petrecu în aceste cîteva minute în mintea aceasta profundă și ce val de gînduri asaltă acest spirit neclintit ca stînca ?

Aceasta e una dintre tainele rămase nedezlegate.

În sfîrșit, împăratul scoase încet o foaie de hîrtie, luă o pană, o înmuie în cerneală, o învîrti de mai multe ori între degete și scrise :

Ministrului Poliției

Schönbrunn, 12 octombrie 1809

Un tînăr de șaptesprezece ani [1], fiul unui pastor luteran din Erfurt, a încercat, la parada de azi, să se apropie de mine ; a fost arestat de ofițeri și a stîrnit bănuieli faptul că era tulburat : a fost percheziționat și s-a găsit la el un pumnal...

Am pus să fie adus la mine și micul ticălos, care mi-a părut a fi destul de instruit mi-a spus că voia să mă asasineze ca să elibereze Austria de francezi. N-am constatat la el nici fanatism religios, nici fanatism politic ; mi s-a părut că nu știe prea bine cine a fost Brutus. Înfrigurarea de care fusese cuprins m-a împiedicat să aflu mai multe. Va fi interogat cînd se va fi liniștit și pe nemîncate. Ar fi cu putință să nu mai aflăm nimic.

Am vrut să vă informez în legătură cu acest eveniment, ca să nu i se dea mai multă importanță decît are în realitate. Sper că n-o să impresioneze ; dacă ar fi vorba

[1] Scrisoarea autografă există. Să fi redus oare intenționat Napoleon cu trei ani vîrsta celui ce a încercat să-l asasineze ca să facă să se creadă că e vorba nu de fapta unui bărbat, ci de a unui copil ? (n. aut.).

de așa ceva, ar trebui să spunem despre individ că e nebun. Păstrați lucrul acesta secret pentru dumneavoastră. La paradă, întîmplarea n-a stîrnit nici un scandal ; nici eu însumi nu mi-am dat seama

Napoleon.

P.S. Vă repet din nou și veți înțelege că nu trebuie să se vorbească în nici un caz despre asta.

Apoi împăratul sună :

— Cheamă-l pe Rapp, spuse el ușierului.

— Generalul e aici, Sire.

— Atunci să intre !

Rapp intră.

— Rapp, spuse Napoleon, trimite un curier sigur să înmîneze scrisoarea asta domnului Fouché.

Rapp, cu o promptitudine militară și cu o docilitate întru totul pasivă, luă scrisoarea și făcu stînga-mprejur.

— Doar lui personal ! strigă împăratul.

11

Execuţia

A doua zi după ce, aşa cum îi spusese generalului de Bubna, Napoleon părăsi Viena, se răspîndi zvonul că tribunalul militar, convocat din ordinul mareşalului Berthier, îl condamnase pe Friederich Staps la moarte.

Acuzatul mărturisise totul, nu încercase nicidecum să respingă acuzaţia şi, după ce ascultase sentinţa, nu ceruse nici graţiere, nici amînare.

Numai că, întors la închisoare ceruse ca ofiţerul care susţinuse acuzarea — un tînăr locotenent de vînători pe nume Paul Richard — să vină să-l vadă a doua zi, cu puţin înainte de execuţie.

Apoi îşi făcuse rugăciunea, ceruse să fie trezit devreme şi-i dăduse temnicerului drept recompensă pentru bunele lui servicii, patru monede de aur pe care le avea asupră-i şi care-i compuneau întreaga avere.

După care, se culcase, scoţînd un medalion pe care-l purta pe piept, sărutîndu-l cu dragoste de mai multe ori şi, în sfîrşit, adormise apăsîndu-şi-l pe inimă.

La ora şase dimineaţa, temnicerul intrase în celulă şi-l trezise.

Staps deschise ochii zîmbind, îi mulţumise celui ce venea să-i redea pentru atît de puţină vreme sentimentul

existenței, își făcuse toaleta cu oarecare grijă, își pieptănase părul frumos cu o cochetărie deosebită și cînd fu întrebat ce dorește să mănînce la micul dejun, răspunse :

— Cred că o cană cu lapte o să fie de ajuns.

Tocmai golise cana aceasta. cînd tînărul ofițer căruia în ajun îi solicitase o întrevedere *in extremis* se ivi în prag.

Era vădit că tînărul locotenent de vînători, deși nu lăsa să se vadă nici o stinghereală, ar fi preferat ca alegerea condamnatului să se oprească asupra altcuiva.

— Vă mulțumesc, domnule, zise Staps, că ați binevoit să dați curs invitației mele. Vreau să vă cer un serviciu.

— Sint gata să vi-l fac, domnule, răspunse tînărul ofițer.

— Nu-i prima oară că ne vedem, locotenente.

— Din păcate, nu domnule și-mi pare rău că soarta m-a ales să fiu acuzator în cazul dumneavoastră.

— Nu mă refer doar la cele trei ședințe ale tribunalului militar în fața căruia am compărut ; ne-am mai văzut înainte.

— Se poate, domnule, dar am uitat cu desăvîrșire unde și cînd a avut loc întîlnirea.

— Nimic mai firesc, eu eram mascat, iar dumneavoastră nu.

— Ah, spuse Paul Richard tresărind, va să zică în ruinele de la Abensberg ?

— Acolo, domnule, și pentru o clipă ați crezut și dumneavoastră că o să fiți împușcat.

— Din nefericire, ceea ce era un joc în ce mă privește, e o realitate în privința dumneavoastră.

— Fie, dar nu știați că-i un joc și ați mers hotărît pînă la capăt. Locotenent Richard, sînteți un viteaz și pe drept v-au botezat în seara aceea Richard *Inimă de Leu.*

Tînărul ofiţer păli.

— Ştiţi de ce eram acolo, domnule ?

— Nu, locotenente, dar ştiu că un soldat e robul legămîntului său, aşa cum un om cinstit e sclavul cuvîntului său... În sfîrşit, restul nu mai contează ! V-am recunoscut chipul şi mi-am spus : „Toate inimile viteze sînt surori ; Staps, ai aici un frate şi poţi îndrăzni să-i ceri un ultim serviciu.“

— Nu v-aţi înşelat : voi face tot ce va fi omeneşte cu putinţă.

— Fiţi liniştit, răspunse prizonierul, n-am să vă cer nimic care să vă compromită.

— Vorbiţi, spuse tînărul.

— Iubeam o fată, continuă Staps ; dacă evenimentele care s-au petrecut n-ar fi avut loc, ar fi fost soţia mea ! Tatăl ei şi al meu sînt prieteni, căsătoria noastră era hotărîtă.

— Da, zise tînărul ofiţer, dar atunci aţi intrat în asociaţia *Tugendbund*, soarta v-a desemnat să-l loviţi pe împărat şi toate speranţele dumneavoastră de dragoste s-au spulberat ?

— Nu, domnule, răspunse Staps cu melancolie.

— Continuaţi, zise ofiţerul.

— Într-adevăr, minutele îmi sînt numărate... Fiţi liniştit, n-o să vă fac să aşteptaţi.

Locotenentul înclină capul arătînd că-i convins de aceasta.

— Ştiţi, continuă Staps, că s-a găsit la mine un portret de femeie ?

— Da, domnule.

— Am cerut ca portretul să-mi fie lăsat pînă în clipa morţii.

— Şi cererea v-a fost satisfăcută fără şovăire.

— Ei bine, domnule, cînd voi muri, portretul acesta va fi aici, pe inima mea.

Şi prizonierul îşi apăsă mîna pe piept.

— Doriţi să fiţi înmormîntat cu acest portret ?

— Nu, doresc ca după moartea mea un prieten să-l ia şi să-mi facă favoarea de a-l înmîna cîndva logodnicei mele, căreia îi va spune cum am murit, gîndindu-mă la ea.

— Locuieşte în Bavaria ?

— Nu, domnule, în urma unei catastrofe cumplite, tatăl ei şi ea au plecat din Bavaria şi s-au dus să se stabilească la Wolfach, un orăşel din ducatul Baden ; acolo o puteţi găsi.

— Bine, cînd veţi fi dus la moarte îmi veţi da portretul ei.

— V-am spus că doresc să mor cu el pe inimă ; o să-l luaţi de la mine, după ce voi fi murit.

— Care-i numele fetei ?

— E scris pe spatele portretului.

— Asta-i tot, domnule ?

— Nu, vă mai cer un ultim serviciu. Vreau, domnule, să nu fiu confundat cu asasinii vulgari. După ce veţi fi luat portretul de pe pieptul meu, o să-mi deschideţi mîna dreaptă ; în ea va fi o hîrtie pe care o să aveţi bunătatea s-o daţi ofiţerilor care formau tribunalul militar în faţa căruia am compărut şi colonelului care-l prezida.

— Voi face cum doriţi. Asta-i tot ?

— Da.

— Atunci nu mai am decît să vă întind mîna, domnule, şi să vă doresc curaj.

— Primesc mîna şi urarea, domnule, deşi urarea, după cum puteţi vedea e cel puţin zadarnică. Unde o să vă întîlnesc ?

— La locul de execuţie.

— Deci, pe esplanadă.

— Pe esplandă.

Tînărul ofiţer şi prizonierul îşi strînseră mîinile pentru ultima dată şi cel dintîi ieşi.

Închisoarea militară unde fusese închis Staps era situată chiar pe esplanadă. Execuţia trebuia să aibă loc la ora opt ; era ora şapte şi patruzeci şi cinci de minute, iar esplanada era deci plină de lume.

Mulţimea era formată din ostaşi ai armatei franceze şi din vienezi.

Cînd Paul Richard fu văzut ieşind din închisoare, oamenii îl înconjurară şi-i cerură veşti despre prizonier.

Paul răspunse că prizonierul recunoscîndu-l, deoarece îl întîlnise la Abensberg, ceruse să fie chemat ca fiind singura persoană căreia îi putea încredinţa ultimele sale dorinţe.

— Deci e hotărît că-l execută în dimineaţa asta ? întrebă un căpitan care făcuse parte din tribunalul militar.

— Da, spuse Paul, doar ştiţi, căpitane, că sentinţele justiţiei militare sînt executate fără amînare.

— Desigur, dar mai ştiu şi că domnul colonel i-a transmis prizonierului că poate cere graţierea de la mareşalul Berthier, iar mie, după ce a citit sentinţa, mi-a spus că dacă va exista o cerere de acest fel, prinţul de Neuchâtel a primit puteri depline de la împărat.

— Ei bine, zise Paul, condamnatul n-a profitat de avizul colonelului.

— Şi nici n-o să profite ? întrebară mai multe glasuri.

— Nu, cred că nefericitul are un motiv ca să-şi dorească moartea, pe care nu-l cunoaşte decît el şi Dumnezeu.

În acel moment bătu ora opt.

Poarta închisorii se deschise.

Un sergent se ivi primul, urmat de patru oameni.

După aceşti patru oameni venea condamnatul, care-şi lăsase redingota şi vesta în celulă şi era îmbrăcat doar cu cămaşa, pantalonii strînşi pe picior şi cu cizmele.

Chipul lui era palid, dar calm, fără să exprime orgoliu, nici slăbiciune.

Se vedea că e un om pregătit să înfrunte cu nepăsare moartea.

Omul acesta ştie unde merge şi, deşi îşi sacrifica viaţa la douăzeci de ani, nu era exaltat de entuziasm ; iar dacă acesta era sentimentul care-l făcuse să încerce să înfăptuiască crima, în faţa morţii acest sentiment factice şi înfrigurat făcuse loc unei hotărîri nestrămutate, ce se putea citi în uşoara încruntare a sprîncenelor, în ridurile bărbiei şi buzelor ce făceau ca gura să pară că schiţează un zîmbet.

Înapoia condamnatului venea restul plutonului, adică şase oameni.

Abia făcuse trei paşi în afara bastionului că tînărul privi împrejur, căutînd parcă pe cineva.

Ochii săi îi întîlniră pe cei ai locotenentului Richard, care păru să-i spună :

„Sînt aici, vedeţi că-mi respect cuvîntul".

Atunci, condamnatul schiţă un salut cu capul, iar uşoara nelinişte care-i întunecase pentru o clipă chipul pieri.

Condamnatul și plutonul continuară să înainteze spre locul de execuție.

— Deodată răsună o lovitură de tun.

— Ce înseamnă asta ? întrebă Staps.

— Azi-noapte s-a semnat pacea pe care tunul o anunță Germaniei.

— Pacea ? repetă condamnatul. E adevărat ce-mi spuneți ?

— Fără îndoială, i se răspunse.

— Atunci lăsați-mă să-i mulțumesc Domnului.

— Pentru ce ?

— Pentru că redă, în sfîrșit, liniștea Germaniei.

Și tînărul, punînd un genunchi în pămînt, rosti o scurtă rugăciune, între cele două șiruri de soldați care-l conduceau.

În clipa cînd se ridică, Richard se apropie de el și-i spuse :

— Asta schimbă cu ceva dispozițiile dumneavoastră ?

— În legătură cu ce mă întrebați asta, domnule ?

— Dacă ați cere să fiți grațiat, ar fi cu putință...

Condamnatul se opri.

— Știți ce serviciu aștept de la dumneavoastră, locotenente ?

— Da.

— Mai sînteți dispus să vă țineți făgăduiala ?

— Fără îndoială.

— Atunci, dați-mi mîna.

Richard îi întinse mîna.

Staps își trecu din mîna dreaptă în cea stîngă un obiect pe care Richard nu-l putu vedea ; apoi strînse prietenește mîna tînărului ofițer.

Toate astea le făcu simplu, fără ostentație, dar cu aceeași hotărîre pe care Richard o observase pînă atunci la el.

Apoi cortegiul porni din nou la drum.

Erau aproape trei sute de pași de făcut de la poarta închisorii pînă la locul unde trebuia să aibă loc execuția.

Trebuiră nu mai puțin de zece minute pentru acoperirea acestui traseu.

În timpul celor zece minute tunul trase regulat, din minut în minut ; Staps putu să vadă că nu-l înșelaseră și să se asigure, prin regularitatea loviturilor, că e vorba de o mare solemnitate.

Ajunseră pe povîrniș. Detașamentul se opri.

— Aici este locul ? întrebă Staps.

— Da, domnule, răspunse sergentul.

— Pot alege partea spre care să mă întorc murind ?

Sergentul nu înțelegea prea bine.

Richard se apropie din nou.

Staps își repetă cererea pe care Richard o explică sergentului : condamnatul dorea să moară privind spre vest, adică spre Abensberg.

Dorința îi fu îndeplinită.

— Domnule, i se adresă Staps lui Richard, știu că vă cer prea multe, dar întrucît n-am pretenția să comand eu însumi foc, nefiind militar, aș vrea să comande glasul unui prieten pe care-l am în clipa asta printre toți cei ce au venit să mă vadă murind.

Richard îl privi pe sergent.

— Comandați, domnule locotenent, spuse acesta.

Richard îi răspunse lui Staps printr-un semn din cap care însemna că dorința lui va fi îndeplinită.

— Acum sînt gata, spuse condamnatul.

Un soldat se apropie de el cu o batistă.

— Vai, locotenente, zise Staps, credeţi că e nevoie de ea ?

Locotenentul făcu semn şi soldatul cu batista se îndepărtă.

Atunci cu un glas mai puţin hotărît decît acela cu care comandase pentru el însuşi în ruinele de la Abensberg, Richard rosti :

— Atenţie !

În tăcerea care plana peste povîrniş se auzi mişcarea puştilor.

— Pregătiţi... arm' !

O lovitură de tun se auzi.

— Prezentaţi arm' ! Ochiţi !

Apoi, întrucît locotenentul şovăia să rostească ultimul cuvînt :

— Foc ! spuse Staps cu glas hotărît.

Soldaţii, fără să fie atenţi dacă ordinul le era dat de locotenent sau de condamnat, îl executară.

Salva izbucni, iar Friederich Staps căzu lovit de opt gloanţe.

Locotenentul Richard întoarse privirea.

Cînd privi din nou spre condamnatul care trăia cu un minut înainte, iar acum nu mai era decît un cadavru, văzu că tînărul murise cu mîna stîngă apăsată pe piept, iar cu dreapta strînsă.

Se apropie de cadavru.

— Prieteni, spuse el, mie mi-a încredinţat acest nefericit ultimele sale dorinţe. Pe piept are un portret de femeie, iar în mînă un bilet.

Soldaţii se dădură în lături cu respect.

Richard puse un genunchi pe pămînt, ridică trupul lui Friederich Staps, îi deschise nasturele cămăşii, zări un lănţişor subţire ca un fir de păr şi-l trase de pe pieptul tînărului.

Un medalion era atîrnat de lănţişor.

Locotenentul, cu oarecare şovăire, caută din ochi portretul şi văzîndu-l scoase un strigăt.

— Margareta Stiller ! spuse el. O, bănuiam eu !

Apoi, repezindu-se la mîna dreaptă a cadavrului pe care o deschise cu oarecare sforţare, smulse din ea o hîrtie pe care o desfăcu.

Hîrtia nu cuprindea decît aceste cuvinte :

„Îi acord iertarea.

Napoleon".

— O, nefericitul ! strigă Paul Richard. A vrut să moară !

Apoi adăugă cu glas trist şi strîngînd în mîna-i tremurătoare medalionul şi hîrtia : iar eu sînt pricina morţii lui !

12

Retragerea

La 14 septembrie 1812, Napoleon, în razele unui soare plăcut de vară, văzuse iarăşi strălucind cupolele aurii ale oraşului sfînt şi toată armata, redusă cu un sfert după bătălia de pe rîul Moscova, dar numărînd încă nouăzeci de mii de oameni, aplaudase la privelişteа aceasta strigînd : „Moscova ! Moscova !“ aşa cum, cu paisprezece ani înainte, încercînd să pătrundă în Orient pe altă poartă, strigase : „La piramide ! La piramide !“

În aceeaşi seară, Napoleon intra în Moscova pustie. Galii cel puţin, cucerind Capitoliul — unde-i condusese acel bren [1] necunoscut după titlul căruia istoricii latini creară un nume propriu numindu-l Brennus — îi găsiseră pe senatori stînd în jilţurile lor de edili curuli : aveau oricum ceva de ucis.

La Moscova nu se întîmplase aşa : nu-i găsiseră decît pe negustorii francezi care veniseră înspăimîntaţi să anunţe ştirea aceasta ciudată : Moscova e pustie !

Apoi, în aceeaşi noapte, Napoleon fu nu trezit, fiindcă nu dormea, ci surprins de strigătul : Foc !

[1] Conducător gal (n. tr.).

Auzindu-l, se apropie de una dintre ferestrele Kremlinului de unde se putea vedea oraşul : Palatul Comercial era în flăcări !

La început, el atribui incendiul unei neglijenţe şi-l acuză pe Mortier că a organizat rău poliţia armatei, susţinînd că focul a fost pus de vreun soldat beat şi ordonînd ca acel soldat să fie căutat, pedepsit, împuşcat ! Dar i se spuse că lucrurile nu s-au petrecut defel aşa, că între miezul nopţii şi ora unu, un glob de foc a coborît din văzduh asupra palatului şi că de acolo provine nu numai incendiul, ci şi semnalul incendiilor.

Într-adevăr, e un semnal, fiindcă aproape în acelaşi timp, focul se iveşte, se întoţeşte, creşte în alte trei puncte ale oraşului. Napoleon încă se mai îndoieşte, dar rapoartele îi parvin unul după altul : focul a izbucnit la Bursă, şi au fost văzuţi oameni din poliţie aţîţîndu-l cu lănci avînd la capete şomoioage înmuiate în păcură. În douăzeci, în treizeci, în o sută de case diferite, obuze ascunse în sobe au explodat cînd sobele au fost aprinse, omorînd sau rănind soldaţii francezi şi incendiind casele ! Mai mult decît atît : cete de bandiţi străbat străzile oraşului cu torţe aprinse în mîini şi incendiază cu înverşunarea beţiei sau poate cu beţia patriotismului. Vederea francezilor n-a făcut decît să-i întărîte, iar ameninţările n-au avut alt rezultat decît să-i facă să-şi continue opera distructivă. Nu li s-au putut smulge torţele din mîini şi cu lovituri de sabie a trebuit tăiat totul împreună, mîinile şi torţele !

Napoleon ascultă toate relatările cu profundă mirare, nu vrea să creadă, respinge evidenţa şi se mulţumeşte să murmure :

„O, ticăloşii ! Barbarii ! Sciţii !"

Ziua se ivi, mai puţin strălucitoare decît noaptea care fusese luminată de flăcări ; ziua era întunecată de fum.

Napoleon nu putea fi îndepărtat dinaintea spectacolului. Mergea de la o fereastră la alta strigînd :

— Stingeţi focul ! Dar stingeţi-l odată !

Şi pentru a doua oară, glasul său, ce avea atîta putere asupra oamenilor, era neputincios asupra elementelor naturii.

Aproape la fel strigase la Viena, în ziua bătăliei de la Esling cînd Dunărea îi luase podurile, dar, în sfîrşit, acolo învinsese Dunărea.

Oare avea să îmblînzească focul, aşa cum îmblînzise apa ?

Nu, parcă alimentat de o putere nevăzută, incendiul îşi întindea cercul uriaş şi se apropia necontenit. Napoleon era literalmente înconjurat de o mare de flăcări, fiecare casă e ca un val ce urcă, iar cumplita maree cîştigă teren necontenit şi începe să bată în zidurile Kremlinului.

Astfel trece ziua în contemplarea cumplitei privelişti. Cei apropiaţi de împărat se strîng în jurul lui şi-l roagă să părăsească Kremlinul ; dar el, ca şi cum s-ar teme să nu fie luat cu forţa, se cramponează de bările ferestrelor. Noaptea vine, iar incendiul e atît de aproape, încît flăcările se răsfrîng pe chipul mînios al acestui Jupiter asediat de titani.

Toţi cei care cred că au influenţă asupra lui au venit în grabă : confidentul său, prinţul de Neuchâtel, apoi cumnatul său Murat, apoi nepotul său prinţul Eugène ; toţi îl roagă, îl imploră, împăratul însă pare surd, insensibil, mut. Toate facultăţile sale sînt concentrate într-un singur simţ : văzul ! Cu braţele încrucişate, cu capul gol, cu faţa aurită de un reflex arămiu, priveşte...

Deodată, un murmur trece din gură-n gură ; fiecare îl transmite repede vecinului şi-l împinge înainte ca să ajungă în sfîrşit la împărat.

„Focul a ajuns la Kremlin !“

Asta însă nu e de ajuns.

— Să fie stins ! spune împăratul.

Ordinul e îndeplinit, focul e stins.

După zece minute, se aude acelaşi murmur, mai ameninţător.

— Stingeţi-l ! Stingeţi-l ! repetă Napoleon.

Dar incendiul se aprinde din nou pentru a treia oară ; acum izbucneşte în turnul arsenalului. De data aceasta, a fost prins incendiatorul : e un soldat din poliţie.

Este adus înaintea lui Napoleon care-l interoghează.

Omul execută un ordin ; de la cine l-a primit ? De la şeful lui ; dar şeful lui de la cine l-a primit ? De la propriul lui şef.

Astfel că ordinul vine de sus şi nu e vorba de fanatismul individual al cîtorva ticăloşi care dau foc capitalei Rusiei, ci de o înaltă poruncă ce se aduce la îndeplinire ; este un plan stabilit care se execută.

Napoleon ridică din umeri cu un gest de silă şi face semn să fie luat de acolo incendiatorul. Acesta e dus într-o curte şi înjunghiat cu baioneta ; moare rîzînd şi rostind în limba rusă ameninţări.

Cuvintele astea le-a auzit un polonez ; el urcă înspăimîntat scările palatului şi ajunge în camera unde se încăpăţînează să rămînă Napoleon.

— Kremlinul e minat ! spuse el. Ruşii trag nădejde să-l arunce în aer pe împărat şi tot statul lui major !

— Sire, spune Eugène, împotriva oamenilor se luptă precum Cezar şi Alexandru ; împotriva zeilor se luptă ca Diomede şi ca Ahile, dar împotriva focului nu se poate lupta !

— Să mergem ! spune Napoleon hotărîndu-se, unde e scara de la nord ?

Uşile se deschid în grabă, călăuzele se avîntă să arate drumul, grăbite ele însele să scape de primejdie, şi se co-

boară pe renumita scară de la nord, imortalizată de masacrul streliţilor.

— Unde vreţi să se mute cartierul general, Sire ? întreabă Berthier.

— Pe drumul spre Petersburg, spune Napoleon, la castelul imperial Petrovski.

Astfel, în pofida incendiului, a flăcărilor, a ruinei ameninţătoare, în pofida vulcanului deschis sub picioarele lui, împăratul nu va da înapoi, nu se va retrage spre Franţa, dimpotrivă, va mai face o leghe în plus pe drumul spre Petersburg.

Dar va ajunge oare la Petrovski ! A aşteptat prea mult, adineauri era doar asediat de incendiu, acum e blocat de foc.

Mulţumită unui fel de culoar săpat printre stînci, se ajunge la o uşiţă secretă şi se iese, în sfîrşit, din Kremlin.

Dar odată ieşit din Kremlin nu mai eşti lîngă flăcări, ci te afli în mijlocul unui rug uriaş ; străzile dispar, înfăşurate în vîrtejuri de fum ; aerul încărcat de cenuşă nu mai e respirabil, arde pieptul.

Se afundară la întîmplare în ceva ce semăna cel mai mult cu o stradă. Din fericire era într-adevăr o stradă dar îngustă, întortocheată, arzînd pe amîndouă părţile.

Împăratul înainta pe jos în mijlocul unui grup de vreo douăzeci de oameni ; înaintea lui, agitînd pălăriile ca să facă aerul mai respirabil, mergeau Murat şi Eugène ; Berthier îl urma, acelaşi peste tot, trecînd pe acolo pe unde trecea împăratul, neluînd-o nici înainte, nici în lături, primind imbolduri, fără să aibă însă vreodată iniţiativa. Mergeau aşa între două ziduri de foc, sub o boltă de foc, pe un pămînt de foc. Grinzi aprinse cădeau în dreapta şi-n stînga ; fierul şi plumbul, topite, curgeau de pe acoperişuri ca ploaia în zi de furtună. Flăcările încovoindu-se în bătaia vîntului, lingeau cu limbile lor mis-

tuitoare penele de la chipiele ofiţerilor ; apoi, ridicîndu-se deodată, urcau spre cer ca nişte banderole aprinse.

Trebuiau să iasă, să găsească o ieşire sau să se înăbuşe.

Încă cinci minute şi nimeni nu ieşea din răsuflătoarea aceasta a iadului.

Cineva avu pentru o clipă ideea de a se întoarce ; dar mai multe case se prăbuşiră deodată şi se văzu formîndu-se o baricadă aprinsă care bara drumul înapoi.

— Înainte, deci ! Înainte ! spuse Murat.

— Înainte ! repetă Eugène.

— Înainte ! zise Napoleon însuşi.

Dar cei care formau avangarda, cuprinzîndu-şi capul cu mîinile, răspunseră cu glas înăbuşit :

— Cu neputinţă ! Nu mai vedem, focul s-a întins peste tot.

În acel moment, din mijlocul fumului se auzi un glas strigînd :

— Pe aici, Sire ! Pe aici !

Şi un tînăr de treizeci de ani, cu faţa brăzdată de o lovitură de sabie, palid încă din cauza rănii recente, se ivi în stînga împăratului, ieşind dintr-un vîrtej de fum.

— Condu-ne, zise Napoleon.

— Pe aici, Sire ! continuă tînărul. Şi repetă intrînd din nou într-un vîrtej de fum. Pe aici, pe aici ! Răspund de totul !

Napoleon îşi apăsă batista pe gură : aerul devenise insuportabil, sufocant, mortal.

— Pe aici, Sire ! repeta întruna ofiţerul.

După cîţiva paşi, într-adevăr, flăcările erau mai puţin intense, fumul nu mai era atît de jos ; se aflau într-un cartier care ardea dimineaţa.

Un ofiţer superior dus pe o litieră tocmai intra în vatra mistuitoare din care ceilalţi ieşiseră ca prin minune : era mareşalul Davoust, rănit în bătălia de pe rîul Moscova,

care se ducea la Kremlin ca să-l determine pe Napoleon să părăsească palatul acesta fatal.

Zărindu-l pe împărat, mareşalul se ridică şi întinse braţele spre el ; Napoleon îl întîmpină recunoscător, dar calm, de parcă făcea un drum obişnuit.

În acel moment se ivi la cincizeci de paşi un convoi cu praf de puşcă, defilînd prin flăcări.

— Lăsaţi-l pe împărat să treacă ! strigă tînărul ofiţer.

— Lăsaţi să treacă praful de puşcă, domnule, zise împăratul. În caz de incendiu, praful de puşcă e tot ce trebuie salvat mai grabnic, adăugă el încercînd să zîmbească.

Un cheson explodă.

Cei ce-l înconjurau pe împărat se strînseră în jurul lui. Un al doilea cheson, apoi al treilea, al patrulea explodară ca primul, rămăşiţele căzură înapoi ca o ploaie aprinsă.

Erau cincizeci şi aşteptară să explodeze toate, apoi îşi reluară drumul.

Ajunseră la poarta Petrovski.

— Nu-i locotenentul Richard, cel pe care mi l-ai trimis la Donauwörth, care merge acum înaintea noastră şi care a sosit la timp ca să ne arate drumul prin flăcări ? întrebă împăratul.

— Da, Sire, răspunse Davoust, numai că a ajuns căpitan.

— Nu trebuie să se oprească aici, Davoust ; şi aşteptînd să-l faci şef de batalion, dă-mi crucea de ofiţer al Legiunii de Onoare.

Mareşalul îl chemă pe tînărul ofiţer şi, desprinzîndu-şi crucea de aur :

— Căpitane Richard, îi spuse, din partea împăratului.

Căpitanul Richard se înclină şi Napoleon, trecînd mai departe, îi făcu un semn cu mîna care voia să spună :

„Te-am recunoscut, n-o să te uit !“

Tînărul se retrase gata să moară pentru împărat, fără păreri de rău şi fără să se plîngă.

A doua zi, trezindu-se, Napoleon dădu fuga la fereastra dinspre Moscova ; nădăjduia să găsească incendiul stins sau cel puţin potolit, dar tot oraşul nu era decît o perdea de flăcări, un nor de fum. Această Moscovă pe care venise s-o caute de atît de departe, ce părea că se îndepărtează şi fuge din faţa noastră ca un miraj în deşert, cînd fusese în sfîrşit cucerită, nu mai era decît o grămadă de cenuşă ! Nu numai armatele ţarului erau de negăsit, ci şi oraşele înseşi.

Ce va face omul de la 1805, de la 1806, 1809, omul care se hotăra repede, care a părăsit tabăra de la Boulogne ca să se ducă să cîştige bătălia de la Austerlitz, omul care a părăsit palatul Tuileries anunţînd în ce zi va intra în Berlin, omul care a părăsit Spania, a traversat Franţa şi a mers în pas de marş pînă la Viena ?

Va merge spre Petersburg, cel puţin aşa spune.

Pe o masă e întinsă o hartă care arată drumul spre cea de-a doua capitală a imperiului moscovit, dar pe o masă învecinată e desfăşurată harta care arată drumul spre Paris.

Va aştepta opt zile pînă să ia o hotărîre : sînt necesare opt zile pentru ca scrisoarea sa către împăratul Alexandru să sosească la Petersburg şi să primească răspuns. Acum nu e decît 19 septembrie şi e timp frumos ; e destulă vreme ca să ia o hotărîre.

Apoi, după primele trei zile, oraşul era ars, dar incendiul stins. Salvat, Kremlinul devenise din nou locuibil.

Împăratul se întoarse la Kremlin ; înapoindu-se i se păru că, pentru a doua oară, cucereşte Moscova.

De acolo, putu vedea cumplitul spectacol al unei armate înfometate care înfuleca resturile unui oraş.

În timpul celor trei zile în care Moscova arsese şi se stinsese, Murat pierduse urma generalului Kutuzov, pe care-l urmărea, dar în curînd avea să primească veşti de la el.

Kutuzov, după ce fugise spre est, se întorsese deodată spre sud şi se retrăsese între Moscova şi Kaluga.

Napoleon îi ordonă lui Murat să-l urmărească. Acesta îndeplini ordinul şi se întîlni cu adversarul la 29 septembrie, apoi la 11 octombrie.

Ecoul celor două bătălii îl făcu să tresară pe Napoleon cu toate speranţele lui. Ceea ce se întîmpla era neaşteptat, asemănător cu ceea ce se întîmplă uneori în zilele frumoase de vară cînd deodată se aude un tunet, fără să se vadă norul din care iese.

Cu excepţia ultimei sale campanii în Austria, împăratul văzuse întotdeauna războiul sfîrşit de îndată ce capitala inamică era cucerită ; de ce n-ar fi campania aceasta asemeni altora, iar Moscova aidoma celorlalte capitale ?

Aici exista un lucru sau, mai curînd, trei lucruri înfricoşătoare pe care Napoleon nu le mai întîlnise în alte părţi ; trei tăceri : tăcerea Moscovei, tăcerea acestui pustiu care înconjura Moscova, şi, în sfîrşit, tăcerea lui Alexandru, care părea că nu se sinchiseşte de Moscova.

Napoleon numără zilele : sînt unsprezece zile, unsprezece veacuri de cînd durează tăcerea asta !

Fie, atunci se va vedea cine-i mai încăpăţînat ; Napoleon va petrece iarna la Moscova.

El numeşte un intendent al capitalei imperiului rus, organizează municipalităţile ; se dau ordine pentru aprovizionarea armatei ; oraşul va fi prefăcut într-o tabără mare fortificată : pîinea şi sarea, aceste două alimente în măsură să refacă puterile omului nu vor lipsi. Caii care nu vor putea fi hrăniţi, vor fi saraţi ; dacă locuinţele vor lipsi, se va locui în pivniţe ; cei mai buni actori ai Parisu-

lui vor veni să joace la Moscova, așa cum au jucat la Dresda. Trebuie stat aici cinci luni ; cinci luni trec repede. În primăvară vor sosi întăriri : Lituania toată ni se va alătura înarmată, iar cucerirea va fi încheiată.

Da, dar ce va spune Parisul, care vreme de cinci luni nu va mai avea știri de la împăratul său și de la o armată de o sută cincizeci de mii de oameni ? Ce vor face prusacii și austriecii, acești aliați atît de nesiguri care, dintr-o clipă în alta pot deveni dușmani ?

E un vis la care trebuie să renunțe.

La 3 octombrie se ia o nouă hotărîre : resturile Moscovei vor fi arse, și armata se va îndrepta prin Tver asupra Petersburgului ; Macdonald se va alătura grosului armatei, Murat și Davoust vor comanda arieregarda.

Acest nou plan este citit generalilor de către Eugène ; generalii, mareșalii, prinții, regii se privesc întrebîndu-se din ochi dacă nu cumva împăratul lor a înnebunit.

Nu, numai că norocul a început să-l părăsească. Altădată, cînd era silit să facă un pas înapoi îl simțea lîngă el și se sprijinea pe el, astăzi nu mai e acolo, iar brațul împăratului nu întîlnește decît golul.

De fapt, n-are nevoie de toate astea, ci de pace.

Împăratul îl cheamă pe Coulaincourt, care a fost doi ani ambasador pe lîngă Alexandru. Pe el țarul l-a tratat întotdeauna ca pe un prieten, astfel că va obține de la el condiții bune. Dar Coulaincourt refuză ; îl cunoaște pe Alexandru, știe că Napoleon n-o să primească nici un răspuns de la inamicul său decît după ce va fi părăsit cu totul teritoriul lui.

Va fi trimis Lauriston.

Lauriston primește, pleacă spre tabăra lui Kutuzov ca să-i ceară bătrînului general un permis de liberă trecere pentru Petersburg ; dar puterile lui Kutuzov nu ajung pînă acolo ; el propune să fie trimis contele Volkonski la

Petersburg, fără să se îndoiască de faptul că asta înseamnă exact acelaşi lucru.

Are dreptate : nici Volkonski, nici Lauriston, nici Coulaincourt nu aduc nici un răspuns ; răspunsul îl va da iarna.

Pe la 14 octombrie iarna soseşte, cad primele ninsori.

Împăratul înţelege în sfîrşit avertismentul şi dă ordin să se despoaie bisericile de toate podoabele care pot servi drept trofee armatei franceze.

Invalizii vor fi avantajaţi, primind pentru domul lor crucea de aur a marelui Ivan, care străjuieşte din vîrful turlei principale a Kremlinului.

Pe 16, fără să fie încă vorba de retragere — cuvîntul fatal care însemna scăderea norocului imperial nici măcar nu va fi rostit — este trimisă spre Mojaisk divizia Claparède, trofeele dobîndite în campanie, toţi răniţii şi bolnavii care pot fi transportaţi.

Bolnavii şi răniţii care nu pot îndura oboseala drumului sînt lăsaţi la spitalul de copii găsiţi. De altfel, în această casă a durerii sînt tot atîţia ruşi cît francezi : chirurgii care i-au îngrijit pe unii şi pe alţii cu tot atîta grijă şi cu o filantropie care nu cunoaşte deosebiri între naţiuni şi pentru care oamenii sînt oameni, chirurgii vor rămîne cu ei.

Deodată tunul, care de altfel n-a încetat să se audă într-un loc sau altul, bubuie mai aproape de Moscova.

Împăratul care în curtea Kremlinului trece în revistă divizia lui Ney aude funebrul ecou, dar se face că n-a auzit nimic, iar seara, fiindcă nimeni nu îndrăzneşte să-i anunţe cumplita veste, Duroc îşi ia inima-n dinţi şi intră la împărat spunîndu-i următoarele : Kuluzov l-a atacat pe Murat la Voronovo, a ocolit pe la stînga poziţiile regelui Neapolelui, i-a tăiat retragerea, i-a capturat douăsprezece tunuri, douăzeci de chesoane, treizeci de furgoane, i-a ucis

doi generali și i-a scos din luptă patru mii de oameni ; însuși regele Neapolelui a fost rănit în timp ce săvîrșea minuni de vitejie ca să restabilească situația bătăliei care, mulțumită lui Poniatowski, lui Claparède și lui Latour — Maubourg, n-a fost pierdută decît pe jumătate.

Asta aștepta Napoleon, îi trebuia un pretext ca să părăsească Moscova, și l-a găsit.

Se duce să-l pedepsească pe Kutuzov.

În noaptea de 18, armata s-a pus în mișcare spre Voronovo, iar a doua zi, pe 19, împăratul însuși părăsește orașul sfînt, întinzînd mîna spre Kaluga și spunînd :

„Vai de cei ce-mi vor sta în cale !"

Stătuse treizeci și cinci de zile la Moscova ; pleca acum cu o sută patruzeci și cinci de mii de oameni, cincizeci de mii de cai, cinci sute de tunuri, două mii de care de artilerie, patru mii de chesoane, calești, trăsuri și căruțe de tot felul.

După patru zile, în noaptea de 22 spre 23 octombrie pe la ora unu dimineața, deși armata se afla la trei zile de marș depărtare de Moscova, văzduhul fu zguduit de o explozie violentă, iar pămîntul zdruncinat ca de un cutremur.

Cei care vegheau în jurul împăratului se ridicară tresărind înspăimîntați, întrebîndu-se ce catastrofă putea stîrni o asemenea zguduitură.

Duroc intră în camera împăratului care se întinsese îmbrăcat pe pat.

Napoleon nu dormea și la zgomotul pe care-l făcu intrînd mareșalul întoarse capul.

— Ați auzit, Sire ? întrebă Duroc.

— Da, răspunse împăratul.

— Și ce spuneți ?

— Nu-i nimic, e Kremlinul care sare în aer.

Și întoarse capul spre perete. Duroc ieși.

13

În pas obișnuit

Era în 19 noiembrie, exact la o lună după plecarea din Moscova.

O coloană franceză de patru pînă la cinci mii de oameni, tîrînd cu ea vreo douăsprezece tunuri, se întindea ca o linie neagră, lungă, la o zi distanță dincolo de Smolensk, între Koritnia și Krasnoie.

Trei sute de cavaleriști mergeau pe flancurile coloanei.

Acești cavaleriști, găsiți la Smolensk, aparțineau tuturor armelor și doar printr-un act de curaj se adunaseră și porniseră din nou la drum. Ce se întîmplase cu regimentele lor și chiar cu corpurile de armată din care făceau parte, nimeni nu știa. Ce se întîmplase cu ele? Ce avea să se întîmple la primăvară cu zăpada pe care mergeau.

Într-adevăr, chiar cînd ne aruncăm privirea spre nefericitele rămășițe ale unuia dintre cele mai frumoase corpuri de armată, Napoleon care era înaintea lui la o distanță de trei zile de mars, intra în Orha cu șase mii de oameni din vechea gardă, care mai rămîneau din treizeci și cinci de mii, Eugène cu o mie opt sute de soldați, cîți mai rămăseseră din patruzeci și două de mii: Davoust cu patru mii de luptători, rămași din șaptezeci de mii! Asta era ceea ce Napoleon, mergînd el însuși cu un baston

în mînă ca să dea exemplu de curaj şi de răbdare, se încăpăţîna să numească *marea armată*.

„O, prăbuşire a lui Hannibal! Viitor al lui Atila!"

Plecînd de la Smolensk pe 14 noiembrie, împăratul hotărîse că prinţul Eugène şi mareşalii Davoust şi Ney nu vor ieşi decît după el, pe rînd : Eugène primul, Davoust al doilea şi Ney al treilea. În plus, ordonase să se lase o zi interval între plecări. Deci, el plecînd pe 14, Eugène plecă pe 15, Davoust pe 16, iar Ney pe 17.

Acestuia din urmă îi ordonase să taie cilindrii de fixare pe afet a tunurilor pe care avea să le părăsească, să distrugă toate muniţiile, să-i împingă înainte pe cei ce aveau să rămînă în urmă şi să arunce în aer în patru locuri întăriturile oraşului.

Ney îndeplinise cu religiozitate ordinele, apoi pornise şi el, ultimul, pe drumul acesta distrus de acum de cele trei armate care o precedau pe a sa. E adevărat că nu se puteau numi armată aceşti şase mii de ostaşi din garda lui Napoleon, cei o mie opt sute ai lui Eugène şi cei patru mii de luptători ai lui Davoust ; ci mai rău : erau oameni înfometaţi de treizeci şi una de zile de retragere, prin zăpadă şi pustiu, iar fiecare dintre ei nu păstra din disciplină decît ceea ce socotea necesar ca să supravieţuiască.

Nici comandanţi, nici steaguri nu cunoşteai în urmă.
Ieri, marea oaste, astăzi o rătăcită turmă.
Nici mijloc şi nici flancuri nu mai deosebeai.
Ningea. Stăteau răniţii-n căscate burţi de cai ;
În prag de bivuacuri, tăcuţi şi nemişcaţi,
Vedeai acum gorniştii, la posturi, înghеţaţi,
În şa, drepţi, albi de chiciuri şi nici gîndind să geamă,
Cu buzele-mpietrite pe goarnele de-alamă.
Obuze, bombe, gloanţe şi fulgi de nea, pe rînd,
Plouau ; iar grenadirii, surprinşi şi tremurînd,

Mergeau bătuți de gînduri, cu țurțuri pe mustață.
Ningea, ningea întruna ! Un vînt tăios de gheață
Sufla ; peste întinderi cu-alunecuș cei mulți
N-aveau un colț de pîine și se tîrau desculți.
Nu mai erau vitejii cu inimi tari în lupte,
Ci doar un vis prin ceață, mister de umbre supte,
Procesiuni de spectre pe-un negru cer de smoală.
Privirea îngrozind-o, singurătatea goală
Ieșea de pretutindeni răzbunătoare, mută.
Iar cerul, cu zăpada ca pulberea cernută,
Urzea pe-ntinsa oaste un giulgiu uriaș ;
Simțind că moare, singur părea orice ostaș. [1]

O, Victor Hugo, mare poet și drag prieten ! Pot îndrăzni să schițez un episod al acestei funeste retrageri, după admirabilul tablou pe care i l-ai făcut tu ?

Era, deci, restul celor patru divizii comandate de Ney la începutul campaniei, care înainta, cum am spus, între Koritnia și Krasnoie, reduse la patru sau cinci mii de baionete și la două sau trei sute de cavaleriști.

Deodată, cercetașii care merg înainte se opresc și privesc pămîntul. Ney dă fuga la ei și își dă seama ce le-a stîrnit atenția : sînt urmele proaspete ale unui cîmp de bătaie ; zăpada e plină de sînge, arme sfărîmate, cadavre mutilate ; morții, în șiruri lungi marchează rîndurile pe care le ocupau cînd erau vii.

Deodată, unul dintre cavaleriști care, sub o blană de urs, ascunde resturile unei uniforme de ofițer de vînători de gardă, sare jos de pe cal.

— Oh, murmură el, ăsta-i corpul de armată al prințului Eugène care-a luptat aici ! Iată pe plăcile chipielor sfărîmate numerele regimentelor lui.

[1] În românește de Ionel Marinescu (n. trad.).

Şi urmăreşte cu îngrijorare lungile şiruri de morţi, culcaţi ca spicele la marginea brazdei ; dar căutarea e zadarnică, morţii sînt cu miile ! De altfel, se lasă noaptea şi trebuie pornit iarăşi la drum.

Fără îndoială că lupta a avut loc cu o zi înainte, dimineaţa, fiindcă nici un rănit nu răspunde la strigătele pe care noii veniţi le scot, doar-doar or face să se redeschidă ochii ce nu s-au închis de tot. Noaptea a trecut peste cîmpul de bătaie şi, la minus treizeci de grade, noaptea fără foc e ucigătoare. Astfel că totul e tăcut pe suprafaţa aceasta de o leghe sau două, semănată în întregime cu cadavre.

Cel puţin, urma funebră indica drumul ce trebuia urmat : îl urmară încă două ore, apoi se opriră.

Trebuiau să se oprească peste noapte, să facă tabăra, să aprindă focurile.

În fiecare seară, oprirea asta era ceva cumplit ; fiecare rătăcea la întîmplare căutînd vreo colibă de dărîmat, sau de-ale gurii de şterpelit. Mulţi plecau şi era întotdeauna de mirare cît de puţini se întorceau : frigul îi ucidea pe unii, suliţele cazacilor pe alţii, ceilalţi erau luaţi prizonieri.

În seara aceea, drumurile lungi erau zadarnice : dintr-o pădure de brazi făcură rost de lemne, caii ucişi dădeau carnea ; Smolenskul fusese părăsit abia cu o zi înainte, astfel că ostaşii mai aveau pîine.

Ofiţerul pe care l-am văzut sărind jos de pe cal şi căutînd printre morţi fu printre primii întorşi de pe cîmpul de luptă dar după ce trecuseră pe acolo venise o haită de lupi şi trebuiseră goniţi.

Din fericire, animalele carnivoare preferă carnea de om celei de animal ; deci caii erau aproape întregi şi oferiră un prînz îmbelşugat trupei pe care o urmărim.

Ostaşii aprinseră focuri, instalară santinele şi dacă facem abstracţie de urletele lupilor, noaptea fu destul de liniştită.

A doua zi în revărsatul zorilor, mareşalul dădu ordin de plecare ; suflet de flacără în trup de oţel, el era ultimul la culcare şi primul la deşteptare.

Ca de obicei, cîteva sute de oameni rămaseră culcaţi în jurul focurilor ce nu erau încă bine stinse şi fumegau : în timpul somnului amorţeau într-un grad atît de apropiat de moarte, încît în momentul trezirii socoteau că-i mai scurt şi mai puţin dureros să coboare cu totul în moarte decît să urce din nou la viaţă.

Porniră din nou la drum ; în timpul nopţii ninsese şi mai ningea şi acum ; mergeau la întîmplare, după o busolă, întorcînd spatele nordului pe un ocean de gheaţă. În capul coloanei erau Ney, generalul Ricard şi alţi doi sau trei ofiţeri superiori, precedaţi de nişte oameni care nu formau o avangardă, ci mergeau în debandadă şi mai grăbiţi să ajungă decît ceilalţi.

Deodată, o mişcare deosebită îi atrase atenţia lui Ney : oamenii ce mergeau înaintea lui se opriră deodată strîngîndu-se înspăimîntaţi, iar cei din faţă începură să dea înapoi peste cei care-i urmau. Ney îşi porni calul în galop, îi întrebă ce se întîmplă şi prin ninsoarea care se rări pentru o clipă, îi arătară generalului lor munţii care-i înconjurau plini de trupe ruseşti.

Nimeriseră direct în flancul armatei lui Kutuzov, adică în cei optzeci de mii de oameni care-l urmăreau pe Napoleon ! Nu-i văzuseră fiindcă ningea, iar francezii mergeau cu capul în jos ; dar ruşii de pe înălţimile pe care se aşezaseră, urmăreau din ochi de o oră micuţa coloană care, imprudentă, se dădea singură pe mîna lor.

Într-adevăr, semicercul uriaș care formează armata rusă n-avea decît să-și unească cele două capete, și cei cinci sau șase mii de oameni ai lui Ney vor fi prinși ca într-un amfiteatru uriaș.

Ney ordonă să se pregătească armele.

În acel moment se văzu venind un ofițer înfășurat într-o manta, îndreptîndu-se spre francezi. Era un sol. Îl așteptară.

La cincizeci de pași de primele rînduri își ridică pălăria și o flutură : nu era doar sol, ci mai mult, era francez. În clipa cînd cuvintele acestea străbat rîndurile : „Un francez ! Un francez !" ofițerul de vînători care a recunoscut morții de pe ultimul cîmp de luptă străbătut și a spus că sînt ostașii prințului Eugène, se repede înainte, sare jos de pe cal și se aruncă în brațele solului.

Cei doi ofițeri schimbă cîteva cuvinte.

— Paul !

— Louis !

— Frate !

Apoi cei doi bărbați care se căutaseră reciproc printre morți se îmbrățișară frățește, fericiți că se revăd vii. În acest timp, ostașii dădură fuga la ei înconjurîndu-i.

Tînărul ofițer care coborîse de pe deal explică atunci în ce constă misiunea lui : era ofițer de ordonanță al prințului Eugène, fusese luat prizonier chiar în bătălia aceasta care lăsase morții atît de bine aliniați în rînduri și al cărei cîmp îl străbătuseră cu o zi înainte. Bătrînul feldmareșal rus l-a recunoscut pe Ney și-i propune să se predea.

— Și dumneata un francez, te-ai însărcinat cu misiunea asta ? îl întrebă Ney pe tînăr.

— Așteptați o clipă, domnule mareșal, și lăsați-mă să termin, răspunse acesta. O să vă repet mai întîi cuvintele feldmareșalului, iar lor o să le adaug pe ale mele. Mi-a

spus că n-ar îndrăzni să facă o asemenea propunere unui general atît de mare, unui războinic atît de vestit, dacă acestui inamic pe care-l stimează i-ar rămîne măcar o şansă de salvare ; dar optzeci de mii de ruşi şi o sută de tunuri sînt înaintea şi împrejurul lui, astfel că i-a trimis un prizonier francez, gîndindu-se că vorbele acestuia vor afla fără îndoială mai multă crezare, decît cele ale unui ofiţer rus.

— Bine, spuse Ney, ai vorbit pentru ruşi, acum vorbeşte pentru dumneata.

— Dacă vorbesc pentru mine, domnule mareşal, voi spune că ieri dimineaţă, prinţului Eugène i s-a făcut aceeaşi propunere, iar el a răspuns şarjînd la baionetă cu şase mii de oameni, împotriva celor optzeci de mii.

— Perfect, spuse Ney, începi să vorbeşti franţuzeşte, domnule. Dacă am avea de-a face cu Miloradovici v-aş spune : „Sîntem pierduţi ! Să murim împreună ! Dar avem de-a face cu Kutuzov ; o să pierdem un sfert, o treime din oameni, dar vom scăpa.

— Ei bine, întoarce-te la Kutuzov şi spune-i ce ar fi trebuit să-i spui de la bun început : că un mareşal al Franţei poate fi ucis, dar nu se predă.

— I-am spus asta, răspunse simplu tînărul ofiţer. Apoi întorcîndu-se spre frate-său continuă : Acum, Paul, dă-mi orice armă ca să pot, în învălmăşeală, să mă debarasez de cei ce mă păzesc şi să ajung la voi.

Ofiţerul de vînători scoase de sub blana de urs un pumnal lung de Tula, cu lamă persană şi cu mîner damaschinat cu aur, şi i-l dădu fratelui său.

— Ia-l, spuse, te aştept !

Tînărul ofiţer de ordonanţă îl salută pe mareşal şi urcă spre poziţiile ruse.

Ney se folosi de momentul acesta de răgaz ca să-şi adune toţi oamenii.

De o parte, optzeci de mii de ruși în rînduri compacte, profunde, bine hrăniți, așezați în linii duble, dispunînd de o cavalerie minunată, de o artilerie extraordinară și în sfîrșit, de încă ceva ce dubla acest avantaj : superioritatea poziției : de cealaltă parte — cinci mii de soldați de toate armele, o coloană pierdută în pustiu, oameni mutilați, slăbiți, murind de frig și de foame.

Nu conta ! Cei cinci mii îi vor ataca pe cei optzeci de mii !

Ney dă semnalul.

O mie cinci sute de soldați: rămășițe ale diviziei Ricard sînt în frunte : generalul Ricard și oamenii săi vor face mai întîi o breșă. Ney și restul armatei vor încerca să treacă prin ea după aceea. La primul pas pe care-l făcea Ricard împotriva rușilor, toate colinele care, cu o clipă înainte, erau reci și mute bubuie și se aprind ca niște vulcani. Ricard și cei o mie cinci sute de oameni ai săi urcă sub foc colina din fața lor : dau de o văgăună, unde se înfundă în zăpadă pînă-n gît, o străbat și se ciocnesc cu linia rusă care-i respinge, zdrobiți, în văgăună.

Dar Ney este de acum în mijlocul lor, el îi adună, îi reorganizează și înaintează în fruntea lor, ordonînd celor patru sute de ilirieni printre care se află și ofițerul de vînători să atace din flanc armata inamică.

Pare o nebunie, nu-i așa ? Patru sute de oameni să atace din flanc optzeci de mii de oameni ! Un om să atace două sute de oameni !

Totuși așa era pe vremurile acelea de războaie epice.

Cu cei trei mii de oameni ai săi, Ney urcă la asaltul acestei citadele vii și, cu cei patru sute de oameni ai săi, căpitanul Paul Richard atacă armata rusă în flanc.

Ney nu le-a vorbit soldaților ; n-a rostit nici un cuvînt. S-a așezat în fruntea lor și a pornit ; toți l-au urmat.

Prima linie e atacată la baionetă şi dată peste cap.

A doua e la două sute de paşi mai departe.

— Înainte ! strigă Ney.

Dar în clipa cînd atinge această a doua linie, treizeci de tunuri dispuse în baterie bubuie spre ambele lui flancuri ; coloana tăiată în trei bucăţi, ca un şarpe, se învălătuceşte şi se aruncă înapoi, trăgîndu-l cu sine pe mareşal.

S-a încercat imposibilul.

— Înapoi ! În pas obişnuit ! strigă mareşalul.

— Aţi auzit, soldaţi ? strigă la rîndul său generalul Ricard. Mareşalul a spus : în pas obişnuit !

Şi oamenii se retrag în pas obişnuit, traversează văgăuna în pas obişnuit şi se pomenesc, mergînd tot în pas obişnuit, în locul de unde au plecat.

Numai că au plecat cinci mii şi s-au întors două mii. În schimb, iată că de pe coasta muntelui coboară cei patru sute de iliri, mai mulţi decît au plecat : au întîlnit o coloană rusească de cinci mii de oameni care duceau trei sute de prizonieri francezi, germani, polonezi ; s-au năpustit asupra ei, au atacat-o cu furia disperării şi, după o luptă scurtă, coloana a făcut un pas înapoi, prizonierii au fost eliberaţi, iar cei doi fraţi Paul şi Louis Richard s-au regăsit îmbrăţişîndu-se.

Atunci a fost văzut Ney şi cei două mii de oameni ai săi dînd înapoi şi regrupîndu-se sub focul artileriei lui Kutuzov. Manevra dînd greş pe centru, căpitanul Paul Richard a dat ordin să se ajungă la oastea mareşalului.

Ce o să facă ? O să se aşeze în careu şi o să moară !

Dar prizonierii sosesc ; îl cunosc pe Kutuzov ; acesta, care l-a lăsat să treacă pe Napoleon, pe Eugène, o să-l lase să treacă şi pe Ney. Nu-i vorba decît de făcut un ocol. Kutuzov n-o să-i urmărească, el are încredere în iernile ţării sale : după părerea lui, iarna este un inamic mai rapid şi

mai sigur decît ghiuleaua. „Iarna, spune el, e generalul meu comandant ; eu nu sînt decît locotenentul iernii."

În acel moment, parcă pentru a ajuta retragerea începe din nou să ningă.

Ney se gîndeşte o clipă şi dă ordin de retragere spre Smolensk.

Toţi amuţesc, năuciţi, va să zică se întorc în nord, urcă din nou spre frig. îi întorc spatele lui Napoleon !

— Spre Smolensk, în pas obişnuit ! repetă Ney.

Oamenii înţeleg că există un plan în legătură cu asta, pesemne salvarea coloanei. Refac rîndurile şi pornesc sub tirul de mitralii a cincizeci de tunuri, dar numai sub tir de mitralii.

Intr-adevăr, ceea ce au prevestit prizonierii s-a îndeplinit : Kutuzov, Fabius-ul nordic, a rămas pe dealuri.

Dacă un singur corp de armată rus ar fi coborît în cîmpie şi i-ar fi lovit pe cei două mii de oameni, totul s-ar fi sfîrşit. Nici unul dintre ele însă nu îndrăzni să se clintească din loc, fără ordinul generalului comandant.

Dar artileria bubuia, iar mitralia ploua peste aceste biete rămăşiţe de armată, aproape la fel de deasă ca fulgii de zăpadă care-i sileau pe artilerişti să ochească la întîmplare. Cei ucişi cădeau ţepeni, răniţii cădeau şi ei, se ridicau, porneau, cădeau iarăşi, încercau să se ridice, cădeau din nou, se zbăteau, apoi încet-încet, zăpada făcea pentru ei ce făcuse pentru morţi : îi acoperea cu uriaşul giulgiu pe care iarna rusească îl ţesea ca să înfăşoare în el orgoliul Franţei.

Din loc în loc, drumul era presărat cu mici muşuroaie la început roşii care, treptat, se înălbeau : erau cadavrele ostaşilor căzuţi.

În timp ce mărşăluiau, orbiţi de gloanţe şi de zăpadă, francezii se ciocniră cu o masă neagră şi compactă : era altă coloană rusă.

— Staţi ! Cine sînteţi ? strigă generalul care o comanda.

— Foc ! răspunse mareşalul.

— Tăcere ! zise un prizonier polonez eliberat de francezi, care continua pe ruseşte înaintînd : Nu ne mai recunoaşteţi ? Sîntem corpul de armată al lui Uvarov şi-i împresurăm pe francezi care sînt prinşi în rîpă.

Generalul rus se mulţumi cu răspunsul acesta şi lăsă coloana franceză — atît de mare erau întunericul provocat de zăpadă şi dezordinea provocată de mitralii — să treacă, iar aceasta nu făcu haltă decît la două leghe de acolo pe cîmpul de luptă al prinţului Eugène.

Era în afara bătăii tunurilor ruseşti şi în afara razei vizuale a feldmareşalului.

14

Mărturisirea

Printre răniții rămași în urmă era și căpitanul Paul Richard ; un glonte de mare calibru îi sfărîmase coapsa și totodată îi omorîse calul. În mijlocul dezordinei, el căzuse fără ca fratele său să observe ; dar după cum din minut în minut privirile lui Paul îl căutau pe Louis, tot astfel, privirile lui Louis îl căutau pe Paul. Deci, în curînd Louis își dădu seama că fratele său nu mai e acolo și se interesă de el ; un german îl văzuse căzînd cu calul lui.

Louis era pe jos ; o luă la goană înapoi strigîndu-l pe Paul din toate puterile.

O voce îi răspunse.

Prin perdeaua de zăpadă care cădea de sus, se îndreptă spre locul de unde se auzise vocea. O movilită începea să se formeze acoperind un călăreț și calul său. Paul căzuse cu piciorul prins sub cal ; neputîndu-se ajuta de celălalt picior, rupt, aștepta liniștit moartea, cînd auzi glasul fratelui său. Louis, cu o forță supraomenească, urni calul mort și eliberă piciorul călărețului, apoi îl trase pe fratesău spre el, îl luă în brațe ca pe un copil și încercă să-l ducă.

Dar Paul spunîndu-i că nu poate urma astfel coloana, Louis îl rezemă de cadavrul calului şi se întoarse spre tovarăşii săi.

Paul scoase pistoalele din coburii calului său, gata să-i împuşte pe primii doi cazaci care s-ar fi apropiat de el.

Louis ajunse coloana asupra căreia artileria rusă trăgea cu mitralii şi, mergînd pe jos, se amestecă printre cavalerişti. Aceştia rămăseseră aproximativ o sută cincizeci. Primul care fu ucis şi scăpă frîiele din mîini, le lasă să cadă în mîinile lui Louis care atît aştepta; acesta scoase călăreţul ucis din şa, încălecă, întoarse calul spre armata rusă şi se întoarse pentru a doua oară.

Din cînd în cînd se oprea şi striga din răsputeri; se bizuise pe un brad uriaş care trebuia să-i arate direcţia, dar fulgii de zăpadă formau o perdea atît de deasă, încît, la zece paşi distanţă, era cu neputinţă să vezi ceva. Continuă să strige şi pentru a doua oară un glas îi răspunse; se îndreptă într-acolo.

Artileria trăgea întruna, dar nenorocirea şi frigul erau atît de mari, încît ostaşii nu mai dădeau atenţie obuzelor şi gloanţelor. Erau fericiţi cei ce erau ucişi deodată! De temut era zăpada, era frigul, erau lupii care veneau să-i mănînce pe răniţii pe jumătate morţi.

Tot strigîndu-se, cei doi fraţi se întîlniră.

Louis îl luă din nou pe Paul în braţe şi-l urcă pe cal. Fie pentru că ştia să se stăpînească, fie din cauză că nu-şi mai simţea piciorul rănit, căpitanul nu scoase nici un geamăt. Louis luă calul de hăţuri, Paul se ţinu strîns de oblînc şi porniră în urmărirea coloanei franceze.

Cale de aproape o jumătate de leghe, întocmai ca în basmele unde pietricelele presărate din loc în loc le arată drumul copiilor oropsiţi, cadavrele, sau mai curînd movilile şi urmele de sînge le arătară drumul urmat de coloană.

După o jumătate de leghe, nu se mai văzu decît sînge : erau răniţii care putuseră să-şi continue drumul şi care lăsau astfel de urme ; apoi sîngele, acoperit de zăpadă, dispăru şi el la rîndu-i.

Ajunseră în afara razei de acţiune a ghiulelelor ruseşti şi trebuiră să meargă la întîmplare.

După două ore, calul, care nu mai mîncase de cînd părăsiseră Smolenskul începu să se poticnească la fiecare pas şi, în cele din urmă, căzu. Lovindu-l, Louis îl sili de două-trei ori să se ridice. Atunci Paul îl rugă pe frate-său să-l părăsească ; sănătos cum era, acesta înfăşurat într-o manta bună, putea, dacă îşi mai punea pe el şi blana de urs, să ajungă din urmă coloana şi să scape împreună cu ea, dacă aceasta izbutea să se salveze ; dar Louis ridică din umeri.

— Frate, vezi bine că marşul acesta al mareşalului e înşelător ; o să lase armatei lui Kutuzov vreme să se scurgă, apoi se va întoarce spre Nipru şi va ajunge din urmă armata franceză la Liadi sau la Orha.

La rîndu-i, Paul clătină din cap.

— Şi cînd crezi că o să se întoarcă ai noştri ?

— La noapte sau mîine dimineaţă cel mai tîrziu, răspunse cu îndrăzneală Louis.

— Atunci, hai să facem o învoială.

— Care ?

— Îmi făgăduieşti pe cuvînt de onoare s-o respecţi ?

— Vorbeşte.

— Primesc ajutorul tău pînă mîine dimineaţă ; mîine în zori, dacă nu ne găseşte coloana mă părăseşti ?

— Vedem noi.

— Mîine în zori mă părăseşti ?

— Bine, te părăsesc, spuse Louis, ca să înfrîngă rezistenţa fratelui său, ne-am înţeles.

— Dă-mi mîna.

— Iat-o.

— Fă cu mine ce vrei pînă mîine dimineață.

Louis privi împrejur : o armată, pesemne cea a prințului Eugène, își făcuse tabăra aici ; o baracă, una singură era încă în picioare în pustiul ăsta ; fără îndoială, îl adăpostise pe vice-rege. Louis îl luă pe frate-său în brațe, îl sprijini de un perete al cabanei cît mai la adăpost apoi se orientă să facă rost de lemne.

Cîțiva brazi piperniciți, triști, albi ca niște stafii se iveau din loc în loc ; mulți fuseseră rași de ghiulele. Louis adună un braț mare de lemne pe care le aduse în cabană apoi culese niște resturi de paie îngrămădite într-un colț al taberei.

Paul înțelese intenția fratelui său și ca să aprindă focul îi oferi unul dintre pistoalele sale, dar Louis îi ceru să le păstreze : erau ultima apărare împotriva lupilor care, poate, aveau să-i viziteze la noapte, și împotriva cazacilor, care, cu siguranță, aveau să-i viziteze a doua zi.

Apoi Louis se duse spre calul care căzuse și scotoci în coburi unde găsi nu numai o pereche de pistoale dar și un săculeț cu praf de pușcă și gloanțe.

Se întoarse încîntat de ceea ce găsise.

Rănitul îl urmărea din priviri cu dragoste adîncă. Ca să-și liniștească fratele, Louis părea calm, aproape bucuros. Scutură zăpada de pe crengile rășinoase, făcu o grămadă în mijlocul cabanei și alta într-un colț, înghesui sub crengi toate paiele pe care le putu găsi, scoase din buzunar o bucățică de hîrtie, înfășură în ea o încărcătură de praf de pușcă, descărcă unul dintre pistoale cu vergeaua, nelăsînd decît o jumătate de încărcătură fără fulminială, apropie teava de hîrtie și apăsă pe trăgaci care făcu flacără fără să facă zgomot. Flacăra dădu foc prafului de pușcă învelit în hîrtie, care se aprinse numaidecît.

Atunci Louis se apropie şi aţiţă focul suflînd ; hîrtia şi paiele se aprinseră mai întîi, apoi, împotrivindu-se ceva mai mult, crengile de brad.

După cinci minute focul ardea cu vîlvătaie ; trebuia doar să nu-l mai lase să se stingă.

— Şi acum, spuse Paul, ce mîncăm ?

— Aşteaptă, răspunse Louis.

Şi se întoarse spre cal, ca să taie din el o bucată cu pumnalul de Tula, pe care i-l dăduse frate-său şi care-i slujise atît de bine, ca să scapă de ruşi, dar sărmanul animal nu murise încă şi, ca şi cum ar fi presimţit ce avea să i se întîmple, făcu o sforţare, se ridică, se tîrî spre foc, intră în cabană şi începu să mestece mlădiţele verzi de brad.

— Ah, lacomule ! spuse Louis.

Dar n-avu curaj să-l ucidă ; de altfel, Paul se opuse : dacă bietul animal avea să prindă un pic de putere, putea să-l folosească mîine.

Louis se duse în cercetare lăsîndu-i fratelui său o ploscă în care rămăseseră cîteva picături de rachiu. Găsi un molid cu crengi mai puţin amare decît bradul ; tăie copacul în întregime şi se întoarse, tîrîndu-l, la cabană. Mlădiţele cele mai dulci slujiră drept hrană calului ; crengile şi trunchiul fură puse la o parte ca să hrănească focul.

Apoi se înnoptă.

— Cu toate astea, întrebă Paul, ce mîncăm ?

— Fii liniştit, răspunse Louis, am un plan.

Deodată, din patru sau cinci locuri simultan, se auziră urlete.

— Poftim, zise Louis, iată cina care vine la noi.

După o clipă se văzură trecînd pe zăpadă nişte umbre negre ; uneori, una dintre ele se întorcea, privea focul şi

ochii îi aruncau două sclipiri, de parcă flacăra s-ar fi reflectat în ei.

— Pricep, spuse Paul. pe prinul care se apropie de cabană, îl ucizi, nu-i aşa ?

— Întocmai, frate.

— Ia pistoalele mele, sînt făcute la Versailles şi-s mai bune decît ale tale.

— Nu ! Cazacii poate dau tîrcoale prin apropiere ; ar auzi împuşcătura şi ar veni numaidecît.

— Atunci ce-o să faci ?

Louis îşi înfăşură braţul stîng în pătura de sub şaua calului — animalul după ce mîncase mlădiţele de molid se culcase într-un colţ al cabanei — apoi luă pumnalul cu mîna dreaptă, îşi legă încheietura cu batista şi se duse înapoia unui trunchi de copac, la zece paşi distanţă de baracă.

Era acolo doar de cinci minute, cînd un lup uriaş care-l mirosise veni să se posteze la şase paşi de el privindu-l cu ochii în flăcări şi clănţănind din dinţi.

Louis merse drept spre el ; lupul dădu înapoi, dar încet, fără să fugă, continuînd să-l privească pe tînărul ofiţer şi gata să se năpustească asupra lui dacă ar fi făcut un pas greşit.

Deodată, lui Louis i se păru că-i fuge pămîntul de sub picioare şi că se prăbuşeşte într-o prăpastie de zăpadă.

Într-adevăr căzuse într-o văgăună ; zăpada care nu cedase sub greutatea mică a lupului, se prăbuşise sub picioarele lui.

În acelaşi timp, i se păru că o greutate îl apasă pe cap şi nişte dinţi ascuţiţi i se înfig în umăr. Instinctiv, ridică braţul înarmat cu pumnalul şi simţi numaidecît că dinţii lupului îi dau drumul, iar un lichid cald îi curge pe faţă, înfipsese pumnalul pînă la plăsele în pieptul animalului.

Lupta fu o încleştare de spaime.

Lupul voi să fugă, iar după zece paşi se culcă însîngerat pe zăpadă ; cît despre Louis, în timp ce se zbătea, picioarele lui spărsese un strat de gheaţă şi intrase în apă pînă la genunchi.

Trebuia să ajungă sus urcînd povîrnişul ; mulţumită pumnalului, de care se sprijini înfigîndu-l în malul văgăunii, izbuti. Alergă spre lup, care, văzîndu-l că se apropie, încercă zadarnic să fugă, îl apucă de labele dinapoi şi-l tîrî spre cabană.

— Ce-ai făcut ? întrebă Paul.

— Iată, spuse Louis, fără să mai socotim blana, o friptură cum n-o să aibă la cină în seara asta nici un rege, nici un prinţ, nici un mareşal al Franţei !

— Dar ce-i cu sîngele de pe tine ?

— Nu-i nimic, e sîngele lupului.

Era şi un pic din sîngele lui amestecat cu acela al animalului, dar Louis nu pomeni nimic despre asta.

Tînărul spinteca şi jupui lupul, apoi tăie muşchiul.

Din fericire, de cînd cu retragerea armatei franceze, lupii se îngrăşaseră foarte tare.

În sfîrşit, Louis scoase din foc un strat de jăratec, puse pe el carnea sîngerîndă şi rosti, întorcîndu-se spre frate-său :

— Ei, ce spui de friptura mea ?

— Spun, murmură rănitul, că aş prefera un pahar cu apă !

— Vei fi servit după poftă, frate !

Şi desprinzînd unul dintre coburii şeii, punînd în el şapte-opt gloanţe de plumb şi agăţîndu-le de eghileţii săi desfăcuţi, Louis se duse la văgăună, îl lăsă în jos pînă la rîul a cărui gheaţă o spărsese cu picioarele, şi-l scoase plin cu apă.

O haită de lupi îl urmărea și dacă ar fi făcut un pas greșit l-ar fi sfișiat. Carnea friptă al cărei miros se împrăștia în jurul cabanei atrăsese animalele de pe distanță de un sfert de leghe împrejur.

Louis se întoarse nevătămat și dădu coburul plin cu apă fratelui său care-l goli dintr-o înghițitură, de parcă ar fi fost un pahar obișnuit. Louis se întoarse la rîpă, ținînd de data asta, în mîna stîngă un băț cu un tăciune aprins la capăt. Cîțiva lupi îl urmăriseră atît de aproape la întoarcere, încît crezu că trebuie să-și ia măsura asta de precauție : bățul aprins îi ținu la distanță și, ca și prima oară, Louis se înapoie nevătămat.

Cît despre eventualitatea de a fi atacați în cabană, nu se temea de așa ceva : atîta vreme cît focul ardea, lupii n-aveau să se apropie, iar Louis adunase destule lemne ca să întrețină focul pînă a doua zi.

Provizia de lemne și de apă fiind deci făcută, Louis se culcă lîngă frate-său, înfipse cu vîrful pumnalului o bucată de mușchi de lup care-i păru destul de friptă și începu s-o înfulece cu poftă de parcă ar fi mîncat un biftec preparat la cea mai bună cîrciumă din Londra.

Paul îl privea melancolic.

— Nu mănînci ? îl întrebă Louis.

— Nu, nu mi-e decît sete.

— Bea ! zise Louis dîndu-i coburul.

Paul îl luă și bău cu lăcomie cîteva înghițituri.

— Bea tot, îl îndemnă Louis, fîntîna nu-i departe.

— Nu, mulțumesc, răspunse Paul, de altfel, am să-ți vorbesc.

Louis îl privi pe frate-său.

— Da, frate, și încă serios, adăugă rănitul.

— Vorbește ! zise Louis.

— Se poate să te fi înşelat, nădăjduind că ai noştri o să se întoarcă.

— Nu-i cu putinţă să facă altfel, replică Louis.

— Nu contează, să admitem că nu se mai întorc.

— Nu admit defel, insistă Louis.

— Dar eu admit, zise Paul, sau mai curînd, ca să nu te supăr prea tare, bănuiesc.

— Şi ? întrebă Louis, privindu-şi fratele cu îngrijorare.

— Dacă pînă mîine în zori nu se întorc, o să te duci tu în căutarea lor.

— Hm, făcu Louis cu o înfăţişare care însemna : „Asta nu-i prea sigur."

— Ne-am înţeles, frate ! De altfel, o să discutăm asta mîine dimineaţă.

— Fie.

— Pînă atunci, întrucît la urma urmei, tu ai ceva mai multe şanse decît mine să revezi Franţa, lasă-mă să-ţi fac o mărturisire.

— O mărturisire ?

— Da. Ascultă frate, am săvîrşit în viaţa mea o faptă urîtă.

— Tu ? Cu neputinţă !

— Aşa este cu toate astea şi ca să mor fără să am remuşcări...

— Ca să mori ? îl întrerupse Louis.

— În sfîrşit, dacă o fi să mor, ca să n-am remuşcări, trebuie să-mi făgăduieşti că repari fapta mea urîtă.

— Vorbeşte ! O să fac tot ce poate face un bărbat pentru alt bărbat.

— Frate, în Germania e o fată, fiica unui pastor... a pastorului din Abensberg — ştii, din satul acela în care s-a tras asupra împăratului...

— Da, şi ?

— Pe fata asta, numită Margareta Stiller, am dezonorat-o !

— Tu ?

— Te-am prevenit... E mai mult decît o faptă urîtă, e o crimă. Uite, nu ştiu de ce — mă gîndesc adesea la ea, e adevărat — dar mă gîndeam la fata asta cînd m-a lovit glonţul. Asta-i pedeapsa cerului, mi-am zis. Şi am căzut.

— Frate...

— Tare mult aş fi vrut să te chem, cînd am căzut, ca să-ţi spun în două cuvinte ceea ce îţi spun acum pe îndelete, dar m-am gîndit că dacă te-aş fi chemat, ar fi însemnat să te fac să pieri odată cu mine aşa că am tăcut.

— Da, dar eu am observat lipsa ta...

— Şi ai venit, ca un frate devotat. Nu-ţi mulţumesc, Louis, ce ai făcut tu pentru mine aş fi făcut şi eu pentru tine ; dar am socotit întoarcerea ta drept o favoare a cerului, care-mi îngăduie, poate, să-mi repar greşelile... Fata asta pe care am necinstit-o, am siluit-o — ce vrei, mă îmbătaseră praful de puşcă şi mînia — fata asta avea un logodnic ; logodnicul era Friederich Staps, cel care a vrut să-l ucidă pe împărat la Schönbrunn.

— Staps ?

— Vai, da.. pare un roman. Acest Friederich Staps care m-a văzut la o adunare a unei societăţi secrete— n-am vreme să-ţi spun cum ajunsesem acolo — a cerut să vin la el la închisoare şi m-am dus. M-a rugat să-l însoţesc la locul de execuţie, iar acolo, cînd va fi mort, să iau un medalion pe care-l purta pe piept, şi să citesc o hîrtie pe care o va ţine în mîna dreaptă. După ce aveam să citesc hîrtia, trebuia s-o dau colonelului care prezida tribunalul militar ce-l condamnase la moarte. I-am făgăduit totul ; l-am însoţit pînă la locul execuţiei : a căzut străpuns de cîteva gloanţe.

— Şi ai luat portretul ?

— Am luat portretul și am citit hîrtia... Portretul era al Margaretei Stiller !

— Ah !

— Așteaptă... Pe hîrtie erau scrise trei cuvinte și o semnătură „Îi acord iertarea,

Napoleon"

— Frate !

— Înțelegi, n-a vrut iertarea asta. Ce-ar fi făcut cu ea ? Iubita lui fusese necinstită de un ticălos... Ticălosul ăsta sînt eu !

— Paul ! Paul !

— Ticălosul ăsta sînt eu ! repetă Paul. Acum ascultă-mă : dacă mor, ești moștenitorul meu ; avem fiecare aproximativ cîte două sute de mii de franci avere ; n-ai nevoie de banii mei, așa că îți spun : nu știu dacă o poți găsi pe femeia asta, dar odată întors în Franța, o să pleci în Germania, nu-i așa ?

— Da, frate.

— O s-o găsești pe Margareta Stiller... — Tatăl ei, îți repet, era pastor la Abensberg în 1809.

— Da, frate.

— Cînd îl vei găsi, îi vei spune ce s-a întîmplat, cum m-a pedepsit Dumnezeu, cum într-o baracă pustie, în urletul lupilor și în strigătele de „ura !" ale cazacilor ți-am povestit aventura asta ticăloasă ; cum mi-ai făgăduit să-mi repari crima — în măsura în care o astfel de crimă poate fi reparată, — dîndu-i întreaga mea avere. Ca să te ajut s-o recunoști, iată portretul ei.

Și își scoase de la piept medalionul pe care-l luase de la pieptul lui Staps.

Louis își trecu pe după gît lănțișorul.

— Fii liniștit, frate ! spuse el.

— Dă-mi mîna, zise Paul.

— Iat-o.

— Acum încearcă să dormi, ai nevoie de forţe pentru mîine.

— Cum vrei să dorm ?

— Încearcă ! O să încerc şi eu.

Louis se ridică, aruncă un braţ de crengi de brad şi de molid pe focul gata să se stingă, apoi luînd din foc o bucată de lemn aprins o azvîrli în mijlocul lupilor care, atraşi de carnea friptă, dar ţinuţi la distanţă de foc stăteau în semicerc în jurul cabanei, în timp ce alţii adulmecau prin crăpăturile dintre scînduri.

Înfricoşaţi de lemnul aprins care se rostogolea în mijlocul lor, lupii o luară la goană urlînd.

Focul lumina puternic ; Louis se înfăşură în manta şi se culcă lîngă frate-său, cu intenţia de a nu adormi, dar după un sfert de oră, osteneala, nevoia de somn atît de puternice în tinereţe începură să-l facă să amestece lucrurile, pe care le vedea şi ideile în minte, totul deveni nedesluşit, apoi se stinse : adormise.

În zori se trezi la apăsarea unei mîini.

Redeschise ochii : era Paul care-l trezea din somn.

— Frate, spuse rănitul, mi-e sete !

Louis se frecă la ochi, îşi adună gîndurile, luă coburul care-i slujea drept ploscă şi porni spre rîpă.

Abia ieşise din cabană cînd auzi în urmă zgomotul unei împuşcături.

Se întoarse cuprins de o presimţire sinistră.

Paul, simţind că-i un obstacol ce-l împiedică pe frate-său să se salveze, îşi trăsese un glonte în cap.

15

Niprul

Louis Richard nu se înşelase în presupunerile lui : Ney, îndreptîndu-se spre nord, nu voise decît să-i facă pe ruşi să-i piardă urma ; străin de amănuntele pe care le-am arătat, întorcînd capul ca să nu-şi vadă soldaţii murind, astupîndu-şi urechile ca să nu audă gemetele răniţilor, mergea drept înainte, mai nepăsător faţă de grindina de gloanţe şi obuze, decît faţă de fulgii de zăpadă ce-i ascundeau urmele după care ar fi putut să recunoască drumul.

După trei ore, mareşalul se opri ; se afla într-un sat părăsit ca toate satele ; o armată sau două, poate chiar trei armate trecuseră pe acolo : nu mai rămăsese nici o uşă, nici o fereastră, tot ce putuse arde fusese ars. Astfel că nu voi să-şi prelungească halta : înainte de a se face ziuă avea să plece. Niprul trebuia să fie înaintea lui, dar înaintea lui sînt ruşii : o să meargă direct spre răsărit, apoi, descriind un unghi drept, se va îndrepta spre sud şi va întîlni fluviul.

Pe la ora 9 răsunară bubuituri de tun. Să fie un corp de armată care, ştiindu-l rătăcit venea să-l caute la ordinul lui Napoleon ?

Nu, salvele aveau prea mare regularitate : erau ruşii care-şi sărbătoreau victoria în tabără.

Fără vase, fără echipaje de punte, Ney şi cele două mii de oameni care-i rămîneau trebuiau să continue drumul ; şi optzeci de mii de oameni călare erau pe drumul acesta ! Ney nu le putea scăpa.

Ceea ce anunţau tunurile era capturarea lui Ney...

Mareşalul explică acest lucru soldaţilor săi.

„Acum, spuse el, trebuie să-i mintim ; mîine, înainte de a se face ziuă, vom pleca, înainte de căderea nopţii vom ajunge din urmă armata !"

Noaptea nu fu atît de rea cum ar fi fost în cîmpie : deşi ferestrele şi uşile erau sparte, colibele erau totuşi un fel de adăpost.

La ora patru, şefii îi treziră pe soldaţi fără tobe sau trompete.

Trebui o oră de luptă ca să-i trezească pe nefericiţii aceştia şi să-i silească să pornească la drum : rămaseră acolo trei sau patru sute, pe care nici rugăminţile, nici ameninţările nu-i putură face să se scoale.

Porniră din nou pe drumul pe care merseseră în ajun, îndreptîndu-se însă spre stînga. Mergeau astfel de două ore, cînd, deodată, soldaţii care formau capul coloanei se opriră şi părură să se sfătuiască.

Ney veni în fugă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă mareşalul, şi cine vă nelinişteşte ?

Soldaţii îi arătară un punct roşu pe zăpadă şi, deasupra acestui punct, o coloană de fum care urca neagră spre cerul cenuşiu.

Oare n-aveau să dea peste un avanpost al cazacilor ? Un om se hotărî, făcu un ocol şi se întoarse spunînd că ceea ce se zărea acolo era o cabană izolată care pesemne slujea drept locuinţă vreunui ţăran ; nu era nici urmă de ruşi, nici de cazaci prin împrejurimi.

Merseră drept spre cabană, cînd ajunseră la douăzeci de pași distanță văzură ieșind din ea un bărbat care ținea un pistolet în fiecare mînă.

— Cine-i acolo ? strigă bărbatul.

— Un francez ! Un francez ! strigară împreună cinci sute de glasuri.

Omul intră din nou în cabană.

Ostașii nu pricepeau indiferența asta. Francezul trebuie să se fi rătăcit ; cum se făcea că-și întîmpina cu atîta răceală frații ?

Înaintară, intrară în cabană și-l găsiră în genunchi lîngă un cadavru.

— Căpitanul Louis Richard ! murmurară cîteva glasuri.

— Cel care-și chema fratele, spuse neamțul care-l văzuse căzînd pe Paul.

Ney intră și el.

Louis îl recunoscu.

— Domnule mareșal, spuse el, căutați Niprul, nu-i așa ?

— Da, răspunse mareșalul.

— Atunci, ordonați să fie îngropat fratele meu și vă conduc drept la fluviu.

— Soldați la fel de viteji ca el au rămas fără mormînt, spuse mareșalul. Oricît de puțin timp am pierde săpînd pămîntul, o să fie timp pierdut.

— Domnule mareșal, am văzut în noaptea asta lupii sfîșiind cadavrele și nu vreau ca fratele meu să fie mîncat de lupi. Timpul pe care-l vom pierde, vă promit să-l recuperăm.

— Să se intereseze cineva dacă au mai rămas pionieri cu cazmale și lopeți.

Căsiră patru sau cinci oameni care-și păstraseră uneltele.

— Cei care vor săpa groapa fratelui meu capătă o blană de urs și mantaua mea, zise Louis Richard.

Doi oameni se apucară de treabă și izbutiră să sape un fel de groapă ; puseră în ea trupul căpitanului Paul Richard și-l acoperiră cu pămînt ; apoi patru oameni traseră salve de pușcă deasupra gropii.

Nici un general nu mai avusese astfel de onoruri funerare de la ieșirea din Moscova.

— Și acum să mergem, spuse Louis Richard.

Și conducîndu-l pe mareșal la rîpa în care căzuse cu o noapte înainte și în care încă se mai vedeau pete roșii de la sîngele lupului și de la sîngele lui zise arătînd către apa ce curgea spre est :

— Iată, domnule mareșal, fără îndoială un afluent al Niprului ; mergînd pe direcția lui, vom da de fluviu.

Era atît de probabil, încît nimeni nu avu nici cea mai mică observație. Merseră de-a lungul rîpei care ducea la un sat părăsit ca și celelalte.

Străbătură satul și cînd ieșiră din el, zăriră fluviul.

— Acum, spuse Louis Richard, rămîne de știut dacă fluviul o să fie înghețat.

— O să fie, spuse Ney.

Se apropiară în tăcere de mal. Fluviul este oare înghețat, sau nu ? Era o problemă de viață sau de moarte pentru două mii de ostași...

Fluviul era înghețat !

Pînă acolo ducea sloiuri de gheață, dar împiedicîndu-se deodată de o cotitură bruscă a malurilor, sloiurile se lipiseră unele de altele, cam cu o oră în urmă. În amonte și în aval se vedeau sloiuri plutitoare.

— Acum, zise mareșalul, nu ne mai rămîne decît să ne asigurăm că ne ține. Să-găsim un voluntar care să-și rișteviața pentru salvarea a două mii de francezi !

Nici nu terminase fraza că un om se şi hazardă pe suprafaţa unduitoare : era Louis.

Durerea cumplită pe care o încercase la moartea fratelui său îl făcuse nepăsător ; şi-ar fi jucat viaţa la zaruri, astfel că nu i se părea un merit faptul că o riscă pentru un asemenea rezultat.

Întreaga armată îl urmărea din ochi cu sufletul la gură, plină de nelinişte ; fără să-şi dea osteneală să facă vreun ocol ca să evite primejdia, ajunse la celălalt mal

Asta era tot ce puteau aştepta din partea cutezătorului tînăr şi strigăte de mulţumire ajunseră pînă la el.

Atunci îl văzură din nou începînd să treacă fluviul — ceea ce nu i se ceruse — şi cu aceeaşi nepăsare faţă de propria-i viaţă, întorcîndu-se la coloana de ostaşi.

— Cei ce merg pe jos vor trece, domnule mareşal, zise el, dar mergînd cu grijă şi unul cîte unul ; poate că şi cîţiva cai o să ajungă dincolo, dar trebuie să părăsim restul şi să ne grăbim, gheaţa începe să se topească.

Ney privi în jur : avea abia vreo mie de oameni. Coloana aceasta, compusă din soldaţi slăbiţi, răniţi, bolnavi, urmată de femei şi copii se împrăştiase ca să caute hrană.

— Acord trei ore pentru adunare, zise Ney.

— Treceţi, domnule mareşal : eu o să rămîn şi o să supraveghez trecerea coloanei, spuse generalul Ricard.

— Eu o să trec ultimul, răspunse Ney. Numai că în aceste trei ore o să dorm, fiindcă am veghiat toată noaptea. Să fiu trezit cînd va veni momentul trecerii.

Şi înfăşurîndu-se în manta se culcă pe zăpadă şi adormi, aşa cum ar fi făcut Cezar, Hannibal sau Alexandru, fiindcă avea temperamentul robust al marilor conducători militari, sănătatea de fier care-i desăvîrşeşte pe eroi.

După trei ore îl treziră. Toţi cei ce trebuiau să se adune erau pe malul fluviului, dar nu mai aveau la dispoziţie decît două ore de lumină şi trebuiau să se grăbească.

Louis Richard trecu din nou primul şi avu acelaşi noroc ; dar cei ce-l urmară, anunţară că simt gheaţa cedînd sub paşi ; un pic mai departe strigară că gheaţa se scufundă şi că merg prin apă pînă la genunchi ; apoi nu mai trebuiră să spună nimic, se auzi gheaţa crăpînd.

— Să nu se treacă decît unul cîte unul ! strigă mareşalul.

Instinctul conservării îi făcu pe oameni să asculte. Atunci putu fi văzut un şir lung de soldaţi mergînd la distanţă unul de altul, hazardîndu-se pe fluviul a cărui suprafaţă mişcătoare se îndoia sub greutatea lor.

Cei dintîi ajunseră la celălalt mal, dar acolo un taluz abrupt, alunecos, acoperit de polei păru să-i respingă înapoi în fluviu. Părăseau pămîntul vechii Rusii şi se părea că pămîntul ei voia să-i păstreze pe cei vii împreună cu morţii !

Mulţi dintre ei, la jumătatea taluzului alunecară şi spărgînd în cădere gheaţa prea subţire, pieriră în fluviu.

Apoi, pe la unsprezece noaptea — cinci ore durase trecerea asta încetă şi primejdioasă — veni rîndul bolnavilor, femeilor şi copiilor ; duşi pînă acolo în trăsuri, nefericiţii aceştia nu voiau să coboare fiindcă în ele aveau toată averea lor, şi, de altfel, cum aveau să călătorească după ce le vor fi părăsit ?

Găsiseră un loc de trecere mai rezistent pe unde trecuseră cîţiva cai ; mareşalul îngădui să încerce să treacă pe acolo şi trăsurile.

Două sau trei riscară.

Totul merse bine pînă ajunseră la o treime din lăţimea fluviului, acolo gheaţa începu să cedeze şi să crape,

iar strigătele începură să se audă, dar înapoi nu se puteau. întoarce ; nu se puteau salva decît cu condiția ca greutatea mare să nu rămînă multă vreme în același loc.

Caii fură îndemnați înainte și, în pofida instinctului lor care le spunea să nu se aventureze pe suprafața mișcătoare, disperați ca și oamenii, își înfrînseră groaza și înaintară sforăind zgomotos.

Cei care trecuseră de acum, cei care trebuiau să treacă îi urmăreau neliniștiți cu privirea pe cei care treceau... Deodată, văzură aceste umbre ce abia se desluşeau în întuneric oprindu-se nehotărîte ; caii bătură apa cu picioarele, răsunară strigăte de groază, apoi gemete întretăiate, apoi plînsete tot mai slabe, care, repede, se stinseră cu totul... Atunci oamenii care de groază priviseră în altă parte se uitară iarăși spre gheață : totul pierise, înghițit de abis ! În două sau trei locuri apa bolborosea, atîta tot.

Fură siliți să părăsească prețioasele căruțe și să aleagă ce voiau să salveze, iar alegerea dură, prelungită de groază. Apoi femeile ducîndu-și copiii, răniții ce se sprijineau unii pe alții, bolnavii care abia se tîrau începură să defileze ca un șir de fantome tăcute.

O treime dintre ei se înecară în fluviu, două treimi trecură.

Parcă era o repetiție in mic a îngrozitoarei drame de la Berezina.

În sfîrșit, la miezul nopții toți oamenii trecuseră sau se înecaseră. Rămîneau aproximativ o mie cinci sute de oameni în stare să poarte armele și trei sau patru mii care se tîrau. răniți, bolnavi, femei, copii.

În ceea ce privește tunurile, nici măcar nu încercară să le salveze, ci le înecară.

Ney trecu ultimul, așa cum spusese, apoi, o dată ajuns pe celălalt mal al fluviului, mînă înainte turma asta jalnică.

Louis Richard mergea primul ; adînca durere morală pe care o încerca părea să-l facă nesimţitor la frig şi la primejdie. După un sfert de leghe se aplecă şi pipăi drumul ; ajunseseră la un drum croit de cineva ; urme adînci arătau că artileria, chesoanele, căruţele trecuseră pe acolo.

Deci evitaseră întîlnirea cu o armată, luptaseră o zi împotriva frigului, o zi împotriva oamenilor, o zi împotriva apei, ca încă să mai lupte.

Oamenii erau la capătul puterilor ; de multă vreme erau la capătul nădejdilor, dar ce importanţă avea !

Ney strigă : „Înainte !“ iar ei mărşăluiră.

Drumul ducea la un sat pe care-l luară prin surprindere. Atunci urmă o clipă de bucurie în rîndurile hoardei rătăcitoare, astfel cum pentru o clipă se luminează de ziuă în timpul furtunii cînd străluceşte fulgerul ; ostaşii găsiseră tot ce le lipsea de cînd plecaseră de la Moscova : alimente, locuinţe încălzite, oameni vii ! Aceşti oameni vii erau duşmani, e adevărat, dar tăcerea, pustiul, moartea erau duşmani de temut din alt punct de vedere.

Rămaseră două ore în sat, apoi porniră din nou la drum : la douăzeci sau treizeci de leghe înainte se afla Orha, unde nădăjduiau să dea de armata franceză.

La ora zece, în timp ce se odihneau într-un sat — al treilea pe care-l întîlneau de la ora unu dimineaţa — văzură cum pădurile de brad întunecate, care par să meargă împreună cu coloana fugarilor, se umplu de mişcare şi de zgomot : erau cazacii lui Platonov, care descoperiseră armata lui Ney, dacă se pot numi armată cei o mie două sute sau o mie cincisute de luptători şi cele cîteva mii de oameni rămaşi în urma coloanei.

Întîlniră alt sat pe malul Niprului şi se refugiară acolo. Cel puţin flancul stîng avea să fie apărat de fluviu. De

cînd se făcuse ziuă, şase sau opt mii de oameni şi douăzeci şi cinci de tunuri urmăreau coloana pe flancul drept. De ce nu atacau ? De ce n-au profitat de două sau trei situaţii ce ne dezavantajau ca să atace ? Comandantul lor era beat, nu putea da ordine, iar soldaţii nu îndrăzneau să atace fără ordin.

De data aceasta, Providenţa n-a ţinut cu ei.

Totuşi, sosise clipa cînd trebuiau să lupte, cel puţin aşa credeau ; dar Ney îi cunoştea pe inamici.

— Ostaşi, le spuse el oamenilor care tocmai mîncau, terminaţi-vă în linişte masa ; două sute dintre voi, printre cei mai bine înarmaţi, vor fi de ajuns să ţină duşmanul pe loc.

Două sute de oameni adunaţi de Louis Richard îl înconjurară pe mareşal.

Ney nu se înşela : cu cei două sute de oameni ai săi îi ţinu la respect pe cei şase mii de cazaci.

Fără îndoială comandantul lor nu se trezise din beţie.

Totodată se dădu ordin de plecare, de îndată ce ostaşii vor fi terminat masa.

După o oră coloana porni din nou la drum.

Cazacii voiseră pesemne să cruţe satul, fiindcă de îndată ce se ivi un spaţiu între ultima casă şi ultimul om ce se tîra în coada coloanei, toate lăncile coborîră în poziţie de atac şi toate tunurile bubuiră ; coloana, învăluită de un nor de cazaci, fu atacată din toate părţile.

În afară de asta, răniţii, cei ce se tîrau în coada coloanei, hoţii de alimente, femeile, copiii înfricoşaţi se năpustiră spre flancul micii armate, căutînd adăpost şi fură cît pe-aci s-o arunce în fluviu.

Ney dădu ordin să fie întîmpinaţi cu baionetele şi astfel fură siliţi să se oprească. Astfel, în loc să fie pricină de înfrîngere, ei contribuiră la salvare ; în loc de piedică fură meterez.

Lăncile răscoliră mulțimea aceasta, tunurile o brăzdară, dar loviturile se pierdură în ea fără să-i atingă inima, fără să-i primejduiască viața : cei slabi îi apărară pe cei puternici, ca niște scuturi vii și fără voie, dar eficiente.

În acest timp, mareșalul se grăbea, apărat pe o parte de rîu, pe de altă parte de mulțimea în care loviturile se pierdeau.

Cu toate acestea, uneori, dificultățile terenului îl îndepărtau de mal și atunci un șir de cazaci pătrundea între rîu și el, dar o salvă restabilea situația. Alteori, ca să nu-și irosească munițiile, Ney, cu spada în mînă șarja în fruntea a cinci sau șase sute de ostași cu baionete ; atunci îi împingea pe cazaci înainte, și, oameni și cai erau aruncați în rîu : prieteni și dușmani, francezi și ruși se rostogoleau în aceeași apă spre Marea Neagră.

Astfel merseră două zile și străbătură douăzeci de leghe ; parcă ar fi fost vorba de o populație asediată dar în mișcare. Așa fuge un taur asaltat de tăunii care-l pișcă.

Veni în sfîrșit și cea de-a treia noapte ; ostașii se cufundară în ea ca într-o nădejde de odihnă, numai că nu se puteau opri : trebuiau să-i lase acolo pe cei care cădeau ; unii ostași, ucigași sublimi, aveau puterea să-și ucidă prietenul dacă acesta le-o cerea.

Ney vedea toate și își apăsa cu mîinile inima pe care o simțea rupîndu-se de durere și întorcînd privirea gata să plîngă.

Noaptea se lăsase ; oamenii înaintau pe bîjbîite printr-o pădure de brazi de pe ale căror trunchiuri cînd le atingeai, curgea zăpada. Deodată, pădurea întunecată se luminează, bubuie o salvă de artilerie, mitraliile șuieră sfărîmînd oamenii și brazii care țipă de durere, și unii și alții.

Coloana dă înapoi, se învălmășește, se învolburează.

— În sfîrșit, ai noștri sînt ! strigă Ney. Înainte, prieteni, înainte !

Și, cu cincizeci de oameni, acest bărbat-titan, acest erou demn de Homer, acest Aiax ce vrea să scape în pofida zeilor, se aruncă înainte și, în loc să fugă, îi pune pe fugă pe cei ce-l atacau.

Domnul de Ségur a scris un mare poem despre toate astea. De ce oare n-a compus decît poemul acesta și altceva nimic ? Să fie oare din cauza Academiei care nu-i dă voie să scrie ? [1]

Nu, ci pentru că a văzut spectacolul îngrozitor și voia să redea senzațiile pe care le încercase atunci ; fiindcă, întocmai ca Enea, putea spune :

Et quorum pars magna fui ! [2]

A doua zi dimineața avură din nou parte de lăncile și ghiulelele cazacilor lui Platonov. E adevărat că aveau pădurea ca să se adăpostească : slabă întăritură de care nu-i puteau îndepărta, cu puștile, pe asediatori ; mergeau pe lîngă noi la distanță de o jumătate de lovitură de tun, escortîndu-ne, distrugîndu-ne, aprinzînd o linie de foc lungă cît drumul pe care-l străbăteau. Trebuia să așteptăm și să primim moartea fără să o dăm : așteptam și muream.

Ostașii mergeau sub foc, se opreau sub foc, mîncau sub foc ; erau uciși mergînd, oprindu-se, mîncînd ; ai fi spus că doar moartea nu obosea.

---

[1] Ironia îl vizează pe Philippe Paul Ségur (1780—1873) general și istoric, membru al Academiei franceze (Dumas nu a fost academician), autor al unei *Istorii a lui Napoleon și a marii armate* (n. tr.).

[2] Și în acestea am avut un rol însemnat (Vergiliu, Eneida II, 4). Astfel începe Enea să povestească războiul troian. (n. tr.).

Noaptea veni — a patra noapte ; hotărîră să nu se oprească, ci să meargă în continuare. Francezii trebuiau să fie aproape.

Mai rămîneau vreo douăzeci de cai şi tot atîţia călăreţi ; Louis Richard care trecuse printre mii de cadavre fără să sufere nici o zgîrietură, trecu în fruntea acestor călăreţi şi înaintă în direcţia în care bănuiau că trebuie să fie Orha, adică armata franceză.

16

Coroana mea pentru un cal!
Richard III
Trei sute de milioane pentru Ney!
Napoleon.

La 14 noiembrie, după cum am spus, Napoleon părăsise Smolenskul.

În prima zi nu întîlniseră alt vrăjmaş decît terenul, duşman destul de puternic, de cumplit şi de înverşunat ca să distrugă el singur o armată! Plecaseră noaptea şi în tăcere, numai că tăcerea aceasta era întreruptă de blestemele soldaţilor din convoi, de loviturile cu care copleşeau caii, de zgomotul pe care-l făceau tunurile şi chesoanele, ajunse cu mare trudă în vîrful vreunei neregularităţi a terenului şi care, ajunse acolo, din cauza greutăţii cădeau claie peste grămadă unele peste altele, zdrobindu-se şi desfăcîndu-se în fundul unei rîpe.

Artileriei gărzii îi trebuiră douăzeci şi două de ore ca să facă cinci leghe!

Armata se întindea pe o distanţă de aproape zece leghe, adică de la Smolensk la Krasnoie.

Oamenii grăbiţi să fugă ajungeau la Krasnoie în timp ce aceia care se tîrau la coada convoiului abia ieşeau din Smolensk.

Koritnia e la jumătatea drumului de la Smolensk la Krasnoie, adică la cinci leghe de Smolensk şi tot la cinci de Krasnoie, iar Napoleon avea de gînd să se oprească la

Koritnia, dar acolo, alt drum, cel de la Elnia, se încrucișa cu acela către Krasnoie și pe el înainta altă armată, pe atît de ordonată pe cît de dezordonată era a noastră, pe atît de numeroasă pe cît de redusă era a noastră și pe atît de energică pe cît era de extenuată a noastră.

Această armată se compunea din nouăzeci de mii de oameni și era condusă de Kutuzov.

Avangarda ei ne precedase la Koritnia.

I se comunică știrea aceasta lui Napoleon.

„La Koritnia vreau să mă opresc, spuse el, să fie scoși rușii de acolo !"

Un general, nu se știe cine — doar numele mari pluteau în dezastrul acesta, după cum doar rămășițele mari ale corăbiilor atrag privirile într-un naufragiu — trecu în fruntea unei mii de soldați și-i scoase pe ruși din Koritnia.

Disperarea sau mai curînd nepăsarea față de moarte le înzecise puterile : ceea ce altădată se făcea cu zece mii de oameni, se făcea acum cu cinci sute !

În momentul cînd Napoleon intra în Koritnia veniră să-l anunțe că altă avangardă ocupa poziție după o rîpă, la trei leghe dincolo de sat ; era avangarda lui Miloradovici, care venea în marș forțat cu douăzeci și cinci de mii de oameni.

Deci ca să se întoarcă în Franța, trebuiau să străpungă cercul format în jurul lor de o sută cincisprezece mii de oameni.

Napoleon ascultă acest raport în singura casă care rămăsese în picioare din satul Koritnia. Se spusese că această singură casă era poate o cursă în care voiseră să-l atragă pe împărat, că era, poate, minată ; că vreun țăran ce urma să se sacrifice avea să vină la momentul potrivit să dea foc unui fitil ascuns și că atunci semizeul care dez-

lănţuise pe pămînt mai multe vijelii decît Jupiter în cer o să se facă nevăzut întocmai ca Romulus, în mijlocul unei furtuni.

Napoleon auzi sau nu auzi ce se spunea, şi se duse să se aşeze la o masă pe care erau întinse hărţi ale drumurilor, ale regiunilor necunoscute şi care nu erau niciodată decît aproximative.

Un aghiotant al generalului Sebastiani intră. Venise să-i spună împăratului că întîlnise la Krasnoie avangarda unei a treia armate a nu se ştie cui ; iar generalul se ducea s-o înfrîngă ca să elibereze trecerea.

În afară de aceasta, mai auzise spunîndu-se că la Liadi, sat aflat la trei leghe distanţă de Krasnoie, o a patra avangardă despre care bănuiau că-i a unei formaţii neregulate de cazaci, răpise oameni care mergeau izolaţi şi, printre ei, doi generali.

Oamenii se aşteptau ca Napoleon, aflind de toate mişcările acestea duşmănoase care se înfăptuiau în jurul lui şi înaintea lui, va ordona unităţilor lui Eugène, Davoust şi Ney, rămase la Smolensk, să vină mai repede, pentru ca să poată opune cel puţin cincisprezece sau douăzeci de mii de oameni unui număr de două sute de mii : Napoleon însă rămase gînditor şi nu dădu nici un ordin.

A doua zi se puseră în mişcare, de parcă iscoadele i-ar fi vestit că drumul e liber. Coloana în mijlocul căreia se afla Napoleon înainta fără măsuri de precauţie, ca şi cum steaua care-i călăuzise spre Marengo şi Austerlitz pe aceşti cuceritori ai lumii mai strălucea încă pe cerul înnorat al Rusiei.

Hoţii de alimente şi fugarii formau avangarda, iar bolnavii şi răniţii, ariergarda.

Inima bătea doar acolo unde se afla Napoleon.

Deodată se pomeniră în faţa unei linii nemişcate, o redută de oameni şi cai, înălţată pe cîmpia de zăpadă.

Avangarda se opri, dădu înapoi şi de ea se lovi calul lui Napoleon. Împăratul ridică privirea se uită cu luneta la linia neagră şi spuse doar atît :

— Sînt cazacii. Trimiteţi vreo doisprezece tiraliori împotriva lor, să facă o breşă şi o să trecem !

Un ofiţer luă oamenii şi străpunse linia inamică, eliberînd trecerea.

Dar iată că o baterie de tunuri izbucni în dreapta. Ghiulelele loviră coloana din flanc scurmînd drumul pe care aceasta se scurgea.

Toate privirile se îndreptară spre Napoleon.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el.

— Priviţi, Sire !

Şi i se arătară trei oameni ucişi de aceeaşi ghiulea la zece paşi de el.

— Cuceriţi bateria ! spuse împăratul.

Exelmans, rănit, trecu în fruntea a şapte sau opt sute de westfalieni şi se duse să atace bateria, în vreme ce aceia care mai rămăseseră din vechea gardă se strînseră în jurul lui Napoleon ca să amortizeze loviturile. Ostaşii trecură liniştiţi şi nepăsători prin bătaia gloanţelor, iar muzicanţii din gardă cîntară cîntecul : *Unde-i mai bine decît în sînul familiei ?*

Dar împăratul întinse mîna şi muzica se opri.

— Prieteni, spuse el, cîntaţi *Să veghem la salvarea imperiului !*

Şi în timp ce continuă canonada căreia nu i se poate răspunde decît prin acest curaj rece şi semeţ, fanfara gărzii, calmă ca la paradă, cîntă cîntecul cerut de Napoleon.

Focul încetează înainte de terminarea muzicii.

Exelmans urcase dealul şi nimicise bateria şi pe artileriştii.

— Iată, spuse Napoleon, cu ce duşmani avem de-a face !

În ziua aceea terenul fusese mai greu de învins decît inamicul : pierdusem doar vreo sută de oameni, iar fiecare cută de teren ne smulsese un tun, un cheson, o căruţă.

Din nefericire, deşi cei rămaşi în urmă avuseseră timp să jefuiască bagajele, nu dispuseseră de răgazul trebuitor ca să scoată din funcţiune tunurile : fiecare tun părăsit putea fi, după o oră, întors împotriva noastră.

Napoleon sosi la Krasnoie, dar în urma lui armata duşmană care de pe înălţimi ne privise trecînd, coborî în cîmpie şi cei douăzeci şi cinci de mii de oameni ai lui Miloradovici pătrunseră între Napoleon şi cele trei corpuri de armată ce-l urmau.

Astfel, după ce petrecu noaptea la Krasnoie, a doua zi în momentul cînd armata se pregătea s-o pornească la drum, se auzi tunul bubuind, la cinci sau şase leghe în urmă : era Eugène care, atacat de Miloradovici, semăna cu morţi cîmpul de luptă pe unde trebuia să treacă şi mareşalul Ney, în armata căruia l-am văzut pe Paul Richard — acum mort — căutînd trupul fratelui său.

Napoleon ordonă să se oprească marşul coloanelor ; Eugène, fiul său iubit, îşi răscumpărase de mult înfrîngerile de la Pordenone şi Sacile, astfel că n-avea să-l lase în mîinile duşmanului.

Împăratul aşteptă toată ziua, dar Eugène nu se ivi, iar seara bubuitul tunurilor încetă.

Napoleon avea o speranţă şi o exprimă cu glas tare pentru ca încrederea sa să fie întărită de aprobarea celorlalţi : fără îndoială că Eugène se repliase spre Davoust şi Ney, iar a doua zi aveam să vedem cele trei corpuri de armată, unite, străpungînd linia rusă şi alăturîndu-se ariergardei noastre.

Noaptea trecu, se făcu ziuă, nimic nu se ivi ; doar tunurile se deşteptară : era Kutuzov care-l zdrobea pe Ney de pe înălţimea aceloraşi dealuri de pe care, cu o zi înainte, îl zdrobise pe Eugène.

Napoleon îi chemă pe Bersières, Mortier şi Lefèbvre, cei trei mareşali pe care-i avea în preajmă ; cît despre Berthier pe el nu era nevoie să-l cheme, deoarece el nu-l părăsea, era umbra împăratului.

Era vădit că armata franceză avea în urmă-i toată armata rusă care crezuse că-l încercuieşte pe Napoleon şi-l lăsase să treacă ; îl crezuse prins pe Cezar, dar nu-i capturase decît pe locotenenţii lui. Înaintînd, în timp ce inamicul se înverşuna împotriva lui Eugène, Davoust şi Ney, împăratul ar putea cuceri de la el o zonă de frontieră, sau două sau trei şi atunci ar fi salvat fiindcă s-ar afla în Lituania, ţară-prietenă, în timp ce ruşii vor fi la rîndul lor în ţară duşmană.

Dar în acest caz, ar părăsi în mod laş nişte tovarăşi de valoare, salvînd capul în dauna membrelor ! Nu-i mai bine să moară toţi împreună sau să se salveze toţi împreună ?

Napoleon nu mai dădea ordine, ci întreba ; nu mai spunea „Vreau !“ ci „Vreţi ?“

Unul singur îi răspunde :

— Să mergem !

Atunci mistreţul cu colţi de otel se întoarse ; dar în clipa aceea i se spuse că generalul rus Ojarovski l-a depăşit cu o avangardă ; nu se poate întoarce în Rusia avînd ruşi în urma lui.

Împăratul îl chemă pe Rapp.

— Mergi împotriva acestei avangărzi, îi spuse, fără să mai întîrzii nici o clipă, atac-o pieptiş deşi e întuneric, dar fără să tragi un foc de puşcă, înţelegi ? Doar la baionetă. Fiindcă e prima oară cînd dau dovadă de atîta îndrăzneală, vreau să ne ţină minte !

Cînd Napoleon comanda, nu-ţi rămînea altceva de făcut decît să-i dai ascultare. Fără să spună o vorbă, Rapp se repezi înainte, dar abia făcuse zece paşi că împăratul îl chemă înapoi. O mulţime de gînduri îi străbătură mintea într-un minut.

— Nu, zise el, rămîi aici, Rapp, nu vreau să fii ucis într-o încăierare ca asta ; o să am nevoie de tine anul viitor la Danzig. Să meargă Roguet în locul tău. Iar Rapp se duse gînditor la rîndu-i, să comunice ordinul acesta generalului Roguet. Într-adevăr, avea de ce să fie mirat că deşi era pe cale de a se întoarce în Rusia, înconjurat de o sută cincizeci de mii de ruşi, în timp ce alţii vorbeau despre Franţa ca despre un tărîm de vis, el, Napoleon, ştia ce avea să facă peste un an şi-i încredinţa unuia dintre locotenenţii săi oraşul pe care acesta avea să-l apere la o sută optzeci şi cinci de leghe de locul unde el însuşi părea că nu se poate apăra !

Roguet plecă, atacă duşmanul la baionetă, îl goni din Şirkova şi din Malievo, lovindu-l atît de puternic încît armata rusă se retrase cu zece leghe şi se opri vreme de douăzeci şi patru de ore.

Pe la miezul nopţii se anunţă sosirea lui Eugène.

Prinţul venea singur ; trecuse prin mijlocul ruşilor, dar nu ştia ce se întîmplase cu Davoust şi Ney. Pesemne că se băteau, fiindcă el auzise toată ziua tunul spre flancul său drept.

Hotărît lucru, Kutuzov era norocul armatei franceze : bătrînul, la fel de îngheţat ca şi iarna lui, se mulţumea să distrugă cu tunurile, după cum iarna distrugea cu zăpadă şi vînt.

Napoleon profită de inerţia lui Kutuzov şi de lovitura pe care Roguet i-o dăduse lui Ojarovski ca să-l pună pe Victor să se strecoare cu treizeci de mii de oameni şi pe

Schwartzenberg cu depozitele spre Orha și Borisov. El însă n-avea să-i părăsească pe Davoust și Ney, după cum nu-l părăsise pe Eugène : se va strădui să-i ajungă, dar mișcarea asta o va face nu ca la Eckmühl, ca să obțină o mare victorie, ci ca să salveze doi mareșali și resturile celor două armate !

Pe 17 dădu ordin ca ostașii să fie pregătiți pentru ora cinci dimineața ; apoi în timp ce toată armata — ceea ce mai rămăsese din ea — credea că se îndreaptă spre Polonia, Napoleon întoarse spatele Poloniei și se îndreptă spre nord.

— Încotro mergem, se întrebară toți, și pe ce drum ?

— Mergem să-i salvăm pe Davoust și Ney ! Pe drumul jertfei !

Iar toți tăcură, socotind că lucrul e foarte simplu, și executară ordinul.

Napoleon îi va smulge Rusiei pe cei doi locotenenți ai săi sau va rămîne cu ei. Eugène, salvat, își va continua drumul spre Liadi ; după efortul făcut mai poate merge, dar nu se mai poate lupta. Generalul Claparède, cu bolnavii și răniții lui, va apăra Krasnoie. Bolnavii și răniții sînt de ajuns ca să țină la respect un vrăjmaș care se prăbușește de îndată ce-l atingi.

În văzul tuturor, Napoleon se află între trei armate : are una în dreapta, una în stînga, una înaintea lui. Armatele acestea n-aveau decît să mărșăluiască, să se unească și l-ar fi sufocat cu cei o sută douăzeci de mii de soldați ai lor, pe Napoleon cu cei unsprezece mii de ostași ai lui! N-aveau decît să-și apropie tunurile și să tragă vreme de o zi și i-ar fi zdrobit ! Nici unul n-ar fi scăpat !

Dar oamenii rămaseră pe loc, iar tunurile tăcură.

Existau apărători, nevăzuți în ochii soldaților noștri, care se iveau amenințători pentru ruși : erau Rivoli, pira-

midele, Marengo, Austerlitz, Iena, Friedland, Eckmühl şi Wagram !

Au trebuit trei ani de nenorociri, ca să se înţeleagă vulnerabilitatea acestui Ahile, a trebuit să vină Anglia, această vrăjmaşă îndîrjită, ca să înfigă în inima leului muribund pumnalul *horse-guarzilor* săi ; a trebuit ca marea prăpastie de la Waterloo să slujească drept mormînt gărzii imperiale !

În sfîrşit, tunul începu să bubuie, în urmă, la Krasnoie. Duşmanul, care-l respecta pe Napoleon, îl ataca pe Claparède.

Armata era înconjurată din patru părţi.

Era fără îndoială un semnal : focul izbucni şi din celelalte trei părţi.

Armata continua să înainteze ; întrucîtva, în linii mari, era ca la Kremlin : mergea împotriva focului, între două ziduri de foc.

Deodată acest zid în flăcări se deschise, străpuns ca prin minune, de către Davoust şi oamenii lui !

Nu mai rămînea de ajuns şi de eliberat decît Ney.

Davoust nu auzise nimic despre el ; ştia doar că trebuie să fie în urmă la distanţă de o zi. Dar era cu neputinţă să aştepte o zi sub focul acesta ; armata s-ar fi topit în întregime, ca bronzul în cuptor.

Napoleon îl chemă pe Mortier şi-i ordonă să apere Krasnoie, să-l aştepte acolo pe Ney cît mai mult cu putinţă, în timp ce el va deschide calea armatei, prin Orha şi Liadi.

Aşa cum am spus, grosul armatei era cu Napoleon, şi ar fi trebuit o maşină de război cumplită ca să-i înfrîngă pe cei patruzeci de mii de ruşi care, în timp ce împăratul se deplasa spre Smolensk, se strecuraseră între el şi teritoriul polonez.

Napoleon şi ceea ce rămînea din vechea gardă se îndreptară spre Krasnoie, iar Mortier, Davoust şi Roguet susţinură retragerea.

Roguet şi tînăra gardă, care cu o zi înainte erau cap de coloană la Şirkova şi Malievo, acum la Krasnoie erau ariergardă ; astfel că întorcîndu-se în oraş, din regimentul I voltijori, dintr-un regiment întreg, care luase de două ori cu asalt o baterie rusească nu mai rămîneau decît cincizeci de soldaţi şi unsprezece ofiţeri !

Napoleon sosi seara la Liadi, iar a doua zi la Orha.

La Smolensk mai avea douăzeci şi cinci de mii de oameni, o sută cincizeci de tunuri, tezaurul, alimentele. La Orha nu mai avea decît zece mii de oameni, douăzeci şi cinci de tunuri şi un tezaur jefuit.

Nu mai era înfrîngere, era derută ; nu se mai punea problema retragerii, ci trebuiau să fugă.

Împăratul trimise pe generalul Eblé cu opt companii de genişti şi pionieri ca să asigure trecerea acestor zece mii de oameni peste Berezina.

Poate că Napoleon ar fi trebuit să plece din Orha, dar părăsind localitatea îl părăsea pe Ney, şi mai nefericit decît August, care, cel puţin putea să-i ceară înapoi lui Varus legiunile, el şi-l cerea sieşi pe Ney !

Noaptea, deschidea întruna uşa întrebînd :

— Avem veşti de la Ney ?

La orice zgomot ce-l auzea afară, deschidea fereastra şi întreba :

— Soseşte Ney ?

Toate privirile se îndreptau spre Nord : nu se vedea nimic, decît liniile tot mai groase ale batalioanelor ruseşti. Ascultai şi nu mai auzeai nici chiar tunurile : era tăcerea mormîntului, dacă Ney ar trăi, ar lupta... dar Ney murise !

Şi, ca şi cum moartea ar fi fost, oamenii începură să-şi repete unii altora :

— Eu l-am văzut pe 15 şi uite ce mi-a spus...

— Eu l-am văzut pe 16 şi iată ce mi-a răspuns...

Iar Napoleon spunea :

— Viteazul meu Ney ! Toate averile mele din pivniţele Tuileriilor le dau ca să-l răscumpăr pe ducele D'Elchingen, pe prinţul meu de Moscova !

Deodată în toiul nopţii se auzi pasul unui cal sosind în galop, apoi strigăte în care se amestecă numele lui Ney.

— Ney ? strigă Napoleon : cine-mi aduce veşti de la Ney ?

Înaintea împăratului fu adus un tînăr îmbrăcat în zdrenţele unei uniforme albastre, brodată cu argint.

Napoleon recunoscu un ofiţer de ordonanţă al lui Eugène.

— Ah, dumneata eşti, domnule Paul Richard ! spuse el.

— Nu, Sire, eu sint Louis Richard... Fratele meu Paul a murit. Dar mareşalul trăieşte, Sire.

— Unde e ?

— La trei leghe de aici : cere ajutor.

— Davoust, Eugène, Mortier ! Duceţi-vă în ajutorul lui Ney ! Veniţi aici, mareşalii mei, avem veşti de la Ney... Toate pierderile noastre sînt reparabile — Ney e salvat.

Eugène intra cel dintîi.

— O cruce de ofiţer al Legiunii de Onoare pentru mesagerul care ne aduce veşti bune, Eugène !

— Iat-o pe cea a fratelui meu, Sire, spuse tînărul desprinzîndu-şi de pe piept crucea pe care o luase de pe haina lui Paul, după moartea acestuia.

— Ah, dumneata eşti, viteazul meu Louis ! spuse Eugène. Vestea e bună, dar mesagerul o face şi mai bună.

— Sire, spuse Mortier intrînd, sînt gata să plec.

— Şi eu, spuse Eugène.

— Eu sînt predecesorul prinţului în funcţie, spuse Mortier.

— Sire, spuse Eugène, sînt rege, vreau prerogativa cuvenită rangului meu : nimeni nu va da mîna cu Ney înaintea mea.

Mortier făcu un pas înapoi.

— Dă-mi mie mîna, îi spuse împăratul.

Mortier luă mîna împăratului şi i-o sărută suspinînd.

— O să te fac şi pe tine rege într-o zi, Mortier, şi atunci o să spui şi tu „Vreau !"

După două ore, Napoleon îl vedea pe Ney intrînd în cameră şi-i întindea braţele strigînd :

— Mi-am salvat vulturii, fiindcă tu trăieşti, viteazul meu Ney !

Apoi, adresîndu-se celor din jur, ce-l priveau adăugă:

— Domnilor, acum trei ceasuri aş fi dat trei sute de milioane pentru clipa asta de bucurie pe care Domnul mi-o dăruieşte !

17

Întoarcerea

Sînt trei ani, numărați aproape zi cu zi, de la scenele militare la începutul cărora l-am introdus pe cititor în cabinetul lui Napoleon la Tuileries ; o să-l rugăm să ne aștepte acolo în mijlocul întunericului trist și mut al palatelor ai căror stăpîni lipseau. Sîntem pe data de 18 decembrie 1812 și n-o să rămînem multă vreme în întuneric și tăcere.

Într-adevăr, în clipa aceasta, o caleașcă în stare proastă s-a oprit în fața porții palatului Tuileries care dă în strada Echelle și de zece minute încearcă zadarnic să facă pe cineva să-i deschidă.

În sfîrșit, portarul, trezit de soldații de gardă mai curînd decît de loviturile date în poartă, s-a hotărît să se intereseze care-i pricina zgomotului și a rămas uluit văzîndu-l pe mamelucul Rustan, îmbrăcat în uniforma lui egipteană și care, printre gratii, îi strigă nerăbdător :

— Grăbește-te odată ! A venit împăratul !

Portarul se repede spre poarta care se învîrte îndată în țîțîni, trăsura trece, străbate în diagonală curtea și se oprește lîngă vestibul.

Doi bărbaţi, unul înalt, celălalt de statură mijlocie, înfăşuraţi în blănuri, coboară din caleaşcă şi urcă în grabă scările.

Mamelucul Rustan merge înaintea lor rostind doar atît :

— Împăratul ! Împăratul ! Împăratul !

Un valet care soseşte în acelaşi timp cu ilustrul călător ia un candelabru din mîna unuia dintre colegii săi care venise auzind zgomot, şi se duce direct spre cabinetul de lucru al lui Napoleon.

Se ştie că somnul nu era decît a doua necesitate a acestui bărbat de fier de care ascultau toţi.

Împăratul străbate cabinetul unde cu trei ani în urmă se oprise şi aţipise o clipă, unde biata Joséphine, uşoară ca o umbră, venise la el şi, blîndă ca un vis mîngîietor, îi atinsese fruntea cu un sărut.

De data asta nu se opreşte, nu adoarme, ci trece rostind scurt :

— Arhicancelarul !

Tot pe Cambacérès îl cheamă, însă numai pe el.

După aceea, urmat de bărbatul înalt, intră pe culoarul care duce la împărăteasă.

Împărăteasa se dusese la culcare tristă şi suferindă. Îi dăduse drumul cameristei, doamna Durand, şi se urcase în pat cînd aceasta care tocmai se culca şi ea în camera de lîngă cea a împărătesei, aude paşi în salon, deschide uşa şi scoate un ţipăt văzînd că intră doi bărbaţi.

Apoi neînţelegînd cum au putut doi bărbaţi să pătrundă la asemenea oră pînă acolo, neştiind dacă nu cumva personajele misterioase înfăşurate în mantale ca nişte conspiratori, au intenţii rele, se repede să apere camera împărătesei, dar cînd unul dintre cei doi îşi aruncă mantaua pe un fotoliu, îl recunoaşte pe împărat.

— Împăratul ! strigă. Împăratul !

Şi se dă în lături respectuos.

Atunci Napoleon face semn însoţitorului său să-l aştepte şi intră în cameră spunînd :

— Eu sînt, Louise, eu sînt.

Fiindcă împărăteasa nu mai e drăguţa creolă zveltă, în pofida celor patruzeci de ani ai săi, cu zîmbet fermecător, cu ten mat, cu păr şi ochi negri, duhul bun care n-a primit decît o coroană şi a dat înapoi o aureolă, nu mai e iubita, populara Joséphine ; împărăteasa e o femeie de douăzeci şi trei de ani, blondă, grasă, rece, cu ochi albaştri bulbucaţi, cu chip alb şi roz, cu buza de jos răsfrîntă ; este fiica lui Francisc al II-lea, nepoata Mariei Antoinetta care l-a făcut pe Napoleon nepot al lui Ludovic al XVI-lea, este antipatica şi impopulara Maria-Luiza.

De ce oare o aştepta Napoleon pe cealaltă ? Şi de ce vine la aceasta ? Taină a inimii omeneşti, inexplicabilă pentru oricine, aceeaşi însă la împărat, ca şi la cel din urmă dintre supuşii lui.

„Împăratul !" strigase Marie-Louise mirată.

„Bonaparte !" ar fi strigat Joséphine bucuroasă.

Avea dreptate blonda fiică a lui Arminius, descendenta Cezarilor cu buze răsfrînte, nu mai era Bonaparte, era împăratul. Cum străbătuse oare distanţa care de la Orha, unde l-am lăsat şi unde-l regăsise pe Ney, îl mai despărţea de Paris ?

O vom spune în două cuvinte.

Într-o scurtă haltă pe care împăratul o făcuse la Koritnia sosise un curier din Franţa. El aducea o scrisoare din partea contelui Frochot, iar împăratul, pe care de la Moscova, nimeni nu-l mai văzuse pălind, citi scrisoarea asta palid la faţă.

Apoi luă o pană, îşi pregăti hîrtie şi scrise un lung răspuns. Dar temîndu-se, fără îndoială, ca mesagerul să nu fie prins de ruşi, rupse ceea ce scrisese, iar la Orha

arse împreună cu alte documente, scrisoarea contelui Frochot pe care nimeni n-o văzu şi nu ştiu ce conţine. Apoi, impresia pe care i-o produsese scrisoarea, fără să i se şteargă din minte, îi pieri puţin cîte puţin de pe chip care, în cîteva ceasuri, deveni nepăsător ca de obicei.

Napoleon hotărîse că retragerea o să aibă loc pe la Borisov, şi ne amintim că-l trimisese pe Eblé să instaleze poduri peste Berezina.

Pe 22 noiembrie armata porni se pe un drum larg, mărginit de mesteceni trişti şi desfrunziţi : se mergea printr-un noroi lichid în care oamenii intrau pînă la genunchi. Lucru de necrezut ! Mulţi erau atît de slăbiţi, încît căzînd în noroiul acela, nu se mai putură ridica şi se înecară acolo !

Apoi, pe întreg parcursul drumului, ştirile sosiră cumplite.

Seara veni în goană un ofiţer cerînd să fie dus la împărat.

Împăratul, ca să dea curaj tuturor, mergea pe jos ca ultimul dintre soldaţii săi, cu un baston în mînă. I-l arătară pe împărat ofiţerului.

Purtător de veşti proaste, ofiţerul venea să anunţe că Borisov căzuse în mîinile lui Ciciakov.

Împăratul ascultă nepăsător, dar cînd acesta termină de vorbit, bătu în pămînt cu bastonul strigînd :

— Oare e scris ca toate să ne stea împotrivă ?

Şi se opri ordonînd să fie arse toate trăsurile nefolositoare şi jumătate din furgoane, să fie daţi caii artileriei şi luate toate animalele de tracţiune, chiar şi propriii săi cai, decît să fie lăsat în puterea ruşilor vreun tun sau cheson.

Apoi, dînd exemplu, se înfundă în întunecoasa şi uriaşa pădure a Minskului. Douăsprezece sau cincisprezece mii de oameni intrară cu el, posomorîţi şi tăcuţi şi,

puțin cîte puțin, umbra marii armate se pierdu printre copaci.

Oamenii îl urmau pe Napoleon, așa cum evreii fugari urmau coloana de foc ; de altfel, pe soldați, pe stafiile acestea nu le mai înfricoșa dușmanul, ci iarna. Ce însemnau vrăjmașii ? Soldații se obișnuiseră să treacă peste escadroanele lor ; dar frigul, zăpada, ghețurile, foamea, setea, noroiul erau adevăratele obstacole !

Ostașii ajunseră la Berezina pe care o trecură în pofida rușilor. Dar monstrul care apucă armata de picioare trăgînd-o la el, prăpastia care înghiți o parte a oastei, fu rîul : rămăseseră aici douăsprezece mii de oameni — între timp se făcuse joncțiunea cu corpurile de armată ale lui Victor și Oudinot — dar traversarea izbuti.

Pe 29 împăratul plecase de pe malurile rîului fatal. Trei fluvii îi tăiaseră calea într-un chip cumplit, în trei epoci diferite : Dunărea la Essling, Berezina la Borisov, Elsterul la Leipzig.

La 30 noiembrie era la Pleszczenitzky ; pe 4 decembrie la Bienitza ; pe 5 la Smorgony.

Acolo îi adună pe mareșali, îi lăudă pe fiecare după cum se cuvenea, iar pe sine, comandantul lor se învinovăți, adăugînd totuși cuvintele acestea : „Dacă aș fi fost un Bourbon mi-ar fi fost ușor să nu săvîrșesc vreo greșeală."

Apoi, după ce-l puse pe Eugène să le citească al douăzeci și nouălea buletin, îi anunță oficial că pleacă.

Plecarea trebuia să aibă loc chiar în noaptea aceea ; prezența împăratului la Paris era indispensabilă, doar de aici putea ajuta armata, îi putea ține în frîu pe austrieci, pe prusaci și se putea organiza astfel ca peste trei luni să fie pe Vistula cu cinci sute de mii de oameni.

În ce privește comanda, o lasă pe seama regelui Neapolelui.

Era ora zece seara ; împăratul se ridică, își îmbrățișă locotenenții și plecă, într-o trăsură în stare proastă, împreună cu Coulaincourt și interpretul Vonsovici ; în urma lui într-o sanie veneau Loban și Duroc ; ca suită îi lua cu sine doar pe Roustan și un valet.

Trecuse mai întîi pe la Miedniki unde, după cum îi dăduse asigurări ducele de Bassano, putea fi liniștit în privința aprovizionării ; rațiile de pîine, de rachiu și de furaje erau îndestulătoare pentru o sută de mii de oameni, astfel că armata putea sta aici opt zile.

De la Kovno și de la Vilkoviski unde luă o sanie, expediase scrisori în timp ce se schimbau caii. La Varșovia se oprise, discutase cu miniștrii polonezi, le ceruse o înrolare de zece mii de oameni, le acordase unele subsidii, le făgăduise că se va întoarce în fruntea a trei sute de mii de ostași și își continuase drumul.

La Dresda îl văzuse pe regele Saxoniei și-i scrisese împăratului Austriei, apoi îi dictase domnului de Saint-Aignan, ministrul său de la Weimar, care tocmai se afla în capitala Saxoniei, scrisori pentru toți colegii din confederația Rinului și pentru principalii comandanți militari ai Germaniei.

Acolo își lăsă sania, iar domnul de Saint-Aignan îi dădu una dintre trăsurile lui.

În fine, pe 18, la ora unsprezece noaptea era la Tuileries, după cum am spus.

De la Moscova la Smorgony nu fusese decît Xenofon conducîndu-și vestita retragere ; de la Smorgony la frontiera franceză nu fusese decît Richard Inimă de Leu întorcîndu-se din Palestina, pe care primul duce al Austrici îl putea aresta și azvîrli în închisoare ; la Paris, la Tuileries era din nou, cel puțin pentru moment, stăpînul Europei.

L-am văzut intrînd, străbătînd cabinetul, repezindu-se în camera Mariei Luiza. Era tot aici cînd veniră să-i spună că sosise Cambacérès şi-i aştepta ordinele.

Trecînd din nou prin salon, îl găsi pe Coulaincourt, care adormise aşteptîndu-l ; doar împăratul se putea lipsi de somn.

— Ah, deci aţi venit, Sire ! strigă arhicancelarul.

— Da, dragul meu Cambacérès, răspunse Napoleon ; sosesc ca acum paisprezece ani cînd mă întorceam din Egipt, aproape fugar, după ce încercasem să pătrund în India pe la nord, aşa cum încercasem pe la răsărit !

Ceea ce însă nu spunea Napoleon e că la întoarcerea din Egipt norocul său era la apogeu, în timp ce la întoarcerea din Rusia destinul lui era rece şi întunecat ca ţara pe care o părăsea.

Cambacérès aşteptă ; el ştia că în astfel de împrejurări, Napoleon avea multe de spus, simţea nevoia să vorbească.

Împăratul se plimbă o clipă cu mîinile la spate, apoi, oprindu-se deodată, i se adresă lui Cambacérès ca şi cum acesta i-ar fi putut urmări gîndul, aşa cum un călător aplecat deasupra unui rîu urmăreşte cursul apei.

— Războiul pe care-l duc, strigă el, e un război politic, l-am făcut fără duşmănie ; aş fi vrut să scutesc Rusia de relele pe care singură şi le-a făcut... Aş fi putut înarma împotriva ei cea mai mare parte a propriei populaţii, proclamînd libertatea iobagilor, dar n-am vrut să recurg la măsura asta care ar fi pricinuit cele mai îngrozitoare chinuri şi moartea a mii de familii.

Apoi, răspunzînd tot propriilor gînduri care-l aduceau din mlaştinile de la Berezina la Paris într-o goană mai iute decît sania, adăugă :

— Ideologia a pricinuit Franţei toate nenorocirile pe care le-a suferit. Greşelile săvîrşite trebuiau s-o conducă,

și au condus-o efectiv, la regimul unor oameni sîngeroși, care au proclamat principiul insurecției drept o datorie, care au adulat poporul ridicîndu-l la o suveranitate pe care acesta nu era în stare s-o exercite.

Cînd ești chemat să regenerezi un stat, trebuie urmate principii cu totul opuse ; în istorie trebuie căutate avantajele și neajunsurile diferitelor legislații. Iată ceea ce magistrații unui mare imperiu nu trebuie niciodată să piardă din vedere. Ei trebuie să fie întotdeauna gata, după exemplul președinților Harlay și Molá să-l apere pe suveran, tronul și legile.

Și întorcîndu-se deodată spre Cambacérès :

— Spune-mi, dumneata care ești prietenul meu, cum s-au petrecut lucrurile ?

Cambacérès simțise valul crescînd, văzuse încotro se îndreaptă mareea de cuvinte și înțelese că e vorba de complotul lui Malet. La Koritnia, aflînd vestea, împăratul fusese foarte îngrijorat.

— Maiestatea Voastră vrea amănunte ? întrebă el.

— Da, spune-mi totul, răspunse împăratul așezîndu-se.

— Maiestatea Voastră îl cunoaște pe Malet ?

— Nu, doar din vedere ; l-am zărit o dată și mi s-a spus : Iată-l pe generalul Malet. Știam că face parte din societatea filadelfilor, că-i prieten bun cu Oudet care a fost ucis la Wagram și a cărui moarte mi-a fost pusă în cîrcă. Încă din 1808, pe cînd eram în Spania, acest Malet a complotat împotriva mea. Puteam atunci să-l împușc, aveam slavă Domnului destule dovezi pentru asta, dar ce vrei ? Mi-e silă de sînge... Băiatul ăsta, Staps, a vrut el să moară, eu îl iertasem. Își închipuie că o să pot fi ucis astfel, smintiții !

Dar să ne întoarcem la omul acesta. Era într-un ospiciu unde îngăduisem să fie transferat. Vezi, Cambacérès, iată

ce înseamnă să mi se vorbească întruna de milă. Şi de faptul că sînt un tiran foarte rău ! Unde se află ospiciul ăsta ?

— La bariera Trône, Sire.

— Cum îl cheamă pe proprietarul lui ?

— Doctorul Dubuisson, Sire.

— E prieten sau duşman ?

— Doctorul ?

— Da, te întreb dacă făcea parte din complot.

— Ah, Doamne, bietul om ! Nu bănuia nimic, Sire.

— Dar a deschis poarta ?

— Vai, nu ! Malet a intrat sărind gardul.

— Singur ?

— Împreună cu un abate Lafon, un bordelez ; aveau un portofel plin de ordine de senatus-consult-uri, de proclamaţii. Doi dintre complici îi aşteptau în stradă : Boutreux, un preceptor şi Rateau, un caporal.

— Şi caraghioşii ăştia şi-au îngăduit să joace, unul rolul de prefect de poliţie, celălalt pe cel de aghiotant ?

— Da, Sire.

— Parcă mai era şi un preot... Oh, preoţii ăştia ! Cu toate astea am făcut destule pentru ei !

— Asta era spaniol, Sire.

— Atunci nu mă mai mir...

— Era o veche cunoştinţă din închisoare a lui Malet ; locuia în Piaţa Regală. La el erau ascunse armele şi uniforma de general, o eşarfă de aghiotant, o centură de comisar de poliţie...

— Prevăzuseră totul ! strigă Napoleon nerăbdător. Şi pe urmă ?

— Malet îmbrăcat, înarmat s-a dus să bată la uşa cazarmei Popincourt, s-a anunţat colonelului sub numele de generalul Lamotte...

— Deci, murmură Napoleon, sub nume necunoscut, de împrumut, se pot face astfel de lucruri ! Şi colonelul ?

— Colonelul, Sire, era în pat, bolnav cu temperatură. Generalul Malet i s-a adresat astfel : „Ei, colonele, avem noutăţi : Bonaparte a murit !“

— Bonaparte ! repetă Napoleon. Da, pentru unii oameni sînt tot Bonaparte ! Oare la ce mi-or sluji paisprezece ani de victorii, 18 Brumar, încoronarea, alianţa cu cea mai veche casă regală a Europei, dacă în ziua în care primul venit spune : „Bonaparte a murit !“, totul se sfîrşeşte ? Bonaparte a murit ! Dar ce te faci cu Napoleon al II-lea ? Napoleon al II-lea trăia dacă nu mă înşel ?

— Sire, răspunse Cambacérès, ştiţi cum e ostaşul. Cînd vede un ordin, nu-l discută, îl execută.

— Da, dar cînd ordinul e fals ?

— Colonelul îl credea adevărat ; îl chemă pe maior. Pretinsul general Lamotte citeşte ordinul din nou. Unitatea e adunată şi pusă la dispoziţia lui Malet. Cu unitatea asta, care nu dispune de nici un cartuş, ci doar de gloanţele de lemn de care se slujesc la instrucţie, Malet se duce la Force, pune să i se deschidă uşile, cheamă un corsican numit Broccheciampi...

— Un corsican ? îl întrerupse Napoleon. Sînt foarte sigur că ăsta n-a fost tras pe sfoară. Şi pe urmă ?

— Pe urmă, pe generalii Lahorie şi Guidal.

— Guidal ! Încă unul pe care aş putea pune să-l judece Curtea Marţială şi să-l trimit la Toulon. Legăturile lui cu englezii erau vădite, cred !

— Da, Sire, dar în loc de condamnare, i se dă un brevet de senator ; apoi vine Lahorie căruia i se înmînează numirea ca ministru al poliţiei şi ordinul de a-l aresta pe predecesorul său Rovigo.

— El se putea înşela, spuse Napoleon cu corectitudinea lui care uneori se putea modifica, dar care făcea parte

din caracterul său. Trezit la ora patru dimineața, eliberat de armată, avea o scuză... Continuă, Cambacérès, să vedem ce se mai întîmplă.

— Acum, Sire, acțiunea continuă pe două planuri : în timp ce noul ministru al Poliției îl arestează pe cel vechi, Malet mai întîi expediază o ordonanță la cazarma Babylone și un pachet pe adresa subofițerilor încartiruiți acolo. Pachetul conținea copii ale ordonanțelor și ordinul de a schimba din post cu o nouă companie santinelele de la Bursă, de la Tezaur, de la Bancă, de la bariere.

— Cine era colonelul regimentului ? întrebă Napoleon.

— Colonelul Rabbe.

—. S-a împotrivit, sper ?

— A fost înșelat, Sire, ca și colonelul Soulié și a executat ordinul.

Napoleon plezni din palme.

— Asta-i culmea, murmură el.

— În acest răstimp, Lahorie mergea spre sediul poliției generale, după ce-l trimisese pe Boutreux împotriva prefecturii. Prefectul a fost arestat și condus la Force...

— În camera lui Guidal... Bine lucrat ! De ce s-a lăsat arestat ?

— Între timp, Sire, în mijlocul tumultului, baronul Pasquier avusese vreme să trimită ducelui de Rovigo un mesager, care însă nu putuse ajunge la acesta. Lahorie mergea repede și peste tot dădea buzna : astfel pătrunsese în cabinetul ministrului, cînd ministrul însuși se ivi pe ușa din față.

— Dar Lahorie și Rovigo nu erau prieteni ? Nu mai știu în ce împrejurare Rovigo mi-l recomandase.

— Se tutuiau, Sire, și tutuindu-l pe ministru i-a strigat Lahorie : „Predă-te, Savary ! Ești prizonierul meu și nu vreau să-ți fac rău !"

— Şi Savary ?

— A vrut să se împotrivească, Sire, ştiţi, Savary nu-i un om pe care-l arestezi cu uşurinţă, dar Lahorie a strigat : „Puneţi mîna pe el !“ şi zece oameni s-au aruncat asupra ministrului, care nu avea armę, şi pe care Guidal l-a dus la Force.

— Continuă. Ascult.

— În vremea asta, Malet care intrase la contele Hullin comandantul Parisului, îl arestase din ordinul ministrului Poliţiei şi, la prima observaţie făcută de contele Hullin, îl doborîse cu un foc de pistol în falcă. De aici s-a dus la aghiotantul general Doucet, l-a anunţat că noul guvern îl menţine în funcţie şi-i trasează drumul pe care trebuie să-l urmeze. Deodată, un bărbat înaintează şi-l întrerupe pe orator în mijlocul discursului : „Dumneavoastră nu sînteţi generalul Lamotte, spuse el, ci generalul Malet. Ieri, dacă nu chiar azi-noapte, eraţi deţinut politic.“

— Minunat, în sfîrşit s-a găsit unul ! strigă Napoleon. Şi cum îl cheamă ?

— Aghiotantul Laborde, şeful poliţiei militare. Atunci Malet scoate al doilea pistol şi dă să tragă în Laborde, dar generalul Doucet îl ţine de braţ şi-l împinge pe Laborde afară. Ieşind, acesta îl întîlneşte pe Pâques, inspector general al ministrului, care vine ca să se pună de acord cu aghiotantul în legătură cu mutarea lui Guidal la Toulon. Spre marea lui mirare, Pâques află de la Laborde că Guidal e senator, Lahorie ministru al poliţiei, Boutreux prefect, şi că generalul Hullin a fost grav rănit cu un foc de pistol tras de generalul Malet, şeful guvernului provizoriu...

Cinci minute mai tîrziu, mulţumită lui Laborde şi Pâques, Malet era închis la rîndul lui, şi arestat Lahorie

care, de bună credință pînă la capăt, nu pricepea de ce e arestat. Guidal n-a fost prins decît seara, iar Boutreux peste opt zile.

— Și azi, întrebă Napoleon, ce mai rămîne din toate astea ?

— Rămîne colonelul Rabbe, care a obținut o suspendare a pedepsei și caporalul Rateau al cărui unchi e procuror general la Bordeaux.

— Iar ceilalți ?

— Ceilalți ?

— Da, complotiștii.

— Cei trei generali, colonelul Soulié, maiorul Piquerel, patru ofițeri din unitatea lor și doi din regimentul de la Paris au fost împușcați pe 20 octombrie.

Napoleon rămase o clipă gînditor, apoi rosti cu oarecare șovăire :

— Cum au murit ? Și-l privi pe Cambacérès cu o expresie care însemna : „Vreau să știu adevărul."

— Bine, Sire, și așa cum se cuvine unor militari, fie ei și vinovați : Malet plin de ironie, dar și de convingere, iar ceilalți calmi, fermi, dar mirîndu-se că sînt duși la execuție cu un om și pentru un complot de care nu aveau cunoștință.

— Deci, domnule arhicancelar, ai crezut că trebuie să îngădui execuția asta ?

— Am crezut, Sire, că trebuie să cer să se facă dreptate numaidecît, vina fiind mare.

— Poate ai avut dreptate, din punctul dumitale de vedere.

— Din punctul meu de vedere, Sire ?

— Da, de arhicancelar, adică de înalt judecător, dar din punctul meu de vedere...

Napoleon se opri.

— Da, Sire, spuse Cambacérès, insistînd să afle în întregime gîndul lui Napoleon.

— Ei bine, din punctul meu de vedere, continuă împăratul, deci din punct de vedere politic, aş fi procedat altfel.

— Sire...

— E vorba de mine şi nu de dumneata, dragul meu Cambacérès.

— Deci, Maiestatea Voastră i-ar fi iertat ?

— Pe toţi complicii, fiindcă au crezut că ascultă de ordine superioare.

— Şi pe Malet ?

— Cu el e altceva ; aş fi pus să-l închidă la Charenton ca nebun !

— Deci colonelul Rabbe şi caporalul Rateau...

— Să fie puşi în libertate mîine dimineaţă, dragă Cambacérès ! Şi să se ştie că m-am întors la Paris. Apoi Napoleon adăugă cu semnele de familiaritate cu care-i cinstea doar pe intimi : Bună-seara, dragă arhicancelare ! Pe mîine, la consiliul de stat.

Şi întorcîndu-se în apartamentul lui, murmură :

„Lahorie, Lahorie... un fost aghiotant al lui Moreau ! Nu m-ar mira ca Moreau să se ivească în faţa portului Havre cu flota engleză."

Nu se înşelă decît cu un an : în anul următor, Moreau părăsea America pentru a veni în faţa Dresdei, unde un obuz francez avea să-i taie picioarele !

La 1 mai 1813, aşa cum îi anunţase pe mareşali părăsind Smorgony, împăratul e pe cîmpia Lutzen în fruntea unei armate de trei sute de mii de oameni. Ar fi avut

cinci sute de mii dacă Prusia nu l-ar fi părăsit și dacă Austria n-ar fi fost gata să-l trădeze.

Deci nu-i din vina lui, nici din a Franței dacă are cu două sute de mii de oameni mai puțin decît spusese.

Începînd din 29 aprilie s-au tras primele salve de artilerie.

Pe 2 mai, victoria de la Lutzen l-a făcut stăpîn al întregului mal stîng al Elbei, din Boemia pînă la Hamburg !

18

Drumul exilului

Sîmbătă 23 septembrie 1815, un vas arborînd la prova pavilionul englez, iar pe marele catarg pavilionul amiral traversă latitudinea 0, longitudinea 0 şi declinaţia 0 ; venea din Europa şi, după direcţia în care mergea, părea să se îndrepte spre America de Sud sau India.

La bord, era sărbătoare.

Sărbătoarea aceasta, care în împrejurări asemănătoare e la fel pe toate corăbiile naţiunilor civilizate, era consacrată trecerii Tropicului ; doar că, deşi e aceeaşi în ce priveşte fondul, forma ei diferă uneori de la o ţară la alta.

La bordul vasului englez, ca întotdeauna, comanda părea suspendată şi lăsată în grija echipajului care, în unanimitate, o încredinţase celui mai vîrstnic marinar : acesta împodobit cu o barbă lungă, înarmat cu un trident, şi cu o coroană de hîrtie aurită pe frunte, stătea pe un tron instalat jos lîngă marele catarg.

Acolo Zeul Mării cerea să-i fie aduşi toţi cei care treceau pentru prima oară Tropicul, punea să fie mînjiţi pe faţă cu catran, apoi să li se treacă pe obraji şi pe bărbie un brici uriaş din metal alb. După ce erau bărbieriţi ast-

fel, la un semn al său, dintr-un butoi uriaș pe care-l întrecea în mărime doar renumitul butoi din Heidelberg, se vărsa, printr-o mișcare de basculă pe capul respectivului un duș de apă sărată.

Cu asta bărbieritul se termina, iar pasagerul, ofițerul sau marinarul stropit se putea duce să se usuce la soarele ecuatorului, în timp ce secretarul zeului Neptun îi elibera un certificat prin care se constata că plătise trecerea Tropicului.

În mijlocul ceremoniei, un ofițer francez se ivi deodată pe punte și se apropie de zeul Neptun :

— Maiestate, îi spuse într-o engleză destul de bună, iată o sută de monede de aur trimise din partea împăratului Napoleon.

— Împăratul Napoleon ? spuse zeul. Nu cunosc așa ceva, nu-l cunosc decît pe generalul Bonaparte.

— Bine, fie ! răspunse ofițerul zîmbind. Uit întruna că generalul Bonaparte a fost zece ani împărat... Deci, mă corectez și spun : Maiestate, iată o sută de napoleoni trimiși din partea generalului Bonaparte.

— Asta-i altceva ! spuse zeul întinzînd o mînă lată.

Dar o mînă albă, fină, aristocratică se ivi între mîna ofițerului francez și cea a marinarului englez, și primi cei o sută de napoleoni spunînd :

— Dă-mi mie punga asta, generale ; cred că-i mai prudent să nu împart banii decît deseară.

Zeul Neptun bombăni ceva în barba-i de trestie, dar se supuse și ceremonia urma să continue, cînd un marinar strigă :

— Hei ! Un rechin la urmă !

— Un rechin ! Un rechin ! strigară cu toții.

Iar zeul Neptun, părăsit, se ridică de pe tron și porni, asemeni celorlalți, să vadă ce se petrece la urmă.

Cu îngăduința amiralului — deoarece, așa cum arăta pavilionul ce flutura pe marele catarg, vasul era montat de un amiral — marinarii se instalară în partea dinapoi, rezervată, se știe, doar ofițerilor superiori.

Unul dintre ei agăța o bucată de slănină într-un cîrlig de undiță uriaș, atîrnat de un lanț de fier, apoi aruncă lanțul în apă.

Cumplitul rechin, a cărui aripioară dorsală se vedea la suprafața apei se cufundă iute, și după cîteva clipe, marinarii care tocmai legaseră lanțul de timonă simțiră o zguduitură puternică, apoi văzură lanțul cum se întinde iute în trei sau patru direcții diferite. Verigile trozneau rostogolindu-se pe coca vasului, încît credeai că lanțul o să se sfărîme.

În sfîrșit, șocurile slăbiră puțin cîte puțin, și se zări ceva alb care se zbătea la capătul lanțului întins cu putere : era pîntecul rechinului în agonie.

Atunci răsunară strigătele întregului echipaj, strigăte de izbîndă mai puternice decît cele de bucurie dinainte, din clipele entuziaste ale sărbătorii trecerii Tropicului.

La aceste strigăte fu văzut ieșind pe scara din spate un bărbat care încă nu se ivise pe punte. Purta mica pălărie tradițională și costumul verde al vînătorilor de gardă pe care strălucea placa Legiunii de Onoare și simpla cruce de cavaler, însoțite de Coroana de Fier. Era urmat de generalul care înmînase cei o sută de napoleoni și de încă un ofițer de patruzeci și cinci-cincizeci de ani, purtînd uniforma marinei franceze.

Acest bărbat era Napoleon, generalul care-l urma era Montholon, iar ofițerul îmbrăcat în uniforma marinei franceze era Las Cases.

Ne aflam la bordul navei Northumberland comandată de amiralul Cockburn, ce se îndrepta spre Sfînta Elena,

cu ordin dat marinarilor, ofițerilor și chiar amiralului de a nu i se adresa lui Napoleon decît cu titlul de *generalul Bonaparte*. Vasul ridicase pînzele pe 7 august, erau deci patruzeci și șapte de zile de cînd părăsise rada portului Plymouth.

Se traversase Tropicul, dar, printr-o atenție a amiralului, nici împăratul — deși era redus la rangul de general Bonaparte — nici alta dintre persoanele care-l însoțeau, nu fusese supus caraghioasei ceremonii a botezului. Numai că, auzind altfel de strigăte, ilustrul prizonier urcase pe punte să vadă despre ce e vorba.

La bord, totul e distracție ; cînd Napoleon află că fusese prins un rechin ce era tîrît în urma corăbiei, se duse să se așeze pe tunul pe care stătea de obicei și așteptă.

În scurtă vreme, strigătele marinarilor îl vestiră că sînt pe cale de a urca animalul la bord ; apoi se văzu ivindu-se la coică apărînd deasupra tăbliei navei capul lui ascuțit cu botul înarmat cu trei șiruri de dinți ; o ultimă sforțare îl aduse pe punte, dar în clipa cînd căzu, marinarii se dădură în lături cu grabă, nici unul nevrînd să asiste prea de aproape la agonia lui.

Într-adevăr, de îndată ce-l traseră pe punte, găsind un punct de sprijin, rechinul sări pînă la înălțimea mizenei ; apoi, întîlnind afetul unui tun, îl mușcă astfel încît, intrîndu-i dinții în lemn, rămase o clipă nemișcat din pricina propriei sale mușcături.

Dulgherul șef profită de asta : se apropie de rechin și-i dădu o cumplită lovitură de topor în cap.

Animalul își smulse dinții din lemnul afetului unde lăsară o urmă adîncă și dintr-un singur salt, trecu de la tribord la babord. Dădu peste cap trei, patru oameni pe care-i întîlni în drum ; unul rămase fără cunoștință, alții săriră pe bastingaj și de acolo se cățărară pe hobane, sprinteni ca niște maimuțe.

Toate astea se petreceau în mijlocul țipetelor și rîsetelor echipajului, mascarada marinarilor făcînd ca lupta și zbenguielile lor să pară cît se poate de hazlii.

La început, Napoleon se înveseli oarecum văzînd genul ăsta de luptă ; dar în cele din urmă, în mijlocul agitației și al țipetelor, rămase visător.

Cînd se întoarse la realitate, rechinul avea capul tăiat și burta spintecată, un marinar îi ținea inima în mînă, iar chirurgul corăbiei, în timp ce corpul decapitat al animalului zăcea spintecat de la un capăt la altul, constata că deși despărțită de trup, ea continua să se contracte, atît de multă forță vitală are această fiară.

Napoleon schiță o mișcare de milă față de suferința asta uriașă ; întoarse privirea care o întîlni pe aceea a contelui de Las Cases.

— Hai cu mine să-ți dictez un capitol din *Memorii*.

Las Cases îl urmă pe împărat, dar cînd să coboare de pe punte, comandantul Ress se aplecă spre conte și-l întrebă :

— De ce pleacă generalul Bonaparte ?

— Împăratul pleacă, răspunse Las Cases, fiindcă nu poate îndura să vadă suferințele acestui animal.

Englezii se priviră uimiți : li se spusese că după fiecare bătălie Napoleon se plimba pe cîmpul de luptă ca să-și desfete ochii cu priveliștea morților, și urechile cu gemetele răniților.

Cînd mirarea le trecu, puntea fu spălată de sînge și se continuă petrecerea întreruptă de apariția rechinului.

În acest timp, Napoleon dicta paginile în care respinge otrăvirea ciumaților de la Iaffa.

De plictiseală, împăratului îi venise ideea de a scrie istoria propriilor sale campanii.

Anotimpul era cald, ziua monotonă ; la începutul traversării, împăratul urca rareori pe punte — şi niciodată înainte de prînz — şi, ca în campanie, lua masa la ore neregulate.

Cit despre englezi, ei dejunau la ora opt fix, iar francezii la zece.

De la ora dejunului pînă la ora patru, împăratul citea sau discuta cu Montholon, Bertrand sau Las Cases. La ora patru se îmbrăca, se ducea în sala comună şi juca o partidă de şah ; la ora cinci, amiralul venea el însuşi să anunţe că se serveşte cina.

Atunci se aşezau la masă.

Cina amiralului dura, de obicei, aproape două ore, cu o oră cincizeci de minute mai mult decît cina lui Napoleon. Astfel, din prima zi, în clipa cînd se aduse cafeaua, împăratul se ridică, iar marele mareşal şi Las Cases, invitaţi la masa amiralului, se ridicară şi ei şi ieşiră.

Mirarea fu mare, iar amiralul cît pe-aci să se supere. El se plinse, în engleză, în legătură cu lipsa de bună-creştere a împăratului, dar doamna Bertrand, rămasă în urmă, îi răspunse în aceeaşi limbă :

— Domnule amiral, uitaţi pe cît se pare, că aveţi de-a face cu cel ce a fost stăpînul lumii, şi că atunci cînd se ridica el de la masă, fie la Paris, fie la Berlin, fie la Viena, regii cărora le făcea cinstea de a-i pofti se ridicau în urma lui şi-l urmau.

— E adevărat, doamnă, răspunse amiralul, dar întrucît noi nu sîntem regi şi nu ne aflăm nici la Paris, nici la Berlin, nici la Viena, nu vom socoti deplasat ca generalul Bonaparte să se ridice de la masă înainte de sfîrşitul cinei, doar că domnia sa va socoti firesc ca noi să rămînem.

Din acea zi, se hotărî să se acorde tuturor o libertate deplină.

În timpul lungilor conversaţii la bordul corăbiei, Las Cases culese chiar din gura împăratului toate anecdotele pe care le citează în *Memorialul* său cu privire la copilăria şi tinereţea prizonierului de la Sfînta Elena ; apoi veni clipa cînd acest gen de conversaţie se epuiză, sau Napoleon se plictisi să povestească, deşi auditoriul lui nu se sătura să-l asculte ; iar sîmbătă 9 septembrie începu să dicteze pagini despre campaniile sale din Italia. În afara acestui divertisment, care la început îi luă o jumătate de oră, apoi o oră, apoi două, apoi pînă la trei, zilele se scurgeau monotone şi trecură astfel de luni 7 august pînă sîmbătă 13 octombrie.

În ziua aceea, la cină, amiralul anunţă că a doua zi, pe la ora şase seara, nădăjduia să zărească insula Sfînta Elena. Pentru marinari, se înţelege, că ştirea era importantă : se aflau pe mare de şaizeci şi şapte de zile !

A doua zi, într-adevăr, în timp ce stăteau la masă, marinarul care fusese pus observator pe catarg strigă :

— Pămînt !

Oamenii erau la desert ; se ridicară şi urcară pe punte.

Împăratul se duse în partea dinainte a vasului şi căută pămîntul cu privirea.

Un fel de ceaţă care părea să plutească la orizont a fost tot ce a putut zări ; trebuia să ai ochi de marinar ca să poţi spune că ceaţa e un corp solid.

A doua zi dis-de-dimineaţă, toată lumea era adunată pe punte. Deşi o parte a nopţii vasul fusese oprit, navigaseră destul pentru ca în acel moment, mulţumită limpezimii aerului matinal, insula să devină pe deplin vizibilă.

Pe la prînz aruncară ancora ; nu mai erau decît la trei sferturi de leghe distanţă de pămînt. Trecuseră o

sută zece zile de cînd Napoleon părăsise Parisul : călătoria durase mai mult decît a doua domnie ce avusese loc în răstimpul dintre exilul pe insula Elba şi cel de pe Sfînta Elena.

Împăratul care ieşise din cabina lui mai curînd ca de obicei, înaintă de-a lungul punţii superioare şi privi ţintă insula cu o privire nepăsătoare : nici un muşchi de pe faţă nu i se clinti şi trebuie să spunem că această mască de bronz era atît de supusă voinţei modernului August, încît numai muşchii din apropierea gurii păreau vii.

Cu toate acestea, insula nu oferea defel o privelişte mulţumitoare : se zărea un sat lunguieţ, pierdut printre nişte stînci uriaşe, goale, sterpe, arse de soare.

Ca şi la Gibraltar, ai fi putut făgădui o sută de ludovici unui inginer destul de priceput ca să găsească un loc fără tunuri.

După zece minute de contemplaţie, împăratul se întoarse spre Las Cases.

— Să mergem la lucru ! spuse.

Coborî, îi zise lui Las Cases să se aşeze şi începu să dicteze, fără ca în glas să i se desluşească nici cea mai neînsemnată schimbare.

După ce aruncă ancora, amiralul coborî îndată în barca lui şi se îndreptă spre insulă. La ora şase seara se întoarse foarte obosit : o străbătuse pe toată şi credea că găsise un loc potrivit, dar, din păcate, era nevoie de reparaţii, iar acestea puteau dura şi două luni.

Or, ordinul limpede al miniştrilor englezi era ca Napoleon să nu fie debarcat dacă locuinţa lui nu va fi gata să-l primească.

Dar amiralul se grăbi să spună că generalul Bonaparte trebuia să fie obosit şi sătul de mare, astfel că lua asupră-şi răspunderea debarcării, doar că aceasta nu avea să fie

cu putință în acea seară. El anunță totodată că a doua zi aveau să dejuneze cu o oră mai devreme decît de obicei, pentru ca să poată debarca după masă.

A doua zi, ieșind din sufragerie, împăratul găsi toți ofițerii adunați pe dunetă și trei sferturi din echipaj aliniat pe puntea superioară.

O barcă îl aștepta. Coborî în ea împreună cu amiralul și marele mareșal.

După un sfert de oră, luni 16 octombrie 1815 el atingea pămîntul insulei Sfînta Elena.

Pentru restul, a se vedea *Prometeu* de Eschil.

19

Lieschen Waldeck

Cînd Napoleon atingea pămîntul exilului, în orăşelul Wolfach, ascuns în adîncul uneia dintre cele mai pitoreşti văi ale marelui ducat Baden, o fată de şaisprezece ani ca Margareta lui Goethe lăsa fusul să se oprească şi, cu mîinile în jos, cu capul rezemat de perete şi ochii ridicaţi spre cer murmura acest cîntec atît de cunoscut în Germania :

S-a dus tihna mea,
Mi-e inima scrum ;
Şi nu le mai aflu
Nicăieri şi nicicum.

Cînd cu el nu sînt
Mă simt ca-n mormînt,
În lume mi-e atît
De amar şi urît.

Sărmanul meu cap
S-a zdruncinat,
Sărmanul meu gînd
S-a măcinat.

S-a dus tihna mea,
Mi-e inima scrum ;
Şi nu le mai aflu
Nicăieri şi nicicum.

După el doar privesc
Pe fereastră cu drag,
După el doar pornesc
Mereu peste prag.

Înaltul său mers,
Frumoasa-i statură,
Puterea din ochi,
Surîsul pe gură,

Ajunsă aici cu cîntecul, fata era atît de îngîndurată încî nu auzi deschizîndu-se uşa care dădea spre o curte interioară şi nu văzu intrînd, sau, mai bine zis, oprindu-se în prag, un tînăr de douăzeci şi nouă-treizeci de ani îmbrăcat într-un costum de ţăran din Westfalia.

Spunem *îmbrăcat într-un costum,* fiindcă privindu-l pe tînăr, îndeaproape, descopereai, deşi se străduia s-o ascundă, o înfăţişare hotărîtă şi întrucîtva militară, ce arăta că haina de ofiţer era singura care s-ar fi potrivit bine pe trupul suplu. Cît despre chip, acesta era frumos şi bărbătesc, ochii îi erau albastru închis, vioi, îndrăzneţi ; părul de un blond aproape castaniu, iar dinţii minunaţi.

Fata care nu-şi dăduse seama de sosirea lui continuă :

Şi vorbirea lui
Vrăjit-curgătoarea,
Strîngerea de mînă,
Şi ah ! sărutarea !

S-a dus tihna mea,
Mi-e inima scrum ;
Şi nu le mai aflu
Nicăieri şi nicicum. [1]

Pe măsură ce fata cînta, accentul ei era atît de trist, atît de dureros, încît tînărul nu avu curaj să mai asculte cele trei sau patru strofe care mai rămîneau şi spuse, apropiindu-se în grabă :

— Lieschen !

Fata tresări, se întoarse, îl deslusi pe tînăr în întunericul pe care-l lăsase să cuprindă încăperea, fără să aprindă lampa cu trei braţe de bronz pregătită pe bufetul de stejar şi exclamă cu glas aproape înfricoşat :

— Dumneata eşti !

— Da. Ce cîntec trist şi melancolic cînţi ?

— Nu-l cunoşti ?

— Nu, răspunse tînărul.

— Se vede bine că eşti francez !

— După ce ? După felul în care pronunţ germana ? Mă cam îngrijorezi, Lieschen, spunîndu-mi asta.

— O, nu ! Vorbeşti germana ca un saxon. Dar spun că se vede că eşti francez, fiindcă la noi, germanii, cîntecul ăsta e popular, şi de la Rin la Dunăre, de la Kehl la Viena nu există vreo fată care să nu-l cînte. E *Margareta la vîrtelniţă* de marele nostru poet Goethe.

— Ştiu asta, zise tînărul zîmbind. Iată dovada.

Şi în saxona cea mai curată, după cum spunea fata, repetă primele patru versuri ale cîntecului melancolic.

— Şi ce-mi spuneai ?

— Ei, Doamne, spuneam : „Vorbeşte, Lieschen ! Sunetul glasului tău mă bucură !“ aşa cum aş spune unei păsări : „Cîntă ! Îmi place să te aud cîntînd !“

[1] Traducere de Ştefan Aug. Doinaş (n. trad.).

— Ei bine, acum am vorbit.

— Da, e rîndul meu să vorbesc.

Se apropie de fată şi-i spuse întinzîndu-i mîna :

— Rămîi cu bine !

— Ce spui ? strigă ea.

— Lieschen, trebuie să plec, să părăsesc Wolfach, să mă duc mai departe în Germania.

— Te ameninţă iarăşi vreo primejdie ?

— Primejdia care-l ameninţă pe un proscris : aceea de a fi arestat, şi cea care-l ameninţă pe un condamnat la moarte : aceea de a fi împuşcat.

Apoi, cu o înfăţişare ce-l arăta pe omul familiarizat cu toate primejdiile, chiar şi cu aceasta, adăugă :

— Asta-i tot.

— O, Doamne, spuse fata împreunîndu-şi mîinile, nu-mi pot închipui aşa ceva.

— Cu toate astea, e primul lucru pe care ţi l-am spus acum trei zile, chiar în locul acesta, intrînd pe uşa pe care întîmplarea — nu, mă înşel, Lieschen ! — pe care Providenţa o deschidea în faţa mea : „Mi-e foame, mi-e sete, sînt fugar".

— Dar alaltăieri nu mi-ai spus că ai găsit un adăpost sigur ?

— Lieschen, acum că plec, trebuie să-ţi fac o mărturisire : adăpostul e chiar casa voastră.

Fata îl privi înfricoşată.

— Chiar casa noastră ? strigă ea. Te-ai ascuns în casa tatălui meu fără să-i ceri voie?

— Fii liniştită, Lieschen, spuse tînărul. Casa asta o s-o părăsesc, dar mai înainte lasă-mă să-ţi spun cum am intrat şi pe cine ai primit în ea.

Fata împinse vîrtelniţa cu piciorul, îşi apăsă genunchii cu mîinile şi-l privi pe fugar prietenește şi totodată îngrijorată.

— Eram pe insula Elba cu Napoleon, care m-a trimis în Franța să-i pregătesc întoarcerea. Am luat legătura cu colonelul Labédoyère și cu mareșalul Ney. Amîndoi au fost împușcați. Și eu sînt condamnat dar mai norocos decît ei, prevenit că o să fiu arestat, am fugit la Strasbourg, regiunea mea natală unde, aproape o lună, am stat ascuns la un prieten.

Acum patru zile, avertizat că adăpostul meu a fost descoperit, am sărit în Rin, l-am străbătut înot și am ajuns în marele ducat Baden. Am mers toată ziua pe căi ocolite, știute din copilărie, și am sosit la Wolfach. Voiam să pătrund mai adînc pe teritoriul Germaniei, unde am o misiune sfîntă de îndeplinit, dar te-am întîlnit, Lieschen — ce să-i faci ? Omul nu-i stăpîn pe propria-i soartă, te-am întîlnit și cu riscul de a mi se întîmpla orice, am rămas aici.

— Crezusem că ai plecat. Cînd te-am revăzut a doua zi am fost fericită și nu te-am mai întrebat de ce ai rămas.

— De ce am rămas ? zise tînărul privind-o cu înflăcărare pe copila care-i mărturisea cu atîta nevinovăție plăcerea pe care o simțise văzîndu-l. O să-ți spun. Prin hangarul ăsta întunecos din curte se ajunge, pe o scară, într-un mic pod părăsit. Acolo mă ascunsesem cînd am plecat de aici. Ferestrele podului dau spre ferestrele tale. Așteptasem noaptea, urma să plec și mai priveam o dată spre tine, îți trimiteam doar un rămas-bun, cînd deodată, fereastra s-a deschis și tu te-ai ivit în pervazul ei. N-am nevoie să-ți spun că ești frumoasă, Lieschen, dar așa cum stăteai atunci, în bătaia razelor lunii, erai încîntătoare !

Lieschen murmură cîteva cuvinte de neînțeles, roși, apoi coborî privirea.

Tînărul continuă :

— Țineai în mînă un buchet de trandafiri ; nu știu ce simțeai sau ce rază a sufletului îți lumina chipul, dar privind spre drumul pe care ar fi trebuit să merg, ai smuls

aceste ultime frunze ale toamnei palide ca zilele fără soare în care s-au născut, le-ai smuls, aruncîndu-le în direcţia Pădurii Negre, unde credeai că am ajuns...

— Le smulgeam în vînt, fără să le arunc într-o direcţie anume, răspunse Lieschen. Iar vîntul le-a dus într-acolo unde se îndrepta şi el.

— Bine, fie ! Vîntul venea din Franţa, era deci un vînt prieten ! Ai rămas aşa vreme îndelungată la fereastră, iar eu în tot acest răstimp am stat să te privesc. Apoi cînd fereastra ta s-a închis din nou, am simţit că picioarele îmi sînt legate şi că nu mai am curaj să plec.

— Şi cu toate astea pleci azi ? întrebă Lieschen cu un suspin.

— Ascultă-mă, răspunse proscrisul, astăzi am văzut plimbîndu-se încoace şi încolo prin oraş nişte jandarmi francezi. Au intrat în legătură cu cei ai marelui duce şi nu mă îndoiesc că la ora de faţă şi unii şi alţii sînt în urmărirea mea.

— Doamne, ce-i de făcut ? strigă fata.

— O, pentru mine puţin îmi pasă, dragă Lieschen, spuse tînărul, dar descoperirea unui conspirator francez în casa voastră l-ar compromite pe tatăl tău, şi mai ales pe tine, care la rugămintea mea, ai păstrat taina.

— Rugămintea asta ţi-am adresat-o mai curînd eu ţie decît tu mie. Taina am păstrat-o cu atît mai uşor, cu cît tatăl meu — nu ştiu de ce, fiindcă e bun creştin şi om milos — le poartă o ură neîmpăcată francezilor. De zece ori am observat că era destul să vadă pe unul dintre compatrioţii tăi ca să tresară şi să pălească. Şi cu toate acestea, dacă socoteşti că eşti mai în siguranţă rămînînd aici decît fugind, rămîi.

— Lieschen, draga mea !

— Viaţa unui om e atît de preţioasă, încît nădăjduiesc că Domnul îmi va ierta ceea ce am făcut.

— Eşti un înger, Lieschen, spuse tînărul. Nu numai primejdia ce mă ameninţă mă îndepărtează de tine, ci, după cum ţi-am spus, am o misiune pioasă de îndeplinit. Mă duc în Bavaria.

— În Bavaria ? zise fata ridicînd privirea.

— Da, în căutarea unei fete frumoase ca tine, Lieschen. care însă a fost mai puţin fericită... După ce-mi îndeplinesc misiunea asta sînt liber şi oricare ar fi primejdia ce mă ameninţă rămînînd în graniţele Franţei, îţi jur că o să mă întorc !

— Cînd va fi asta ? întrebă Lieschen.

— Cînd ? Nu ştiu, dar îţi cer un răgaz de trei luni.

— Oh, trei luni ! strigă Lieschen voioasă.

— Cind o să mă vezi iarăşi, peste trei luni, Lieschen, îmi făgăduieşti să mă recunoşti ?

— N-o să-mi pui memoria la grea încercare, domnule, şi obişnuiesc să păstrez mai mult de trei luni amintirea prietenilor mei.

În acea clipă sună ora şapte.

Tînărul numără una cîte una cele şapte bătăi ale clopotului.

— Ora şapte, şopti fata ; tata a plecat azi-dimineaţă la Ettenheim şi trebuie să se întoarcă în curînd.

— Da, spuse proscrisul, şi de altfel, şi eu trebuie să plec.

Şi se duse la fereastra deschisă privind la orizont.

— Ştii pe ce drum trebuie s-o apuci ? întrebă cu timiditate fata.

— Da, răspunse tînărul, dar nu mă uit la drumul pe care trebuie să plec, ci la cel pe care am venit !

— Sărmanul de tine ! Te înţeleg, Wolfach ţine încă de Franţa şi fiecare pas pe care o să-l faci...

— O să mă îndepărteze de ea şi de tine, Liesehen, asta e. Şi continuă cu un sentiment de profundă melancolie :

Ciudat lucru ! Viaţa mea s-a desfăşurat în afara Franţei. N-am venit în ea decît din cînd în cînd, asemeni marinarului care, petrecîndu-şi viaţa între cer şi apă, pune piciorul pe insula prin faţa căreia trece. De la doisprezece la cincisprezece ani am fost în Italia, de la cincisprezece la douăzeci — în Tirol şi în Germania ; de la douăzeci la douăzeci şi cinci — în Iliria, în Austria, în Boemia ; de la douăzeci şi cinci la douăzeci şi şapte în Polonia şi în Rusia ; niciodată, ducîndu-mă în ţările pe care le-am numit nu mi-a părut rău că mă îndepărtez de graniţele Franţei. Îmi urmam drapelul şi, cu privirea îndreptată spre vulturul lui cu aripile desfăcute, mergeam acolo unde mergea şi el ! Ei bine, azi mi se rupe inima la ideea de a părăsi Franţa ! Niciodată nu mi-a fost atît de dragă. Poftim, e o nebunie, Lieschen, şi cu toate astea, crede-mă, iubit de tine aş da un an din viaţă şi zece ani din viaţă dacă tu nu m-ai iubi, ca să mai văd o dată prin ceaţa Rinului, săgeata clopotniţei din Strasbourg !

— Da, asta ar fi patria !

— Nu-ţi închipui ce reprezintă ideea asta, Lieschen ! Sînt singur pe lume, tot ce iubeam, tată, mamă, frate, toţi au murit. Dragostea, veneraţia, devotamentul le îndreptasem asupra unui singur om. Omul însă a căzut de atît de sus, încît, căzînd, nu m-a văzut ! Am vrut să-l urmez pe Sfînta Elena, aşa cum îl urmasem pe insula Elba, dar englezii nu mi-au dat voie. M-am întors în Franţa, însă aici am fost condamnat la moarte. Eram atît de sătul de toate încît, deşi bogat, cel puţin în comparaţie cu alţii, m-aş fi predat poate singur dacă, predîndu-mă, aş fi avut mîngîierea că o inimă m-ar fi regretat.

— Nu un prieten ? întrebă Lieschen.

— Prietenii îmi erau camarazi de arme : i-am văzut căzînd în jurul meu pe toate cîmpurile de luptă din Europa. Şi cu cei care au supravieţuit ce s-a întîmplat ? Sînt pro-

scrişi ca mine ! Împrăştiaţi şi rătăcitori prin lumea asta pe care au cucerit-o !

Şi tînărul ridică trist din umeri.

— Nici o dragoste ? murmură Lieschen.

— O dragoste ! Ştiam noi oare ce înseamnă asta, noi călători înarmaţi care străbăteau lumea în goană, pe care vîntul războiului îi gonea înaintea lui şi cărora un glas întotdeauna ascultat fără replică le repeta fără încetare : „Înainte ! Înainte !“ De necrezut, dar aşa este ; o să împlinesc treizeci de ani, Lieschen, şi inima mea călită la emoţii cumplite, abia acum se naşte pentru sentimente plăcute. După ce am suferit ca un bărbat, mă simt în stare să iubesc ca un copil.

— Doamne, strigă deodată fata, nu auzi zgomotul unei trăsuri pe drum ?

— Ba da, răspunse tînărul.

— E tata care se întoarce de la Ettenheim.

— Asta înseamnă că trebuie să plec ?

Fata îi întinse mîna ofiţerului.

— Prietene, îi spuse ea, crede-mă, în adîncul inimii aş vrea să-ţi pot spune : Rămîi !

Tînărul opri o clipă în palme mîna care-i fusese întinsă.

— Lieschen, spuse el, bine, o să plec, dar, înainte de a pleca, fă-mi o favoare...

— Care ?

— Nu mă lăsa să plec fără o amintire a înţelegerii duioase pe care mi-o arăţi. În seara aceea aş fi dat orice zi a vieţii mele pentru una dintre frunzele de trandafir pe care le aruncai în vînt. Trebuie că ai la tine — parfumul lui ajunge pînă aici — un buchet de violete. Dă-mi-l şi plec !

— Un buchet de violete ? repetă trist Lieschen.

— Da, o să fie un talisman care o să mă păzească în fuga mea.

— Trist talisman, domnule ! spuse Lieschen. Violetele astea, ultime fiice ale toamnei, asemeni trandafirilor de care vorbeai adineauri, știi unde au fost culese ?

— Nu contează, de vreme ce tu le-ai atins.

— Au fost culese în cimitir, continuă fata, pe mormîntul sorei mele, moartă acum... poftim, chiar azi se împlinesc trei ani ! De altfel, atîta vreme cît frigul nu le-a ucis pe sărmanele flori ale morții, culeg în fiecare dimineață de pe mormînt cîte un buchet al cărui parfum mă însoțește toată ziua. Parfumul îl socotesc a fi cel iubit de sărmana mea soră.

— Iartă-mă, îmi retrag rugămintea.

— Nu, iată-l... Acum pleacă !

— Mulțumesc, Lieschen, mulțumesc. Plec... plec exilat de două ori : exilat departe de Franța și departe de tine. Dar o să mă întorc... Nu mă uita în rugăciunile tale, Lieschen !

— Vai, dar pentru cine să mă rog ! Nici măcar nu-ți știu numele.

— Roagă-te pentru căpitanul Richard.

— Vai, uite-l pe tata, acolo pe drum... Pleacă ! Pleacă !

Tînărul apucă mîna fetei, își apăsă buzele pe ea, apoi spuse ieșind în grabă pe o ușă, în timp ce altă ușă se deschidea :

— La revedere, Lieschen. Mi-ar fi prea greu să-ți spun rămas-bun.

Și se făcu nevăzut.

20

Pastorul Waldeck

Fata rămase singură şi, poate pentru prima oară în viaţă, auzind zgomotul paşilor tatălui ei, nu dădu fuga să-l întîmpine.

În clipa cînd tînărul se făcuse nevăzut, ea simţise că o părăsesc puterile şi căzuse pe un scaun ce se afla lîngă uşa pe care ieşise fugarul.

Era tot aici cînd tatăl ei intră în camera întunecată şi tăcută.

Bătrînului i se părea atît de ciudat că n-o văzuse pe fiică-sa ieşindu-i în întîmpinare, sau că n-o găsise nici măcar aşteptîndu-l, încît, după ce făcu cîţiva paşi, se opri şi căută cu privirea în întuneric.

Apoi, după cîteva clipe, nedesluşind şi neauzind nimic rosti „Lieschen !“ cu un glas chemător şi totodată întrebător.

Auzindu-şi numele rostit de glasul tatălui său, fata se trezi parcă dintr-un vis şi se avîntă spre el.

— Aici sînt, tată, spuse ea.

— Vino încoace ! spuse pastorul puţin mirat.

Şi întinse mîna în direcţia din care se auzise glasul, iar mîna o atinse pe fată.

— Vino şi îmbrăţişează-mă, adăugă el, mai întîi o dată pentru tine, apoi o dată pentru cea care nu mai e aici...

Fata îşi încolăci braţele în jurul gîtului bătrînului.

— Da, tată, strigă ea simţindu-şi inima plină de afecţiune, o să te îmbrăţişez de atîtea ori pentru mine şi pentru ea, încît n-o să-ţi mai dai seama că-ţi lipseşte o fată !

Apoi spunînd „Dă-mi-le, mie", îi luă paltonul de pe umeri punîndu-l pe un scaun, iar din mînă bastonul pe care-l rezemă într-un colţ al camerei.

Pastorul o urmărea cu privirea de parcă ar fi putut s-o vadă.

— De ce stai pe întuneric, Lieschen ? întrebă el.

— Am uitat s-o aprind, tată, spuse fata cu un glas ce tremura uşor.

— Şi stăteai aşa, singură, pe întuneric ?

— Visam, îngăimă fata.

Pastorul suspină, părîndu-i-se că desluşeşte o oarecare stinghereală în glasul fiicei sale.

Ea, în acest timp se apropiase de căminul uriaş şi căutînd un tăciune în cenuşă, aprinse unul dintre braţele lămpii de bronz.

Lampa aprinzîndu-se lumină chipul unui bărbat de vreo şaizeci de ani. Era un chip frumos şi grav, se simţea că e al unui om care suferise mult. Cu toate acestea, expresia lui era binevoitoare, iar bunătatea se putea desluşi dincolo de profunda pecete a tristeţii pe care nefericirea o întipărise pe el.

Fata era însă obişnuită cu expresia lui melancolică. Ba chiar desluşi, privindu-l, o nuanţă de veselie blîndă care o miră, şi văzînd că pastorul ţine în mînă un săculeţ, zise :

— Ia te uită, ce aduci acolo, tată ?

Pastorul o privi cu un zîmbet mai hotărît.

— Mă întrebi ce aduc ?

— Da. Ce aduci ?

— Zestrea ta, copila mea, răspunse el ridicînd săculeţul.

— Zestrea mea ? întrebă Lieschen mirată.

Pastorul îi înfăţişă săculeţul.

— Ridică-l, spuse el.

Fata voi să lase să cadă săculeţul pe care tatăl ei i-l lăsă în mîini.

— Ce greu e ! spuse ea.

— Te cred, făcu bătrînul triumfător, conţine două mii de taleri.

— Două mii de taleri ! repetă fata cu o expresie tristă pe cît era de veselă cea a tatălui ei. Două mii de taleri ! Iată deci de ce îţi impui atîtea privaţiuni !

— Ce privaţiuni ? întrebă pastorul.

— Iată deci de ce munceşti peste puterile dumitale !

— Unde vezi tu că muncesc atîta, copila mea ?

— Dumneata tai şi sapi singur-toată via.

— Copila mea, spuse bătrînul zîmbind, via e subiectul uneia dintre parabolele Evangheliei, astfel că n-aş putea-o niciodată îngriji prea mult pe a mea.

— Te sacrifici pentru mine, tată, şi fiica ta îţi reproşează asta, spuse Lieschen aproape cu severitate.

— Mie ?

— Da, o iubeşti prea mult !

— Nu-mi spune asta, copila mea, spuse bătrînul luînd-o pe fată pe genunchi, fiindcă ţi-aş putea dovedi că nu-i aşa.

— O, dragă tată, nu te cred.

— Nu-ţi aduci aminte că acum trei ani îţi mai adunasem o zestre la fel ca asta ?

— Ba da, ei şi ?

— Ca și asta, era de două mii de taleri... Dar a venit cumplita iarnă, din 1812 și 1813, și atunci m-am gîndit dragă Lieschen, că tu n-ai decît paisprezece ani, că și săracii sînt copiii mei, că tu mai poți aștepta, fiindcă bunul Dumnezeu ți-a dat pîinea cea de toate zilele, în timp ce lor le era foame, le era sete, frig !

— O, tată !

— Îți amintești ? continuă bătrînul strîngîndu-și cu dragoste fata la piept, era o seară de noiembrie, una dintre serile acelea cînd e atît de frig între Rin și Pădurea Neagră ; vîntul șuiera, o ploaie înghețată biciuia fereastra, iar noi, îmbrăcați în haine călduroase, stăteam aici, lîngă focul ce pîlpîia, tu acolo, eu aici. Îți aduci aminte, Lieschen ?

— Da, tată.

— Eram gînditor ; tu ai oprit vîrtelnița și mi-ai spus : „La ce te gîndești, tată ?“ Ți-am răspuns : „Mă gîndesc la cei cărora le e frig, foame, la cei care n-au nici pîine, nici foc !“ Atunci tu te-ai ridicat, te-ai dus la dulap, ai luat de acolo săculețul cu cei două mii de taleri și mi l-ai adus. Ne înțelesesem, sărmana și draga mea copilă ! Am luat săculețul și am plecat... A doua zi, nu mai aveai zestre, frumoasa mea Lieschen, dar șaizeci de săraci aveau pîine, lemne și haine pentru toată iarna !

— Da, tată, spuse fata îmbrățișîndu-l pe bătrîn, și am auzit din gurile lor binecuvîntări care trebuiau să-l fi bucurat pe bunul Dumnezeu !

— Și chiar l-au bucurat, copila mea, fiindcă după alți doi ani mi-a îngăduit să fiu în posesia unei asemenea sume. Numai că, de data aceasta copila mea, fiindcă ai șaptesprezece ani și nu paisprezece, îți făgăduiesc că n-o să se abată de la destinație... afară de cazul cînd o să cucerești vreun cavaler bogat sau vreun senior frumos, așa cum se întîmplă uneori în legendele noastre germane.

— Crezi că e cu putinţă aşa ceva, tată ? întrebă repede fata.

— De ce nu ? Nu eşti tu cuminte, bună şi frumoasă ca Griselda, iar Griselda nu-i soţia contelui Parsifal ?

— Şi fără să căutăm atît de departe, tată, fără să ieşim din cadrul familiei, sărmana mea soră Margareta, n-a fost oare iubită pe rînd de Ulrich, studentul din Heidelberg, de Wilhelm, fiul unui bancher din Frankfurt şi, în sfîrşit, de un conte, contele Rudolf de Offenburg ?

— Vai ! murmură pastorul posomorît.

— Îţi făgăduiesc tată, continuă fata fără să observe vălul de tristeţe care acoperise chipul bătrînului, că eu n-o să fiu atît de pretenţioasă !

— Da, da, răspunse pastorul cu un suspin, tu o să te măriţi, copila mea, şi cu ajutorul lui Dumnezeu, o să-ţi găsim un soţ demn de tine. Pînă atunci, ia săculeţul acesta, oricît de greu ar fi, şi închide-l în dulapul de la căpătîiul patului meu. Iată cheia.

— Asta o să fie zestrea mea, spuse fata rîzînd, afară de cazul cînd, aşa cum spuneai mai înainte...

— Afară de cazul cînd, ca să te rostuieşti bine, o să fie de-ajuns ochii tăi limpezi şi prospeţimea ta de trandafir de mai. În cazul acesta, nu eu, ci bunul Dumnezeu se va îngriji de zestrea ta.

Fata aprinse o lumînare la lampă şi ieşi ducînd săculeţul sub povara căruia braţul i se lăsa în jos.

Pastorul o privi ieşind, şi o urmări cu privirea înduioşată cu care părintele îşi priveşte copilul.

Apoi, rosti către sine însuşi :

„Nu i-am spus că lipsesc trei taleri din cei două mii ai ei : unul pe care i l-am dat unei femei bătrîne, şi doi, unui biet paralitic care nu-l mai avea lîngă el pe Domnul ca să-i spună : „Ridică-te ! Aruncă-ţi cîrjele şi umblă !"

Dar pînă la sfîrşitul săptămînii o să-i pun la loc, nădăjduiesc, iar zestrea va fi neatinsă. Să se ivească atunci bărbatul care să merite comoara asta de cuminţenie şi bunătate, şi biata mea Lieschen o să fie fericită."

Apoi ridicînd ochii spre cer, ca şi cum ar fi căutat-o pe cea pe care o pierduse, adăugă : „Soarta îmi datorează despăgubirea asta !" şi zîmbi rugător şi totodată cu îndoială.

În acea clipă fata se întoarse.

— Tată, spuse ea, banii sînt în dulap, iată cheia.

— Bine, copila mea. Acum, nu ştiu dacă eşti de părerea mea, dar cred că e vremea să ne gîndim să cinăm, ce părere ai ?

— Da, tată, răspunse fata distrată.

Făcu trei paşi, şi se opri gînditoare.

Tatăl ei o urmărea cu privirea.

— Ce-i cu tine ? întrebă el.

— Cu mine ? Nimic ! răspunse fata.

Şi mai făcu vreo cîţiva paşi.

Apoi începu să pună masa, dar deodată, rezemîndu-se cu amîndouă mîinile pe masă, îl privi la rîndu-i pe bătrîn cu oarecare nelinişte.

— Lieschen ! rosti el.

— Da, tată, răspunse fata.

Bătrînul o chemă făcîndu-i semn cu mîna.

— Vino încoace, spuse el.

Lieschen se apropie iute, ca şi cum porunca asta răspundea unei dorinţe a gîndului ei.

— Am venit, tată.

— Eşti bolnavă ? întrebă pastorul.

— Nu, răspunse fata clătinînd din cap.

— Atunci te preocupă ceva ?

— Da, am ceva să-ţi spun, dar pentru prima oară şovăi, sînt stînjenită...

— Hai, vorbeşte ! spuse pastorul neliniştit. Oare nu mai sînt pentru tine un părinte îngăduitor ? Nu poţi avea nimic grav să-ţi reproşezi, copila mea.

— Cine ştie ? răspunse Lieschen. Poate o faptă bună.

— O faptă bună ! Şi cum îţi poţi reproşa o faptă bună ?

— N-ar fi din pricina faptei bune în sine, ci din a tainei care o învăluie şi a celui în cauză.

— Ascult.

— Mi-ai spus adesea, continuă Lieschen, că părinţii părinţilor noştri au suferit îndelungi şi haine persecuţii pentru credinţă...

— Da, odinioară, pe vremea lui Luther şi a războiului de treizeci de ani.

— Şi adesea, cu lacrimi în ochi, mi-ai povestit devotamentul acelora care cu preţul libertăţii lor, al averii şi chiar al vieţii dăduseră adăpost proscrişilor. Deci n-o să te superi pe mine tată, dacă am simţit că inima îmi e cuprinsă de milă pentru un om pe care o asuprire asemănătoare celei despre care vorbim l-a izgonit din ţara lui ?

— Pentru un proscris ?

— Da, tată.

— Unde e ?

— Mai înainte era aici, acum nădăjduiesc să fie departe.

— Şi ca să-mi vorbeşti de nefericitul ăsta ai aşteptat să plece ?

— Iartă-mă, tată, spuse Lieschen, şovăind, dar nefericitul ăsta...

— Ce-i cu el ?

— Era...

— Am ghicit, spuse pastorul, era un francez, nu-i aşa ?

— Da, tată, un francez ce a fost militar sub împăratul Napoleon şi care, luînd parte la întoarcerea de pe insula Elba, a fost silit să fugă din Franţa.

— Ai făcut bine urmînd glasul inimii, dar ai făcut rău îndoindu-te de mine.

— L-ai fi primit la fel ca şi mine, nu-i aşa ?

— Fără îndoială. Acoperişul unui pastor nu-i oare refugiul firesc al celui fugar şi părăsit ? Şi cîţi ani avea francezul ?

— Cîţi ani ?

— Da.

— Douăzeci şi opt, treizeci de ani, tată.

— Ah, deci era tînăr.

— Trebuia să-l refuz fiindcă era tînăr ? întrebă Lieschen.

— Nu, firește, răspunse pastorul privindu-şi îngrijorat fiica.

— Cum mă priveşti, tată ! zise fata.

— Caut ceva, răspunse pastorul.

— Ce, tată ?

— Ce ai făcut cu buchetul de violete pe care le-ai culeş azi-dimineaţă de pe mormîntul sorei tale ?

— Ţi-aş putea spune că l-am pierdut, tată, răspunse liniştit fata, dar să mă ferească Dumnezeu să-l mint pe tatăl meu ! Florile astea francezul mi le-a cerut, iar eu i le-am dat.

— Lieschen ! Lieschen ! strigă bătrînul clătinînd din cap, pînă azi am socotit-o pe fiica mea drept exemplu pentru toate fetele din oraş...

— Te înțeleg, tată, și îți răspund fără să roșesc și fără să-mi fie rușine. Străinul mi-a cerut buchetul în numele recunoștinței, iar eu i l-am dat în numele prieteniei.

— N-o să-l mai vezi niciodată pe tînărul ăsta ? întrebă pastorul.

— Probabil, tată... cu toate acestea...

— Cu toate astea ?

— A spus că trage nădejde să se întoarcă și a dat ca termen de întoarcere, trei luni.

— Lieschen, ferește-te !

— De el, tată ? O, nu !

— Cei din țara lui ne aduc nenorociri, fiica mea !

— Ce vrei să spui ?

— Vreau să spun că ziua de azi nu-i o zi obișnuită, copila mea, continuă pastorul. Este 16 octombrie, tristă aniversare a unei morți tainice și timpurii.

— Da, moartea sărmanei noastre Margareta !

— Nu mai purtăm doliu la veșminte, dar mîna timpului, oricît de aspră și de rece ar fi, n-a șters-o încă din inimile noastre !

— Nu, tată, iar camera ei, rămasă așa cum era la moartea ei, e un templu unde-i cinstim memoria !

— Memoria unei sfinte și a unei martire, copila mea. Îmi vorbeai mai înainte de francez și mă întrebai de unde vine ura pe care le-o port. Ei bine, astăzi în ziua asta de tristețe și de lacrimi o să-ți spun cum ne-a fost răpită Margareta și pe ce drum de calvar a urcat la cer.

— Vai, tată, întrebă Lieschen, ce lucru îngrozitor s-a petrecut cu sora mea, pentru ca la trei ani după moartea ei să-mi vorbești de ea atît de palid și de emoționat ?

— Voiam să ascund pentru totdeauna nevinovăției tale ceea ce i s-a întîmplat. Dar francezul pe care l-ai

ajutat, întoarcerea făgăduită şi poate aşteptată mă silesc să nu-ţi ascund nimic. Dacă francezul se întoarce o să-ţi spun : „Adu-ţi aminte !“ Dacă nu se întoarce o să-ţi spun : „Uită-l !“

— Vorbeşte odată, tată ! —

Pastorul îşi sprijini pentru o clipă capul între palme, ca şi cum ar fi privit în trecut şi începu, înăbusindu-şi un suspin.

21

Privire în trecut

— Trebuie să ne întoarcem cu şapte ani în urmă, dragă Lieschen, spuse bătrînul. Erai pe atunci un copil drăgălaş şi te jucai cu păpuşa, cînd s-a anunţat că francezii se apropie dinspre Regensburg, iar austriecii dinspre München.

— Îmi amintesc de minune toate astea, tată ! Mai văd şi acum pe podişul Abensberg, spre ruinele vechiului castel, căsuţa albă cu viţă de vie deasupra uşii şi cu meri în fundul grădinii.

— Deci, îţi aduci aminte de ziua cînd au intrat austriecii ?

— De minune ! Eram în salon lîngă soră-mea Margareta şi prietenul nostru Staps, cînd s-a auzit sunetul îndepărtat al tobelor. În acelaşi timp, au trecut nişte studenţi cîntînd în cor un marş militar. Staps care stătea lîngă soră-mea s-a ridicat, şi apropiindu-se de fereastră le-a făcut un semn celor ce cîntau... Tată, dar ce s-a mai întîmplat cu prietenul nostru Staps ?

— A fost împuşcat, copila mea.

— Împuşcat ? strigă fata pălind.

— Da, împuşcat.

— Unde s-a întîmplat asta ?

— La Viena.

— Şi de ce a fost împuşcat ?

— Fiindcă a încercat să-l asasineze pe împăratul Napoleon.

— Vai, zise fata, plecîndu-şi capul în palmă, sărmanul Staps ! Dar, tată, şi fapta lui e o crimă ! De ce a vrut să-l asasineze pe împărat ?

— Fiindcă, după părerea lui, era asupritorul Germaniei, copila mea. În afară de asta, Staps făcea parte dintr-o societate secretă, în care, cînd intrai, te lepădai de propria-ţi voinţă.

— Atunci, fără îndoială că el e cel care a tras asupra împăratului focul acela care a fost pricina jefuirii şi incendierii Abensbergului.

— Nu-l acuz defel, copila mea, deşi toate nenorocirile de acolo ni se trag.

— Da, ai fost rănit, te-au găsit printre cadavre şi din ziua aceea pînă cînd ea însăşi a murit, Margareta nu s-a oprit din plîns... Ce s-a petrecut atunci ? De fiecare dată cînd am vrut să-ţi vorbesc de întîmplarea asta mi-ai spus : „Mai tîrziu, copila mea, mai tîrziu".

— Iată ce s-a întîmplat. Poate că Napoleon n-a dat mare atenţie glonţului care i-a străbătut pălăria, dar generalul Berthier a socotit că asta-i o crimă care trebuia răzbunată şi a poruncit unui regiment să se întoarcă la Abensberg şi să-l pedepsească pe vinovat, făcînd răspunzător, la nevoie, întregul orăşel pentru crima unui singur om. Regimentul s-a întors într-adevăr ca să execute ordinul generalului, dar austriecii tocmai ocupaseră localitatea pe care francezii o părăsiseră.

Era, se pare, un lucru foarte important pentru izbinda zilei. Francezii s-au înverşunat s-o recucerească, iar aus-

triecii s-o păstreze. A fost o zi îngrozitoare ! Casa noastră fusese baricadată ca o fortăreaţă, iar eu eram acolo în mijlocul soldaţilor setoşi de măcel, ce-şi făceau datoria apărîndu-şi ţara. Numai că eu, om al păcii, care cred că oamenii sînt fraţi şi că n-au decît una şi aceeaşi patrie, clătinam din cap şi mă rugam la fel pentru prieteni ca şi pentru vrăjmaşi, pentru austrieci şi pentru francezi. Sărmanii orbi însă n-au priceput ! Au crezut că nefiind cu ei, sînt împotriva lor, şi atunci mi-au pus o puşcă în mînă şi m-au împins în foc.

— O, Doamne ! murmură Lieschen, şi toate astea se petreceau peste capetele noastre ?

— Da, copila mea, dar la zgomotul împuşcăturilor, în timp ce gloanţele îmi şuierau pe la urechi, mă rugam ca într-o zi oamenii aceştia care se ucideau între ei să se iubească unii pe alţii, ca fraţii.

Deodată, în mijlocul rugăciunii m-am clătinat, mi-a pierit glasul, iar ochii mi s-au închis şi am căzut scăldat în propriu-mi sînge : un glonte îmi străbătuse pieptul.

— Tată ! strigă Lieschen, cuprinzîndu-l cu amîndouă braţele pe după gît pe bătrîn, şi cu un accent atît de sfîşietor de parcă acesta ar fi fost rănit chiar în clipa aceea.

— Căzînd, am mai putut s-o văd doar pe soră-ta care-şi părăsise adăpostul şi se repezise disperată spre mine... Vai, cît am suferit în minutul acela, care desparte viaţa conştientă de cea inconştientă, ziua de noapte, nu se poate spune. Mi se părea că moartea însăşi mă atinsese. Am întins mîna spre fiică-mea pe care o zăream printr-un văl de sînge, am încercat să-i îngaim numele, s-o ating, s-o binecuvîntez, dar n-am mai avut putere şi am leşinat.

— Vai, sărmane tată ! murmură Lieschen.

— Nu ştiu cît timp am fost leşinat, dar ceea ce ştiu, sărmana mea copilă, este că deschizînd din nou ochii în

lumina curată a cerului eram mai de plîns decît atunci cînd crezusem că-i închid pentru totdeauna. Mi-a fost mai greu să mă resemnez, să trăiesc, decît îmi fusese să mă hotărăsc să mor !

Desigur, ăsta era războiul cu toate grozăviile lui, războiul cu noianul lui de fărădelegi ! Fusesem găsit zăcînd printre morţi, cu o puşcă în mînă, şi nu mă cruţaseră decît pentru că mă socotiseră mort. Căsuţa albă nu mai era decît o grămadă de cenuşă şi de dărîmături fumegînde, iar satul era o ruină. Sînge era peste tot, pe ogoare, în pîrîiaşele de pe stradă, pînă şi în altarul bisericii. Acolo am găsit-o pe soră-ta palidă, înspăimîntată, istovită şi mai nefericită decît dacă ar fi fost moartă.

— Oh, tată ! strigă Lieschen izbucnind în hohote.

— După asemenea evenimente, continuă pastorul cu un accent de amară tristeţe, se spune că a fost o bătălie frumoasă care a făcut cinste atît atacatorilor cît şi apărătorilor... Rana am lăsat-o să se vindece de la sine. Cu soră-ta însă nu s-a întîmplat la fel : îngrijirile, afecţiunea, devotamentul n-au avut nici un efect asupra ei. Zadarnic am plecat din Bavaria în Westfalia, apoi din Westfalia în marele ducat de Baden, numindu-mă Waldeck în loc de Stiller, nimic n-a mai putut s-o lege de viaţă şi, întocmai ca şi mine, ai văzut-o ofilindu-se, gîrbovindu-se, pierzînd zi cu zi răsuflarea, zîmbetul, pînă cînd, în sfîrşit, la 16 octombrie 1812 şi-a dat sufletul iertînd.

— Sărmana mea soră ! murmură Lieschen.

— Înţelegi acum, nu-i aşa ? Înţelegi de ce Gretchen, logodnica lui Staps, n-a vrut să se mărite nici cu studentul din Heidelberg, nici cu fiul bancherului din Frankfurt, nici cu contele Rudolf de Offenburg ? Fiindcă a fost necinstită de căpitanul Richard !

— Ah ! scoase un ţipăt de durere Lieschen.

— Ce e ? întrebă pastorul.

— De căpitanul Richard ? repetă fata.

— Da, de căpitanul Richard ! Aşa îl cheamă pe ticălosul care ne-a îndoliat, pe tine pentru un an, fata mea, fiindcă la vîrsta ta doliul e trecător, iar pe mine pe toată viaţa !

— Ah, Doamne ! murmură Lieschen strivită sub povara numelui pe care-l auzise.

— Astfel că eu, om al păcii, eu, cel uns ca să iert şi să binecuvîntez, nu-i mai cer Domnului decît un singur lucru : să nu mi-l aducă vreodată în cale pe omul acesta, fiindcă m-aş putea înşela şi aş crede că e dreptatea lui !

— Tată, fie-ţi milă !

Şi fata coborî braţele bătrînului, ridicate spre cer pentru a cere răzbunare.

— Da, ai dreptate, copila mea, zise pastorul ; să nu ne mai gîndim la asta, sau cel puţin să nu ne mai gîndim cu inima cuprinsă de mînie şi de ură... Cina e gata ? Bine, să ne aşezăm la masă. Numai că la masa asta între tine şi mine e un loc liber, cel al sărmanei Margareta...

Şi bătrînul se aşeză, dar, în loc să mănînce, îşi plecă trist capul între mîini.

Lieschen, sprijinită de spătarul scaunului din faţa tatălui său, îl privea pe bătrîn cu adîncă tristeţe, cînd, în apropiere, răsună un foc de armă. Aproape în acelaşi timp se auziră paşi grăbiţi, apoi zgomotul porţii curţii care se deschidea în grabă.

Lieschen scoase un strigăt.

Pastorul se întoarse şi se pomeni înaintea tînărului pe care l-am văzut cu o clipă mai înainte despărţindu-se de fată.

— El e, tată, murmură Lieschen.

— Intraţi, domnule, spuse bătrînul.

— Sînt urmărit, domnule ; vreţi să mă mai salvaţi o dată ? întrebă fugarul.

— Intraţi repede şi aşezaţi-vă la masă lîngă mine. Lieschen, adu numaidecît un tacîm ! Vorbiţi germana, domnule ?

— Da, răspunse tînărul.

— Ei bine, sînteţi oaspetele nostru. Fiţi calm şi păstraţi-vă sîngele rece ! Poate că mai există vreo cale de scăpare.

Tînărul se aşează la masa pastorului, pe locul gol despre care cu cîteva minute înainte pastorul spunea că-i al fiicăi-sii Margareta.

Lieschen puse iute un tacîm în faţa lui şi se aşeză din nou murmurînd.

— O, Doamne, să fie oare mînia sau mila sa cea care-l aduce pe locul acesta ?

În acest timp, un bărbat îmbrăcat în uniformă de brigadier de jandarmi se rezemă cu coatele pe pervazul ferestrei deschise şi, în vreme ce o jumătate din trup îi rămăsese afară, un chip batjocoritor se ivi în cameră cuprinzînd cu privirea mica masă şi pe cei trei comeseni.

— Vai, spuse cu voce joasă Lieschen, brigadierul Schlick ! Sîntem pierduţi !

Dar brigadierul care o înfricoşase atît de tare pe sărmana Lieschen nu părea să aibă nici o intenţie duşmănoasă. Îşi scoase politicos pălăria şi se adresă pastorului:

— Poftă bună, domnule Waldeck, dumneavoastră şi comesenilor !

Richard aruncă o privire repede spre jandarm şi îşi aminti că parcă mai văzuse o dată figura asta.

Cît despre pastor, el se întoarse impunînd feţei sale o linişte care era însă departe de inima lui.

— Cine-i acolo ? întrebă el.

— Nu vă deranjaţi, domnule pastor, sînt eu, brigadierul Schlick, la porunca dumneavoastră.

Numele jandarmului, ca şi chipul lui, nu-i erau străine căpitanului, care totuşi nu-şi putea aduce aminte unde-l mai întîlnise. În ceea ce-l privea, brigadierul Schlick se uita spre căpitan cu o fixitate care dovedea că memoria lui e cel puţin la fel de bună ca aceea a ofiţerului francez, dacă nu chiar şi mai bună.

După ce-l măsură din priviri vreme de cîteva clipe, jandarmul schiţă cu capul un gest care arăta că, dacă avusese unele îndoieli, toate se risipiseră.

— Primarul, spuse el, mi-a recomandat să mă port foarte politicos cu dumneavoastră, domnule pastor, şi vedeţi că mă port... Pot intra ?

Pastorul îl privi pe căpitan cu o înfăţişare care însemna : „Fii stăpîn pe tine sau eşti pierdut !"

Apoi se adresă brigadierului :

— Fără îndoială, poţi intra, nimic nu te împiedică. Şi adăugă : Ridică-te, Lieschen, şi luminează calea domnului Schlick.

Lieschen se ridică şi luînd lampa cu o mînă tremurătoare se pregăti să lumineze calea brigadierului, dar în aceeaşi clipă acesta încălecă peste pervazul ferestrei spunîndu-i fetei :

— Nu vă deranjaţi, frumoasă domnişoară, ferestrele sînt uşile noastre.

Lieschen se întoarse spre francez. Era calm şi părea un actor cu totul străin de scena care se desfăşura şi de cea care părea că se pregăteşte.

— Fii binevenit, domnule Schlick ! spuse pastorul cu un glas ce vădea destulă stăpînire de sine.

Lieschen era atît de palidă încît îi făcu milă jandarmului.

— Domnişoară, spuse el, deoarece sînteţi foarte palidă iar paloarea asta poate fi pusă firește pe seama apariţiei mele neașteptate, vreau mai întîi să vă dovedesc că nu sînt atît de rău pe cît par.

Spunînd acestea nu-l slăbea din ochi pe francez, care, păstrîndu-şi sîngele rece, îşi rezemă cotul pe masă şi bărbia în palmă ; privindu-l pe jandarm dacă nu cu tot atîta curiozitate, cel puţin la fel de calm cum îl privea acesta.

— Dimpotrivă, brigadierule, răspunse pastorul dîndu-i dreptate jupînului Schlick în privinţa răutăţii lui aparente, te-am ştiut întotdeauna drept un om minunat.

Lieschen se strădui să zîmbească.

— Domnule Schlick, spuse ea, îmi amintesc că te-am auzit adesea certîndu-te cu tata.

— Să mă cert, domnişoară ! strigă Schlick, să mă cert cu un om sfînt şi învăţat ca domnul Waldeck ? Nădăjduiesc că nu mi s-a întîmplat vreodată nenorocirea de a săvîrşi asemenea obrăznicie !

— Ba da, domnule Schlick, insistă Lieschen, şi o să-ţi spun chiar cu ce prilej, dacă vrei.

— Cum aşa, dacă vreau ? Spuneţi, domnişoară !

— Era vorba de francezi, domnule Schlick.

— A, dacă-i vorba de aşa ceva se poate ! La capitolul „francezi“ sînt încăpăţînat ! Eu îi ador, în timp ce domnul Waldeck nu-i poate suferi. Oare mint, domnule Waldeck ?

— Nu, spui adevărul adevărat, domnule Schlick.

— Ehei, continuă jandarmul, pesemne că v-au jignit grozav francezii în timpul ultimelor războaie ale Germaniei ! De altfel, nu eraţi pe atunci în Westfalia sau în Bavaria ? Şi în amîndouă statele, mai ales în Bavaria situaţia se înrăutăţise tare, v-o spun eu, eram acolo.

— Erai acolo ? întrebă pastorul arătînd oarecare interes.

— Da, da... Chiar s-au spus în legătură cu prezenţa mea în armata Maiestăţii Sale împăratul, unele lucruri care trebuie combătute... Nu v-a ajuns nimic pe la ureche, domnule Waldeck ?

— Nu, niciodată.

— Ei bine, se spune — gurile rele desigur — că profitam de talentul cu care vorbeam nu numai franceza şi germana — ceea ce nu-i de mirare cînd locuieşti într-o zonă de frontieră — ci şi limbi ale altor ţări : tiroleza, lituaniana, ungara, ca să călătoresc peste tot şi să dau socoteală împăratului Napoleon despre cele văzute. Se mai spune că încheiasem un tîrg cu prinţul de Neuchâtel şi că, în funcţie de importanţa ştirilor pe care i le aduceam, îmi dădea o sumă mai mică sau mai mare.

— Vai, spuse cu naivitate Lieschen, dacă ar fi aşa, asta ar însemna să fiţi spion.

— Întocmai, domnişoară ! Aşa spun gurile rele, dar eu susţin că din curiozitate călătoream, că, neputîndu-mi ţine gura, povesteam ce văzusem, şi că împăratul, pe care flecăreala mea îl înveselea, îmi dădea bani fiindcă era darnic.

— Ah, exclamă pastorul.

— Şi împăratul Napoleon, continuă brigadierul, era foarte generos, îmi amintesc că într-o zi, am îndeplinit cu un tînăr ofiţer de vînători din garda care-mi fusese dat să mă însoţească, o faptă, pe legea mea, destul de îndrăzneaţă... Vreţi să v-o povestesc, domnule pastor ?

— Desigur, domnule Schlick. Nu prea îmi plac poveştile cu împăratul Napoleon, dar ale dumitale sînt atît de amuzante !

— Cu toate astea, observă Schlick arătînd spre căpitan, dacă domnul nu vorbeşte germana...

— Ce-ar fi ? întrebă Lieschen.

— Aş putea-o povesti în franceză.

— Nu te sfii pentru mine, domnule brigadier, spuse într-o germană minunată căpitanul care pînă atunci nu vorbise, vezi că sînt demn să te ascult.

— Păi dacă sîntem între compatrioţi, spuse Schlick, nu mai şovăi. Era vorba, domnule Waldeck, ca tînărul ofiţer de vînători şi cu mine să pătrundem în ruinele unui vechi castel, unde se întîlneau un fel de judecători moderni.

— La Abensberg ? întrebă pastorul.

— Întocmai ! Cunoaşteţi Abensbergul, domnule Waldeck ?

— Da, am locuit acolo cîtva timp, răspunse nepăsător pastorul.

— Deci, era vorba să pătrundem în ruinele vechiului castel de la Abensberg şi să fim primiţi în societatea aceea, ca să aflăm intenţiile membrilor ei. Am fost primiţi într-adevăr ofiţerul de vînători şi cu mine — sau, mai bine zis, eu eram membru mai dinainte — iar a doua zi dimineaţa am avut să-i spunem prinţului de Neuchâtel o poveste atît de interesantă, încît, în numele împăratului pe care povestea asta l-a înveselit mult pe cît se pare, generalul mi-a dăruit o sută de napoleoni !

— O sumă frumuşică, domnule Schlick, spuse pastorul şi eşti pesemne bogat dacă ai mai povestit în viaţa dumitale destule poveşti la fel de interesante ca asta.

— Nu eşti niciodată bogat, domnule pastor, cînd ai soţie şi copil, iar copilul e o fată pentru care trebuie să strîngi zestre.

— Înţeleg, şi asta te-a făcut să treci peste scrupulele de naţionalitate.

— Ce scrupule, domnule pastor ?

— Doar eşti german şi slujindu-l pe împăratul Napoleon...

— German ! Sînteţi sigur, domnule pastor ?

— Ei, asta-i !

— Vreau să vă spun că sînt din Baden.

— Ei şi ?

— Şi marele ducat de Baden el însuşi ştie oare exact ce este, domnule Waldeck ? Eu nu sînt mai încăpăţinat decît el, sînt badez ! Deci am început, ca marele ducat Baden, prin a fi german, apoi, întrucît marele ducat Baden a devenit francez, bineînţeles că am făcut ca el. Dar acum iată că se petrec o mulţime de răsturnări în Europa, iar congresul ne înjgheabă confederaţia Rinului cu un nou patron, astfel încît marele ducat Baden, deşi condus de o prinţesă franţuzoaică, devine iarăşi o parte din Germania, iar eu, care sînt o parte din marele ducat, înţelegeţi, devin din nou german.

— Aşadar, domnule Schlick ? întrebă pastorul privindu-l ţintă pe brigadier, ca să afle unde voia să ajungă.

— Aşadar, domnule Waldeck, neştiind prea bine ce sînt, ca să mă pot stabili am hotărît să mă angajez în jandarmerie, aşa că nu mai sînt nici german, nici francez : sînt jandarm, la dispoziţia dumneavoastră, cum spun prietenii mei francezii.

— În sfîrşit, concluzia, domnule Schlick.

— Concluzia ? Vreţi să vă spun concluzia ?

Şi privi iute spre comeseanul pastorului, să vadă dacă împărtăşeşte părerea gazdei lui, dar căpitanul rămase nepăsător.

— Doamne ! murmură fata care simţea că deznodămîntul se apropie.

— Închei, spuse Schlick. Iată-mă deci jandarm, de la pinteni pînă la tricorn, mai mult chiar, brigadier pînă-n măduva oaselor, şi în calitatea asta, sînt însărcinat să urmăresc şi să arestez un francez fugar, fost soldat al *celui-lalt*, devenit conspirator sub *aceştia*, şi care, ca să scape de o condamnare la moarte le-a dat cu tifla, cum se spune de partea cealaltă a Rinului, şi s-a refugiat în marele ducat Baden.

— Cum îl cheamă pe francez ? întrebă pastorul.

— Oh, suspină cu glas scăzut fata temîndu-se că tatăl ei o să aibă un şoc auzind numele pe care avea să-l rostească brigadierul.

— Pe legea mea, spuse Schlick, pînă acum au neglijat să-mi spună cum îl cheamă, s-au mulţumit să-i dea semnalmentele. Iată-le, adăugă el privindu-l pe căpitan : ochi albaştri, păr blond, faţa palidă, gură de mărime mijlocie, dinţi albi, înălţimea cinci picioare şi patru degete, vîrsta între douăzeci şi opt şi treizeci de ani.

Pastorul, deşi cu teamă, sau poate tocmai din această pricină, aruncă iute o privire spre oaspetele său. Cît despre Lieschen, ea n-avea nevoie să-l privească pentru a şti că semnalmentele sînt exacte în cele mai mici amănunte.

Totuşi pastorul, nedesluşind pînă atunci nimic duşmănos în privirea sau vorbele brigadierului, prinse îndrăzneală şi, făcînd tînărului semn să nu se trădeze, spuse :

— Dar toate astea, domnule Schlick, nu ne explică...

— Motivul vizitei mele, domnule pastor ? Ajung şi la el, n-aveţi grijă. Închipuiţi-vă că de trei zile, cei doi jandarmi ai mei şi cu mine îl pîndim pe flăcăul ăsta, fără să putem pune mîna pe el, deşi ştim sigur că dă tîrcoale prin împrejurimi. Dar în seara asta unul dintre oamenii mei a văzut un cetăţean strecurîndu-se încetişor pe lîngă un

gard. I s-a părut că-l recunoaşte pe individ şi i-a barat drumul cu carabina, el s-a întors şi a luat-o la fugă, jandarmul meu s-a luat după el, şi era cît pe-aci să-l prindă cînd, ajungînd lîngă zidul grădinii dumneavoastră, flăcăul, care pare tare la gimnastică, a sărit pe o piatră, de pe ea pe zid şi de pe zid pe răzoarele dumneavoastră ! Atunci omul meu a tras înspre el un foc de puşcă, nu atît cu speranţa de a-l atinge, cît ca să ne prevină că s-a întîmplat ceva.

Într-adevăr, am venit în goană la locul evenimentelor şi l-am găsit aici pe jandarmul care îşi încărca puşca. Ne-a povestit despre ce e vorba şi venim să vă întrebăm, domnule pastor, dacă nu cumva, din întîmplare, l-aţi văzut pe francezul pe care-l urmărim.

— Eu ? întrebă pastorul.

— Şi dacă nu cumva îl ascundeţi la dumneavoastră.

— Cum poţi crede, dragul meu Schlick, că eu care-i urăsc pe conaţionalii lui...

— Păi, zise brigadierul, aşa le-am spus şi eu camarazilor.

— Nu-i aşa ? strigă Lieschen, începînd să respire uşurată.

— Aşa le-am spus camarazilor, continuă jandarmul care parcă jurase să-i facă pe interlocutorii lui să treacă prin toate stările de la nădejde la spaimă, dar mie însumi mi-am zis : „Ehei, domnul pastor e atît de bun, încît e în stare să-şi uite ura şi să dea găzduire chiar şi celui mai mare duşman al său !“

— Domnule Schlick, scotoceşte prin toată casa, şi dacă-l găseşti pe cel pe care-l cauţi ia-l, îţi îngăduí.

— O, răspunse Schlick, privindu-l ţintă pe comeseanul pastorului, de vreme ce acela pe care-l caut nu-i aici, zadarnic îl caut în altă parte.

Şi schiţă, ceea ce, în termeni de teatru, se numeşte „o falsă ieşire“, dar pastorul nu se lăsă înşelat.

— Domnule Schlick, zise el, o să ne faci plăcerea ca, înainte de a ne părăsi, să bei cu noi un pahar de vin de Rin ?

— Eu, domnule pastor ? Desigur, spuse Schlick, o să am prilejul să ridic paharul în cinstea vechilor mei tovarăşi, francezii.

— Du-te, copila mea, îi spuse pastorul lui Lieschen, şi adu-ne din cel mai bun.

Fata se ridică clătinîndu-se, luă o lumînare ca s-o aprindă la lampă, iar acela care, fiind pricina acestei tulburări părea cel mai liniştit dintre toţi, îi luă lumînarea din mînă, o aprinse şi i-o dădu.

Lieschen ieşi privind în urmă-i îndelung, neliniştită.

22

Vărul Neumann

Brigadierul Schlick o urmări pe Lieschen cu privirea pînă cînd fata se făcu nevăzută.

— Da, spuse el parcă vorbind cu sine însuşi, înţelegi, fata voia să rămînă aici şi totodată să plece. A ghicit că o să profit de lipsa ei ca să vă pun, dragă domnule Waldeck, cîteva întrebări la care nu mă încumetam cu ea de faţă.

— Ce întrebări aveai să-mi pui, domnule Schlick ? întrebă pastorul văzînd că venise clipa cea mare.

— Mai întîi, cu voia dumneavoastră, cum se spune de cealaltă parte a Rinului, o să vă întreb iute, ca să n-o sperii pe buna domnişoară Lieschen care şi aşa e destul de neliniştită, o să vă întreb ce face acest domn aici.

— Dar mi se pare că se vede : domnul ia masa cu noi.

— Da, aveţi dreptate în privinţa asta, văd şi eu, dar era un fel de a spune. Voiam să vă întreb nu ce face domnul, ci, mai bine zis cine e domnul.

— Nu-l cunoşti pe domnul ? întrebă pastorul.

— Nu, răspunse Schlick, dar vreau să fac cunoştinţă cu dînsul.

Şi Schlick se înclină.

Străinul întoarse capul cu un gest de nerăbdare care însemna limpede : „La ce bun mascarada asta, care mă înjoseşte şi mă oboseşte ? Lăsaţi-mă să mă predau.“ Dar pastorul care, fără îndoială, ştia mai bine decît el cum trebuia să te porţi cu brigadierul Schlick, îi făcu semn oaspetelui său să mai aibă răbdare măcar cîteva clipe :

— Ştii, domnule Schlick, spuse el, că înainte de a locui la Wolfach...

— Da, domnule pastor, aţi locuit în Westfalia şi Bavaria, mi-aţi făcut cinstea de a-mi spune asta...

— Ei bine, o parte a familiei mele a rămas în Bavaria.

— La Abensberg ?

— Întocmai.

— Iar domnul, zise Schlick, e ruda dumneavoastră ?

— E fiul sorei mele, nepotul meu Neumann, răspunse pastorul şovăind să mintă, oricît de sfîntă ar fi fost pricina care-l împingea la minciună.

— Şi de ce vine aici ? întrebă brigadierul.

— Cine ştie ? răspunse pastorul încercînd să zîmbească.

— Da, înţeleg, spuse Schlick, e vorba de o căsătorie : vărul Neumann vine s-o ia de nevastă pe verişoara Lieschen... Domnule Neumann, vă felicit din toată inima.

Falsul Neumann se mulţumi să se încline.

Pe cît se pare asta nu-i fu de ajuns brigadierului Schlick care spuse apropiindu-se de tînăr :

— Daţi-mi mîna, domnule !

Tînărul îi dădu mîna, dar încruntînd din sprîncene, într-un fel atît de semnificativ, încît fu nevoie ca pastorul să-l privească aproape poruncitor, ca să-l silească să joace un rol în comedia asta. Totuşi mîna lui rămase calmă şi puternică în cea a lui Schlick, iar ochii, întîlnind privirea brigadierului, nici nu clipiră.

„Da, murmură jandarmul, e un viteaz ! Şi nu m-am înşelat acum şapte ani, cînd l-am botezat Richard Inimă de Leu."

Rosti ultimele cuvinte cu glas destul de puternic pentru ca ofiţerul să le poată auzi, dar fie că ele i-au adus aminte acestuia ceva, fie că i s-au părut lipsite de noimă, tînărul păru să nu le înţeleagă. De altfel, în acea clipă Lieschen se întoarse, astfel încît atenţia păstorului şi a oaspetelui său se îndreptă, în parte, spre fată.

Fata ducea în mînă o sticlă roşiatică şi cu gîtul lung a cărei formă ar constitui — fie şi singură — o podoabă pe o masă. Puse sticla lîngă tatăl ei şi abia atunci îndrăzni să arunce o privire spre actorii scenei. Era vădit că încearcă să ghicească cum evoluase situaţia în lipsa ei.

Bonomia ce se citea pe chipul lui Schlick o linişti un pic.

Brigadierul însă, privind-o pe Lieschen cu un aer viclean, zise :

— De fapt, are şaisprezece- şaptesprezece ani, e tînără şi drăguţă...

Apoi întorcîndu-se spre căpitan : Douăzeci şi opt-treizeci de ani, ochi albaştri, păr castaniu, palid, gură de mărime mijlocie, dinţi albi, cît despre talie, n-aş putea aprecia, dar dacă domnul ar sta în picioare, aş jura că are cam cinci picioare şi patru degete... Ar fi o pereche minunată!

— Semnalmentele de mai înainte ! ziseră în şoaptă păstorul şi Lieschen.

„M-a recunoscut", îşi spuse căpitanul.

În acest timp, pastorul turnase un pahar de vin brigadierului, iar acesta îl luă şi rosti ridicîndu-l :

— Pe legea mea, frumoasă domnişoară, fiindcă ţin în mînă un pahar de vin atît de bun, nu mă pot împotrivi şi beau în sănătatea dumneavoastră ! Pentru vărul Neumann ! Pentru fericirea dumneavoastră în căsnicie !

Lieschen îi privi pe rînd pe taică-său şi pe tînăr, parcă întrebîndu-i ce înseamnă toastul acesta.

— Ei, o întrebă jandarmul, nu beţi cu mine ? Intenţia mea e totuşi bună.. v-o jur !

— În sănătatea vărului meu Neumann ? Pentru fericirea mea în căsnicie ? Nu înţeleg, răspunse fata neputînd ghici despre ce se discutase în lipsa ei.

Pastorul plecă trist capul.

Era mai mult decît putea îndura ofiţerul. El se ridică şi se adresă în franceză brigadierului :

— Domnule, n-are rost să jucăm mai departe comedia asta. Eu sînt cel pe care-l căutaţi.

Dar brigadierul îi puse mîna pe umăr, şi-l făcu să se aşeze la loc :

— Tăceţi ! îi spuse el cu glas scăzut. Îmi aduc aminte că am fost francez şi beau în sănătatea vărului Neumann, care-i doar logodnicul drăguţei domnişoare Lieschen şi nu altceva. Apoi adăugă cu glas tare : Deci, în sănătatea vărului Neumann !

— Domnule Schlick, strigă pastorul, eşti un om de treabă !

— Dar tăceţi odată, mii de tunete ! bombăni brigadierul, ne poate auzi cineva.

— Adevărat, spuse Lieschen.

— Voiam doar să vă dovedesc că un om care a fost însărcinat de generalul maior al împăratului Napoleon (brigadierul îşi ridică pălăria) să-i aducă ştiri interesante, nu-i defel un nerod cum se spune de cealaltă parte a Rinului.

— Vai, domnule Schlick, nu se putu împiedica să spună Lieschen, cît vă sîntem de recunoscători !

— Sst ! Şi altă dată, spuse cu glas scăzut brigadierul, trebuie să înţelegeţi că n-o să aveţi întotdeauna de-a face cu bunul Schlick... Acum, adăugă cu glas tare, mă pot duce să le spun colegilor că acolo unde credeam să descopăr un

conspirator n-am găsit decît un logodnic, numai că, pe logodnic, continuă el coborînd din nou glasul, îl sfătuiesc să se ducă să chefuiască în altă parte !

— Oh, dragă domnule Schlick ! şopti fata împreunîndu-şi mîinile în semn de mulţumire.

— Tăcere ! continuă brigadierul, şi ascundeţi-l pe acest domn unde vreţi, nu contează, dar ascundeţi-l, şi să nu mai iasă din ascunzătoare decît după ce adorm toţi de pe aici. Acum, bună seara, domnule pastor ! Bună-seara, domnişoară Lieschen ! Bună-seara, vere Neumann !

Şi, după ce schiţă un ultim salut însoţit de un gest complice, brigadierul ieşi.

Actorii scenei pe jumătate comice, pe jumătate dramatice care se petrecuse, îl urmăriră pe jandarm cu privirea pînă cînd uşa se închise în urma lui. Apoi, fără să rostească o vorbă, dar răsuflînd anevoie, pastorul se duse să închidă obloanele şi fereastra pe care intrase brigadierul ; de acolo, prin storurile pe care le ţinu o clipă întredeschise, îl văzu pe acesta vorbind cu cei doi oameni ai săi.

În acest timp, Lieschen se apropie de ofiţer.

— Vai, a fost cît pe-aci să vă prindă şi dacă venea altul în locul lui Schlick, eraţi pierdut !

— Da, spuse pastorul, dar mulţumită acestui om de treabă sînteţi salvat !

— Mulţumesc ! Vă mulţumesc de o sută de ori, părinte ! spuse ofiţerul zîmbind şi sărutînd mîna pastorului.

— Căpitanul Richard sărută mîna tatălui Margaretei, şopti Lieschen, Doamne ! Va să zică nu mînia, ci mila ta l-a adus aici !

— Acum, domnule, credeţi-mă, spuse pastorul, urmaţi sfatul pe care vi l-a dat Schlick. Apoi, arătîndu-i camera Margaretei, adăugă : Luaţi cheia asta, urcaţi în cameră, şi treceţi-i pragul cu respect, fiindcă e camera unei sărmane martire. Duceţi-vă şi staţi acolo pînă cînd vă chem.

— Mulţumesc, domnule, spuse tînărul, dar mai înainte aş vrea să vă spun doar două cuvinte. Poate o să fiu silit să fug fără să vă mai văd, fără să mai am vreme să vă vorbesc.

— Ce anume, domnule ? întrebă pastorul care pe măsură ce primejdia devenea mai puţin ameninţătoare, simţea că-l cuprinde iarăşi ura faţă de francezi.

— Omul ăsta, brigadierul, vă amintea mai înainte că aţi locuit în Westfalia.

— Da.

— Apoi în Bavaria.

— Da, şi ?

— A rostit chiar numele satului Abensberg.

— Şi ce-i cu asta ?

— Aţi locuit într-adevăr la Abensberg ?

— Doamne, şopti Lieschen, ce-o să spună acum ?

Şi se apropie de tînăr, gata să-l oprească dacă l-ar fi văzut mergînd în continuare pe calea primejdioasă pe care o apucase.

— La Abensberg, continuă căpitanul, aţi cunoscut printre cucernicii dumneavoastră colegi un bărbat numit Stiller ?

Lieschen se stăpîni cu greu să scoată un ţipăt ; îşi puse mîna pe braţul tînărului, dar acesta nu păru să priceapă.

— Stiller ! Stiller ! repetă pastorul privindu-l cu uimire pe ofiţer.

— Da, Stiller.

— L-am cunoscut, spuse pastorul.

— Domnule, şopti Lieschen, gîndiţi-vă la primejdia care vă pîndeşte dacă nu urmaţi sfaturile brigadierului.

— Încă un cuvînt, domnişoară, vă rog ! Apoi, adresîndu-se din nou pastorului, ofiţerul adăugă : Domnule, îl caut pe domnul Stiller, cu care am de discutat o problemă importantă. Îl mai pot găsi la Abensberg ?

— Ce aveţi cu el, mai întîi ? întrebă pastorul cu glas schimbat.

— Iertaţi-mă, domnule, spuse tînărul, e vorba de o taină care nu-mi aparţine. Deci nu pot decît să vă repet întrebarea. Şi, în pofida apăsării mîinii lui Lieschen, adăugă : Îl mai pot găsi la Abensberg sau a murit din pricina rănii primite ?

— Tată ! şopti fata ducînd degetul la buze ca să-l roage pe pastor să păstreze taina.

Pastorul făcu un semn din cap murmurînd :

— Da, fii liniştită, copila mea. Apoi, adresîndu-se tînărului : Pastorul Stiller a murit în urma rănii primite.

— A murit, rosti încet tînărul.

Apoi întrebă cu glas tare : Nu avea o fiică ? Lieschen se sprijini de spătarul unui scaun, crezînd că o să leşine.

— Avea două, domnule, răspunse pastorul. Despre care e vorba ?

— De Margareta, domnule.

Lieschen îşi duse mîinile amîndouă la gură ca să-şi înăbuşe un strigăt.

Pastorul păli îngrozitor.

— Ştiţi, spuse el emoţionat, că avea o fiică numită Margareta ?

— Da, ştiu, domnule. Apoi, şovăind fiindcă simţea că sufletul fratelui său e în întregime în întrebarea pe care urma s-o pună, rosti : Dar fiica lui Margareta e fericită ?

— Foarte fericită, domnule ! strigă pastorul. Mai fericită decît pe lumea asta. E în cer !

— A murit şi ea, şopti tînărul plecînd capul. Apoi, după o clipă de tăcere, adăugă luînd luminarea din mîna lui Lieschen : Bine, domnule, nu mai am nimic să vă întreb.

Atunci pastorul făcu, la rîndu-i o mişcare ca să-şi oprească oaspetele, dar Lieschen se strecură între ei.

— Tată, spuse ea, uiți că domnul trebuie să se ascundă, că e vorba de viața lui ? În numele cerului, domnule, continuă ea împingîndu-l pe tînăr spre scară, nu mai stați nici o clipă aici și duceți-vă în camera sorei mele !

Tînărul se opri mirat.

— Da, continuă ea cu glas scăzut, și cînd o să fiți acolo, priviți, nefericit ce sînteți. un portret care e între cele două ferestre și fugiți !

Ofițerul văzu chipul fetei atît de răscolit, încît nu se gîndi decît să asculte. ghicind că în inima ei și în cea a bătrînului se petrecea ceva ce nu i se putea explica cel puțin în acea clipă.

Se lăsă deci dus de fată și, în timp ce bătrînul îi privea cînd pe Lieschen. cînd pe el, întrebîndu-se cine putea fi oaspetele lui și în ce scop îl căuta pe pastorul Stiller, deschise ușa și se făcu nevăzut în cameră.

Abia se închise ușa în urma lui, că Lieschen simți că o lasă puterile și se prăbuși pe un scaun.

Pastorul se duse spre ea și spuse ridicînd privirea spre cer :

— Doamne, mulțumită ție, iată unul salvat ! Acum îmi rămîne să mai salvez pe cineva. Și întinzînd mîna spre fiică-sa rosti : Haide, copila mea, curaj !

— Ce vrei să spui tată ? întrebă fata ridicînd capul repede.

— Vreau să spun, copila mea, că-l iubești pe tînărul ăsta !

— Pe el ? zise ea îngrozită.

— Da, pe el, repetă bătrînul.

— Nu, tată, strigă Lieschen, îți jur că te înșeli.

— De ce încerci să minți, Lieschen ? Știi că-i cadarnic cu mine.

— Nu mint, tată... sau cel puţin îţi jur un lucru.

— Juri ?

— Da, jur pe mormîntul sorei mele Margareta !

— Şi ce juri, copila mea, pe un lucru atît de sfînt ?

— Că tînărul acesta nu va însemna niciodată nimic pentru mine !

— Nu-l iubeşti ?

— Nu numai că nu-l iubesc, tată, dar mă înspăimîntă !

— Te înspăimîntă ?

— Tată, în numele cerului, să nu mai vorbim despre el.

— Dimpotrivă, să vorbim... Te înspăimîntă ! De ce ?

— Ce s-a întîmplat ?

În loc să răspundă, Lieschen făcu un pas înapoi privind înspăimîntată spre uşă.

— Domnul Schlick, tată ! îngăimă fata, ce-o mai fi căutînd aici ?

Pastorul se întoarse şi-l zări într-adevăr pe brigadier în prag.

23

Un cap pentru care se oferă răsplată

Schlick părea destul de stînjenit ; își ținea carabina în mînă, ceea ce vădea o intenție mai ostilă decît prima oară, fiindcă atunci se înfățișase fără arme.

Pastorul îl privi întrebător.

— Ei, da, spuse Schlick, credeați că ați scăpat de mine, domnule Waldeck ? Și eu credeam asta, dar știți, omul propune și Dumnezeu dispune !

— Da, știu asta, dar nu știu...

— Din ce pricină am venit iarăși, înțeleg. Ei drăcie, e greu de spus...

— Spune, domnule Schlick.

— Domnule pastor, aveți în fața ochilor pe omul cel mai stînjenit din toată Confederația Rinului.

— Stînjenit ! Cum așa ? întrebă pastorul, în timp ce Lieschen cu sufletul la gură sorbea cuvintele brigadierului.

— V-am spus mai înainte, domnule pastor, continuă Schlick, că așteptam noi informații.

— Da.

— Întorcîndu-mă acasă, le-am găsit. Se pare, spuse el apropiindu-se de pastor, că acela pe care-l căutăm e mult mai primejdios decît credeam !

— Doamne, şopti Lieschen, deci nu s-a sfîrşit ?

— Mai primejdios decît credeaţi ? repetă bătrînul.

— Atît de primejdios, domnule Waldeck, încît se oferă răsplată pentru capul lui !

Lieschen aruncă o privire grăbită spre cameră, dar oricît de iute ar fi fost privirea ei, brigadierul o interceptă în tăcere, ca şi cum ar fi surprins-o la un vinovat.

„E bine, îşi spuse el, omul nostru n-a plecat încă !"

— Se oferă răsplată ? întrebă pastorul care cunoscînd slăbiciunea brigadierului pentru bani, înţelese că lupta avea să înceapă din nou.

— Două mii de taleri ! Doar atît, domnule Waldeck.

— E şi ? întrebă pastorul lăsînd întrucîtva cale liberă jandarmului.

— Şi acela care o să-l prindă o să facă o captură bună, asta-vreau să spun.

Lieschen palidă ca o moartă schimbă o privire îngrozită cu tatăl ei.

— Fără să mai socotim avansarea, adăugă brigadierul.

— Avansarea ? repetă pastorul.

— Desigur ! Înţelegeţi, domnule Waldeck, că dacă un brigadier e cel care-l arestează pe conspirator, el va fi făcut sergent, dacă e sergent va fi avansat sublocotenent. Şi cum e cu neputinţă să nu fie prins...

— Schlick, strigă pastorul, ce tot spui acolo ?

— Spun că-i cu neputinţă să nu fie prins, dacă nu aici atunci ceva mai încolo... Şi m-am întors ca să vă spun un lucru care o să înţelegeţi cît e de adevărat.

— Ce anume ?

— Mi se pare că-i mai bine să fiu eu decît altul cel care să obţină răsplata şi avansarea.

— Nefericitule ! strigă pastorul.

Lieschen nu spuse nimic, dar întinse mîinile împreunate spre brigadier.

— Ce naiba, continuă Schlick, sînt jandarm, domnule pastor, și două mii de taleri sînt salariul meu pe doisprezece ani.

— Vai, și dumneata care mai înainte erai atît de generos, pentru suma asta nenorocită...

— Ei, domnule Waldeck, cum vă grăbiți ! Două mii de taleri nu sînt o sumă nenorocită și pe vremea cînd îi spuneam poveștî generalului maior am riscat adesea să fiu spînzurat pentru cinci sute de franci !

— Dar, nefericitule, strigă pastorul, omul ăsta pe capul căruia se oferă recompensă e unul dintre foștii tăi frați de arme !

— Știu prea bine, spuse Schlick scărpinîndu-se după ureche, și tocmai asta mă necăjește.

Lieschen își recăpătă întrucîtva speranța.

— Și, dumneata Schlick l-ai trimite, cu sînge rece, la moarte ?

Fata se înfioră.

— Ei dracie ! Sînt disperat din cauza asta, domnule Waldeck, răspunse brigadierul, dar ce vreți ? Banii sînt scumpi în vremurile astea și vă dați seama, să n-ai decît douăsprezece trepte de urcat, ca să aduni de pe a treisprezecea un săculeț cu două mii de taleri... E ispititor !

Și rostind cuvintele astea jandarmul, pentru ca pastorul să nu mai aibă nici o îndoială, privi spre ușa camerei.

— Vai, domnule Schlick, dumneata care ești un om atît de cinstit, șopti Lieschen.

— Întocmai, domnișoară, spuse Schlick întrerupîndu-o, rămîn cinstit fiindcă sînt jandarm și datoria mea e să arestez oamenii.

— Oh, oricît de jandarm ai fi, ai o inimă ! strigă fata.

— Da, desigur, am inimă, domnişoară Lieschen, dar totodată am de ţinut o soţie, de măritat o fiică — fetele fără zestre nu se mărită, ştiţi asta, domnule Waldeck, dumneavoastră care vă privaţi de toate ca să adunaţi o zestre domnişoarei Lieschen — iar cei două mii de taleri vor fi zestrea fiicei mele.

— Uiţi, domnule Schlick, că o parte din suma asta o să revină tovarăşilor dumitale.

— Absolut deloc, circulara marelui duce menţionează : „Celui care va aresta...“ or, cei doi tovarăşi ai mei s-au culcat ; nu m-am îngrijit să-i trezesc, şi cum eu singur o să-l arestez pe conspirator, răsplata va fi doar pentru mine.

— Tată, murmură Lieschen la urechea pastorului, n-o să mă mărit niciodată.

Pastorul o privi cu dragoste profundă.

— Şi mai spui că nu-l iubeşti ! răspunse el în şoaptă. Apoi, continuă adresîndu-se jandarmului. Ascultă, Schlick...

— Ascult, domnule pastor, dar îngăduiţi-mi ca în timp ce ascult, să nu pierd din vedere uşa asta.... Aşa (şi se întoarse spre ea) stau bine şi aud minunat.

— O să-ţi pară rău dacă o să faci ceea ce faci, nu-i aşa ? întrebă pastorul.

— Sînt disperat din cauza asta, răspunse brigadierul.

— Şi nu trimiţi cu inima uşoară la eşafod un om, pe fostul dumitale compatriot, vechi frate de arme, nu-i aşa ?

— N-o să mă consolez niciodată, domnule pastor, niciodată !

— Astfel, că, dacă ai putea cîştiga cei două mii de taleri fără să-l arestezi pe acest proscris nefericit...

— Mila nu se plăteşte, domnule pastor.

— Uneori da, domnule Schlick.

— Cine face asta ?

— Cei pentru care mila nu e doar o virtute, ci și o datorie.

— O, tată ! rosti Lieschen bucuroasă.

— Dacă de exemplu ți-aș da eu cei două mii de taleri ?

— Dumneavoastră ?

— Da, eu, ca să salvez viața acestui om.

— Ar mai rămîne avansarea, domnule Waldeck.

— Avansarea nu-i sigură !

— Pe cinstea mea, domnule Waldeck, fiindcă vreau și eu să fac un sacrificiu, ei bine, sacrific avansarea.

— Și l-ai lăsa pe cel pe care-l urmărești să scape ?

— Vreau să spun, zise jandarmul zîmbind, că dacă îmi dați cei două mii de taleri, domnule Waldeck, asta ar fi atît de frumos din partea dumneavoastră, iar eu aș rămîne într-o stare de admirație atît de profundă, încît n-ați avea decît să-mi arătați în ce parte să întorc capul și să-mi spuneți cîtă vreme să închid ochii !

— Copila mea, îi spuse pastorul lui Lieschen, ia cheia asta... Știi unde sînt banii.

— Tată ! exclamă fata apăsîndu-și buzele pe mîna pastorului.

— O clipă, domnule Waldeck ! spuse Schlick.

— Cum ! Îți retragi cuvîntul ? întrebă pastorul.

— Doamne ! șopti fata.

— Nu, zise Schlick, vorba e vorbă, și tîrgul rămîne valabil, numai că vreau să știți că nu vă fur cei două mii de taleri. Iată circulara despre care e vorba.

Și punînd pe masă, dar la îndemînă, carabina de care nu se despărțise nici o clipă, scoase din buzunar o hîrtie cu sigiliul guvernului și citi :

„Suma de două mii de taleri va fi plătită oricărui agent al forței armate, care va prinde și va preda în mîinile autorităților pe căpitanul Richard..."

— Totul e pierdut ! strigă Lieschen disperată.

— Căpitanul Richard ? repetă pastorul pălind, căpitanul Richard ? Nu-i vorba de numele ăsta, nu-i aşa ?

— Ba da, spuse Schlick, e scris limpede. Citiţi !

— Căpitanul Richard ! exclamă pastorul repezindu-se spre carabina pe care brigadierul o pusese pe masă şi apucînd-o cu o mişcare atît de iute, încît jandarmul nu avu vreme să i se împotrivească. Atunci nu dumneata, ci eu însumi...

Şi se năpusti spre scară, dar pe prima treaptă dădu peste Lieschen îngenuncheată care îmbrăţişîndu-i mijlocul strigă :

— Tată ! În numele fiicei tale Margareta care a iertat murind...

— Ei, şopti Schlick, dar ce se întîmplă aici ?

Se făcu tăcere o clipă, apoi pastorul lasă încet să-i scape carabina pe care o ţinea în mîna stîngă, iar cu dreapta îi dădu lui Lieschen cheia dulapului.

— Iat-o, fata mea, şi fă aşa cum îţi spune inima.

— O, tată, strigă Lieschen, cît te iubesc !

Iar pastorul aproape leşinat la rîndu-i căzu vlăguit într-un fotoliu, sub privirea mirată a jandarmului.

În acest timp, uşa camerei Margaretei care pentru o clipă se deschisese iute, se închise încetişor.

— Domnule Schlick, spuse pastorul după un minut, ştergîndu-şi fruntea de transpiraţia care dovedea lupta pe care o dăduse cu sine însuşi, o să ai banii făgăduiţi, însă fără trei taleri din care în dimineaţa asta am dat pomeni ce mi-au adus noroc, fiindcă în seara asta am putut salva viaţa unuia dintre semenii mei.

— Trei taleri ? Pe legea mea, domnule Waldeck, nu dau atîta atenţie banilor cînd e vorba de o faptă bună. Şi totuşi, cum o să-i explic nevestei mele lipsa celor trei

taleri ? Dacă aş mai fi francez, i-aş spune că i-am mîncat. Sînt însă neamţ aşa că o să-i spun că i-am băut !

Brigadierul termina această reflecţie care arăta studiul aprofundat pe care-l făcuse cu privire la temperamentul celor două popoare cărora le aparţinuse pe rînd, cînd Lieschen se înapoie ţinînd săculeţul în mînă.

— Iată banii, spuse ea gîfîind fiindcă dăduse fuga ca să-i aducă.

— Mulţumesc, frumoasă domnişoară, spuse brigadierul luînd săculeţul din mîinile fetei ; dacă aţi fi fost mai puţin frumoasă aş fi avut remuşcări, dar cu un chip ca acesta. slavă Domnului, n-aveţi nevoie de zestre !

— Domnule Schlick, spuse grav pastorul, de data asta am cuvîntul dumitale !

— Da, fiţi liniştit, domnule Waldeck, dar poftiţi-l pe vărul Neumann să se întoarcă iute la Abensberg, chiar dacă ar trebui să vă duceţi şi dumneavoastră acolo cu fata asta frumoasă ca să serbaţi logodna.

Şi în vreme ce poarta curţii se închidea în urma lui, uşa de la scară se deschidea lăsîndu-l pe căpitan să treacă. Dar Lieschen şi bătrînul nu-l văzură decît pe cel ce ieşea. De altfel, abia se făcu Schlick nevăzut, că Lieschen se aruncă în braţele bătrînului :

— O, tată, spuse ea, cît de bun eşti ! Cît de mare eşti !

Bătrînul o strînse o clipă pe fată la piept cu un zîmbet profund melancolic, apoi îndepărtînd-o cu blîndeţe de el zise :

— Stai puţin, trebuie să-l chem acum pe omul ăsta.

— Dar nu-i spui nimic, tată, nu-i aşa, nu-i faci nici un reproş !

— Fii liniştită, fata mea, dacă i-aş face, unde ar fi meritul faptei mele ?

Şi ridicînd capul ca să-l cheme pe căpitanul Richard,

îl zări pe acesta rezemat de balustrada scării. Tot sîngele i se urcă la inimă.

— Aici erai, domnule ? întrebă el.

— Da, spuse tînărul, am auzit totul şi trebuie să vă spun, aşa cum vă spunea mai înainte fiica dumneavoastră : Ce bun sînteţi, domnule Stiller ! Ce mare sînteţi !

— Deci ştiţi cine sînt ?

— Portretul dintre cele două ferestre...

— L-ai recunoscut, domnule ?

Tînărul scoase un medalion din buzunar.

— Mulţumită miniaturii acesteia spuse el pe care fratele meu, murind, mi-a dat-o cerîndu-mi să-i caut pe pastorul Stiller şi pe fiica lui Margareta, cărora le-a lăsat toată averea, nu ca o reparaţie, ci ca o ispăşire a răului pe care li-l făcuse.

— Deci, domnule, strigă Lieschen cu răsuflarea tăiată, căpitanul Richard ?

— Eram doi fraţi, dragă Lieschen, gemeni, militari amîndoi, căpitani amîndoi, atît de asemănători unul cu celălalt, încît nu ne deosebeam decît prin uniforme, iar Schlick, care l-a cunoscut pe frate-meu, m-a confundat mai înainte cu el, după cum aţi văzut... Fratele meu e vinovatul, Lieschen, iar el murind, mi-am asumat eu sarcina să-ţi cer să-l ierţi.

— O, tată ! murmură Lieschen, lăsîndu-se să cadă cu mîinile împreunate la genunchii bătrînului.

Opt zile mai tîrziu, pastorul Stiller primea o scrisoare din Amsterdam cuprinzînd doar aceste cuvinte :

„Vino cît mai curînd posibil cu Lieschen, tată. Sînt în siguranţă."

Louis Richard

24

August Schlegel

Călătoream în 1835 pe malurile Rinului ca să culeg legendele şi datinile naţionale care fac din bătrînul fluviu german cel mai poetic dintre fluvii, cînd, la o haltă pe care am făcut-o la Bonn, am avut cinstea de a fi prezentat de poetul Simrock bătrînului profesor August Wilhelm Schlegel, fondatorul ziarului *Ateneul,* autorul *Paralelei între Fedra lui Racine şi Fedra lui Euripide,* traducător al *Ramayanei* şi prieten apropiat cu doamna de Staël, Goethe şi Schiller.

Era un bătrîn frumos de şaptezeci de ani care, nefăcînd toată viaţa decît critică, nu se istovise ca un poet sau ca un romancier, silit să scormonească fără încetare în el însuşi, şi rămăsese plin de duh, de ştiinţă şi de vigoare.

Se înţelege că, fiind în prezenţa unuia dintre oamenii cei mai învăţaţi din Germania, i-am prezentat scopul călătoriei mele şi i-am cerut să-mi comunice şi el rezerva lui de legende şi datini.

— Ce-aţi zice, îmi răspunse el, dacă v-aş spune o poveste franceză în locul uneia germane ?

— Aş zice că e binevenită, domnule, ca tot ce mi-ar veni de la dumneavoastră.

— Voiam să scriu un mic roman intim, o nuvelă de vreo cincizeci de pagini : dar vine o vîrstă. dragă domnule Dumas. cînd nu mai eşti sigur că ai timp să scrii nici măcar un roman pornind de la cincizeci de pagini ! Dumneata eşti tînăr (aveam pe atunci treizeci şi cinci de ani, exact jumătate din vîrsta lui Schlegel): ai timpul înainte : o să scrii din cele cincizeci de pagini ale mele un roman în două sau trei volume.

— Nici nu vreau mai mult.

— Totuşi cu o condiţie.

— Care ?

— Întrucît am cunoscut personajele, iar cei doi eroi principali încă mai trăiesc, n-o să modifici cu nimic caracterele şi nici acţiunea.

— Fie.

— Făgăduieşti ?

— Făgăduiesc.

Ceru să ni se aducă ceai. mi-am luat albumul de călătorie — ca să-mi ajut memoria cu note în cazul cînd ar trece multă vreme între relatarea lui şi scrierea de către mine — iar Schlegel începu să-mi povestească evenimentele pe care le-aţi citit.

Cunoscuse pe toţi eroii poveştii, de la Napoleon pînă la spionul Schlick — singurul al cărui nume m-a rugat să-l schimb.

L-am ascultat pe ilustrul profesor. aşa cum îl ascultau elevii lui, apoi, cînd şi-a terminat povestirea care a durat o jumătate de oră, văzînd că zîmbesc spuse :

— Ei bine, ce părere ai despre povestea mea ?

— Ce părere am ? Ei. drăcie, răspunsei, nu îndrăznesc să fac critică în faţa celui dintîi critic al lumii.

— Fă, totuşi ! Fabulistul vostru — şi fabuliştii sînt critici deghizaţi — a scris un apolog în care un om vede

paiul din ochiul vecinului, dar nu vede birna din ochiul său.

— Ei bine. spusei prinzînd curaj în urma îngăduinței ce mi se acordase, cred că e ceva de făcut din toată partea militară : de fiecare dată cînd Napoleon, acest uriaș al cuceririlor cum l-a numit Hugo, străbate o povestire, povestirea crește și capătă proporțiile epopeii. Episodul lui Staps e curios și interesant în întregime. Moartea lui Paul Richard e dramatică, dar...

Șovăiam.

— Haide, zise el, sînt gata să aud orice.

— Îngăduiți-mi să vă spun că începînd din clipa cînd Louis Richard îi cere ospitalitate pastorului Stiller îmi face întrucîtva impresia că proza devine poem pastoral.

— Adică ?

— Povestirea dumneavoastră franceză devine idilă germană.

— Bun !

— După părerea mea, continuai, acesta e marele defect al literaturii germane — nu cunoaște calea de mijloc : sau se înalță pînă la sublim, sau cade mai jos de naiv.

— Adică sărim peste firesc ?

— Întocmai !

— Dar dialogul din *Hoții* ?

— E fantezie înaltă dar nu e nici simplu, nici firesc.

— Va să zică, după gustul vostru francez, scenele dintre Lieschen și Louis...

— Sînt poezie manierată, care uneori coboară pînă la pueril.

— Dă-mi un exemplu.

— N-am decît să aleg ! De pildă episodul cu buchetul de violete e copilăresc : noi avem douăzeci de vodeviluri care încep cu un buchet primit și se termină cu un buchet dat înapoi.

— Va să zică în Franţa nu se mai iau şi nu se mai dau buchete ? Aici e un simbol care, după părerea mea, nu trebuie să îmbătrînească niciodată, fiindcă se înnoieşte în fiecare an : florile.

— N-o să vă spun, ilustre critic, că florile îmbătrînesc : vă spun că un buchet cerut îmi pare ceva simplu, cerut de un poet care-i la primul lui sonet sau de un ajutor de notar, care-i la prima lui dragoste, dar un ofiţer, un bărbat de treizeci de ani, un soldat care a făcut războaiele Imperiului, a străbătut cîmpurile de luptă de la Austerlitz, Jena, Wagram, Moscova, care a văzut cumplita retragere, care a pierdut într-un chip atît de dureros un frate iubit, care l-a urmat pe împărat pe insula Elba şi s-a întors cu el, care a meditat pe cîmpul de luptă de la Waterloo, cel mai filozofic dintre toate cîmpurile de luptă, credeţi că un astfel de bărbat se îndrăgosteşte văzînd o fată ce smulge petalele trandafirilor şi, silit s-o părăsească, îi cere un buchet de violete drept talisman ?

Schlegel îmi urmări cu cea mai mare atenţie critica şi cînd terminai îmi spuse :

— Ai iubit de tînăr, domnule Dumas ?

— Foarte de tînăr, domnule.

— Ai iubit în felul căpitanului Louis Richard ?

— Da, fiindcă eram ţăran în loc să fiu soldat, fiindcă aveam cincisprezece ani, şi nu treizeci.

— Ascultă bine ce-o să-ţi spun, fiindcă o să-ţi răspund la rîndu-mi.

— Ascult.

— Mi-ai vorbit din punctul de vedere al filosofiei. Eu o să-ţi vorbesc din cel al realismului.

— Un neamţ realist, dragă domnule Schlegel, asta o să fie ceva nou.

— Inima are patru anotimpuri, întocmai ca viața și ca anul, nu-i așa ?

— Sînt chiar oameni pentru care nu există decît unul.

— Primăvara ?

— Întocmai. De-aș trăi pînă la o sută de ani, sînt foarte sigur de un lucru : că inima mea, în cel al o sută-lea an al ei, o să fie înflorită ca un buchet de nuntă.

— Ei bine, aici te prind, domnule critic ! Această primăvară a inimii începe pentru unii la cincisprezece ani, pentru alții la douăzeci, pentru alții la treizeci. Rousseau care începe să scrie la patruzeci de ani, scrie cu tot atîta prospețime, chiar cu mai multă decît Voltaire care începe la optsprezece !

— Văd unde vreți să ajungeți.

— Nu-i greu ! Pentru Louis Richard care n-a avut tinerețe, care pînă la treizeci de ani n-a cunoscut decît acest sîngeros și cumplit joc al războiului, primăvara înseamnă prima fată pe care o întîlnește și de care se îndrăgostește — și asta e prima lui dragoste — primăvara începe pentru inima lui. Ce importanță au emoțiile de război pe care le-a avut ! Ce contează țările pe care le-a străbătut, bătăliile pe care le-a cîștigat și pierdut ! Toate astea erau zgomot, frămîntare, glorie, rușine, devotament, erau tot ce vrei, dar nu dragoste ! Dragostea e primăvară, primăvara dă naștere florilor, dragostea le culege.

— De ce atunci, n-ați pus episodul cu buchetul de flori la sfîrșit ? De ce n-ați făcut un deznodămînt ca Scribe în *Valérie* ?

— Vrei să știi adevărul ?

— Vai, dragă domnule, nu cer altceva din ziua din care am început să țin pana în mînă.

— Ei bine, deznodămîntul cu buchetul fă-l dumneata.

Am zîmbit.

— Domnule Dumas, continuă grav Schlegel, am cunoscut, după cum ţi-am spus, principalii actori ai povestirii pe care ţi-am spus-o.

— Pe Louis Richard ?

— Pe Louis Richard. În casa lui, de ambele părţi ale căminului erau două rame : în una era crucea de ofiţer al Legiunii de Onoare pe care o luase de pe cadavrul fratelui său şi pe care împăratul i-o dăduse... Ghiceşti ce era în cealaltă ?

— Nu.

— Era faimosul buchet de violete pe care Lieschen i l-a dat în seara plecării lui.

Am plecat capul.

— Acum, adăugă el, aminteşte-ţi de promisiunea pe care mi-ai făcut-o.

— V-am făgăduit ceva ?

— Da, să nu-mi publici povestea sau, dacă o publici, să nu schimbi nimic din caracterele personajelor mele.

Am respectat cu sfinţenie cuvîntul dat celebrului scriitor. Publicul e cel ce trebuie să se pronunţe între noi doi.

STĂPÎNUL MUNTELUI

I

Sierra Nevada

În mijlocul lanţului de munţi care brăzdează Spania în toate direcţiile, de la Bilbao la Gibraltar şi de la Alicante la capul Finister, masivul cel mai poetic fără îndoială prin înfăţişarea pitorească, dar şi prin amintirile istorice legate de el este Sierra Nevada, care urmează după Sierra de Gádor, despărţit de acesta doar printr-o vale fermecătoare, unde îşi are unul dintre izvoare micul fluviu Órjiva, care se varsă în mare între Almuñécar şi Motril.

Acolo, chiar şi în zilele noastre încă, totul e arab: moravurile, costumele, numele oraşelor, monumentele, peisajele, deşi maurii au părăsit de două secole şi jumătate regatul Almohazilor.

Aceasta deoarece pământul în stăpînirea căruia intrase prin trădarea contelui Julián era teritoriul preferat al fiilor profetului. Situat între Africa şi Europa, Andaluzia e, ca să spun aşa, o regiune intermediară care se bucură de frumuseţile uneia şi de bogăţiile celeilalte, fără să le cunoască nici tristeţile, nici vitregiile. Are vegetaţia luxuriantă de la Metidja, stropită de apele răcoroase ale Pirineilor; nu întîlneşti acolo nici soarele arzător al Tu-

nisului, nici climatul aspru al Rusiei. Te salut, Andaluzie, soră a Siciliei, care te întreci cu insulele Fericite!

Voi cei ce aveţi fericirea să locuiţi în Sevilla, Granada sau Malaga, trăiţi, iubiţi şi muriţi la fel de fericiţi, ca şi cum aţi fi la Neapole. Astfel, am văzut la Tunis mauri care-mi arătau cheia casei lor din Granada. O aveau de la părinţii lor şi aveau de gînd să o lase copiilor lor.

Iar dacă vreodată, copiii lor se vor întoarce în oraşul Aben-al-Hamar, o să regăsească şi strada şi casa în care au locuit, fără ca acei două sute patruzeci şi patru de ani scurşi de la 1610 pînă la 1854 să fi schimbat mare lucru, decît că au redus la optzeci de mii de suflete populaţia de cinci sute de mii de locuitori, astfel încît cheia moştenită va deschide, după toate probabilităţile, uşa unei case goale, sau ai cărei proprietari indolenţi nici măcar nu-şi vor fi dat osteneala să-i schimbe broasca.

Într-adevăr, nimic spaniol n-a încolţit în pămîntul a cărui vegetaţie naturală o constituie palmierul, cactusul, aloesul, nimic, nici măcar palatul pe care cucernicul Carol Quintul începuse să-l ridice, ca să nu stea în locuinţa emirilor şi califilor, şi care, dominat de Alhambra, n-a putut niciodată, sub privirea batjocoritoare a rivalului său, să se avînte mai sus de un etaj.

Îmbrăţişînd toate aceste minuni ale unei arte şi civilizaţii pe care n-o vor atinge niciodată, locuitorii lui actuali, regatul Granadei, ultima rămăşiţă şi ultima formă a imperiului arab în Spania, se întindea pe malurile Mediteranei de la Tarifa la Almazarron, adică pe o lungime de aproximativ o sută douăzeci şi cinci de leghe şi se îndrepta spre interior de la Motril la Jaén, adică pe o adîncime de treizeci şi cinci pînă la patruzeci.

Sierra de Gador şi Sierra Nevada îl întretăiau la două treimi din lungime.

Din vîrful Mulhacén, piscul cel mai înalt, privirea putea atinge deodată amîndouă graniţele sale.

La sud, Mediterana, largă întindere albastră de la Almuñécar la Alger. La nord, cîmpia Granadei, uriaş covor verde, ce se desfăşoară începînd de la Huelma.

Apoi, la est şi la vest, prelungirea nesfîrşită a lanţului muntos uriaş, cu piscuri înzăpezite ale căror creste seamănă fiecare cu valul îngheţat brusc al unui ocean răzvrătit împotriva cerului.

În sfîrşit, pe un plan inferior, la dreapta şi la stînga acestei mări de gheaţă, un dublu ocean de munţi care degenerează încet-încet în dealuri, acoperite mai întîi de licheni prăfuiţi, apoi de mărăcini roşcaţi, apoi de brazi întunecaţi, apoi de stejari verzi, de arbori de plută gălbui, de copaci de toate soiurile, amestecîndu-şi culorile deosebite şi lăsînd totuşi intervale în care se întind ca nişte covoare luminişuri de strugurii-ursului, de mastic şi de mirţi.

Astăzi, trei drumuri care pornesc, primul din Motril, al doilea din Vélez Málaga, iar al treilea din Málaga, întretaie Sierra înzăpezită şi duc de la ţărmul mării la Granada, trecînd, unul prin Jayena, altul prin Alhama, iar celălalt prin Colmenar.

Dar pe vremea cînd începe povestirea aceasta, adică în primele zile ale lunii iunie a anului 1519, drumurile încă nu existau, sau, mai bine zis, nu erau reprezentate decît prin poteci abia trasate, pe care călcau cu nepăsătoare siguranţă doar picioarele călătorilor şi ale catîrilor. Aceste poteci, rarcori deschise prin mijlocul cîmpiei, se prelungeau prin trecători şi pe piscuri cu urcuşuri şi coborîşuri care păreau făcute înadins ca să pună la încercare răbdarea călătorilor. Din cînd în cînd, spirala lor îngustă ocolea cîte o stîncă ascuţită roşie şi caldă ca un

uriaş stîlp egiptean şi atunci călătorul se afla literalmente suspendat, el şi calul lui nepăsător, deasupra prăpastiei în adîncul căreia privea îngrozit. Cu cît poteca era mai abruptă, cu atît stînca devenea mai caldă, iar piciorul omului sau al catîrului risca să alunece pe granitul pe care pasul caravanelor, tocind asperităţile, îl făcuse în cele din urmă neted şi alunecos ca marmura.

E adevărat că, de îndată ce treceai de cuibul acesta de vulturi numit Alhama, drumul devenea mai uşor şi pe un povîrniş destul de domol — presupunînd că veneai dinspre Málaga şi te îndreptai spre Granada — cobora în valea Jayena. Atunci unei primejdii întrucîtva fizice îi urma alta care, deşi rămînea nevăzută pînă în clipa cînd ameninţa să se petreacă, era totuşi prezentă în închipuire : din clipa cînd cele două margini ale drumului deveneau practicabile şi ofereau un refugiu în tufişurile lor dese, se umpleau de cruci pline de inscripţii sinistre.

Erau crucile de pe mormintele călătorilor ucişi de numeroşii tîlhari care, în vremurile acelea de tulburări civile, populau cu deosebire munţii Córdobei şi Granadei, adică sierra Morena şi sierra Nevada.

De altfel, inscripţiile de pe cruci nu lăsau nici o îndoială asupra modului în care muriseră cei ce odihneau la umbra lor. Străbătînd aceiaşi munţi la trei secole după călătorii pe care în cîteva clipe o să-i facem să se ivească în ochii cititorilor, am văzut cruci asemănătoare celor pe care le descriem şi am copiat de pe lugubrele lor braţe inscripţiile acestea puţin liniştitoare pentru cei ce le citesc :

Aici
a fost ucis un călător
Rugaţi-vă pentru sufletul lui !

Aici
au fost asasinaţi un fiu şi părintele lui
Domnul să-i aibă în mila lui !

Dar inscripţia cea mai obişnuită e aceasta :

Aqui mataron a un hombre

Ceea ce înseamnă pur şi simplu : „Aici a fost ucis un om.“

Gardul acesta mortuar se întindea cale de o leghe şi jumătate sau două, adică pe toată lăţimea văii. Apoi traversai un rîu mic care, ocolind satul Cacín, se varsă în Genil, şi ajungeai în cealaltă parte a muntelui. Aceasta, trebuie s-o mărturisim, era mai puţin greu de străbătut decît prima. Poteca se pierdea într-o pădure uriaşă de pini, dar lăsase în urmă trecătorile înguste şi stîncile ascuţite. Simţeai că ai ajuns în zone mai temperate şi după ce călătoreai o leghe şi jumătate prin meandrele unui munte umbros, descopereai un fel de rai, spre care coborai pe un povîrniş şi ajungeai pe o pajişte smălţată cu grozamă cu flori galbene şi parfumate şi cu strugurii-ursului cu fructe cărnoase roşii ca fraga, dar al căror gust un pic gras aminteşte mai curînd de gustul bananei, decît de frumosul fruct cu care seamănă.

Ajungînd aici, călătorul putea fi mulţumit, fiindcă se părea că avea să fie cruţat de dubla primejdie de care scăpase : aceea de a se zdrobi căzînd în vreo prăpastie sau aceea de a fi ucis de cine ştie ce tîlhar arţăgos.

Într-adevăr, în stînga drumului, la distanţă de aproximativ un sfert de leghe se vedea cu ziduri albe ca de cretă o clădire mică ce părea han şi totodată fortăreaţă.

Ea avea o terasă cu un parapet crenelat şi o uşă de stejar cu traverse şi piroane de fier.

Deasupra uşii era pictat bustul unui bărbat cu chip negricios, cu barbă neagră, purtînd pe cap un turban, iar în mînă un sceptru.

Sub portret era gravată inscripţia aceasta :

Al rey moro [1]

Graba noastră de a proceda asemeni călătorilor, adică de a galopa ca să ajungem la han, ne-a făcut să uităm să aruncăm o privire în treacăt spre un personaj care, deşi la prima vedere pare de condiţie umilă, merită totuşi o descriere deosebită.

E adevărat că personajul era ascuns la umbra unui bătrîn stejar şi totodată în curbele terenului.

Era o fată între şaisprezece şi optsprezece ani, care, în unele privinţe, părea să aparţină vreunui trib maur, deşi, în alte privinţe părea îndreptăţită să ceară un loc în marea familie europeană. Încrucişare probabilă a celor două rase, ea forma o verigă intermediară ce îmbina într-un amestec deosebit seducţia arzătoare şi magică a femeii din sud cu dulcea şi suava frumuseţe a fecioarei din nord. Părul atît de negru, încît avea reflexul albăstrui al aripii de corb, încadra, căzînd pe lîngă gît, faţa cu un oval desăvîrşit şi demnă. Ochii mari albaştri ca brebenocul umbriţi de gene şi sprîncene de culoarea părului, un ten mat şi alb ca laptele, buze fragede ca cireşile, dinţi mai frumoşi ca perlele, gît asemănător prin graţie şi supleţe celui de lebădă, braţe un pic cam lungi, dar de o formă desăvîrşită, un mijloc suplu ca o trestie sau ca un palmier, picioare a căror goliciune îţi îngăduia să le admiri delicateţea şi eleganţa, aceasta era înfăţişarea personajului asupra căruia ne îngăduim să atragem atenţia cititorului.

[1] La Regele maur (n.tr.).

Cît despre costumul de o fantezie sălbatică, el se compunea dintr-o coroană de iasomie, smulsă dintre zăbrelele gardului clădirii pe care am descris-o mai sus, şi ale cărei frunze de un verde închis şi fructele purpurii se potriveau minunat cu negrul de antracit al părului. Gîtul îi era împodobit cu un lanţ compus din verigi plate de lăţimea unui filip de aur, încastrate unele în altele, care scînteiau ca nişte flăcări. Rochia, ciudat croită, era făcută dintr-o stofă de mătase în dungi mate alternînd cu dungi colorate, cum se ţeseau pe atunci în Granada, şi cum se mai fac încă şi acum la Alger, Tunis şi Smirna. Mijlocul îi era strîns de un cordon sevilian cu franjuri de aur, aşa cum poartă în zilele noastre elegantul *majo*, care se duce să cînte o serenadă iubitei. Dacă însă cordonul şi rochia ar fi fost noi, poate că ar fi rănit privirea prin tonurile cam prea tari ale culorilor îndrăgite de arabi şi de spanioli ; dar boţirea şi folosirea îndelungată făcuseră din toate acestea un ansamblu încîntător care ar fi bucurat ochiul lui Tiţian, iar mai tîrziu ar fi făcut să salte de bucurie inima lui Paolo Veronese.

Însă ceea ce avea ciudat fata — deşi această ciudăţenie e mai obişnuită în Spania decît oriunde, iar pe vremea aceea, mai mult decît oricînd — era bogăţia costumului, raportată la îndeletnicirea umilă : aşezată pe o piatră mare, lîngă una dintre crucile despre care am pomenit, la umbra unui stejar uriaş verde, cu picioarele în apa unui pîrîu care le acoperea cu o pînză fină de argint, ea torcea cu furca şi fusul.

Lîngă ea, ţopăia priponită de stîncă şi rumegînd amarul drob, cum spune Virgiliu, o capră, animal neliniştit şi vioi, proprietatea obişnuită a celui care n-are nimic.

Tot învîrtind fusul cu mîna stîngă, trăgînd de fir cu dreapta, privind la picioare în jurul cărora bolborosea şi şoptea pîrîul, fata cînta în surdină un fel de refren

popular care, în loc să-i exprime gîndul, părea să nu slujească decît ca acompaniament glasului ce şoptea în fundul inimii şi pe care nimeni nu-l auzea. Apoi, din cînd în cînd, nu ca s-o facă să se întoarcă, ci parcă pentru a-i adresa un cuvînt prietenesc, cîntăreaţa îşi întrerupea cîntecul şi lucrul, îşi chema capra cu numele arab prin care este desemnată specia, însă de fiecare dată cînd capra auzea cuvîntul *maza*, scutura cu încăpăţînare din cap făcînd să sune clopoţelul ei de argint şi începea să rumege din nou.

Iată cuvintele pe care le cînta torcătoarea pe o arie lentă şi monotonă, ale cărei note principale le-am auzit de atunci în cîmpiile Tangerului şi în munţii Kabiliei.

De altfel, era un *romancero* cunoscut în Spania sub numele de *Cîntecul regelui don Fernando.*

Granada, iubita mea,
Cu centură aurită
Fii a mea pe vecie !
Primeşte drept zestre în Castilia
Trei mînăstiri cu vorbitorul lor,
Trei fortăreţe cu închisorile lor,
Trei oraşe cu turnurile lor,
Scormoneşte, geloaso,
În scrinul acesta din Andaluzia
Pe care Domnul mi l-a dat.
Dacă, în nestatornicia ta,
Giralda te ispiteşte
O să i-o luăm
Sevillei nemulţumite,
Iar ce-o să spună Sevilla,
Ce-o să spună Castilia

Peste un veac sau acum,
O, Granadă, puțin îmi pasă,
Deschide-mi porțile,
Sînt regele don Fernando !

În clipa aceea, ea ridică un pic capul ca să-și cheme capra, însă abia rosti cuvîntul *maza* că se opri, iar privirea i se îndreptă spre capătul drumului dinspre Alhama.

Un tînăr apăruse la orizont și cobora în galop pe calul său andaluz povîrnișul muntelui întretăiat, după cum copacii erau rari sau deși, de benzi late de umbră și de soare.

Fata îl privi o clipă, apoi începu din nou să lucreze și, torcînd într-un chip mai distrat, ca și cum nemaiprivindu-l, îl auzea venind, reluă cel de-al patrulea cuplet al cîntecului care era răspunsul dat regelui don Fernando.

O, rege don Fernando, te iubesc !
Dar, fatal blestem,
Am drept stăpîn un maur crud,
Care mă ține închisă,
Sărmană sclavă încoronată,
Înlănțuită cu lanțuri de aur
În turnul lui cu chei de argint !

În timp ce fata cînta acest ultim cuplet, călărețul făcuse destul drum pentru ca, ridicînd capul, ea să-i poată desluși veșmintele și trăsăturile.

Era un tînăr frumos de douăzeci și cinci, douăzeci și șase de ani, purtînd o pălărie cu boruri largi cu o pană roșie ca focul ce se mula după curbura acesteia, fluturînd.

Sub umbra pe care pălăria o lăsa pe chipul lui se vedeau strălucind doi ochi negri frumoși care pesemne că se aprindeau cu ușurință de mînie sau de focul dra-

gostei. Sub nasul drept și de o formă desăvîrșită, mustățile ușor ridicate lăsau să se vadă între ele și barbă un șirag de dinți minunați, albi și ascuțiți, ca de lup.

În pofida căldurii, sau poate tocmai din cauza aceasta, călărețul era îmbrăcat cu o mantie de Córdoba din cele care, croite ca un *poncho* american și cu o despicătură la mijloc pe unde se scotea capul, îl acopereau de la umeri pînă în vîrful cizmelor. Această mantie de postav roșie ca focul, asemeni penei de la pălărie, era brodată cu aur la capete și de jur-împrejurul deschizăturii pentru gît, și acoperea un costum care, socotind după puținul pe care-l puteai zări, adică după manșete și panglicile pantalonilor bufanți, trebuia să fi fost de o eleganță desăvîrșită.

Calul pe care-l conducea ca un călăreț încercat era un animal minunat de cinci sau șase ani, cu gît împlinit, cu coamă în vînt și crupă viguroasă, cu coadă lungă și cu părul de culoarea aceea prețioasă pe care ultima regină a Castiliei, Isabella, o făcuse să fie la modă. De altfel, era o minune că aceștia doi, calul și călărețul, cu înflăcărarea ce-i însufleța putuseră să treacă pe potecile greu accesibile pe care am încercat să le descriem, fără să se prăvălească de zece ori în prăpastiile de la Alcaacin sau Alhama.

Un proverb spaniol spune că există un dumnezeu al beților și o zeiță a îndrăgostiților.

Călărețul nostru nu avea înfățișarea unui beț iv, dar trebuie s-o spunem, semăna leit cu un îndrăgostit.

Lucrul acesta nu putea fi tăgăduit, deoarece fără s-o privească și, pesemne, fără ca măcar s-o vadă în asemenea măsură privirea îi era ațintită înainte, călărețul trecu pe lîngă fata noastră în fața căreia cu siguranță că însuși regele don Carlos, oricît de înțelept și de reținut era, în ciuda celor nouăsprezece ani ai lui, s-ar fi încumetat să se

oprească, într-atîta era de frumoasă, iar ea ridicînd capul ca să-l privească pe călătorul disprețuitor, șopti :

— Bietul băiat ! Păcat de el !

Oare de ce fata care torcea îl căina pe călător ? La ce primejdie trecută sau viitoare făcea aluzie ?

Vom afla probabil aceasta însoțindu-l pînă la hanul *La Regele maur* pe elegantul *caballero*. Ca să ajungă la hanul la care părea atît de grăbit să se ducă, el trebuia să mai treacă de încă două-trei denivelări de teren aproape asemănătoare aceleia unde se afla fata, cînd trecuse pe lîngă ea fără s-o vadă, sau, mai bine zis, fără s-o privească. În fundul fiecăreia dintre vîlcelele acestea mici pe care doar drumul le străpunsese pe o lățime de abia opt sau zece picioare, printre tufișuri dese de mirt, de lentisc și de arbuzier, se înălțau două sau trei cruci ce arătau că vecinătatea hanului nu-i apărase nicidecum pe călători de destinul atît de comun, încît se părea că aceia care încă mai treceau pe drumurile pe care pieriseră atîți trecători trebuiau să aibă inima apărată de întreitul strat de oțel de care vorbește Horațiu în legătură cu cel dintîi navigator. Apropiindu-se de locurile acestea cu înfățișare sinistră, călărețul se mulțumea să controleze din cînd în cînd dacă mai avea sabia atîrnată la șold și pistoalele în cobureii șeii. Apoi, asigurîndu-se cu un gest mai curînd mașinal decît neliniștit, trecea în același pas al calului și cu aceeași față liniștită de locul blestemat, *el mal sitio*, cum se spune pe acolo.

Ajuns în punctul cel mai înalt al drumului, călărețul se ridică din nou în scări ca să vadă mai bine hanul, apoi, zărindu-l, dădu pinteni calului, care se repezi spre vale, ca și cum dorința de a-l sluji pe călăreț l-ar fi făcut să nu simtă oboseala, asemeni unei bărci ascultătoare ce coboară între valuri, după ce urcase pe creasta lor. Puțina atenție

acordată de călător drumului pe care-l străbătea şi marea lui dorinţă de a ajunge la han avură probabil două urmări.

Prima — aceea că nu observă, —deoarece erau ascunşi în tufişuri de ambele părţi ale drumului, înşiraţi pe aproape un sfert de leghe asemeni vînătorilor în bătaie — vreo zece oameni culcaţi pe pămînt ce întreţineau aprins cu grijă fitilul unor escopete[1], culcate pe jos, lîngă ei. La zgomotul paşilor calului, oamenii aceştia ascunşi ridicară capul, se sprijiniră pe braţul şi genunchiul stîng, apucară cu dreapta escopeta fumegîndă, apoi, sprijinindu-se pe un genunchi, duseră maşinal patul armei la umăr.

Al doilea rezultat — acela că, văzînd iuţeala cu care calul şi călăreţul trecură, oamenii ascunşi îşi spuseră în şoaptă că acel cavaler fiind, fără îndoială, aşteptat la han trebuia să şi coboare, că deci nu avea rost să facă în plin drum un zgomot care i-ar fi putut trăda, îndepărtînd astfel un convoi mare ce promitea o pradă mai bogată decît se putea dobîndi de la un singur călător, oricît de avut şi de elegant ar fi fost.

Oamenii culcaţi nu erau altceva decît cei care „înzestrau" mormintele pe care, ca buni creştini, puneau cruci după ce-i omorîseră pe călătorii destul de neprevăzători ca să încerce să-şi apere punga cu preţul vieţii, cînd demnii *salteadores* îi salutau, ţinînd escopeta în mînă, cu fraza aceasta sacramentală, care-i aproape aceeaşi în toate limbile şi la toate popoarele : *Banii sau viaţa !*

Pesemne că la primejdia aceasta, care nu-i era necunoscută, făcuse aluzie fata cînd, privindu-l trecînd pe frumosul călător rostise oftînd cuvintele : Păcat de el !

Dar am văzut, oamenii aceştia ascunşi nu dăduseră din cine ştie ce pricină semn că sînt acolo. Numai că, întocmai ca vînătorii în bătaie cu care i-am asemănat şi care se

[1] Armă de foc de mici dimensiuni, cu ţeava evazată (n. tr.).

ridică de la locul lor după ce trece vînatul, tot astfel unii dintre ei ieşiră cu capul mai întîi, apoi cu tot trupul, din pădure, în urma călătorului şi se îndreptară spre han în curtea căruia calul şi călăreţul se avîntară iute.

Un *muzuelo* [1] era în curte, gata să apuce hăţul calului.

— O măsură de orz pentru calul meu ! Un pahar de xerez pentru mine şi pregătiţi cel mai bun prînz cu putinţă pentru cei ce vin după mine !

În timp ce călătorul termina de vorbit, hangiul se ivi la geam, iar oamenii din pădure la poartă. Ei schimbară o privire care din partea acestora din urmă însemna : „Oare am făcut bine că nu l-am oprit ?“ iar din partea hangiului : „Foarte bine !“

Apoi, întrucît călăreţul, ocupat să-şi scuture praful de pe manta şi de pe cizme, nu observase schimbul de priviri, gazda spuse :

— Intraţi, nobile domn ! Deşi sîntem pe munte, hanul *La Regele maur* nu duce lipsă de nimic. Slavă Domnului ! Avem în cămară vînat de toate felurile, afară de iepure care-i un animal murdar : avem o *olla podrida* pe foc, un *gazpacho* care se înmoaie de ieri şi, dacă vreţi să mai aşteptaţi, unul dintre prietenii noştri, mare vînător, e în urmărirea unui urs care a coborît de pe munte ca să-mi mănînce orzul. În curînd o să avem vînat fraged să vă oferim.

— N-avem vreme să aşteptăm întoarcerea vînătorului, oricît de ispititoare ar fi propunerea ta.

— Atunci o să mă descurc cum o să pot mai bine.

— Bine ; şi deşi sînt convins că señora al cărei curier sînt e o adevărată zeiţă care nu trăieşte decît respirînd parfumul florilor şi bînd roua dimineţii, pregăteşte ce ai mai bun şi spune-mi în ce cameră ai de gînd s-o primeşti.

---

[1] Tînăr valet (n. tr.).

Hangiul deschise o uşă şi-i arătă călăreţului o cameră mare, văruită, cu perdele albe la ferestre şi cu mese de stejar înăuntru.

— În asta, spuse el.

— Bine, răspunse călătorul. Toarnă-mi un pahar de xerez, vezi dacă i s-a dat calului meu măsura de orz şi culege-mi din grădină un buchet din cele mai frumoase flori.

— Voi face întocmai, răspunse hangiul. Cîte tacîmuri pun ?

— Două : unul pentru tată, celălalt pentru fiică. Slujitorii o să mănînce la bucătărie, după ce-şi vor fi servit stăpînii. Să nu cruţi vinul.

— Fiţi fără grijă, cavalere, cînd cineva vorbeşte ca dumneavoastră poate fi sigur că va fi servit repede şi bine.

Şi hangiul, fără îndoială ca să dovedească prin fapte cele spuse, ieşi strigînd :

— Hei, Gil, pune două tacîmuri ! Pérez, calul şi-a primit orzul ? Amapola, dă fuga în grădină şi culege toate florile pe care le găseşti !

— Foarte bine ! murmură cavalerul cu un zîmbet de mulţumire. Acum e rîndul meu.

Desprinzînd de pe lanţul pe care-l purta la gît o mică bilă de aur de mărimea unui ou de porumbel, şlefuită, o deschise, o puse pe masă, se duse să ia din bucătărie un cărbune aprins, îl puse în cutia de aur, iar pe el presără un pic de praf al cărui fum se răspîndi îndată în sală, răspîndind mirosul dulce şi pătrunzător care te desfată cînd intri în camera unei femei arabe.

În acea clipă hangiul se ivi din nou ţinînd într-o mînă o farfurie pe care era un pahar plin de xerez, iar în cealaltă o sticlă proaspăt desfăcută. În urma lui venea Gil cu o faţă de masă, şervete şi o grămadă de farfurii,

iar după el, Amapola, abia zărindu-se într-un braț din acele flori de culori aprinse ce n-au echivalent în Franța și cărora nici măcar n-am putut să le aflu numele.

— Fă un buchet din cele mai frumoase, fată dragă, spuse cavalerul și dă-mi-le pe celelalte.

Amapola le alese pe cele mai frumoase, iar cînd buchetul fu gata întrebă :

— E bine așa ?

— Minunat, spuse călărețul. Acum leagă-l.

Fata caută cu privirea un fir de ață, un cordon, o sfoară.

Dar călătorul scoase din buzunar o panglică de aur și de purpură din care părea să aibă destul de multă pentru așa ceva, și tăie din ea o bucată cu pumnalul.

Dădu bucata de panglică fetei ce legă buchetul, apoi, la ordinul tînărului, îl puse pe una dintre cele două farfurii cu care Gil împodobise masa principală.

Pe urmă cavalerul începu să smulgă petalele celorlalte flori, astfel încît de la ușă pînă la masă drumul să fie presărat în întregime, așa cum se face la împărtășanie, în ziua de Corpus Christi.

Apoi îl chemă pe hangiu.

— Prietene, iată un filip de aur pentru deranjul pe care ți l-am pricinuit.

Gazda se înclină.

— Acum, continuă tînărul cavaler, dacă don Iñigo Velasco de Haro te întreabă cine a comandat pentru el prînzul, să-i spui că un om al cărui nume nu-l știi. Dacă doña Flor te întreabă cine a presărat pentru ea petale de flori, cine i-a pregătit buchetul și a ars mirodenii, să-i răspunzi că e curierul dragostei sale, don Ramiro de Avila.

Și sărind cu ușurință pe frumosul său cal pe care valetul îl ținea de zăbală, se năpusti afară din curtea hanului și își continuă drumul în galop în direcția Granadei.

II

Don Iñigo Velasco de Haro

Stînd acolo unde se afla, adică într-una din ondulaţiile terenului de care am vorbit, frumoasa fată cu capra nu-l putuse vedea pe tînărul cavaler nici intrînd în han, nici ieşind, dar păruse să asculte cu atenţie dacă nu cumva ajunge pînă la ea vreun zgomot care să-i dezvăluie ce se întîmplă. De mai multe ori, privind întrebător spre cer, păruse mirată că trecerea tînărului şi bogatului gentilom nu fusese urmată de nici un eveniment extraordinar.

Deoarece fata nu-şi părăsise locul şi nu auzise dialogul călătorului cu hangiul, ea nu ştia, firește, cărei împrejurări vădind egoismul obişnuiţilor hanului îi datora curierul de dragoste al frumoasei doña Flor faptul că scăpase teafăr din mîinile lor.

De altfel, numaidecît după ce dădu toate dispoziţiile pentru ca hanul *La Regele maur* să fie demn să-i primească pe don Íñigo Velasco şi pe fiica lui, don Ramiro de Ávila ieşi în goană afară din curte şi îşi continuă drumul spre Granada, iar avangarda caravanei anunţate de elegantul cavaler putu fi văzută de fată.

Caravana se împărţea în trei părţi deosebite.

Cea dintîi — care servea drept avangardă şi aşa cum am spus, începea să se ivească pe versantul vestic al micului

munte — se compunea dintr-un singur om făcînd parte dintre slujitorii lui don Íñigo Velasco ; numai că, întocmai ca şi *campieri* din Sicilia care, slujitori în timp de pace, devin soldaţi în ceasuri de primejdie, acesta îmbrăcat într-un costum pe jumătate livrea, pe jumătate uniformă militară, purta un scut mare la oblînc şi ţinea dreaptă ca o lance, cu patul sprijinit de genunchi, o archebuză al cărei fitil aprins nu lăsa nici o îndoială asupra intenţiei caravanei de a se apăra în cazul cînd ar fi fost atacată.

„Corpul de armată", care venea la aproximativ treizeci de paşi în urmă, se compunea dintr-un bătrîn de şaizeci, şaizeci şi cinci de ani şi dintr-o fată de şaisprezece-optsprezece ani.

În sfîrşit, după ei, la aceeaşi distanţă ca şi omul însărcinat să recunoască drumul, venea ariergarda, compusă din doi slujitori purtînd scuturi şi archebuze fumegînde.

Cu totul, doi stăpîni şi trei slujitori.

Întrucît slujitorii ocupă un loc neînsemnat în povestirea aceasta, iar cei doi stăpîni, dimpotrivă, vor juca rolurile principale, să ni se îngăduie să-i neglijăm pe Núñez, Camacho şi Torribio, ca să ne ocupăm în mod special de don Íñigo Velasco de Haro şi de doña Flor, fiica lui.

Don Íñigo Velasco era, cum am mai spus, un bătrîn între şaizeci şi şaizeci şi cinci de ani, deşi cuvîntul bătrîn e poate nepotrivit folosit în legătură cu un bărbat bătrîn ca vîrstă, dar cu siguranţă tînăr din punct de vedere fizic.

Într-adevăr, barba lui abia grizonantă, părul pe care-l purta lung după moda lui Filip cel Frumos şi Ferdinand Catolicul, abia atins de zăpada iernii, arătau un bărbat de cincizeci pînă la cincizeci şi cinci de ani, cel mult. Şi totuşi. el era lovit de nenorocirea aceasta, comună tuturor celor ce au fost vestiţi în tinereţe. de a nu-şi putea ascunde vîrsta, întrucît de mai multe ori în epoci diferite lăsase o urmă adîncă în istoria ţării sale. La treizeci de ani, don

Iñigo Velasco, moştenitor al unuia dintre numele cele mai vestite şi al uneia dintre familiile cele mai bogate din Castilia, împins spre aventură de dragostea ce i-o inspirase o fată cu care nu se putea căsători, întrucît tatăl doñei Mercedes de Mendo (aşa se numea această regină a frumuseţii) era duşmanul tatălui său, iar cei doi părinţi îşi juraseră o ură veşnică, don Iñigo de Velasco ce-l avusese preceptor pe părintele Marchena, adică pe unul dintre primii preoţi care, cu riscul de a fi în opoziţie cu Scripturile, recunoscuseră, după demonstraţia lui Columb, că pămîntul putea fi rotund, îi îmbrăţişase din desperare mai curînd decît din convingere, teoriile şi sprijinise pretenţiile navigatorului genovez.

Se ştie cîte a avut de îndurat la curtea regilor catolici acest sărman om de geniu pe care cei mai puţin răuvoitori dintre consilierii Isabelei şi ai lui Ferdinand îl socoteau exaltat şi nebun cînd, după ce înfăţişase zadarnic la Genova, în patria lui, proiectul de a descoperi mergînd spre vest imperiul Cathay, menţionat de predecesorul său Marco Polo, cînd după ce fusese respins de Ioan al II-lea care trimise mişeleşte în taină un navigator să pornească în expediţia asta pe care cu glas tare o socotea nesăbuită, se înfăţişă regelui Aragonului, Ferdinand şi reginei Castiliei, Isabela, oferindu-le să înzestreze Spania nu cu un oraş, nu cu o provincie, nu cu un regat, ci cu o lume !

Opt ani se scurseră în demersuri şi insistenţe zadarnice. Din fericire pentru vestitul genovez — am meditat nu o dată în legătură cu aceste lucruri atît de bogate în cauze mici şi efecte mari — Providenţa a îngăduit ca atunci cînd Cristofor Columb voi să pornească în călătorie, cînd o dată cu ultima-i întăritură se prăbuşea imperiul califilor în Spania, nepotul uneia dintre cele mai dragi prietene ale reginei să se îndrăgostească nebuneşte de o fată pe care n-avea nici o speranţă s-o ia în căsătorie.

Cerem spăsiți iertare dragostei că o socotim printre cauzele mici.

Dar mică sau mare, cauza avu un efect uriaș.

Am arătat cauza, acum să-i înfățișăm efectul.

Acest nepot, al cărui nume îl știm, era don Iñigo Velasco, conte de Haro.

Mătușa lui era Beatriz, marchiză de Moya.

Regina Isabela nu avea prietenă mai apropiată, confidentă mai intimă decît marchiza de Moya. Menționăm faptul acesta ca să ni-l amintim; vom reveni îndată asupra lui.

Cît despre Velasco, el hotărîse s-o termine cu viața și dacă nu fusese ucis de zece ori pînă atunci, lucrul acesta, așa cum se întîmplă întotdeauna cu cei curajoși, se datora faptului că moartea dăduse înapoi din fața lui. În războaiele pe care regii catolici continuau să le poarte împotriva maurilor, el luptase întotdeauna în primele rînduri. Luase parte la asaltul fortărețelor Álora și Moclin, cetăți atît de importante ale orașului, încît erau numite ochii Granadei. Era la asediul Vélezului cînd zagalul Abd-Allah încercă să deblocheze orașul și fu respins cu pierderi cumplite. Era acolo cînd fu cucerit Gibalfaro, cînd orașul lui Ibrahim fu ocupat și prădat. Era, în sfîrșit, sub zidurile Capitalei lui Boabdil cînd regii catolici înconjurară cetatea pe care o asediau cu un oraș nou, cu case, biserici, metereze pe care-l numiră Santa Fé, în semn de speranță și de legămînt să nu înceteze asediul Granadei, decît atunci cînd cetatea o să se predea. Și Granada a capitulat la 2 ianuarie 1492.

Pentru Columb, care aștepta de opt ani, sosise clipa să atace din nou. Regele Ferdinand și regina Isabela terminaseră opera începută de Pelagius cu șapte secole în urmă : îi scoseseră pe necredincioși din Spania.

Columb le propunea expediția dîndu-i drept țel principal convertirea necredincioșilor dintr-o lume nouă.

În acest scop, nu crea decît două caravele, o sută de oameni ca echipaj și trei mii de coroane.

În sfîrșit, pe lîngă scopul religios, el propunea ca rezultat material terenuri aurifere inepuizabile, mine de diamante neprețuite. Ce-i putea deci împiedica pe zgîrcitul Ferdinand și pe credincioasa Isabela să încerce o acțiune care, din punct de vedere temporal și spiritual, prezenta, odată ce admiteai existența acestei lumi necunoscute, toate aparențele unei speculații fericite ?

O să spunem îndată ce-i împiedica.

Cristofor Columb, dorind de la bun început o răsplată pe măsură, cerea titlul de amiral al flotelor spaniole, cel de vice-rege al tuturor țărilor pe care le va descoperi, a zecea parte din beneficiile pe care le va aduce expediția și dreptul de a transmite urmașilor săi în linie masculină titlurile și onorurile care-i vor fi acordate.

Pretențiile acestea păreau cu atît mai exagerate, cu cît Columb — deși pretindea că se trage din una dintre familiile cele mai vestite din Piacenza, deși îi scria reginei Isabela că, dacă-l numește amiral, n-avea să fie primul amiral din familie — nu putuse aduce dovezi ale nobleței sale, iar la curte se răspîndea zvonul că era doar fiul unui biet țesător din Cogoreo sau din Nervi.

Deci, pretențiile acestea stîrniseră indignarea arhiepiscopului Granadei, Ferdinand de Talavera, însărcinat de maiestățile lor catolice să examineze proiectul corăbierului genovez, cum era numit îndeobște Cristofor Columb la curte.

Mai ales acea a zecea parte din beneficii reprezentînd tocmai impozitul pe care biserica îl încasa sub denumirea de *diezmo*, jignea susceptibilitățile religioase ale lui don Ferdinand de Talavera.

Dar sărmanul Cristofor Columb avea ghinion, întrucît şi celelalte pretenţii ale sale, de a fi ridicat la rangul de amiral, de a primi titlul de vice-rege, şi de a-l transmite ereditar ca într-o familie regală sau princiară — jigniseră la rîndul lor orgoliul lui Ferdinand şi al Isabelei, suveranii în acea epocă nefiind încă obişnuiţi să trateze de la egal la egal cu un simplu particular, iar Columb, deşi sărac şi necunoscut, vorbea cu atîta mîndrie, de parcă ar fi purtat pe cap coroana de aur a lui Guacanagari şi Montezuma!

Drept urmare, după o discuţie furtunoasă în consiliu, unde Columb nu avea decît doi susţinători, pe don Luis de San-Ángel, încasator al veniturilor eclesiastice din Aragon şi pe don Alonso de Quintanilla, director al finanţelor Castiliei, propunerea fusese definitiv respinsă, spre marea satisfacţie a regelui Ferdinad, om al îndoielii şi al palpabilului, şi spre marea tristeţe a reginei Isabela, femeie a poeziei şi a credinţei.

Cît despre duşmanii lui Columb — şi erau numeroşi la curte — ei socoteau hotărîrea irevocabilă şi erau siguri să s-au descotorosit pentru totdeauna de visătorul acesta caraghios, din pricina căruia serviciile făcute păreau neînsemnate faţă de cele pe care făgăduia să le facă.

Dar ei nu ţinuseră seamă de don Iñigo Velasco, conte de Haro şi de mătuşa Beatriz, marchiză de Moya.

Într-adevăr, a doua zi după ce refuzul maiestăţilor lor catolice îi fusese transmis lui Columb de către arhiepiscopul don Ferdinand de Talavera — refuz pe care încercaseră să-l îndulcească don Luis de San Ángel şi don Alonso de Quintanilla, lăsîndu-l totuşi pe sărmanul navigator fără speranţă — doña Beatriz intră în oratoriul reginei şi cu glas emoţionat, îi ceru o audienţă pentru nepotul ei.

Isabela, mirată de înfățișarea aproape stîrjenită a prietenei sale, o privi o clipă, apoi o întrebă cu blîndețea care-i era obișnuită cînd vorbea celor apropiați :

— Ce tot spui tu, fata mea ?

Fata mea era un apelativ prietenesc cu care regina Castiliei se adresa în mod obișnuit, fără însă a-l risipi, prietenelor sale apropiate.

— Spun Alteței Voastre că nepotul meu, don Iñigo Velasco are onoarea de a-i solicita o audiență de plecare.

— Don Iñigo Velasco ! repetă Isabela căutînd în mod vădit să-și amintească de cine era vorba. Nu-i tînărul căpitan care s-a distins atît de bine în ultimul nostru război la asalturile de la Álora și Modín, la asediul Vélezului la cucerirea lui Gibalfaro și în nenumărate alte ocazii ?

— El e ! strigă doña Beatriz tare bucuroasă și mai ales foarte mîndră că numele nepotului ei stîrnise asemenea amintiri în inima reginei. Da, da, Alteță, e chiar el !

— Și spui că pleacă ? întrebă Isabela

— Da, Alteță.

— Într-o călătorie lungă ?

— Mă tem că da.

— Părăsește Spania ?

— Așa cred.

— Ah ! Ah !

— Se scuză spunînd că nu mai are nimic de făcut în slujba Maiestății Voastre

— Și unde se duce ?

— Nădăjduiesc, spuse doña Beatriz, că la întrebarea aceasta regina îi va îngădui să răspundă el însuși

— Bine, fata mea. Spune-i că poate intra.

Și, în timp ce marchiza de Moya, voind să-l introducă pe nepotul ei, se îndreptă spre ușă, regina Isabela se așeză și, ca să pară că se îndeletnicește cu ceva, mai curînd decît

ca să lucreze cu adevărat, luă un steag pe care tocmai îl broda în cinstea Fecioarei, căreia îi atribuia cucerirea Granadei, ce avusese loc, se știe, prin capitulare și fără vărsare de sînge.

În clipa următoare, ușa se deschise, tînărul intră condus de doña Beatriz și se opri respectuos la cîțiva pași de Isabela cu pălăria în mînă.

Don Iñigo Velasco pe care l-am înfățișat cititorilor ca pe un bătrîn frumos de șaizeci, șaizeci și cinci de ani era, pe vremea aceea, un tînăr de vreo treizeci, treizeci și doi de ani cu ochi mari și păr negru, lung. Fața-i palidă era profund marcată de tristețea pricinuită de o dragoste nefericită și care, prin urmare, e întotdeauna o recomandare serioasă pe lîngă o femeie, fie ea și regină.

O rană pe atunci abia vindecată, dar a cărei cicatrice se pierduse de atunci printre primele riduri ale bătrîneții îi brăzda fruntea cu o linie roșiatică și dovedea că-i atacase de aproape și frontal pe mauri al căror iatagan îi lăsase urma însîngerată.

Regina, ce auzise adesea vorbindu-se de el ca despre un cavaler frumos și îndrăgostit și ca despre un războinic, dar care-l vedea pentru prima oară, îl privi pe don Iñigo cu interesul sporit pe care-l stîrnea în primul rînd nepotul celei mai bune prietene a sa, iar apoi cavalerul care luptase cu atîta vitejie pentru credință și suveranii săi.

— Sînteți don Iñigo Velasco? întrebă Isabela după un răstimp de liniște adîncă, deși în oratoriu mai erau în preajma ei, șezînd sau în picioare, în funcție de familiaritatea cu care erau onorate sau de rangul lor, vreo douăsprezece persoane.

— Da, Alteță, răspunse don Iñigo.

— Vă credeam *rico hombre.*

— Sînt, într-adevăr, Alteță.

— Atunci de ce nu vă acoperiți înaintea noastră?

— Pentru că respectul pe care-l am pentru femeie îmi interzice să mă folosesc de dreptul pe care mi-l amintește regina.

Isabela zîmbi și, tutuindu-l, așa cum mai obișnuiesc și azi regii și reginele Castiliei cu aceia pe care-i numim în zilele noastre *granzi de Spania* și care pe atunci se numeau *ricos hombres* :

— Ei bine, don Iñigo, întrebă ea, vrei să călătorești, copilul meu ?

— Da, Alteță, răspunse tînărul.

— De ce ?

Don Iñigo tăcu.

— Mi se pare totuși, continuă Isabela, că sînt multe locuri la curtea mea, care i s-ar potrivi bine unui tînăr de vîrsta ta, unui învingător cu meritele tale.

— Alteța Voastră se înșeală cu privire la vîrsta mea, răspunse don Iñigo, clătinînd trist din cap, sînt bătrîn, doamnă.

— Tu ? întrebă regina uimită.

— Da, doamnă, fiindcă ești bătrîn indiferent de vîrstă în ziua cînd ți-ai pierdut orice iluzie. Iar în ce privește titlul de învingător pe care binevoiți să mi-l dați, întocmai ca unui Cid, în curînd îl voi pierde pentru că, mulțumită capitulării Granadei și căderii ultimului rege maur Abu Abd-Allah, nu mai aveți dușmani de învins în regatul vostru.

Tînărul rosti cuvintele acestea pe un ton atît de trist, încît regina îl privi uimită, iar doña Beatriz care, fără îndoială, era la curent cu suferințele în dragoste ale nepotului său, își șterse o lacrimă ce i se prelingea de pe pleoapă pe obraz.

— Și unde vrei să te duci ? întrebă regina.

— Vreau să mă duc în Franța, Alteță !

Isabela se încruntă ușor.

— Regele Carol al VIII-lea, întrebă ea începînd să-l mai tutuiască, ţi-a oferit cumva vreo slujbă în armata pe care o ridică, se spune, ca să cucerească Italia ?

— Nu-l cunosc defel pe regele Carol al VIII-lea, doamnă, răspunse don Iñigo, şi orice ofertă mi-ar face ca să slujesc în armatele lui aş refuza-o, fiindcă, desigur, asta ar însemna să slujesc împotriva reginei mele iubite.

— Şi ce-o să faci în Franţa, dacă nu te duci să cauţi un stăpîn care să-ţi convină mai mult ca noi ?

— Însoţesc acolo un prieten pe care l-aţi alungat.

— Pe cine ?

— Pe Cristofor Columb.

Se făcu tăcere pentru o clipă, răstimp în care se auzi scîrţîitul uşor pe care-l făcea deschizîndu-se uşa cabinetului regelui.

— Nu l-am alungat deloc, Doamne fereşte, pe prietenul tău, don Iñigo, spuse Isabela cu o melancolie pe care, la rîndu-i, nu şi-o putea stăpîni ; însă consilierii noştri au susţinut că pretenţiile genovezului sînt atît de uriaşe, încît nu e cu putinţă să le acceptăm fără să ne încălcăm datoria faţă de noi înşine şi de coroanele noastre. Dacă prietenul tău, don Iñigo, ar fi consimţit să facă unele concesii, bunăvoinţa regelui Ferdinand şi interesul pe care i-l purtam ar fi îngăduit cu uşurinţă îndeplinirea unui proiect de a cărui neizbîndă se face singur vinovat.

Isabela tăcu, aşteptînd răspunsul lui don Iñigo, dar acesta nu răspunse.

— De altfel, continuă ea, în afară de faptul că teoria genovezului asupra rotunjimii pămîntului nu se potriveşte cu textul Sfintei Scripturi, ştiţi că oamenii cei mai învăţaţi ai regatului îl socotesc pe Cristofor Columb un exaltat.

— Un exaltat nu renunţă la propriile-i speranţe mai curînd decît la propria-i demnitate, Alteţă, răspunse nepotul doñei Beatriz. Columb negociază pentru un imperiu

de zece ori mai mare decît Spania. după cum susține, iar pretențiile sale sînt pe măsura subiectului. Îl înțeleg.

— Nepoate ! murmură doña Beatriz.

— M-am arătat oare lipsit de respect față de regină ? întrebă don Iñigo. Mi-ar părea nespus de rău.

— Nu. copilul meu, nu! spuse iute Isabela.

Apoi. după ce se gîndi o clipă :

— Crezi, deci, îl întrebă ea pe don Iñigo. că e ceva serios, posibil, adevărat, în visele corăbierului acestuia ?

— Doamnă, sînt prea neștiutor ca să răspund Alteții Voastre în numele științei, spuse don Iñigo. Dar o să vă răspund în numele credinței : încrederea lui Columb m-a convins și pe mine și întocmai așa cum Alteța Voastră a făcut legămînt să nu părăsească Santa Fé pînă cînd n-o să cucerească Granada, tot astfel eu am făcut legămînt să nu-l părăsesc pe Columb pînă cînd n-o să pună piciorul pe pămîntul lumii acesteia necunoscute pe care voia s-o dăruiască Alteței Voastre. iar Alteța Voastră a refuzat-o.

— Dar. spuse Isabela încercînd să glumească. deși tonul grav al tînărului îi răpise dacă nu pofta, cel puțin putința de a glumi. întrucît ai o încredere atît de mare în știința genovezului. iar el n-are nevoie decît de două caravele. o sută de mateloți și trei mii de coroane ca să-și aducă la îndeplinire proiectul. de ce tu. din propria-ți avere, care-i de trei ori mai mare decît ceea ce solicită prietenul tău. n-ai pus să i se construiască cele două caravele. nu i-ai angajat cei o sută de marinari și nu i-ai avansat cele trei mii de coroane ? Columb. nemaidatorînd nimic atunci nimănui. ar fi putut fi rege. și te-ar fi numit vice-rege al regatului său închipuit.

— I-am oferit, Alteță. răspunse grav don Iñigo. nu cu nădejdea unei recompense atît de înalte. fiindcă nu sînt ambițios. dar Columb mi-a refuzat oferta.

— Columb a refuzat realizarea unui proiect pe care-l urmăreşte de douăzeci de ani, cînd realizarea asta i s-a oferit ? strigă Isabela. Ei, asta-i, n-o să mă faci să cred aşa ceva, copilul meu !

— Cu toate acestea e adevărul, Alteţă, răspunse don Iñigo înclinîndu-se cu respect.

— Şi cum şi-a motivat refuzul ?

— A spus că trebuie numele şi patronajul unui mare rege ca să confere autoritate unei asemenea acţiuni, şi întrucît n-o putea face sub protecţia pavilioanelor portugheze sau spaniole, se duce să vadă dacă nu cumva Carol al VIII-lea ar accepta să-l adăpostească sub cele trei flori de crin ale Franţei.

— Genovezul a plecat în Franţa ? S-a dus să-şi prezinte proiectul lui Carol al VIII-lea ? Sînteţi sigur de asta, don Iñigo ? întrebă Ferdinand de Aragon intrînd deodată şi amestecîndu-se în conversaţia pe care o asculta de cîteva minute.

La această intrare neaşteptată, fiecare se întoarse scoţînd o exclamaţie sau schiţînd un gest de surpriză.

Doar don Iñigo, ca şi cum ar fi auzit zgomotul uşii, ghicind cine o deschisese, nu manifestă decît respect, înclinîndu-se în faţa regelui, aşa cum făcuse în faţa reginei.

Dar ca să arate, fără îndoială, dreptul pe care-l avea de a sta acoperit în faţa regelui Aragonului, îşi puse din nou pe cap pălăria pe care, de altfel, o scoase îndată, întorcîndu-se spre Isabela de la care părea să aştepte îngăduinţa de a se retrage ca de la singura-i suverană.

Aceasta, de altfel, tresări de bucurie văzînd cu cîtă ardoare Ferdinand, atît de calm de obicei, primea vestea umilitoare pentru Spania că navigatorul genovez s-a dus să ceară protecţie altui suveran.

Şi cum don Iñigo nu răspundea întrebării regelui Ferdinand :

— Auzi ce te întreabă regele Aragonului ? îl întrebă ea pe tînăr. Te întreabă dacă e adevărat că genovezul a plecat spre Franța și dacă într-adevăr s-a dus să-și ofere serviciile regelui Carol al VIII-lea.

— M-am despărțit de Cristofor Columb în dimineața asta, lîngă Bara, doamnă. Mergea pe drumul de pe coastă nădăjduind că o să se poată îmbarca la Alicante, la Valencia sau la Barcelona spre Provența.

— Și mai departe ? întrebă Ferdinand.

— Atunci, Sire, continuă don Iñigo, am venit să-i cer reginei îngăduința de a-l urma pe acest mare om, de a mă îmbarca împreună cu el și de a-i împărtăși soarta, bună sau rea.

— Deci vrei să-l ajungi din urmă ?

— De îndată ce voi fi primit îngăduința grațioasei mele suverane, răspunse don Iñigo.

— Pleacă fără îndoială, copleșit de puținul succes pe care l-au avut pe lîngă noi cererile lui ?

— Pleacă senin și cu fruntea sus, Alteță, fiindcă dacă părerea de rău și descumpănirea îl apasă, inima lui e destul de mare ca să îndure această îndoită povară.

Ferdinand rămase mut o clipă la acest răspuns mîndru, apoi își trecu o mînă pe fruntea care vădea îngrijorare.

— Mă tem, murmură el suspinînd, că sfetnicii mei s-au cam pripit refuzîndu-l pe omul acesta. Ce părere aveți, doamnă ?

Dar de la primele cuvinte pe care le rostise regele, Isabela se ridicase și se îndreptase spre el :

— O, monseniore ; spuse ea cu mîinile împreunate, m-am supus hotărîrii consiliului deoarece credeam că hotărîrea venea de la Alteța Voastră. Dar dacă m-am înșelat, dacă vă mai rămîne un dram de simpatie pentru omul care știe să inspire asemenea devotament, asemenea entuziasm,

n-ar trebui să primiți sfaturi decît de la geniul și de la măreția Voastră.

— Credeți, don Iñigo, întrebă Ferdinand, și fiecare cuvînt rostit căzu ca o picătură de apă rece pe inima Isabelei, credeți că genovezul, presupunînd că descoperă țara Cathay și regatul Cipango, va găsi în lumea aceasta nouă destule mirodenii, pietre prețioase și aur ca să acopere cheltuielile uriașe pe care le necesită o asemenea expediție ?

Isabela simți că fruntea îi transpiră. Ea trăia sentimentele pe care le încearcă inimile poetice cînd o persoană care are dreptul la dragoste sau la respectul lor uită, pentru o clipă, să vorbească potrivit rangului și poziției lor înalte.

Nu avu curajul să răspundă. Don Iñigo răspunse pentru ea.

— Alteța Voastră socotește uriașe cheltuielile ce se vor face pentru două caravele cu o sută de oameni de echipaj? Cît despre cele trei mii de coroane, asta e o sumă pe care nu o dată au cheltuit-o într-o noapte de joc sau de nebunie unii dintre gentilomii din slujba Alteței Voastre.

— De altfel, se grăbi Isabela să intervină, dacă nu e vorba decît de banii trebuincioși expediției, o să-i găsesc eu.

— Dumneavoastră, doamnă ? Unde? întrebă Ferdinand.

— Nădăjduiesc că în sipetul vistiernicului Castiliei, răspunse Isabela, iar dacă el nu conține nici măcar suma aceasta modestă, sînt gata să-mi amanetez sau să-mi vînd bijuteriile, mai curînd decît să-l văd pe Columb ducînd altui rege și altei națiii un proiect care, dacă se va îndeplini, va face din regatul care-l va fi oblăduit pe genovez regatul cel mai bogat și mai puternic din lume !

Ferdinand scoase un mormăit nici aprobator, nici dezaprobator ; marchiza de Moya scoase un strigăt de admirație, iar don Iñigo îndoi un genunchi în fața reginei.

— Ce faceţi, don Iñigo ? întrebă Isabela zîmbind.

— O ador pe suverana mea, aşa cum merită să fie adorată, spuse tînărul. şi aşlept să-mi poruncească să plec ca să-l opresc pe Cristofor Columb din drum şi să-l aduc la Santa Fé.

Isabela îl privi rugător pe regele Aragonului.

Dar recele şi abilul politician nu era omul care să se lase tîrît în mod nechibzuît în toate avînturile acestea entuziaste pe care abia le îngăduia tinerilor şi femeilor şi care, după părerea lui, trebuiau ţinute întotdeauna departe de mintea miniştrilor şi de inima regilor.

— Spuneţi-i tînărului să se ridice, doamnă, spuse el, şi veniţi cu mine să discutăm despre această chestiune importantă.

Isabela se duse spre rege, se sprijini de braţul lui şi, fără să iasă din oratoriu, se retraseră amîndoi, lîngă pervazul unei ferestre ale cărei vitralii colorate înfăţişau izbînda Fecioarei.

Tînărul întinse amîndouă mîinile spre chipul Fecioarei.

— Maică a Domnului, spuse el, fă să coboare în inima regelui lumina sfîntă care-ţi încoronează fruntea !

Fără îndoială, rugăciunea lui don Iñigo fu ascultată, fiindcă puţin cîte puţin, la rugăminţile insistente ale Isabelei răceala expresiei lui Ferdinand pieri ; un semn din cap indică acordul lui şi regele rosti ridicînd glasul :

— Bine, să fie aşa cum doreşte draga noastră Isabela!

Toţi cei ce aşteptau cu nerăbdare răsuflară uşuraţi.

— Încalecă, tinere, continuă don Ferdinand, şi du-te să-i spui încăpăţînatului acestuia de genovez că regii sînt siliţi să cedeze din moment ce el nu cedează.

— Deci, doamnă ? întrebă don Iñigo voind să aibă nu numai aprobarea regelui, ci şi pe aceea a reginei.

— Sîntem de acord cu totul, spuse Isabela, şi prietenul dumitale Columb se poate întoarce fără teamă de a întîlni noi dificultăţi.

— E adevărat, doamnă ? Am auzit bine ? strigă don Iñigo.

— Iată mîna mea, spuse Isabela.

Tînărul se repezi spre mîna regală pe care o atinse respectuos cu buzele, apoi se năpusti afară din cameră strigînd :

— Calul meu ! Calul meu !

Cinci minute mai tîrziu se auzi răsunînd pavajul curţii sub galopul calului lui don Iñigo, galop al cărui zgomot se pierdu curînd în depărtare.

Don Iñigo îl ajunse pe Columb la zece leghe de Santa Fé şi-l aduse înapoi la curte.

Acesta se înapoie necăjit şi neîncrezător, dar în curînd ştirea bună pe care i-o adusese don Iñigo şi pe care nu voia s-o creadă îi fu confirmată din gura celor doi suverani.

Apoi primise ordinele necesare şi plecase spre portul Palos de Moguer, un sat situat la vărsarea rîului Tinto, lîngă oraşul Huelva.

Ferdinand alesese acest port nu pentru că, aşa cum s-ar fi putut crede, fiind la Atlantic se scurta drumul, ci deoarece, în urma unei condamnări judiciare satul Palos trebuia să dea coroanei două caravele gata armate.

Regele deci nu avea alte cheltuieli de făcut decît cele trei mii de coroane. Cu toate acestea să fim drepţi şi să spunem că pe la începutul lui iunie, Columb fu înştiinţat că la cererea Isabelei, protectoarea lui, a treia navă îi fusese acordată.

Cît despre don Iñigo, acesta după ce-şi însoţise prietenul la Palos, se întorsese la Córdoba în urma unei scrisori primite printr-un curier extraordinar, după ce-l făcuse

pe Columb să-i promită că nu va părăsi Spania fără el, şi că o să-i comunice la Córdoba ziua exactă a plecării.

Columb îi datora prea mult acestui prieten credincios ca să nu-i îndeplinească cererea. În cursul lunii iulie 1492, îl anunţă pe don Iñigo că va ridica pînzele pe data de 3 august...

La 2 august tînărul sosi mai întunecat, dar mai hotărît ca oricînd.

Don Iñigo îl însoţi deci pe prietenul său Columb prin toate primejdiile acestei prime călătorii. Era pe punte în noaptea de 11 spre 12 octombrie cînd marinarul de cart pe bordul Pintei strigă : „Pămînt !" Cobori al doilea pe insula San Salvador în mijlocul locuitorilor miraţi care-i priveau tăcuţi pe străinii aceştia ce soseau dintr-o lume necunoscută. Primul era Columb care păstrase pentru sine cinstea de a înfige drapelul Castiliei în pămîntul pe care-l descoperise. Îl urmă în Cuba, la San Domingo, se întoarse în Spania cu el în martie 1493 ; plecă din nou împreună cu el în luna septembrie a aceluiaşi an, fără ca insistenţele mătuşii sale, nici cele ale reginei Isabela şi ale regelui Ferdinand să-l poată opri la curte. Debarcă, tot cu el, în Antilele mici, în Dominica, adică în Guadelupa, la San Cristofor, în Antile. Luptă alături de el împotriva şefilor de trib băştinaşi şi împotriva propriilor tovarăşi ai lui Columb, răsculaţi ; plecă iarăşi cu el cînd acuzaţiile duşmanilor îl siliră pe vestitul genovez să-şi părăsească postul de vice-rege şi să vină să se dezvinovăţească înaintea celor care, mulţumită lui, ajunseseră cei mai bogaţi suverani din lume ! În sfîrşit, la 30 mai 1498 plecă tot cu Columb în a treia călătorie, dar de data aceasta nici măcar nu se mai întoarse în Spania : de peste mare află de dizgraţia lui Columb şi a fratelui său Bartolomeo, de condamnarea lor la închisoare şi, în sfîrşit, de moartea lor.

În Spania, cei ce-şi mai aminteau că pe lumea aceasta există un oarecare don Iñigo Velasco aflară prin 1504 sau 1505 că pătrunsese adînc pe teritoriile descoperite, că fusese primit la curtea unui cacic cu a cărui fiică se căsătorise, şi că acest cacic îi dăduse ca zestre atîta aur cît încăpuse în camera nupţială ; apoi că socrul lui murise, iar don Iñigo refuzase coroana pe care locuitorii voiseră să i-o ofere, şi că, în cele din urmă soţia lui murise la rîndu-i, lăsîndu-i o fiică atît de frumoasă, încît nu-i găsise alt nume decît cel de doña Flor.

Dar, cu trei ani înainte de perioada în care am ajuns, la puţină vreme după moartea regelui Ferdinand ce-l răsplătise pe Columb cu închisoare şi mizerie pentru darul pe care aceasta i-l făcuse, se răspîndi deodată zvonul că don Iñigo Velasco sosise la Málaga cu fiica lui pe o corabie care avea, ca lest, lingouri de aur. Însă regina Isabela şi doña Beatriz muriseră, fără îndoială că nimeni nu se mai interesa de don Iñigo, după cum nici pe el nu-l mai interesa nimeni. Unul singur dintre prietenii lui, numit don Ruiz de Torillas veni să-l vadă la Málaga. Odinioară, în urmă cu douăzeci şi cinci sau douăzeci şi şase de ani luptaseră împreună împotriva maurilor şi cuceriseră chiar oraşul Málaga unde se întîlneau azi. Acest prieten ce locuia în Granada îl invită pe don Iñigo să se stabilească în oraşul său, dar toate stăruinţele fură zadarnice.

Cu toate acestea, cînd, după moartea lui Ferdinand, cardinalul Jiménez, arhiepiscop de Toledo, fu numit regent, reputaţia de bogăţie şi de cinste care-l însoţise pe don Iñigo în călătorii şi se întorsese odată cu el, făcu să primească din partea cardinalului în vîrstă atunci de optzeci de ani, invitaţia de a veni la el la Toledo ca să-l ajute în probleme de stat şi, mai ales, în problema relaţiilor ce urmau să fie stabilite de către noul rege, don Carlos, între Spania şi Indiile occidentale.

Era vorba de binele țării, astfel că don Iñigo, fără să șovăie, plecase din Málaga cu fiica-sa, venise la Toledo și acolo, în toate problemele privind teritoriile de peste mări, împărțise conducerea regatului cu cardinalul Jiménez și Adrian de Utrecht, fostul preceptor al lui Don Carlos, pe care regele îl trimisese înaintea sa în Spania.

Această regență guvernase Spania în timpul triumviratului ei vreme de aproape un an. Apoi deodată se auzi că regele don Carlos debarcase la Villaviciosa, un mic port din Asturia, și se îndrepta spre mînăstirea Tordesillas unde, de la moartea tatălui său Filip cel Frumos, care avusese loc vineri 25 septembrie 1506, locuia maică-sa, Ioana, cunoscută în legendele castiliene sub numele de Ioana Nebuna.

La știrea aceasta, nimic nu-l mai putu reține la Toledo pe don Iñigo care, bizuindu-se pe faptul că sosirea în Spania a lui don Carlos făcea inutil de acum înainte consiliul de regență, și în pofida încercărilor colegilor săi de regență de a-l opri, se despărțise de ei și se întorsese cu fiică-sa la Málaga.

Acolo se credea liniștit și la adăpost de toate privirile cînd, pe la începutul lui iunie 1519, un mesager al lui don Carlos i se înfățișase anunțîndu-l că regele voia să viziteze orașele din sud, Córdoba, Sevilla, Granada și îl poftea să-l aștepte în ultimul dintre ele. Același mesager îi înmînase un pergament pecetluit cu pecetea regală care nu era altceva decît numirea lui în funcția de mare judecător.

Această numire, îi scria don Carlos cu propria-i mînă, era un omagiu pe care cardinalul Jiménez pe patul de moarte și Adrian de Utrecht îl aduceau nu numai înțelepciunii lui don Iñigo Velasco, ci și înaltei și severei lui probități pe care nimeni n-o tăgăduia în Spania.

Deși în adîncul sufletului regreta raiul de la Málaga, don Iñigo Velasco se pregătise de plecare, apoi, în ziua sorocită, pornise la drum luînd-o cu sine pe doña Flor, pre-

cedat fără să știe de don Ramon de Ávila, care era îndrăgostit de fată și nădăjduia, mulțumită unui schimb de priviri printre șipcile unui oblon, că nu-i este cu totul indiferent.

În afară de aceasta, era însoțit de trei slujitori înșirați, după cum am spus, astfel încît unul să fie cercetaș, iar ceilalți doi, ariergardă.

De altfel, după cum se zvonea, o asemenea escortă, ba chiar și una mai mare, nu era zadarnică : se spunea că drumul e plin de tîlhari cărora un conducător nou, de o îndrăzneală necunoscută nici chiar printre oamenii aceștia neînfricați, le dăduse un astfel de curaj, încît nu o dată, acest șef, însoțit de zece, doisprezece sau cinsprezece oameni, făcuse incursiuni de pe un versant al muntelui pînă la porțile Málagăi, sau, de pe celălalt versant, pînă la cele ale Granadei.

De unde venea acest conducător ? Nu se știa. Cine era ? Nimeni nu putea spune. Numele lui, atît cel de familie, cît și cel de botez erau necunoscute. Nu se gîndise nici măcar, așa cum fac oamenii de teapa asta, să folosească un nume de război, era numit pur și simplu *el Salteador*, adică Tîlharul.

Toate poveștile care circulau în legătură cu acest misterios hoț de drumul mare, înrîuriseră întrucîtva după cum se vede, măsurile de prevedere luate de don Iñigo, iar cînd caravana se ivi în raza privirii tinerei țigănci. călătorii aveau înfățișarea unor oameni care se tem că vor fi atacați și sînt gata să se apere.

Acum poate că unii se vor întreba cum se face că, deși circulau atîtea zvonuri rele în legătură cu trecerea prin munți, deși o iubea atît de mult pe draga lui doña Flor, don Iñigo alesese drumul acesta în loc să facă un ocol și, de ce, alegîndu-l, nu-și luase o escortă mai numeroasă.

La acestea vom răspunde că, de două ori, în perioade destul de apropiate de cea în care ne aflăm, don Iñigo şi fiică-sa străbătuseră aceiaşi munţi fără să li se întîmple ceva. Apoi e un adevăr de netăgăduit că un om se obişnuieşte cu primejdiile şi, tot întîlnindu-le, se familiarizează cu ele.

Şi cîte primejdii de tot soiul înfruntase în viaţa lui aventuroasă don Iñigo ! Primejdii în război împotriva maurilor, primejdia de a naufragia cînd străbătuse oceanul, cele de răzmeriţă la bord, sau de a pieri ucis în mijlocul locuitorilor sălbatici ai unei lumi necunoscute ! Comparate cu acestea, ce însemnau primejdiile pe care le putea întîlni în mijlocul Spaniei, în spaţiul de abia douăzeci de leghe care desparte Málaga de Granada ?

Astfel că, auzind de asemenea primejdii, don Iñigo ridica din umeri.

Cu toate acestea era tare neprevăzător să te hazardezi prin astfel de trecători cu o comoară de tinereţe şi de frumuseţe ca aceea care mergea la dreapta marelui judecător.

Renumele de frumuseţe strălucită care o precedase pe doña Flor din lumea nouă în cea veche nu era cu nimic exagerat. Doña Flor la şaisprezece ani — era vîrsta pe care o împlinise — ar fi depăşit comparaţiile exagerate pe care le-ar fi putut face în legătură cu ea poeţii spanioli şi chiar cei arabi : avea strălucirea florii şi catifelarea fructului, graţia muritoarei şi demnitatea zeiţei. După cum la ţigăncuşa ce o privea cu naivă admiraţie apropiindu-se, se simţea amestecul rasei arabe cu cea spaniolă, tot astfel la doña Flor se putea vedea tipul nu numai a două rase minunate, ci şi a ceea ce era mai pur şi mai distins în aceste două rase. Copila Mexicului şi a Spaniei avea un ten mat, frumos, braţe încîntătoare, picioare minunate

de andaluză, gene întunecate, ochi catifelați, păr lung și talia zveltă a indiencelor, fiicele soarelui.

Cît despre costum, el părea ales anume ca să pună în valoare formele minunate și chipul încîntător al frumoasei călătoare. Era o rochie de mătase de un albastru ceresc, irizat cu roz și argintiu, încheiată de sus pînă jos cu perle dintre care fiecare era demnă să împodobească o coroană de contesă ; rochia desena bustul și partea de sus a brațelor, așa cum erau croite costumele spaniole la începutul secolului al XIV-lea ; doar că, ajungînd la coate, manșetele se lărgeau și cădeau de fiecare parte a corpului atîrnînd deschise, lăsînd să se vadă sub valurile de dantelă de Murcia mîinile și antebrațele care, fiindcă înfruntaseră nepedepsite soarele Mexicului, îl puteau înfrunta acum pe cel al Spaniei, însă fără să aibă a se teme de ceva, fiind ascunse într-o capă largă de lînă albă, fină și moale, asemeni cașmirului nostru modern și înrudit, prin croiala părții inferioare, cu mantia mexicană, iar prin gluga sub care strălucea într-o nuanță de culoare caldă chipul tinerei fețe, cu burnuzul arab.

Don Iñigo și doña Flor, în pasul catîrilor care scuturau din cap sub pompoanele de lînă stacojie, mergeau în trap grăbit, dar fără grijă, fata pășind la fel de obișnuită ca și tatăl ei cu călătoriile peste munți și cu viața aventuroasă a vremii.

Dar, fără îndoială, slujitorul pe care-l foloseau drept cercetaș era mai puțin liniștit decît stăpînii lui, deoarece zărind-o pe tînăra țigancă, se opri s-o întrebe, iar ei îl ajunseră din urmă tocmai cînd se interesa dacă don Iñigo și doña Flor se pot opri în siguranță la mica *venta* ce nu se mai zărea acum pentru că se aflau într-o ondulație a terenului pe care o zăriseră la orizont cînd coborîseră muntele, aflat acum în urma lor.

Cînd don Iñigo şi doña Flor sosiră, şovăielile slujitorului creşteau în loc să se liniştească, din pricina răspunsurilor neclare şi aproape batjocoritoare ale tinerei ţigănci, care continua să stea şi să toarcă vorbind cu acesta, dar care, văzîndu-i şi pe stăpîni oprindu-se, se ridică, lăsă la o parte fusul şi furca, sări cu uşurinţă peste pîrîu ca o gazelă sau ca o codobatură şi ajunse în partea cealaltă a drumului, în timp ce capra, ca un animal curios, coborî de pe colina unde rumega frunze de mure şi veni să-i privească pe călăreţi cu ochi mari, inteligenţi.

— Ce frumoasă e, tată ! spuse doña Flor oprindu-l pe bătrîn şi privind-o pe fată cu admiraţia pe care o stîrnea ea însăşi.

Don Iñigo schiţă un gest afirmativ din cap.

— Vrei să vorbim cu ea, tată ? întrebă doña Flor.

— Fă cum vrei tu, fata mea, spuse bătrînul.

— Cum te cheamă, draga mea ? i se adresă doña Flor.

— Creştinii îmi spun Ginesta, iar maurii Aisse, fiindcă am două nume : unul înaintea lui Mahomet, iar celălalt înaintea lui Iisus Christos.

Şi rostind numele acestuia din urmă, fata îşi făcu semnul crucii, ceea ce dovedea că e creştină.

— Noi care sîntem buni catolici, spuse zîmbind doña Flor, o să-ţi spunem Ginesta.

— Spuneţi-mi cum vreţi, rostit de gura şi de glasul dumneavoastră blînd, numele meu o să mi se pară întotdeauna frumos.

— Ei bine, Flor, spuse don Iñigo, dacă cineva ţi-ar fi spus că în pustietatea asta o să afli linguşirea, l-ai fi socotit mincinos, nu-i aşa ? Şi vezi totuşi că ar fi rostit adevărul !

— Eu nu linguşesc, ci admir, spuse ţigăncuşa.

Doña Flor zîmbi şi roşi totodată şi, ca să schimbe cursul conversaţiei care prin naivitatea-i laudativă devenea stînjenitoare, întrebă :

— Ce-i răspundeai lui Núñez, copila mea ?

— Întrebați-mă mai întîi ce mă întreba.

— Ei bine, ce te întreba ?

— Se interesa despre drum și mă întreba dacă e sigur, și dacă *venta* e bună.

— Iar tu ce-i răspundeai ?

— Îi răspundeam cîntîndu-i cîntecul drumețului.

— Cum e cîntecul ăsta ?

— Ascultați-l.

Și întocmai ca o pasăre, adică fără sforțare și pe o melodie care părea o simplă modulație adăugată glasului ei obișnuit, fata începu să cînte acest cuplet al unui cîntec andaluz :

Dacă cerul e limpede
Fii atent !
Dacă poteca e sigură
Privește în jur.
Și fie ca Fecioara cu ochi de azur
Să te aibă în pază !
Adio, drumeților, adio,
Mergeți cu Dumnezeu !

— Asta i-o spuneai lui Núñez, copila mea, continuă doña Flor, dar nouă ce ne spui ?

— Dumneavoastră, frumoasă señora, răspunse țiganca, o să vă spun adevărul, fiindcă sînteți singura fată de la oraș care-mi vorbește cu blîndețe și fără dispreț.

Și se apropie cu doi pași, punîndu-și mîna dreaptă pe gîtul catîrului, iar degetul arătător al mîinii stîngi pe buze.

— Nu mergeți mai departe ! spuse ea.

— Cum să nu mergem mai departe ?

— Întoarceți-vă !

— Fetițo, îți bați joc de noi ? întrebă don Iñigo.

— Dumnezeu mi-e martor că vă dau sfatul pe care l-aș da tatălui meu și soră-mii.

— Vrei să te întorci la Albana cu doi dintre slujitorii noştri, fata mea ? întrebă don Iñigo.

— Şi dumneata, tată ? spuse doña Flor.

— Eu o să-mi continui drumul cu cel de-al treilea. Regele o să fie mîine la Granada şi mi-a dat ordin să fiu azi acolo. N-o să-l fac pe rege să aştepte.

— Iar eu o să merg pe unde mergi şi dumneata : pe unde o să treci, o să trec şi eu.

— Bine ! Mergi înainte, Núñez !

Şi scoţînd din buzunar o pungă, don Iñigo o întinse fetei.

Dar aceasta schiţă un gest de regină :

— Nu există pungă destul de bogată ca să plătească sfatul pe care vi l-am dat, domnule călător, spuse ea. Păstraţi-vă, deci, punga, o să fie binevenită acolo unde vă duceţi.

Atunci doña Flor îşi desprinse agrafa rochiei şi, făcîndu-i fetei semn să se apropie mai mult, o întrebă :

— Dar aşa ceva primeşti ?

— Din partea cui ? întrebă grav ţiganca.

— Din partea unei prietene !

— O, da !

Şi se apropie de doña Flor, înfăţişîndu-i acesteia gîtul şi fruntea.

Doña Flor prinse agrafa la gîtul ţigăncii şi, în timp ce tatăl său, care era prea bun creştin ca să îngăduie o asemenea familiaritate faţă de o fiinţă doar pe jumătate creştină, îi dădea un ordin lui Núñez, atinse iute cu buzele fruntea fetei.

Núñez se şi depărtase la treizeci de paşi.

— Să mergem ! spuse don Iñigo.

— Sînt gata, tată, răspunse doña Flor.

Şi îşi reluă locul la dreapta bătrînului care porni făcîndu-i un semn de rămas bun micuţei ţigănci şi strigîndu-le

celor trei oameni, atît celui ce mergea înainte, cît şi celor ce veneau în urmă :

— Fiţi atenţi !

Cît despre ţigancă, aceasta rămase în picioare acolo unde se afla, urmărind-o cu privirea pe fata care o numise prietena ei, şi murmurînd cu jumătate de glas refrenul cîntecului :

Adio, drumeţilor, adio,
Mergeţi cu Dumnezeu !

Şi îi urmări astfel cu privirea cu o îngrijorare vădită şi tot mai mare pînă cînd se făcură nevăzuţi cu toţii după un deluşor ce se zărea la orizont. Atunci, nemaiputîndu-i vedea, se aplecă ascultînd.

Cinci minute se scurseră astfel, răstimp în care buzele ţigăncii repetau maşinal :

Adio, drumeţilor, adio,
Mergeţi cu Dumnezeu !

Deodată se auzi detunătura mai multor archebuze şi ţipete de ameninţare şi de durere. Apoi, sîngerînd dintr-o rană la umăr, unul dintre cei doi slujitori din ariergardă se ivi pe culmea dealului culcat pe calul în burta căruia înfigea pintenii şi trecu asemeni unui fulger prin faţa fetei strigînd :

— Ajutor ! Tîlharii !

Ţiganca rămase o clipă şovăind, apoi fără să ia o hotărîre supremă. Dădu fuga la furcă, prinse de unul dintre capetele ei cordonul ca un steag şi se repezi spre munte pe care-l urcă atît de iute încît capra ei o urmă cu greu, sări pînă la capătul unei stînci situate deasupra întregii văi şi fluturîndu-i eşarfa viu colorată strigă de trei ori cît putu de tare :

— Fernando ! Fernando ! Fernando !

III

Interiorul hanului „La Regele maur"

Chiar de-am putea alerga spre locul unde s-a petrecut scena de mai sus, cu iuţeala cu care se îndepărta de el slujitorul lui don Iñigo ; chiar de-am urca dealul în salturi la fel de grăbite ca acelea ale ţigăncii şi ale caprei ei tot am ajunge prea tîrziu ca să asistăm la catastrofa care înroşise cu sînge poteca ce ducea spre han.

Tot ce putem vedea e cadavrul lui Núñez şi al calului lui barînd drumul, în vreme ce Torribio, grav rănit, se tîrăşte pînă la o cruce de care se reazemă, aproape muribund.

Cît despre don Iñigo şi fiică-sa, ei au dispărut în hanul a cărui poartă s-a închis în urma lor şi a tîlharilor care i-au luat prizonieri.

Pe podeaua hanului se vedeau urmele luptei care, începută afară, continuase înăuntru. O dîră de sînge ce putea fi urmărită începînd cu două sute de paşi mai înainte, trecea pragul şi ajungea într-un colţ unde un tîlhar, rănit de archebuza unuia dintre oamenii lui don Iñigo, primea îngrijirile Amapolei, aceeaşi cameristă pe care am văzut-o aducînd flori în sala pregătită pentru călători, şi ale valetului care ţinuse hăţurile calului lui don Ramiro de Ávila.

Pălăria de catifea a lui don Iñigo şi o bucată din mantia albă a doñei Flor zăceau pe treptele care duceau din curte la bucătărie şi arătau că acolo lupta se încinsese din nou şi că pe acolo fuseseră duşi cei doi călători, deci pe acolo trebuiau căutaţi.

De la uşa, care se deschidea după ce urcai cele două trepte, începea dîra de flori presărate de curierul dragostei frumoasei doña Flor. Dar florile erau călcate în picioare, murdărite şi de praful căzut de pe haine şi de cîteva picături de sînge care ici şi colo străluceau fie pe un trandafir, fie pe un crin sau pe o anemonă, ca nişte rubine lichide şi tremurătoare.

Uşa care despărţea bucătăria de camera în care, prin grija lui don Ramiro, fusese pusă masa pentru cei doi drumeţi şi unde încă se mai simţea parfumul ars cu puţin înainte, era deschisă, în pragul ei stăteau slujitorii hanului, tîlhari deghizaţi, gata să le vină în ajutor tîlharilor de afară, iar din partea aceea se auzeau ca nişte valuri de mînie, ţipete, ameninţări, jeluiri şi înjurături.

Acolo continua şi avea, fără îndoială să-şi afle deznodămîntul scena cumplită la care se gîndise cu spaimă ţigăncuşa de pe drum, atunci cînd îi sfătuise pe cei doi drumeţi să se întoarcă.

Într-adevăr, dacă am fi putut înlătura baricada vie care închidea uşa, şi dacă ne-am fi croit drum pînă în sală, iată ce am fi văzut :

Don Iñigo, trîntit pe podeaua hanului, tot mai încerca să se apere cu o bucată de spadă nefolositoare, însă cu tăişul căreia, înante de se frînge, lovise doi tîlhari ; de la ei erau picăturile de sînge care pătau florile aşternute pe jos.

Trei oameni îl stăpîneau cu greu, cu toate că unul îl apăsa cu genunchiul pe piept ţinîndu-i un cuţit catalan la gît.

Ceilalți doi îl scoloccau, nu atît ca să-l prade cît ca să-i ia armele pe care putea să le aibă ascunse.

La doi pași de el, rezemată de perete, stătea în picioare doña Flor cu părul despletit și zbîrlit, cu boneta mantiei sfîșiată și cu nasturii prețioși ai rochiei smulși.

Era vădit că, deși asupra fetei fuseseră săvîrșite aceste profanări, din pricini lesne de înțeles, bandiții o cruțaseră mai mult decît pe bătrîn.

Doña Flor, am mai spus-o, era de o frumusețe minunată, iar conducătorul bandei, eroul acestei povestiri, *el Salteador* era socotit un bărbat de o galanterie mai cumplită poate, în asemenea împrejurări, decît cruzimea cea mai mare.

Fata stătea cu capul rezemat de zidul alb, iar ochii ei frumoși pe sub pleoapele lungi, catifelate aruncau scîntei de mînie și de indignare, mai numeroase decît sfioasele luciri ale rugii și temerii.

Brațele inerte îi atîrnau în jos, goale și albe, fiindcă smulgîndu-i-se prețioasele agrafe ale mînecilor, acestea fuseseră sfîșiate, și păreau două bazoreliefuri, sculptate de un sculptor îndemînatic, chiar în zid. Nici un cuvînt, nici o plîngere, nici un geamăt nu-i ieșiseră din gură din clipa cînd fusese capturată ; plîngerile și gemetele care se auzeau erau ale celor doi tîlhari răniți de spada lui don Iñigo.

Fără îndoială, frumoasa fată încă nu credea că-și primejduiește altceva decît viața, și în fața acestei primejdii socotea nedemn de o spaniolă să se plîngă, să geamă sau să se roage.

Siguri că nu le poate scăpa și luîndu-i aproape tot ce avea de preț, bandiții se adunaseră în jurul frumoasei călătoare și o priveau rîzînd, astfel încît ar fi făcut-o să-și plece privirea, dacă ochii ei mari nu l-ar fi căutat pe Cel de sus pe care îl chemau în ajutor.

Sau poate că doña Flor se gîndea la frumosul cavaler pe care-l vedea de un an încoace dînd tîrcoale pe sub fereastra camerei ei de îndată ce se însera și care, în timpul nopții îi umplea balconul cu cele mai frumoase flori din Andaluzia.

Dar, după cum am spus, ea tăcea și zgomote puternice, țipete, sudalme se auzeau în jurul ei și mai ales al tatălui ei.

— Ticăloșilor ! strigă bătrînul, ucideți-mă, gîtuiți-mă, dar vă previn că am întîlnit cu o leghe mai înainte de Alhama o trupă de soldați pe al căror comandant îl cunosc. El știe că am plecat, și că mă duc la Granada din ordinul regelui, iar cînd o să afle că n-am ajuns acolo o să-și închipuie că am fost asasinat și atunci n-o să mai aveți de-a face cu un om de șaizeci de ani și cu o fată de cincisprezece, ci cu o companie întreagă și o să vedem noi, tîlharilor, dacă o să fiți la fel de curajoși în fața soldaților regelui, om la om, tot așa cum sînteți aici douăzeci împotriva unuia singur !

— Bine, răspunse unul dintre tîlhari, să vină soldații regelui, îi cunoaștem, i-am văzut ieri trecînd. Avem o fortărcață bună, minată, cu subterane care duc în munți.

— Și apoi, îl întrerupse altul, ce te face să crezi că vrem să te ucidem ? Te înșeli dacă îți închipui așa ceva, noi nu-i ucidem decît pe sărăntocii de la care nu putem scoate nimic ; de seniorii nobili care, ca tine, pot plăti răscumpărare, avem, dimpotrivă, mare grijă, iar dovada este că deși ai dat cu spada în dreapta și-n stînga și ai rănit pe doi de-ai noștri, nu ți-am făcut nici cea mai mică zgîrietură, nerecunoscătorule !

Atunci o voce răsunătoare ca a unui înger se amestecă printre cele răgușite și amenințătoare. Era a fetei care vorbea pentru prima oară.

— Fie ! spuse ea. Dacă nu e vorba decît să plătim o răscumpărare, señores, o s-o plătim. Fixaţi-o ca pentru un prinţ şi o s-o primiţi.

— Pe sfîntul Iacob ! Nădăjduim s-o primim, frumoasă copilă ! Din pricina asta vrem ca demnul senior, tatăl dumneavoastră să se potolească un pic... Afacerile sînt afaceri, ce naiba ! Le duci la bun sfîrşit discutînd, dar dacă te baţi le încurci. Şi poftim, iată-l pe tatăl dumneavoastră că le încurcă iarăşi !

Într-adevăr, don Iñigo schiţase încă un gest de apărare şi cu ciotul spadei pe care nu i-l putuseră smulge din mîna ce-l strîngea ca o menghine de fier rănise la faţă pe unul dintre tîlhari.

— Pe rănile Mîntuitorului ! strigă cel care ţinea cuţitul la gîtul bătrînului, încă o încercare şi o să trebuiască să discuţi răscumpărarea cu Dumnezeu, nu cu noi, gentilomule !

— Tată ! strigă îngrozită fata făcînd un pas înainte.

— Da, spuse unul dintre bandiţi, ascultaţi-o pe frumoasa domnişoară. Vorbele ei sînt aur curat, iar gura ei e ca aceea a prinţesei arabe care nu se deschidea decît ca să lase să cadă o perlă sau un diamant la fiecare cuvînt pe care-l rostea. Staţi liniştit, domnule. Daţi-vă cuvîntul că nu încercaţi să fugiţi, întocmiţi-i o scrisoare prietenului nostru hangiul, ca să se ducă la Málaga fără să se teamă de autorităţi ; acolo intendentul dumneavoastră o să-i înmîneze o mie, două mii, trei mii de coroane, după dărnicia dumneavoastră, noi nu le fixăm taxă călătorilor, şi cînd o să se întoarcă hangiul cu banii o să fiţi liberi. Bineînţeles că, dacă nu se întoarce, o să răspundeţi pentru el, ochi pentru ochi, dintre pentru dinte.

— Tată, ascultă ce spun oamenii aceştia, insistă fata, şi nu-ţi pune în primejdie viaţa pentru cîteva pungi de bani.

— Auziţi, auziţi, prinţe ? Fiindcă trebuie să fiţi prinţ, dacă nu vice-rege, dacă nu rege sau chiar împărat, pentru ca frumoasa domnişoară să discute cu atîta uşurinţă şi nepăsare despre bogăţiile lumii ăsteia.

— Şi, întrebă bătrînul, consimţind pentru prima oară să se coboare pînă la a discuta cu duşmanii pe care pînă atunci se mulţumise să-i insulte sau să-i lovească, în timp ce complicele vostru hangiul se duce cu scrisoarea la intendentul meu, ce-o să faceţi cu noi în taverna asta de criminali ?

— Tavernă ? Hei, señor Calabazas, auzi cum i se spune hanului *La Regele maur* ? Tavernă de criminali ! Vino încoace şi arată-i acestui demn hidalgo că a greşit.

— Ce-o să facem cu tine ? zise alt tîlhar fără să-i dea lui don Calabazas vreme să apere onoarea hanului. E foarte simplu şi o să-ţi spun. Mai întîi, o să-ţi cerem cuvîntul de gentilom că n-o să fugi.

— Un gentilom nu-şi dă cuvîntul unor tîlhari.

— Tată, un gentilom îşi dă cuvîntul lui Dumnezeu, spuse doña Flor.

— Ascult-o o dată pe copila asta, fiindcă înţelepciunea cerului vorbeşte prin gura ei.

— Bine, şi după ce vă voi fi dat cuvîntul, presupunînd că vi-l dau, ce-o să faceţi ?

— În primul rînd, n-o să te pierdem din ochi.

— Cum aşa ? strigă don Iñigo. Deşi vă dau cuvîntul, nu mă lăsaţi să-mi continui drumul ?

— Ehe, răspunse banditul, nu mai sîntem pe vremea cînd evreii din Burgos îi împrumutau Cidului o mie de mărci de aur pentru o ladă plină cu pămînt. Aşa că în loc să facem ca ei, adică să nu ne uităm în ladă decît după ce am numărat cele o mie de mărci, noi o să ne uităm înainte.

— Ticăloşilor ! murmură don Iñigo.

— Tată, spuse doña Flor, încercînd să-l potolească pe bătrîn, pentru numele lui Dumnezeu.

— Bine, şi supraveghindu-mă, ce o să faceţi ?

— O să te legăm cu un lanţ solid de inelul ăsta de fier.

— Să mă legaţi ca pe un sclav maur, pe mine ? făcu bătrînul.

Şi la ameninţarea asta care trezea în el valuri de mîndrie, încercă şi izbuti o mişcare violentă şi totodată atît de iute, încît îl făcu să se rostogolească la trei paşi distanţă de el pe banditul care-i pusese piciorul pe piept, şi se ridică ameninţător într-un genunchi.

Dar aşa cum o stîncă respinge valul pentru a fi aproape de îndată acoperit de el, într-o clipă cinci sau şase banditi se năpustiră asupra lui don Iñigo şi, printr-o sforţare care i-ar fi rupt braţul dacă n-ar fi cedat, îi smulseră mînerul spadei şi bucata de fier lungă de şase degete pe care o mai conţinea, în timp ce omul cu cuţitul, ruşinat că fusese răsturnat astfel de bătrîn, se repezi spre el cu arma ridicată, jurînd că prizonierului îi sunase ceasul.

La scînteia care ţîşni din lama cuţitului, doña Flor scoase un ţipăt cumplit şi se repezi spre taică-său.

Dar doi banditi îi opriră, unul pe doña Flor, celălalt mîna tovarăşului lor.

— Vicente ! Vicente ! strigă banditul care oprise mîna celui ce avea de gînd să ucidă, cu riscul de a vedea cuţitul întorcîndu-se împotriva lui, ce naiba vrei să faci ?

— Să-l omor pe turbatul ăsta !

— N-o să-l omori !

— Cum să nu-l omor ! Pe sfîntul Iacob, asta rămîne de văzut !

— N-o să-l omori, îţi spun ! Găureşti sacul cu aur şi prin gaura asta răscumpărarea se duce pe apa sîmbetei.

Ești un netrebnic, ți-am spus-o întotdeauna. Lasă-mă să stau de vorbă cu acest senior și o să vezi că-l fac să fie înțelegător.

Tîlharul numit Vicente înțelese fără îndoială că tovarășul său are dreptate; fiindcă se retrase, bombănind, dar se retrase.

Cînd spunem că se retrase asta nu înseamnă că ieși din încăpere, ci doar că făcu doi-trei pași înapoi, asemeni jaguarului rănit, gata să sară din nou asupra prăzii.

Banditul care se erijase în negociator luă locul lui Vicente.

— Hai, fiți rezonabil, señor Caballero ; n-o să vă legăm de inelul de fier, doar o să vă închidem în pivnița cu vinuri alese, a cărei ușă e tot atît de trainică ca a închisorilor din Granada, cu o santinelă în fața ușii.

— Cum, ticăloșule, așa vreți să vă purtați cu un om de rangul meu ?

— Tată, o să fiu și eu cu dumneata, n-o să te părăsesc ! strigă doña Flor. Și de altfel, două-trei zile o să treacă repede...

— Ah, copila mea, spuse unul dintre tîlhari, asta nu-ți putem făgădui.

— Ce nu-mi puteți făgădui ?

— Că o să rămîi cu tatăl tău.

— Doamne ! Dar ce vreți să faceți cu mine ? strigă fata.

— Ce vrem să facem ? zise negociatorul. Nu sîntem seniori mari ca să putem spune asta. Fetele de vîrsta, de frumusețea și de condiția ta sînt prada șefului.

— O, Doamne ! șopti doña Flor, în timp ce bătrînul scoase un strigăt de mînie.

— Nu vă speriați, zise banditul rîzînd, șeful nostru e tînăr, frumos, ba chiar, după cum sîntem încredințați, de familie bună. Astfel că, orice s-ar întîmpla o să aveți

o mîngîiere, domnule ! Vă pot spune că de-aţi fi nobil ca un rege, tot n-aţi face o mezalianţă.

Abia la cuvintele acestea înţelese doña Flor toată grozăvia soartei pe care o putea avea. Scoase un ţipăt şi printr-o mişcare iute ca gîndul îşi smulse din jartieră un pumnal ascuţit ca un ac, al cărui tăiş îi sclipi pe piept.

Banditii văzînd aceasta se traseră înapoi cu un pas, iar doña Flor se pomeni din nou izolată, în picioare lîngă perete, liniştită, dar hotărîtă.

— Tată, întrebă ea, ce-mi porunceşti ?

Iar privirea ei, ca şi glasul, arăta că la primul cuvînt al bătrînului lama ascuţită avea să-i străpungă inima.

Don Iñigo nu răspunse, dar situaţia aceasta extremă redîndu-i vigoarea de tînăr îi împinse în lături, cu o mişcare violentă şi neaşteptată pe cei doi tîlhari ce-l strîmtorau şi dintr-o săritură fu în picioare cu braţele deschise strigînd :

— Aici, copila mea ! Vino aici !

Doña Flor se repezi la pieptul tatălui ei, dîndu-i bătrînului pumnalul şi spunîndu-i cu glas scăzut :

— Tată, aminteşte-ţi de romanul acela a cărui poveste mi-ai spus-o şi pe care-l chema Virginius !

Abia termină de rostit cuvintele acestea că un tîlhar ce întinsese mîna spre ea se prăbuşea la picioarele lui don Iñigo, lovit în inimă de pumnalul subţirel, care părea mai curînd o jucărie decît o armă de apărare.

În acea clipă, un strigăt uriaş de mînie răsună în han. Zece cuţite se deschiseră, zece pumnale şi zece spade ieşiră din teacă şi-i ameninţară pe cei doi prizonieri care, văzînd că le sunase ceasul se sărutară pentru ultima oară, rostiră în şoaptă o rugăciune, şi, ridicînd braţele spre cer, strigară împreună :

— Loviţi !

— La moarte ! La moarte ! urlară banditii năpustindu-se cu armele ridicate asupra bătrînului și fetei.

Dar deodată se auzi zgomotul unei ferestre sparte de un pumn puternic. Un tînăr, fără altă armă decît cu un pumnal basc la cingătoare, sări cu ușurință în cameră și, cu un glas evident obișnuit să poruncească, întrebă :

— Ce se petrece aici, domnilor ?

La sunetul acestui glas care totuși nu depășise intensitatea discuției obișnuite, strigătele se stinseră, cuțitele se închiseră, pumnalele și spadele intrară în teacă, iar toată lumea se dădu înapoi în tăcere, lăsîndu-i în mijlocul unui cerc mare, în fața noului venit, pe tată și pe fiică ținîndu-se strîns în brațe.

Cel a cărui sosire bruscă — în mod vădit, la fel de neașteptată pentru cei ce amenințau, cît și pentru cei amenințați — produsese o reacție atît de ciudată, merită pe deplin, prin felul în care intra în scenă și prin rolul ce-i este menit în cursul acestei povestiri, să întrerupem pentru o clipă relatarea evenimentelor la care ia parte, ca să-l înfățișăm cititorilor.

Era un tînăr de douăzeci și șapte, douăzeci și opt de ani, îmbrăcat într-un costum de muntean andaluz de o desăvîrșită eleganță. Îmbrăcămintea lui se compunea dintr-o pălărie de fetru cenușie cu boruri largi, împodobită cu două pene de vultur, o vestă scurtă de piele cu mîneci, brodată, așa cum mai poartă și astăzi încă vînătorii din Córdoba cînd se duc în sierra Morena, o centură algeriană căptușită cu mătase și aur, pantaloni de catifea roșu deschis cu nasturi șlefuiți, cizme dintr-o piele asemănătoare cu aceea a vestei încheiate în părți, dar numai la gleznă și înapoia rotulei, astfel că deschizîndu-se pe toată lățimea pulpei lăsau să se vadă ciorapul.

Un simplu pumnal asemănător celor ale vînătorilor de urși din Pirinei — adică avînd mînerul din corn șlefuit

și împodobit cu tinte de argint, cu lama lată de două degete și lungă de opt degete, cu vîrf ascuțit, și cu două tăișuri, vîrît într-o teacă de piele împodobită cu argint — era, după cum am spus, singura armă a tînărului șef, fiindcă nu se putea tăgădui că era șef cel al cărui glas avea o influență atît de directă și de rapidă asupra unor oameni obișnuiți cu tîlhăria și cu omorul, care se dăduseră înapoi înaintea lui.

Restul costumului lui se compunea dintr-o manta cu dungi de-a latul, în care era înfășurat, măreț ca un împărat în purpura lui.

Cît despre înfățișarea noului venit, tîlharul care, ca să-l liniștească pe don Iñigo, spusese că șeful său e nu numai tînăr, frumos, elegant, ci și că are o înfățișare atît de falnică, încît îndeobște e socotit hidalgo, nu exagerase cu nimic, ci dimpotrivă.

Zărindu-l pe tînăr, doña Flor scoase un strigăt de mirare ce semăna cu unul de bucurie, de parcă sosirea noului venit n-ar fi fost o întărire pentru bandiți, ci un ajutor pe care cerul îl trimisese tatălui său și ei însăși.

Cît despre don Iñigo, el înțelese că începînd din clipa aceea nu mai avea de-a face cu restul bandei și că de tînărul sosit depindea de acum încolo soarta sa și a fiicei sale.

Dar, ca și cum ar fi fost prea mîndru ca să vorbească primul, se mulțumi să pună pe pieptul doñei Flor vîrful pumnalului însîngerat și aștepta.

Deci, *el Salteador* fu acela care vorbi primul.

— Nu mă îndoiesc de curajul dumneavoastră, señor, spuse el, cu toate acestea mi se pare că ar fi mare îngîmfare din parte-vă să credeți că vă puteți apăra cu acul acesta împotriva a vreo douăzeci de oameni înarmați cu pumnale și spade.

— Dacă aş trage nădejde să trăiesc. răspunse don Iñigo, ar fi într-adevăr o nebunie, dar cum nu am de gînd decît s-o ucid pe fiică-mea şi să mă ucid după aceea eu însumi, lucrul mi s-a părut şi încă mi se pare cu putinţă, ba chiar uşor.

— Fiindcă sîntem ameninţaţi cu ultragii cărora le preferăm moartea.

— Señora e soţia dumneavoastră ?

— E fiica mea.

— La cît apreciaţi viaţa dumneavoastră şi cinstea ei ?

— Viaţa mea — la o mie de coroane, iar cinstea ei nu are preţ.

— Vă dăruiesc viaţa, señor, răspunse el Salteador, iar cinstea señorei e în siguranţă aici, ca şi cum ar fi în camera şi sub paza mamei sale.

Un murmur de nemulţumire se auzi printre bandiţi.

— Ieşiţi cu toţii ! spuse el Salteador întinzînd mîna şi rămînînd cu ea întinsă pînă cînd ultimul tîlhar ieşi din cameră.

Atunci tînărul se duse să închidă uşa şi întorcîndu-se spre don Iñigo şi fiică-sa care-l urmăreau din ochi cu o mirare amestecată cu nelinişte, continuă :

— Trebuie să-i iertăm, señor. Sînt oameni grosolani şi nu nobili ca noi.

Don Iñigo şi doña Flor îl priviră cu mai puţină nelinişte, dar cu mai multă mirare pe banditul care se intitula el însuşi nobil, şi care prin nobleţea manierelor şi prin demnitatea comportării, mai mult chiar decît prin vorbe, dovedea că nu minte.

— Señor, spuse fata, tatăl meu, îl înţeleg, nu mai are glas să vă mulţumească, deci, îngăduiţi-mi mie să vă prezint mulţumirile noastre în numele lui şi al meu.

Tatăl dumneavoastră are dreptate, señora, fiindcă, rostite de o gură atît de frumoasă vor avea un preț pe care nu li l-ar putea da nici măcar buzele unui rege.

Apoi, întorcîndu-se spre bătrîn :

— Știu că sînteți grăbit să vă continuați drumul, señor, spuse el. Incotro mergeți ?

— Mă duc la Granada, unde m-a chemat regele.

— A, da, spuse el Salteador cu un zîmbet pe jumătate amar, pe jumătate batjocoritor, zvonul sosirii lui a ajuns pînă la noi. Am văzut ieri trecînd soldații care răscolesc muntele. A spus că vrea ca și un copil de doisprezece ani să poată pleca de la Granada și să meargă la Málaga ducînd cîte un sac cu aur în fiecare mînă, fără să întîlnească pe drum nici un om care să-i spună altceva decît salutul obișnuit al drumețului : „Mergi cu bine !“

— Într-adevăr, asta-i dorința lui, spuse don Iñigo, și știu că s-au dat ordine în consecință.

— Și în cît timp vrea regele să fie cucerit muntele ?

— Se spune că a dat un termen de cincisprezece zile marelui judecător.

— Ce ghinion, că în loc să fi trecut astăzi, n-ați trecut pe aici peste trei săptămîni, señora ! răspunse banditul, adresîndu-se fetei. Pe drumul ăsta pe care tîlharii v-au speriat atît de tare n-ați fi întîlnit decît oameni cinstiți care v-ar fi spus „Mergeți în pace !“ iar la nevoie v-ar fi și escortat.

— Am întîlnit mai mult decît atît, señor, răspunse fata, fiindcă am dat de un gentilom care ne-a redat libertatea.

— Nu trebuie să-mi mulțumiți, zise el Salteador, deoarece ascult de o putere mai mare decît voința mea, și decît firea mea.

— Care anume ?

Tîlharul ridică din umeri.

— Nu știu, zise el. Din păcate, sînt omul primului impuls. La mine, între inimă și cap, între cap și mînă, între mînă și spadă există un fel de afinitate care mă împinge să fac cînd binele, cînd răul, mai adesea răul. Afinitatea aceasta, de îndată ce v-am văzut, mi-a scos mînia din inimă și a azvîrlit-o departe, atît de departe, încît, pe cuvîntul meu de gentilom, am căutat-o cu privirea și n-am mai dat de ea !

Don Iñigo îl privise pe tînăr cînd acesta vorbea și, ciudat lucru, acest sentiment de simpatie pe care el Salteador îl exprima cum putea în cuvintele pe jumătate ironice, pe jumătate blînde și afectuoase pe care le rostise, se explica printr-o senzație asemănătoare care-i pătrundea, fără voie, în inimă.

Cît despre doña Flor, ea se apropiase încet de taică-său nu din teamă, ci dimpotrivă, auzind glasul tînărului, ea încerca un sentiment ciudat care o făcea să simtă ceva asemănător unui fior mîngîietor prin vene, și venea să caute la brațul lui don Iñigo ocrotire, împotriva atracției necunoscute ce punea stăpînire pe ea.

— Tinere, spuse don Iñigo răspunzînd ultimelor cuvinte ale tîlharului, ceea ce ai simțit față de mine, simt și eu pentru dumneata ; deci nu ghinionul, ci norocul m-a făcut să trec pe aici astăzi și nu peste trei săptămîni, fiindcă peste trei săptămîni ar fi fost poate prea tîrziu ca să-ți fac la rîndu-mi un serviciu la fel ca acela pe care mi-l faci acum.

— Mie, un serviciu ? spuse zîmbind banditul.

Iar trăsăturile feței lui crispîndu-se ușor păreau să spună : „Atotputernic e cel ce-mi va face singurul serviciu care mi se poate face !“

Ca și cum ar fi înțeles ce se petrecea în inima tînărului, don Iñigo continuă :

— Cel de sus i-a dat fiecăruia locul pe lumea asta : a dat regatelor regi, regilor le-a dat gentilomi care sînt escorta lor firească ; oraşelor le-a dat locuitorii care le locuiesc, burghezi, negustori, oameni de rînd ; mărilor le-a dat navigatori îndrăzneţi, care se duc dincolo de oceane să afle lumi pierdute sau să descopere lumi necunoscute ; munţilor le-a dat tîlhari şi tot aici a pus şi animalele de pradă. Dîndu-le acelaşi sălaş, a voit parcă să arate că sînt la fel şi că pe oamenii aceştia îi socoteşte cei din urmă în societate.

El Salteador schiţă un gest.

— Lasă-mă să continui, zise don Iñigo :

Tînărul înclină capul în semn de consimţămînt.

— Ei bine, continuă bătrînul, ca să întîlneşti oamenii în afara locului unde i-a pus Cel de sus ca pe nişte turme de indivizi din aceeaşi speţă, trebuie ca un mare cataclism social sau cine ştie ce catastrofă întîmplată în familie să-i azvîrle cu putere pe indivizii aceştia în afara sferei lor, în alta care nu era făcută pentru ei. Aşa se face că noi, de pildă, care sîntem născuţi să fim gentilomi din suita regilor, am urmat fiecare un destin diferit. Destinul acesta a făcut din mine un navigator, iar din dumneata...

Bătrînul se opri.

— Continuaţi, zise zîmbind tînărul, nu-mi spuneţi nimic nou, iar, de altfel, de la dumneavoastră pot auzi orice.

— Destinul acesta a făcut din dumneata un bandit !

— Da, dar ştiţi că se foloseşte acelaşi cuvînt pentru „proscris“ şi pentru „tîlhar“.

— Da, ştiu, şi crede-mă că nu confund cele două noţiuni.

Apoi pe un ton întrebător :

— Eşti un proscris ? întrebă el.

— Dar dumneavoastră, señor, cine sînteţi ?

— Sînt don Iñigo Velasco de Haro.

La cuvintele acestea, tînărul își scoase pălăria și o aruncă departe.

— Scuzați-mă, am stat cu pălăria pe cap și nu sînt *grande de Spania.*

— Nici eu nu sînt regele, răspunse don Iñigo zîmbind.

— Nu, dar sînteți nobil ca regele.

— Va să zică mă cunoști ? întrebă don Iñigo.

— L-am auzit de o mie de ori pe tatăl meu vorbind de dumneavoastră.

— Tatăl dumitale mă cunoaște, deci ?

— Mi-a spus de mai multe ori că are această cinste.

— Care-i numele tatălui dumitale, tinere ?

— Da, da, murmură doña Flor, spuneți-ne cum îl cheamă !

— Vai, señor, răspunse banditul cu o expresie de profundă melancolie, nu-i nici o bucurie, nici o cinste pentru tatăl meu să audă ieșind din gura unui om ca mine numele unui spaniol de viță veche care n-are nici o picătură de sînge maur în vine ; nu-mi cereți, deci, să adaug necazul și necinstea aceasta, la necazul și necinstea pe care mi le datorează deja.

— Are dreptate, tată ! strigă iute fata.

Bătrînul o privi pe doña Flor, care plecă privirea roșind.

— Nu sînteți de părerea acestei frumoase señora ? întrebă el Salteador.

— Ba da, răspunse don Iñigo, păstrează-ți deci taina numelui ; dar dacă nu ai un astfel de motiv ca să-mi ascunzi pricina vieții ciudate pe care o duci, dacă izgonirea dumitale din societate și retragerea în munți au fost, după cum bănuiesc, urmarea unei nebunii de tinerețe ; dacă ai, nu zic o umbră de remușcare, ci măcar urma unei păreri de rău pentru viața pe care o duci, îmi dau aici cuvîntul că o să-ți fiu ocrotitor și chiar chezaș.

— Mulţumesc, señor ! Vă accept făgăduiala, deşi mă îndoiesc să fie în puterea unui om să-mi redea locul pe care-l ocupam în lume, şi cu toate acestea, n-am nimic ruşinos să-mi reproşez. Un sînge fierbinte, o inimă ce se aprinde prea iute m-au împins la anumite greşeli ; aceste greşeli m-au împins la crime. Astăzi greşelile şi crimele sînt făptuite şi reprezintă tot atîtea prăpăstii căscate înapoia mea, astfel că nu mă pot întoarce de pe calea pe care am străbătut-o pînă acum şi ar trebui ca o putere supraomenească să-mi creeze pentru întoarcere o cale deosebită de cea pe care am venit. Mă gîndesc uneori la posibilitatea unei asemenea minuni ; aş fi fericit s-o văd înfăptuindu-se, şi mai fericit s-o văd înfăptuită de dumneavoastră şi să mă întorc, condus de un înger, ca Tobie, la casa părintească ! Pînă atunci sper, fiindcă speranţa e ultimul prieten al nefericiţilor, deşi e atît de înşelător, adesea mai înşelător decît alţii, sper, dar nu cred. Mă las să trăiesc, înaintînd tot mai mult pe drumul sterp şi primejdios al revoltei împotriva societăţii şi a legii. Urc, şi, întrucît urc, cred că mă înalţ. Poruncesc şi, fiindcă poruncesc, mi se pare că sînt rege. Doar uneori noaptea, în ceasurile mele de singurătate, în clipele mele de tristeţe mi se întîmplă să reflectez şi să înţeleg atunci că dacă urci ca să ajungi pe tron, poţi urca de asemenea şi ca să ajungi pe eşafod.

Doña Flor scoase un strigăt înăbuşit.

Don Iñigo întinse mîna banditului.

Dar acesta fără să accepte cinstea pe care i-o făcea bătrînul gentilom, se înclină punînd o mînă pe piept şi arătîndu-i, cu cealaltă, un fotoliu.

— Deci o să-mi spui totul ? zise don Iñigo aşezîndu-se.

— Totul, în afară de numele tatălui meu.

Bătrînul gentilom, la rîndu-i, arătă un scaun tînărului, acesta însă în loc să se aşeze, spuse :

— Ceea ce o să auziţi, nu-i o povestire, ci o mărturisire. Unui preot i-aş face mărturisirea aceasta în genunchi, dar unui bărbat fie el don Iñigo, fie el regele, o să i-o fac stînd în picioare.

Fata se rezemă de fotoliul tatălui ei, iar el Salteador stînd în picioare, umil, cu glas trist dar liniştit, începu să povestească cele ce urmează.

IV

Povestirea

— Domnule, începu tînărul, cred că pot afirma următoarele : întotdeauna la început, în viaţa unui om care a săvîrşit o faptă rea — oricît de vinovat s-ar face — există o putere independentă de voinţa lui, care l-a împins să facă primii paşi alături de drumul drept.

Maică-mea era odinioară una dintre fetele cele mai frumoase din Córdoba, şi astăzi, la patruzeci şi trei de ani, încă mai e printre cele mai frumoase femei din Granada.

N-am ştiut niciodată motivele care au făcut-o să se mărite cu taică-meu. Ceea ce pot spune şi am văzut întotdeauna e că trăiau mai curînd ca doi străini unul faţă de celălalt decît ca soţ şi soţie.

M-am născut eu ; adesea i-am auzit spunîndu-le prietenilor lor comuni că nădăjduiseră ca naşterea mea să determine o apropiere între ei. Nu s-a întîmplat însă aşa ceva. Rece faţă de mama, taică-meu a fost rece şi faţă de mine, astfel că am simţit chiar din ziua cînd am deschis ochii, că unul dintre aceşti doi sprijinitori pe care Cel de sus i-a dăruit omului ca să intre în viaţă, îmi era răpit !

E adevărat că pentru a mă face să uit această greşeală săvîrşită întrucîtva de soartă în viaţa mea, maică-mea m-a înconjurat cu o dragoste atît de puternică şi de blîndă,

încît putea ţine locul celei ce-mi lipsea şi să facă ea singură cît două.

Dar oricît de tare mă iubea mama, ea mă iubea ca o femeie. În afecţiunea mai puţin drăgăstoasă, dar mai robustă a tatălui există ceva ce vorbeşte capriciilor copilului şi pasiunilor tînărului, aşa cum Creatorul se adresează Oceanului spunîndu-i : „Să nu creşti mai mult ! Să nu mergi mai departe !" Aceste capricii educate de un părinte, pasiunile stăpînite de mîna unui bărbat iau atunci forma pe care le-o impune tiparul societăţii, în timp ce la copilul crescut sub privirea indulgentă şi condus de mîna tremurătoare a femeii, totul dă pe dinafară. Indulgenţa maternă — fără graniţe împotriva dragostei — a făcut din mine calul nărăvaş şi neascultător căruia, vai, nu i-a trebuit decît un salt ca să treacă de la oraş la munte.

De altfel, dacă în libertatea aceasta neînfrînată caracterul meu a avut de pierdut, puterea în schimb a avut de cîştigat. Lipsit de mîna severă a unui tată, care să-mi închidă uşa şi să nu mă lase să ies din casă, bătîndu-mi joc dinainte de dojana îngăduitoare care mă aştepta la întoarcere, rătăceam întruna în tovărăşia muntenilor din sierra Morena. Am învăţat de la ei să atac mistreţul cu ţepuşa şi ursul cu pumnalul. Cînd aveam cincisprezece ani, animalele acestea, care l-ar fi îngrozit pe alt copil de aceeaşi vîrstă, erau pentru mine adversari împotriva cărora lupta era mai mult sau mai puţin îndelungată, mai mult sau mai puţin primejdioasă, dar care erau înfrînţi dinainte. De îndată ce descopeream o urmă pe munte, animalul era recunoscut, urmărit, hăituit, atacat. Nu o dată am pătruns, tîrîndu-mă ca un şarpe, într-o peşteră unde, o dată intrat, nu mai aveam lumină şi nu mă mai puteam conduce decît după ochii arzători ai animalelor sălbatice cu care venisem să mă lupt. Deşi nimeni în afară de Dumnezeu nu era martor la cele ce urmau să se întîmple între animal şi mine

în adîncul pămîntului, atunci simţeam că-mi bate inima de mîndrie şi de bucurie ! Întocmai ca eroii lui Homer care atacau vrăjmaşul cu cuvîntul, înainte de a-l lovi cu spada, suliţa sau lancea, eu îmi băteam joc şi sfidam lupul, mistreţul sau ursul pe care venisem să-l vînez. Apoi lupta începea între om şi animal, luptă întunecată şi mută pe toată durata ei care se termina printr-un răget de agonie şi un strigăt de izbîndă. Atunci, ca Hercule, îmblînzitorul de monştri, cu care mă comparam, mă întorceam la lumină tîrînd după mine cadavrul învinsului pe care-l insultam în bucuria mea sălbatică, slăvindu-mi victoria într-un cîntec pe care-l improvizam şi în care numeam prietene rîurile care coborau săltînd din munte şi fraţi — vulturii care pluteau deasupra capului meu.

Apoi veni vîrsta la care plăcerilor acestora le urmară pasiunile, care îşi urmară cursul cu aceeaşi intensitate ca ele. Jocului şi dragostei, maică-mea încercă să-i opună, zadarnic ca şi pînă atunci, firavul stăvilar al voinţei ei. Apoi îl chemă pe tata în ajutor.

Era prea tîrziu : neobişnuit să ascult, m-am împotrivit chiar şi glasului tatălui meu. De altfel, glasul acesta care îmi vorbea în mijlocul furtunii mi-era necunoscut. Mă maturizasem, crescusem într-o direcţie neplăcută ; copăcelul s-ar fi îndoit poate, copacul însă se împotrivi inflexibil şi continuă să simtă circulînd sub scoarţa-i aspră şi noduroasă asemeni celei a unui stejar, seva arzătoare a răului.

N-o să vă spun — ar dura prea mult şi, de altfel, în faţa castei dumneavoastră fiice respectul mă face să tac — prin cîte scandaluri, orgii nocturne, iubiri smintite am ajuns să fiu cauza ruinei tatălui meu şi izvor de dureri pentru maică-mea. Trec peste miile de întîmplări care îmi compun viaţa, mai împestriţată de certuri, de galanterii pe sub balcoane, de întîlniri la colţuri de stradă, decît e man-

taua mea de culori țipătoare. Trec peste ele ca să ajung la evenimentul care mi-a schimbat definitiv viața.

Iubeam... Mi se părea că iubesc o femeie, sora unuia dintre prietenii mei. Aș fi jurat, aș fi susținut în fața lumii întregi — iertați-mă, señora, pe atunci nu vă cunoșteam — că e cea mai frumoasă femeie, cînd întorcîndu-mă acasă îl găsii la ușă pe acest prieten, fratele celei pe care o iubeam ; era călare și ducea de hățuri alt cal.

Am presimțit că aflase taina dragostei mele.

— Ce faci aici ? îl întrebai.

— După cum vezi, te aștept.

— Iată-mă.

— Ai spada ?

— Nu mă despart de ea niciodată.

— Urcă pe cal și urmează-mă.

— Nu urmez pe nimeni, însoțesc sau merg înainte.

— N-o să mi-o iei înainte, zise el, fiindcă sînt grăbit să ajung acolo unde mă duc.

Și porni în galop.

Făcui la fel și unul lîngă altul în goana cailor intrarăm în zona muntelui.

După cinci sute de pași ajunserăm la un mic luminiș unde iarba moale creștea pe o esplanadă care părea nivelată cu mîna.

— Aici este, zise don Alvaro.

Acesta era numele prietenului meu.

— Fie ! răspunsei.

— Coboară de pe cal, don Fernando, și scoate spada, fiindcă nu te îndoiești, cred, că te-am adus aici ca să ne luptăm.

— Am bănuit de la bun început, îi răspunsei, dar nu știu ce a putut schimba prietenia noastră în ură... Frați ieri, dușmani azi !

— Dușmani, tocmai fiindcă sîntem frați ! spuse don Alvaro scoțînd spada din teacă ; frați prin sora mea ! Hai, scoate spada, don Fernando !

— Asta e, îi răspunsei, și o știi prea bine, o invitație care nu mi s-a făcut niciodată de două ori ; totuși, aștept din partea ta să-mi spui motivul care te-a făcut să mă aduci pe terenul acesta. Aș vrea să știu ce te face să procedezi așa, don Alvaro. Ce ai să-mi reproșezi ?

— Am atîtea, încît aș vrea să nu le spun, fiindcă amintindu-mi-le simt din nou jignirea pe care am îndurat-o și sînt silit să repet jurămîntul făcut de a o spăla în sîngele tău. Hai, scoate spada din teacă, don Fernando !

Nu mă recunoșteam, atît eram de calm înaintea mîniei lui și de nesimțitor în fața provocării.

— Nu mă bat cu tine fără să știu de ce mă bat.

Scoase din buzunar un pachet de scrisori.

— Cunoști hîrtiile astea ? mă întrebă.

Mă trecu un fior.

— Aruncă-le pe jos și o să le iau.

— Poftim, ia-le și citește-le.

Și le aruncă pe jos.

Le luai și le citii ; erau ale mele.

Nu se putea nega... eram la bunul plac al unui frate jignit !

— Vai, strigai, nenorocire celui care-i destul de nebun să încredințeze hîrtiei tainele inimii și cinstea unei femei ! E ca o săgeată trasă în aer ; se știe de unde pleacă, nu se știe însă unde cade și nici pe cine poate atinge.

— Ai recunoscut scrisorile astea, don Fernando ?

— Sînt scrise de mîna mea, don Alvaro.

— Atunci scoate spada pentru ca unul dintre noi să rămînă mort aici, lîngă cinstea moartă a sorei mele.

— Mă supără faptul că iei lucrurile astfel, don Alvaro, împiedicîndu-mă, prin amenințarea ta, să-ți fac propunerea pe care poate aveam de gînd să ți-o înfățișez.

— O, lașule, care atunci cînd mă vezi cu spada în mînă îmi propui s-o iei în căsătorie pe soră-mea pe care ai necinstit-o !

— Știi că nu sînt laș, don Alvaro, de altfel, dacă nu știi o să te învăț, la nevoie. Așa că ascultă-mă.

— Spada în mînă ! Acolo unde trebuie să vorbească oțelul, limba trebuie să tacă !

— O iubesc pe sora dumitale, don Alvaro, iar ea mă iubește, de ce să nu te numesc fratele meu ?

— Fiindcă tatăl meu mi-a spus ieri că n-o să-l numească niciodată fiu pe un bărbat plin de cusururi, de datorii și destrăbălat.

Începeam să-mi pierd sîngele rece la atîtea jigniri.

— Tatăl tău a spus așa ceva, don Alvaro ? strigai cuprins de mînie.

— Da, și-o spun și eu după el, adăugînd : Ia spada în mînă, don Fernando !

— Deci asta vrei ? întrebai punînd mîna pe garda spadei.

— Spada în mînă ! Spada în mînă ! repetă don Alvaro, de nu, te lovesc nu cu tăișul, ci cu latul spadei mele !

Mă stăpînisem, trebuie să recunoașteți, don Iñigo, fiindcă acesta e adevărul adevărat, atîta cît se putea stăpîni un gentilom.

Trăsei spada din teacă.

Cinci minute mai tîrziu, don Alvaro era mort.

Mort fără împărtășanie și blestemîndu-mă. Asta mi-a adus ghinion !

El Salteador se opri o clipă, plecîndu-și gînditor capul în piept.

În acea clipă tînăra ţigancă apăru la fereastra pe care intrase tînărul şi cu glasul grăbit al unei persoane care adusese o ştire importantă, rosti de trei ori numele lui Fernando.

Abia cînd îl rosti a doua oară acesta păru să audă, iar cînd fata îl spuse a treia oară, el se întoarse.

Dar deşi Ginesta părea grăbită să anunţe vestea pe care o aducea, tînărul îi făcu semn cu mîna să aştepte, iar ea se supuse.

— Mă întorsei în oraş, continuă don Fernando şi întîlnind în drum doi călugări le spusei unde pot găsi trupul lui don Alvaro.

Era un lucru simplu, o asemenea întîlnire între doi tineri şi moartea unuia în urma unei lovituri de spadă. Dar întîlnirea noastră nu avusese loc în condiţiile obişnuite de duel. Tatăl lui don Alvaro, mînios de pierderea unicului său fiu, mă învinui de crimă.

Vai, trebuie să spun că faima pe care o aveam nu mă punea la adăpost de asemenea învinuiri. Acuzaţia, oricît de ticăloasă era, află crezare la magistraţi. Alcadele mă puse sub inculpare şi trei alguazili se înfăţişară la mine acasă ca să mă aresteze.

Le propusei să mă duc singur la închisoare, dar refuzară. Le dădui cuvîntul meu de gentilom că o să merg la o sută de paşi înaintea sau în urma lor, după cum vor.

Voiră să mă ia cu forţa.

Ucisei pe doi dintre ei şi-l rănii pe cel de-al treilea, sării pe calul fără hăţuri şi fără şa, neluînd cu mine decît un singur lucru — cheia casei.

N-o văzusem pe maică-mea şi voiam să mă întorc s-o mai îmbrăţişez o dată.

Două ore mai tîrziu eram în siguranţă, pe munte.

Muntele era plin de proscriși de tot soiul care, fugari ca mine pentru certuri cu justiția, nu mai aveau nimic de așteptat de la societate și ardeau de dorința de a-i răspunde acesteia pentru răul pe care li-l pricinuise.

Acestor oameni nu le lipsea decît un conducător care să organizeze o putere cumplită.

Mă propusei pe mine însumi și mă acceptară. Restul îl știți.

— Pe mama dumitale ai mai văzut-o ? întrebă doña Flor.

— Mulțumesc ! spuse tînărul. Mă mai socotiți încă om?

Fata plecă privirea.

— Da, continuă el, am revăzut-o nu numai o dată, ci de zece, de douăzeci de ori ! E singura mea legătură cu lumea. O dată pe lună, nu într-o zi stabilită dinainte, fiindcă depinde de cît de supravegheați sîntem, o dată pe lună, noaptea, plec de aici îmbrăcat în haine de muntean, cu manta lungă, străbat cîmpia și, fără să fiu văzut, sau, dacă sînt văzut, fără să fiu recunoscut, cel puțin pînă acum, mă întorc în casa aceea care nu mi-a fost niciodată atît de scumpă ca acum, de cînd sînt proscris, urc scara, deschid ușa camerei mamei mele, intru fără zgomot și o trezesc sărutînd-o pe frunte.

Atunci mă așez pe patul ei și stau ca pe vremea cînd eram copil, cu mîinile în mîinile ei, cu capul pe pieptul ei.

Apoi, după ce îmi petrec noaptea astfel vorbind despre zilele ce au trecut, cînd eram nevinovat și fericit, mă sărută și ea pe frunte și mi se pare că sărutul acesta mă împacă și cu natura și cu oamenii și cu Dumnezeu !

— Auzi, tată ? întrebă doña Flor, ștergîndu-și două lacrimi ce i se rostogoleau pe obraji.

— Bine, spuse bătrînul, o să-ți revezi mama, nu doar noaptea, nu pe ascuns, ci la lumina zilei și în fața tuturor, pe legea mea de gentilom !

— Ce bun eşti, tată, murmură doña Flor îmbrăţişîndu-l pe don Iñigo, ce bun eşti !

— Don Fernando, rosti ţigăncuşa cu îngrijorare în glas, ceea ce am să vă spun e foarte important, în numele cerului ascultaţi-mă !

Însă ca şi prima oară, dar cu un gest şi mai poruncitor, el Salteador îi ordonă să aştepte.

— Te lăsăm, domnule, şi păstrăm amintirea curtoaziei dumitale.

— Atunci mă iertaţi, spuse tînărul împins de simpatia ciudată pe care o simţea pentru don Iñigo.

— Nu numai că te iertăm, dar ne socotim îndatoraţi faţă de dumneata şi cu ajutorul Celui de sus, o să-ţi dau, eu în special, trag nădejde, o dovadă a recunoştinţei ce ţi-o port.

— Dar dumneavoastră, señora, întrebă el Salteador cu sfială, împărtăşiţi sentimentele lui don Iñigo ?

— O, da ! strigă iute fata şi dacă v-aş putea da şi eu o dovadă...

Şi privi în jur, căutînd parcă prin ce mijloace vizibile, prin ce dovadă palpabilă şi-ar putea dovedi recunoştinţa faţă de tînăr.

El Salteador îi înţelese intenţia. El văzu pe o farfurie buchetul cules de Amapola pentru don Ramiro, îl luă şi-l înfăţişă doñei Flor.

Fata îl întrebă din priviri pe taică-său, iar don Iñigo făcu un semn de consimţămînt.

Ea luă o floare din buchet.

Era o anemonă, floare a tristeţii.

— Tata a făgăduit să vă plătească o răscumpărare, zise ea, iat-o pe a mea.

Şi dărui tînărului floarea.

Acesta o luă, o apropie respectuos de buze, apoi o puse pe piept şi îşi încheie vesta peste ea.

— La revedere, spuse don Iñigo, şi îndrăznesc să spun pe curînd !

— Faceţi după bunătatea dumneavoastră, señor, şi Domnul să vă ajute în mila lui !

Apoi, ridică glasul :

— Sînteţi liberi, plecaţi şi cine nu se va îndepărta la zece paşi distanţă de dumneavoastră, e un om mort.

Don Iñigo şi fiică-sa ieşiră.

Fără să-şi părăsească locul, tînărul îi văzu pe fereastra sălii care dădea în curte, urcîndu-se pe catîri şi ieşind din han.

Atunci scoase anemona de la piept, o mai sărută o dată cu o expresie asupra căreia nu te puteai înşela.

În acea clipă, simţi o mînă care i se aşeza uşor pe umăr.

Era a Ginestei, care, uşoară ca o pasăre, sărise fără zgomot pe fereastră cerînd, îndată după plecarea lui don Iñigo şi a doñei Flor, să i se dea atenţia pe care tînărul nu voise să i-o acorde în prezenţa lor.

Era palidă ca moartea.

— Ce vrei de la mine ? întrebă el.

— Vreau să-ţi spun că soldaţii regelui sînt cam la un sfert de leghe distanţă de noi şi că peste mai puţin de zece minute o să fii atacat !

— Eşti sigură de ce-mi spui, Ginesta ? întrebă tînărul încruntînd din sprîncene.

Cînd îşi termină fraza izbucni zgomot de împuşcături.

— Poftim, spuse Ginesta, auzi ?

— La arme ! strigă el Salteador, repezindu-se afară din încăpere ; la arme !

V

Stejarul doñei Mercedes

Iată ce se întîmplase :

Don Iñigo pomenise de un detaşament al armatei regale pe care-l întîlnise cu puţin înainte de Alhama, pe al cărui comandant îl cunoştea.

Banditii recunoscuseră, într-adevăr, rîzînd, că detaşamentul acesta trecuse pe acolo cu o zi înainte.

Unitatea, compusă din circa patru sute de oameni, primise ordin să răscolească muntele şi să-l cureţe cu orice preţ de banditii care-l stăpîneau.

Se oferea o răsplată de o sută de filipi de aur pentru fiecare tîlhar ucis sau prins şi predat autorităţilor şi o mie de filipi de aur pentru şeful lor.

Regele Don Carlos jurase că va stîrpi tîlhăria în Spania şi că o să-i arunce pe hoţi de pe un munte pe altul, pînă cînd o să-i azvîrle în mare.

De doi ani şi jumătate de cînd pusese piciorul în Spania îşi urmărise ţelul cu încăpăţînarea care era una dintre caracteristicile proprii geniului său şi-i împinsese pe ultimii tîlhari în sierra Nevada, care e lîngă mare.

Era, deci, pe cale de a-şi îndeplini dorinţa.

Comandantul detaşamentului trimis în ajun se mulţumise să exploreze drumul şi nu găsise nimic neobişnuit,

decît un han la porţile căruia detaşamentul său poposise şi se răcorise ; dar *venta* nu era locuită decît de *hostelero* şi de clienţii obişnuiţi ai unui han andaluz. Hangiul avea un chip deschis mai îndatoritor şi mai prietenos decît are de obicei un hangiu spaniol. Nici un semn deosebit nu desemna în mod special hanul drept cuib de tîlhari. Comandantul dăduse ordin să se continue drumul, iar detaşamentul plecase mai departe.

Unitatea mersese pînă la Alhama, fără să descopere nimic deosebit cu excepţia crucilor mai mult sau mai puţin înghesuite pe marginea drumurilor, dar crucile sînt ceva atît de obişnuit în Spania, încît soldaţii nu le dădură decît puţină atenţie.

La Alhama comandantul detaşamentului culesese informaţii şi fusese sfătuit să-şi îndrepte toată atenţia asupra hanului *La Regele maur*, care-i era desemnat drept centru al operaţiilor şi totodată, bîrlogul tîlharilor. Prin urmare, fără să mai piardă vremea, comandantul expediţiei se întorsese dînd ordin oamenilor săi să-l urmeze.

Erau şase leghe de la Alhama la han şi jumătate din distanţa aceasta fusese străbătută de detaşament, cînd soldaţii îl văzură venind spre ei în goana furioasă a disperării pe servitorul lui don Iñigo care, rănit şi însîngerat, fugea chemînd în ajutor.

Omul povesti ce se întîmplase.

După cum spusese don Iñigo, comandantul detaşamentului era un gentilom pe care-l cunoştea. Aflînd de primejdia care-l ameninţa pe ilustrul hidalgo şi pe frumoasa doña Flor, el ordonă unităţii sale să pornească la drum mai repede.

De pe vîrful stîncii pe care stătea, Ginesta zărise de departe capul coloanei ; bănuind motivul întoarcerii detaşamentului, tremurînd pentru soarta lui el Salteador, pornise în grabă spre han, intrase pe poarta grădinii, aceeaşi

prin care intrase și Fernando, ajunsese la fereastra pe care el o spărsese, iar acolo, oprită prin gestul care-i poruncea să aștepte, auzise și văzuse ceea ce se petrecuse între tînăr și prizonieri, mai ales între Fernando și doña Flor.

Palidă, cu moartea în suflet, Ginesta sărise la rîndu-i pe fereastră, anunțîndu-l pe Salteador de sosirea trupelor regelui.

Tînărul se repezise afară din cameră strigînd „La arme !"

Credea că-și găsește tovarășii în bucătărie, dar încăperea era goală. Alergă în curte, dar nici acolo nu era nimeni.

Din doi pași fu la poarta hanului. Aici găsi o archebuză aruncată pe jos și lîngă ea una dintre centurile acelea de care, în secolul al XVI-lea, se atîrnau cartușele gata pregătite.

Luă archebuza, își petrecu centura pe după gît și, ridicîndu-se, îi căută cu privirea pe tovarășii săi.

Zgomotul de împușcături care se auzise încetase îndată, dovadă că aceia împotriva cărora fuseseră trase focurile nu opuseseră decît o slabă rezistență.

Deodată, în vîrful micii coline, el Salteador văzu ivindu-se avangarda trupelor regale.

Se întoarse ca să vadă dacă fusese părăsit cu totul.

Ginesta era singură în urma lui, palidă, cu mîinile împreunate, rugîndu-l, cu expresia grăitoare a groazei, să fugă.

— Trebuie să fug, murmură tînărul, fiindcă ticăloșii m-au părăsit.

— Poate că o să te întîlnești cu ei pe munte, îndrăzni cu sfială Ginesta, trăgîndu-l înapoi.

Posibilitatea aceasta păru să-i redea speranța lui Fernando.

— Într-adevăr, spuse el, e cu putinţă.

Şi intrînd înapoi în curte, închise poarta masivă cu drugul de fier.

Apoi, urmat în continuare de Ginesta, intră în bucătărie, de acolo trecu într-o cămară mică, ridică un chepeng pe care-l lăsă să cadă în urma lui după ce trecu şi ţigăncuşa, încuie chepengul cu un zăvor şi, fără altă lumină decît cea a fitilului archebuzei sale, coborî pe scară, iar de aici intră în coridorul subteran care i se deschidea înainte.

Era cel la care făcuseră aluzie tîlharii, cînd îl iniţiaseră pe don Iñigo în privinţa mijloacelor lor de apărare şi de fugă.

Peste cinci minute tînărul şi ţigăncuşa ajunseră la capătul culoarului. Fernando împinse cu umerii lui puternici alt chepeng, acoperit pe dinafară de o stîncă plată acoperită de muşchi.

Fugarii ajunseră pe munte.

Tînărul respiră adînc.

— Ah, spuse el, aici sîntem liberi !

— Da, răspunse Ginesta, dar să nu pierdem vremea.

— Unde vrei să mergem ?

— La stejarul doñei Mercedes.

Fernando tresări.

— Să mergem, poate că Fecioara, care-l ocroteşte, o să-mi poarte noroc.

Amîndoi, sau mai bine zis toţi trei, deoarece capra îi urmase pe cei doi fugari, se afundară în pădure, avînd grijă să nu meargă pe alt drum decît pe urmele lăsate de animalele sălbatice, de altfel atît de frecvente şi de deslu-şite încît erau adevărate drumuri.

Numai că, pe aceste drumuri trebuia, întocmai ca animalele ce le străbăteau, să mergi aplecat pînă la pămînt ; în unele locuri chiar, acolo unde crengile se împreunau,

trebuia să mergi tîrîş, dar cu cît potecile erau mai greu de străbătut, cu atît fortăreaţa naturală în care pătrundeau Fernando şi ţigăncuşa era mai sigură.

Merseră astfel trei sferturi de oră, totuşi, să nu măsurăm distanţa străbătută cu timpul scurs. Dificultatea drumului întîrzia mersul şi după trei sferturi de oră cei doi fugari abia făcuseră o jumătate de leghe.

Dar altora decît ei, adică unor oameni străini de munte, sau neobişnuiţi cu potecile cerbilor, urşilor şi mistreţilor, le-ar fi trebuit o zi ca s-o parcurgă.

De altfel, cu cît înaintau, cu atît pădurea devenea mai de nepătruns şi totuşi, nici Fernando, nici Ginesta nu dădeau nici cel mai mic semn de şovăire. Se vedea că merg amîndoi spre un ţel cunoscut, mai pierduţi în mijlocul tufelor de mastic, al desişului de strugurii-ursului şi de mirţi uriaşi decît navigatorii care, rătăcind pe mări nesfîrşite, au cel puţin busola şi stelele ca să-i ghideze.

În sfîrşit, străbătînd o ultimă incintă de carpeni, ce părea de nepătruns, ajunseră într-un mic luminiş cu un diametru de vreo douăzeci de picioare, în mijlocul căreia se afla un stejar, de trunchiul căruia era fixată, într-un lăcaş de lemn aurit, o statuetă a sfintei Mercedes, patroana mamei lui Fernando. Acest copac la umbra căruia venea adesea să viseze şi să doarmă, numindu-l locuinţa sa de vară, Fernando îl pusese sub ocrotirea patroanei mamei sale, sau mai curînd sub cea a însăşi mamei sale căreia îi purta alt fel de dragoste şi de respect decît sfintei amintite.

Cei doi fugari ajunseseră la capătul fugii lor, şi era vădit că, afară de cazul cînd ar fi fost trădaţi, erau aici, pentru moment, în deplină siguranţă.

Spunem *afară de cazul cînd ar fi fost trădaţi,* fiindcă tîlharii cunoşteau ascunzătoarea şefului lor, deşi nu veneau niciodată aici decît chemaţi. Era un fel de refugiu

unde Fernando, cînd era trist, venea să ceară înapoi lumea dispărută a trecutului, şi, culcat înfăşurat în manta, căutînd printre frunzele nemişcate ale stejarului un crîmpei de cer, albastru ca aripile Speranţei, încerca să evoce amintirile zîmbitoare ale copilăriei ce contrastau atît de tare cu cele pe care, tînăr fiind, le aduna cumplite şi însîngerate pentru bătrîneţe.

Cînd avea vreun ordin de dat, vreo informaţie de primit, lua din scorbura copacului un corn de argint minunat lucrat de un meşter maur şi sufla în el, scoţînd un sunet ascuţit şi prelung, dacă nu avea nevoie decît de unul dintre tovarăşii săi ; sufla de două ori dacă avea nevoie de zece oameni şi de trei ori dacă îşi chema toată ceata.

Prima lui grijă, cînd intră în luminiş, fu să meargă direct la lăcaşul statuetei ale cărei picioare le sărută, apoi îngenunche rostind o scurtă rugăciune în vreme ce Ginesta care mai era pe jumătate păgînă, îl privea stînd în picioare ; apoi ridicîndu-se, Fernando înconjură o parte a trunchiului copacului, luă din scorbura despre care am vorbit cornul de argint şi, apropiindu-l de buze, suflă în el scoţînd trei sunete la fel de ascuţite, de pătrunzătoare şi de prelungi ca acelea care au ajuns la cinci leghe distanţă de valea îngustă de la Roncevaux, făcîndu-l pe Carol cel Mare să tresară în mijlocul armatei sale, şi să se oprească deodată zicînd : „Domnilor, acesta e nepotul meu Roland, care mă cheamă în ajutor !“

Dar cele trei sunete răsunară, se îndepărtară şi se stinseră zadarnic : nimeni nu veni.

Nu puteai crede că tîlharii nu auziseră ; cornul lui Fernando se auzea la peste o leghe distanţă în munte.

Fie banditii erau prinşi, fie îşi trădau şeful, fie, dîndu-şi seama că orice împotrivire e zadarnică, dat fiind numărul atacatorilor, socotiseră mai prudent să rămînă împrăştiaţi şi să încerce să fugă fiecare pe cont propriu.

Vreme de aproape un sfert de oră, Fernando aşteptă stînd în picioare rezemat de trunchiul copacului efectul chemării sale, dar văzînd că totul rămîne tăcut în jurul lui, îşi aruncă mantaua pe jos şi se culcă pe ea.

Ginesta veni şi se aşeză lîngă el.

Fernando o privi cu o nesfîrşită duioşie. Doar ţigăncuşa îi rămăsese credincioasă.

Ginesta zîmbi blînd.

În zîmbetul ei era făgăduiala unei credinţe veşnice.

Fernando întinse braţul, o cuprinse pe după cap şi îşi apropie buzele de fruntea fetei. În clipa cînd buzele tînărului şi fruntea Ginestei se întîlniră, fata scoase un ţipăt în care era aproape tot atîta durere cît şi bucurie.

Era prima mîngîiere din partea lui Fernando.

Rămase cîteva clipe cu ochii închişi, cu capul dat pe spate, sprijinit de trunchiul zgrunţuros al stejarului, cu gura deschisă, fără să respire, parcă ar fi leşinat.

Tînărul o privi mirat mai întîi, apoi îngrijorat şi rosti încet :

— Ginesta !

Ţigăncuşa ridică încet capul, ca un copil pe care glasul mamei îl trezeşte din somn, deschise ochii frumoşi, îl privi pe Salteador :

— O, Doamne ! murmură ea.

— Ce ţi s-a întîmplat, copila mea ? întrebă Fernando.

— Nu ştiu, răspunse fata, dar am crezut că mor...

Se ridică apoi clătinîndu-se, se îndepărtă de stejarul doñei Mercedes şi se făcu nevăzută în pădure, ţinîndu-şi capul în mîini, gata să izbucnească în lacrimi, deşi niciodată nu încercase un asemenea sentiment de bucurie, de fericire.

El Salteador o urmări din ochi pînă cînd nu se mai văzu, dar, întrucît capra rămase lîngă el în loc să-şi urmeze stăpîna, socoti că fata nu se dusese departe.

Atunci, scoţînd un oftat, se înfăşură în manta şi se culcă la rîndu-i, cu ochii închişi, ca şi cum ar fi vrut să doarmă.

După aproape o oră de somn sau de visare auzi că îl cheamă cineva cu glas blînd, dar stăruitor.

Fata era în picioare în faţa lui în semi-întunericul asfinţitului, cu un braţ întins spre apus.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Fernando.

— Priveşte ! răspunse ţigăncuşa.

— Soarele, spuse tînărul ridicîndu-se repede, e foarte roşu în seara asta, la asfinţit. Asta prevesteşte sînge pentru ziua de mîine.

— Te înşeli, răspunse Ginesta, strălucirile astea nu sînt ale soarelui în asfinţit.

— Dar ce sînt ? întrebă Fernando simţind miros de fum şi auzind un pîrîit îndepărtat.

— Sînt luminile incendiului ! răspunse fata. Focul a cuprins muntele !

În clipa aceea, un cerb înspăimîntat, urmat de o ciută şi de un pui, trecu asemeni unui fulger, alergînd de la vest spre est.

— Vino, Fernando ! spuse Ginesta. Instinctul animalelor e mai sigur decît înţelepciunea omului, ne arată în ce parte trebuie să fugim, şi ne învaţă că n-avem nici o clipă de pierdut.

Aceasta era, fără îndoială, şi părerea lui Fernando, fiindcă petrecîndu-şi cornul în bandulieră, se înfăşură în manta, îşi luă archebuza în mînă şi se repezi în direcţia în care se îndreptau cerbul, ciuta şi puiul.

Ginesta şi capra mergeau înaintea lui.

Cei trei făcură astfel aproape cinci sute de paşi.

Deodată însă, capra se opri, se ridică pe picioarele dinapoi, adulmecă în jur şi se opri nehotărîtă.

— Ce s-a întîmplat, Maza ? întrebă fata.

Capra scutură din cap de parcă ar fi înțeles și behăi, ca și cum ar fi vrut să răspundă. El Salteador ascultă și respiră aerul nopții încărcat de miresme de rășină.

Întunericul era atît de adînc cît poate fi în Spania, în nopțile frumoase de vară.

— Mi se pare, spuse tînărul, că aud același pîrîit și simt același miros de fum. Să ne fi înșelat oare și în loc să fugim de incendiu, să ne fi îndreptat spre el ?

— Incendiul era acolo, zise Ginesta arătînd asfințitul, iar noi am fugit de el în linie dreaptă, atît cît s-a putut.

— Ești sigură ?

— Iată steaua Aldebaran care era și e încă la dreapta noastră ; pesemne că focul a izbucnit în două locuri diferite în munte.

— A izbucnit sau a fost pus, murmură Fernando care începea să bănuiască adevărul.

— Stai puțin, zise Ginesta, o să-ți spun eu.

Și fiica muntelui, căreia muntele cu trecătorile, pîrîurile, hățișurile, văile și peșterile lui îi era tot atît de familiar cît îi e unui copil parcul castelului unde a fost crescut, se repezi înainte, ajunse la baza unei stînci aproape verticale, se cățără pe ea și ajunse îndată în vîrful ei.

Nu-i trebuiseră decît cinci secunde ca să urce, și una ca să coboare.

— Cum e ? întrebă Fernando.

— Așa e, spuse ea.

— E foc ?

— E foc !

Apoi, arătînd spre sud :

— Pe aici, zise ea, trebuie să trecem printr-un spațiu liber, pînă nu se întîlnesc cele două capete ale flăcării.

Pe măsură ce înaintară spre sud, vegetația era mai sălbatică și mai deasă ; erau mărăcinișuri înalte, unde se

adăposteau, de regulă, porcii mistreți, lupii și pisicile sălbatice ; rareori animalele slabe cum sînt cerbii lopătari și căprioarele se aventurau pe teritoriul cumpliților lor dușmani și, cu toate acestea, se vedeau trecînd ca fulgerul turme înspăimîntate pe care incendiul le pusese pe fugă și goneau în direcția în care sperau să poată trece.

— Pe aici, pe aici ! spuse Ginesta. Nu te teme de nimic, Fernando, iată călăuza noastră.

Și-i arătă steaua după care se călăuzea.

— Atîta vreme cît va fi în stînga noastră, așa cum mai înainte a fost în dreapta noastră, continuă țigăncușa, vom fi pe calea cea bună.

După zece minute de mers, steaua nu se mai văzu.

— Oare vine furtuna ? se întrebă Fernando. Ar fi frumos să vedem luptîndu-se focul și apa pe munte.

Dar Ginesta se opri apucîndu-l pe Fernando de încheietura mîinii :

— Nici un nor nu acoperă steaua, zise ea.

— Atunci, ce s-a întîmplat ?

— E fumul !

— Cu neputință ! Vîntul vine dinspre sud.

În clipa aceea, un lup trecu în goană urlînd la cîțiva pași distanță de cei doi tineri, fără să dea atenție caprei, și îndreptîndu-se de la sud spre nord.

La rîndul ei, capra nu dădu atenție lupului, părînd îngrijorată din pricina altei primejdii.

— Foc ! Foc ! strigă Ginesta. Ajungem prea tîrziu, avem înaintea noastră un zid de foc !

— Stai puțin, zise Fernando, o să vedem îndată. Și apucînd primele crengi ale unui brad, începu să se urce în copac.

Dar abia se ridicase de la pămînt, cînd un răget îngrozitor se auzi deasupra capului lui.

Ginesta îl trase pe tînăr înapoi, îngrozită şi-i arătă la cincisprezece paşi mai sus în crengile copacului o umbră întunecată care se deslușea pe albastrul cerului.

— Degeaba ragi, zise Fernando, bătrîne urs din Mulhacén, n-o să faci incendiul să dea înapoi şi nici pe mine nu m-ai face să dau înapoi dacă aş avea vreme...

— Spre nord, spre nord ! strigă Ginesta, e singura trecere care rămîne deschisă.

Şi într-adevăr, toţi locuitorii muntelui, cerbi, ciute, căprioare, cerbi-lopătari, mistreţi, pisici sălbatice se năpusteau în singura direcţie unde focul încă nu se ivise. Stoluri de bibilici şi de potîrnichi care se ridicau în văzduh înaintea flăcărilor zburau la întîmplare lovindu-se de crengi, căzînd ameţite la picioarele fugarilor, în vreme ce păsările de noapte, stăpînele întunericului, salutau cu ţipete răguşite şi înfricoşate ziua aceasta ciudată care părea să se ridice dinspre pămînt, în loc să coboare din cer.

— Vino, Fernando ! strigă Ginesta, vino !

— Încotro ? În ce direcţie ? întrebă Fernando începînd să se înspăimînte cu adevărat, poate mai puţin pentru el însuşi, cît pentru fata care, însoţindu-l, împărtăşea o primejdie pe care ar fi putut-o evita rămînînd la han.

— Pe aici ! Pe aici ! Iată steaua nordului înaintea noastră. De altfel, să urmăm capra, instinctul ei o să ne conducă.

Şi amîndoi începură să alerge în direcţia pe care le-o arăta nu numai animalul apropiat ce le devenise tovarăş în fuga lor, ci şi animalele sălbatice care treceau purtate parcă de răsuflarea arzătoare a vîntului sirocco.

Deodată, capra se opri.

— Zadarnic mai fugim, spuse Fernando, sîntem prinşi într-un cerc de foc.

Şi se aşeză pe o stîncă, parcă socotind că nu are rost să meargă mai departe.

Fata mai înaintă cu vreo sută de paşi, ca să se asigure dacă Fernando spusese adevărul, apoi, deoarece capra rămăsese în urmă iar după accea se oprise, se întoarse la Fernando care, cu capul între palme, părea hotărît să aştepte, fără să mai facă un pas, deznodămîntul cumplitei catastrofe.

De altfel, nu mai încăpea nici o îndoială ; pe o rază de aproximativ o leghe, cerul se ivea sîngeriu, printr-un nor de fum.

Un şuierat îngrozitor se auzea apropiindu-se repede, indicînd astfel înaintarea incendiului.

Fata rămase o clipă în picioare lîngă Fernando, privindu-l cu dragoste.

Cine i-ar fi putut citi gîndul, ar fi deslușit poate în el teama pe care i-o inspira o situaţie atît de desperată, dar totodată şi dorinţa tainică de a-l cuprinde pe tînăr în braţe şi de a muri cu el acolo fără a mai încerca să se salveze.

Cu toate acestea, fata păru să-şi învingă ispita şi oftă :

— Fernando ! murmură ea.

Tînărul ridică privirea spre ea.

— Sărmană Ginesta, zise el, eşti atît de frumoasă şi de bună, şi eu să fiu pricina morţii tale ! Sînt cu adevărat blestemat !

— Îţi pare rău că mori, Fernando ? întrebă Ginesta, cu un glas care însemna : „Mie nu-mi pare rău."

— Da, strigă tînărul, îmi pare rău.

— Din pricina cui ? întrebă Ginesta.

Poate abia atunci tînărul citi ce se petrecea în inima fetei.

— Din pricina mamei mele, zise el.

Fata scoase un strigăt de bucurie.

— Mulţumesc, Fernando ! spuse ea. Urmează-mă !

— De ce să te urmez ?

— Urmează-mă, îți spun !

— Nu vezi că sîntem pierduți ? întrebă el ridicînd din umeri.

— Sîntem salvați, Fernando ! Răspund eu de totul, replică țigăncușa.

Tînărul se ridică, îndoindu-se de cuvintele pe care le auzise.

— Haide, spuse ea, fiindcă nu-ți pare rău decît pentru maică-ta, nu vreau ca ea să plîngă după tine.

Și apucîndu-l pe tînăr de mînă îl trase în altă direcție. El o urmă mașinal și, totuși, cu avîntul instinctiv al fiecărei ființe cînd e vorba să-și salveze viața.

Văzîndu-i pe fugari că se îndreaptă în această nouă direcție, parcă și capra își recăpătă încrederea fiind gata iarăși să le slujească drept călăuză, în vreme ce animalele celelalte, simțindu-se prinse într-un cerc de foc, nu mai urmau o direcție anume, ci fugeau la întîmplare, încrucișîndu-se în toate sensurile.

Șuieratul incendiului se apropia tot mai mult, iar aerul pe care-l respirau începea să fie fierbinte.

Deodată, zgomotul acesta păru să crească devenind tot mai puternic cu fiecare pas al fugarilor în direcția în care mergeau.

Fernando o opri pe fată.

— Focul e acolo ! Auzi ? Auzi ? strigă el întinzînd mîna în direcția din care venea zgomotul.

— E oare cu putință, Fernando, zise rîzînd țigăncușa, să fii atît de puțin obișnuit cu zgomotele muntelui încît să confuzi mugetul unei cascade cu șuieratul unui incendiu ?

— Da, răspunse Fernando, începînd din nou să alerge, e adevărat, ai dreptate, putem scăpa de foc mergînd prin albia torentului, printre două perdele de flăcări, așa cum

israeliții, sub ocrotirea Domnului, au trecut printre doi pereți de apă. Dar crezi că albia rîului nu e păzită ?

— Vino totuși, insistă fata, nu ți-am spus că răspund de toate ?

Și îl trase pe Fernando spre podișul de unde cădea, ca o eșarfă străvezie aruncată pe povîrnișurile muntelui, în timpul zilei asemeni unui curcubeu, iar noaptea ca o rază de lună, marea cascadă care, după ce se arunca de la douăzeci și cinci de picioare pe o stîncă făcînd un bubuit ca de tunet, sărea din nou ca o spumă într-o prăpastie de trei sau patru sute de metri, în fundul căreia, săpîndu-și albie, forma un torent zgomotos și mînios, ce se vărsa la trei leghe distanță în Genil, între Armila și Santa Fé.

După cîteva minute de mers, fugarii ajunseră la podișul de pe care cascada se vărsa în prăpastie.

Ginesta voi să înceapă chiar în aceeași clipă dificila coborîre, dar Fernando o opri. Aproape liniștit în ceea ce privește propria-i viață și cea a însoțitoarei sale, nu se putea împotrivi dorinței de a măsura în toată măreția ei, primejdia de care avea să scape.

Unele inimi simt o voluptate cumplită în emoțiile de acest fel.

Trebuie să recunoaștem însă că spectacolul era minunat. Cercul de flăcări se strînsese spre centru și totodată crescuse în circumferință. O panglică uriașă de foc tot mai largă înfășura muntele și se apropia cu repeziciune de fugari.

Din cînd în cînd, incendiul cuprindea de la poale cîte un pin uriaș, se încolăcea ca un șarpe în jurul trunchiului lui, alerga de-a lungul crengilor și răspîndea lumină întocmai ca un sfeșnic sortit să lumineze la sărbătorile regale. Vreme de o clipă flacăra strălucea pîlpîitoare, apoi deodată uriașul de foc nu mai avea pe ce să se sprijine

și cădea în mijlocul vetrei uriașe făcînd să țîșnească pînă la cer o jerbă de scîntei.

Altă dată, flacăra ajungea la un șir de tufe de mastic rășinoase, și atunci alerga iute ca pe o dîră de praf de pușcă, străpungînd asemeni unei suliță covorul verde întunecat ce acoperea ca o vată povîrnișurile muntelui. Sau, în alt loc, o stîncă pe care creșteau arbori de plută, cuprinsă de flăcări, se desprindea din cîte un pisc al cărui pămînt, uscat de căldura flăcării, nu o mai putea ține și se rostogolea sărind ca o cascadă de foc pînă în adîncul vreunei trecători, unde se oprea stîrnind în aceeași clipă, în jurul ei, un nou incendiu.

Tînărul rămase pentru o clipă în extaz înaintea acestei mări de lavă care rodea iute cu dinții ei de foc insula de verdeață din vîrful căreia el contempla înaintarea mareeii arzătoare care, în mai puțin de o jumătate de oră, avea să-l înghită cu totul.

Din zona aceasta încă intactă se auzeau țipete de tot felul, mugete de cerbi, urlete de lupi, mieunături de pisici sălbatice, grohăituri de mistreț, lătrături de vulpe, și dacă s-ar fi făcut ziuă, cu siguranță că s-ar fi putut vedea că animalele nu arătau dușmănie unul față de celălalt, fiind preocupate doar de primejdia ce le aduna în spațiul atît de strîmt și alergau fără rost prin hățișurile peste care plutea un abur cald, prevestind incendiul.

Dar ca și cum s-ar fi temut pentru viața lui Fernando mai mult decît el pentru ea, Ginesta, după un scurt răstimp îl smulse pe tînăr din contemplație, amintindu-i în ce situație se află, și-i dădu pildă cu privire la ce avea de îndeplinit, făcîndu-i semn să-l urmeze și cutezînd să intre prima în prăpastie.

Coborîrea aceasta care părea să fie obișnuită pentru Ginesta, era primejdioasă chiar și pentru Fernando, iar pentru altcineva ar fi fost cu neputință.

Un abur alb plutind purtat de vînt pe coastele muntelui, n-ar fi fost mai uşor şi nici mai graţios decît tînăra ţigancă punînd piciorul pe asperităţile abia perceptibile ale stîncii aproape verticale.

Din fericire, din loc în loc în crăpăturile granitului creşteau tufe de mirt, de lentisc şi de arbuzier, care la nevoie puteau sluji drept puncte de sprijin pentru piciorul lui Fernando, în vreme ce degetele lui se agăţau de lianele ce urcau de-a lungul peretelui ca nişte miriapozi uriaşi.

În unele clipe, însăşi capra părea încurcată şi se oprea şovăind. Atunci Ginesta era cea care, fără să putem şti cum, o lua înainte şi-i arăta, ca să spunem aşa, drumul. Din cînd în cînd, se întorcea încurajîndu-l pe Fernando prin semne, fiindcă glasul nu folosea la nimic în zgomotul pe care-l făceau mugetul cataractei, şuieratul flăcărilor şi ţipetele disperate ale animalelor sălbatice, din ce în ce mai strîmtorate în cercul de foc.

Nu o dată fata se opri tremurînd, văzîndu-l pe Fernando suspendat deasupra prăpastiei, unde pe ea o ţineau parcă nişte aripi de pasăre ; nu o dată întinse mîinile spre el şi urcă din nou un pas sau doi ca pentru a-i oferi sprijinul braţului ei.

Dar el, ruşinat că-l întrece o femeie care părea să nu socotească decît un joc ceea ce era nu doar o dată, ci de douăzeci de ori primejdie de moarte, adunîndu-şi toate puterile, îndrăzneala, sîngele rece, o urmă pe Ginesta în extraordinara ei coborîre.

Ajunsă la circa douăzeci şi cinci de picioare, adică la înălţimea la care apa cascadei cădea pe stîncă, fata se opri din coborîre, îndreptîndu-se pieziş faţă de căderea de apă de care mai întîi, din prudenţă, se îndepărtase, întrucît pulberea de stropi împrăştiată de tromba lichidă făcea ca pietrele din vecinătate să fie mai alunecoase, deci mai primejdioase.

De altfel, incendiul era atît de întins încît lumina drumul povîrnit aproape la fel de minunat cum ar fi făcut-o lumina soarelui.

Dar poate că în loc să micşoreze primejdia, lumina o sporea, făcîndu-l vizibil.

Fernando începea să înţeleagă planul Ginestei ; de altfel, în scurtă vreme nu mai avu nici o îndoială în această privinţă.

Capra, din două, trei sărituri, ajunse pe stînca pe a cărei ieşitură laterală cădea cascada. Fata ajunse aproape în acelaşi timp cu ea şi se întoarse ca să-l ajute la nevoie pe Fernando. Aplecată astfel spre tînăr căruia îi întindea mîna, încadrată dintr-o parte de scobitura stîncii întunecate, iar din alta de curba pe care o forma căderea de apă care, în reflexele incendiului închipuia arcul de diamant al unui pod aruncat de pe pămînt la cer, fata părea duhul bun al muntelui, zîna cascadei.

Deşi distanţa care-l despărţea de fată era mică, Fernando o străbătu destul de greu. Piciorul gol al Ginestei aflase sprijin pe asperităţile pe care pantoful munteanului aluneca. În clipa cînd era gata să ajungă pe podişul de granit, îndrăzneţului tînăr îi alunecă piciorul şi ar fi pierit dacă fata, cu o putere pe care n-ai fi bănuit-o la o făptură atît de firavă, nu l-ar fi prins de manta şi, ţinîndu-l vreme de o clipă deasupra prăpastiei, nu i-ar fi dat răgaz să-şi găsească din nou un punct de sprijin.

De îndată ce găsi acest punct de sprijin dintr-o săritură Fernando fu lîngă Ginesta. Dar cînd ajunse pe stîncă, în siguranţă, îl părăsiră puterile, picioarele i se înmuiară, fruntea i se acoperi de sudoare şi ar fi căzut, dacă nu l-ar fi susţinut umărul fetei.

Pentru o clipă închise pleoapele ca să-i treacă ameţeala.

Cînd le deschise iarăşi se trase înapoi orbit de spectacolul minunat pe care-l avea în faţa ochilor.

Prin perdeaua cataractei limpezi și străvezii asemeni cristalului zărea incendiul ca o vedenie fermecată.

— Privește, Ginesta ! strigă el fără voie. Cît e de mare și de frumos ! ...

Asemeni vulturului care planează în jurul Etnei, sufletul poetului bătea din aripi deasupra acestui munte prefăcut în vulcan.

Simțind că Fernando nu mai are nevoie de ea, Ginesta se desprinse încetișor din strînsoarea lui și, lăsîndu-l să contemple, se afundă în adîncul unei peșteri care în scurtă vreme se lumină de raza palidă a unei torțe ce contrasta blînd cu razele însîngerate țîșnind din muntele cuprins de flăcări.

Fernando trecu de la contemplație la reflecție. În mintea lui nu mai era nici o îndoială că incendiul din pădure nu era întîmplător, ci pus la cale de ofițerii detașamentului trimis în urmărirea lui.

Cele trei sunete pe care le scosese din cornul de argint ca să-și cheme tovarășii, le arătaseră cu aproximație soldaților însărcinați să-i hăituiască pe banditi în ce loc de pe munte se afla conducătorul acestora. Două sute de soldați, poate mai mulți plecaseră fiecare cu cîte o torță aprinsă în mînă, formaseră un cerc uriaș și fiecare își aruncase torța în cîte un pîlc de brazi, în cîte un luminiș plin de iarbă, iar focul se răspîndise cu o iuțeală pe care o explicau atît combustibilitatea naturală a materiei, cît și căldura dogorîtoare a zilelor trecute.

Doar o minune l-ar fi putut salva pe Fernando. Minunea aceasta o săvîrșise devotamentul Ginestei.

Se întoarse schițînd un gest de recunoștință, fiindcă doar în cele cîteva minute care se scurseseră își dădu seama de tot ce-i datora fetei.

Atunci văzu cu uimire, luminată cu lumina palidă de care am amintit, peştera a cărei existenţă el însuşi, om al muntelui, nici măcar n-o bănuise vreodată.

Se apropie încetişor şi, pe măsură ce se apropia, mirarea îi sporea.

Printr-o deschizătură îngustă, care îngăduia trecerea de la stîncă la peşteră, o văzu pe fată ridicînd o lespede din podea, scoţînd dintr-o ascunzătoare un inel pe care-l puse în deget şi un pergament pe care-l ascunse la sîn.

Peştera era săpată în munte. Unele părţi ale pereţilor ei erau din granit, întocmai ca stînca pe care mergea Fernando, altele erau doar din pămînt sau, mai bine zis, din nisipul uscat şi sfărîmicios ce se găseşte peste tot în Spania, cînd înlături stratul subţire de humus vegetal care acoperă solul.

Un pat de muşchi aşternut cu ferigi proaspete se afla într-un colţ al peşterii. Deasupra patului, într-o ramă de stejar, era o pictură grosolană, datînd pesemne din secolul al XIII-lea şi care înfăţişa una dintre acele fecioare cu chip negru, despre care tradiţiile catolice afirmă că sînt opera sfîntului Luca.

Înaintea patului erau alte două picturi de un gust mai evoluat, dar poate mai puţin pur decît cea dintîi. Erau prinse în rame aurite, a căror culoare avusese întrucîtva de suferit cu trecerea timpului.

Tablourile acestea înfăţişau un bărbat şi o femeie, fiecare cu o coroană pe cap, iar deasupra coroanei un titlu, un nume şi o poreclă.

Femeia, îmbrăcată ciudat — cel puţin atît cît ne îngăduie să apreciem puţinul ce se zăreşte din bustul ei — purtînd o coroană fantastică, întocmai ca a unei regine din Orient, avea tenul închis la culoare al fiicelor sudului. Văzînd-o, oricine care ar fi cunoscut-o pe Ginesta, s-ar fi gîndit la tînăra ţigancă, iar dacă fata s-ar fi aflat acolo,

ar fi întors capul spre ea, fiindcă dacă ar fi comparat-o cu opera pictorului, ar fi găsit o asemănare izbitoare între ele, deşi şi-ar fi dat seama că Ginesta nu ajunsese încă la vîrsta la care femeia din tablou pozase pictorului.

Deasupra coroanei erau scrise aceste cuvinte :

LA REYNA TOPACIA LA HERMOSA

Ceea ce se traduce textual prin cuvintele acestea :

REGINA TOPACIA CEA FRUMOASĂ

Bărbatul, îmbrăcat în veşminte minunate, purta coroana regală împrejurul unei toci de catifea neagră. Părul lung, blond tăiat drept, îi înconjura obrajii a căror piele albă ce contrasta cu aceea a femeii pe care ochii lui albaştri păreau că o privesc cu dragoste, arăta că e vorba de un nordic. De altfel, era la fel de frumos în genul lui, pe cît era femeia într-al ei. Amîndoi meritau epitetul linguşitor adăugat numelui lor şi care, schimbîndu-şi genul, rămînea acelaşi :

EL REY FELIPPO EL HERMOSO

Ceea ce însemna :

REGELE FILIP CEL FRUMOS

Tînărul cuprinse cu privirea toate lucrurile acestea, dar privirea sa, după ce rătăci o clipă de la patul de muşchi la pictura ce o înfăţişa pe fecioară, zăbovi mai îndelung asupra celor două portrete.

Fata mai curînd îl simţise apropiindu-se decît îl văzuse venind şi se întoarse în clipa cînd, aşa cum am spus, îşi punea inelul în deget şi ascundea pergamentul la sîn.

Atunci, cu un zîmbet demn de o prinţesă ce oferă ospitalitate într-un palat :

— Intră, Fernando, rosti ea într-un limbaj metaforic şi din cuibul acesta de porumbiţă o să faci un cuib de vultur !

— Dar porumbiţa, întrebă Fernando, vrea să-mi spună mai întîi al cui e cuibul ?

— E cuibul în care m-am născut, aici am fost crescută, aici vin să rîd sau să plîng, ori de cîte ori sînt fericită sau sufăr. Nu știi că orice ființă își iubește nespus leagănul ?

— Știu asta fiindcă de două ori pe lună îmi risc viața ca să petrec o oră cu maică-mea în camera în care m-am născut !

Și tînărul intră în peșteră.

— Fiindcă Ginesta a binevoit să răspundă la prima mea întrebare, spuse el, o să vrea oare să răspundă și la a doua ?

— Întreabă-mă, spuse fata, și o să-ți răspund.

— Ale cui sînt cele două portrete ?

— Te credeam un copil al orașului ; să mă fi înșelat oare ?

— De ce ?

— Nu mai știi să citești ?

— Ba da.

— Atunci citește !

Și ridicînd lampa, lumină cele două tablouri cu lumina ei tremurătoare.

— Citesc, zise Fernando.

— Ce citești ?

— Citesc *Regina Topacia cea frumoasă.*

— Și ?

— Și nu cunosc nici o regină cu numele acesta.

— Nici chiar printre țigani ?

— Adevărat, zise Fernando, țiganii au regi.

— Și regine, întregi Ginesta.

— Dar cum se face că portretul îți seamănă ? întrebă el Salteador.

— E al mamei mele, răspunse fata cu mîndrie.

Tînărul compară într-adevăr cele două chipuri, iar asemănarea de care am amintit îl miră.

— Dar celălalt portret ? întrebă el.

— Fă ce ai făcut şi cu primul — citeşte !

— Poftim, citesc : *Regele Filip cel Frumos.*

— Nu ştiai că a fost în Spania un rege numit Filip cel Frumos ?

— Ba da, ştiam, fiindcă pe cînd eram copil, l-am văzut.

— Şi eu.

— Înseamnă că erai foarte mică pe atunci.

— Da, dar sînt amintiri care pătrund atît de adînc în inimă, încît le păstrezi toată viaţa, indiferent de la ce vîrstă.

— E adevărat, zise Fernando suspinînd, cunosc cu amintirile astea ! Dar de ce sînt aşezate portretele faţă în faţă ?

Ginesta zîmbi.

— Nu sînt un portret de rege şi unul de regină ? întrebă.

— Fără îndoială, dar...

Se opri simţind că va răni mîndria fetei.

Ea urmă, continuînd să zîmbească.

— Dar el, voiai să spui, e regele unui regat adevărat, în timp ce ea e regina unui regat închipuit.

— Mărturisesc că tocmai aşa gîndeam, dragă Ginesta.

— Mai întîi cine-ţi spune că regatul Egiptului e un regat închipuit ? Cine-ţi spune că aceea care descinde din frumoasa Nicaulis, regina din Saba, nu-i tot atît de regină pe cît e de rege acela care descinde din Maximilian, împăratul Austriei ?

— Bine, zise Fernando, dar ce-i cu regele Filip cel Frumos ?

— Filip cel Frumos, zise Ginesta, e tatăl regelui don Carlos, care mîine trebuie să fie la Granada. Deci, n-am

vreme de pierdut, dacă vreau să-i cer regelui ceea ce o să-i refuze poate lui don Iñigo.

— Cum, strigă Fernando, te duci la Granada ?

— Plec chiar în clipa asta. Aşteaptă-mă aici.

— Eşti nebună, Ginesta !

— În scobitura asta o să găseşti pîine şi curmale. O să mă întorc mai înainte ca proviziile tale să se fi isprăvit, iar în ceea ce priveşte apa, vezi doar că n-o să-ţi lipsească.

— Ginesta, n-o să mă învoiesc ca pentru mine...

— Fii atent, Fernando ! Dacă nu mă laşi să plec chiar în clipa asta, s-ar putea ca, din cauza focului, să nu mai pot ajunge la albia cascadei...

— Dar cei care mă urmăresc, cei care ştiind că m-am refugiat aici, au încins muntele cu un brîu de flăcări, n-o să-ţi dea voie să treci. O să te bată, poate chiar o să te ucidă !

— Ce-o să-i spună unei fete care, surprinsă de incendiu pe munte, fuge cu capra ei de-a lungul albiei ?

— Da, ai într-adevăr dreptate, Ginesta, iar dacă te prind, mai bine să fii departe de mine, decît lîngă mine.

— Fernando, spuse fata cu glas grav şi adînc, dacă n-aş fi sigură că te salvez, aş rămîne lîngă tine, ca să mor împreună cu tine, dar sînt sigură că te salvez şi plec. Hai, Maza !

Şi fără să mai aştepte răspuns, făcîndu-i tînărului un semn de bun-rămas cu mîna, Ginesta sări de pe stîncă pe coasta muntelui şi, uşoară ca un fulg, la fel de sigură pe picioare ca animalul cătărător care o preceda, coborî în prăpastie.

Fernando, aplecat asupra hăului, o urmări cu privirea neliniştit, pînă cînd fata ajunse la albia cascadei în care o văzu intrînd, sărind de pe o piatră pe alta, ca o codobatură şi, în scurtă vreme, făcîndu-se nevăzută între cei doi pereţi de flăcări care se ridicau de pe maluri.

VI

Regele don Carlos

Să-l lăsăm pe Fernando să stea liniştit între primejdia de care tocmai a scăpat şi cea, poate mai mare, care-l ameninţă şi, mergînd pe acelaşi drum ca Ginesta, s-o apucăm pe povîrnişul în flăcări al muntelui, pînă la cascada prin albia căreia a mers făcîndu-se nevăzută în meandrele ei.

Cursul de apă format de cascadă, după cum am spus, străbate o distanţă de trei sau patru leghe şi, ajungînd la dimensiunea unui mic rîu, se varsă în Genil, între Armilla şi Santa Fé.

Totuşi nu-l vom urma pînă acolo şi o să-l părăsim în locul unde fără îndoială l-a părăsit Ginesta, adică în momentul cînd, cu aproape o leghe înainte de Armilla, străbate pe sub o arcadă de piatră un drum care nu-i altul decît cel de la Granada la Málaga.

Ajunşi aici, nu ne mai putem teme că ne înşelăm : drumul care a meritat numele de drumul de la Málaga la Casabermeja şi care devine potecă, uneori abia vizibilă, ca să străbată sierra, se lărgeşte la poalele versantului occidental şi devine din nou drum, începînd de la Gabia la Grande.

O să vedeţi în trecere că e mare sărbătoare la Granada : cele o mie de turnuri ale oraşului sînt împodobite cu dra-

pelele Castiliei şi Aragonului, Spaniei şi Austriei. Cei trei sute cincizeci de mii de locuitori — de douăzeci şi şapte de ani de cînd a trecut de sub stăpînirea regilor mauri în cea a regilor creştini a pierdut aproximativ cincizeci de mii — sînt îngrămădiţi în străzile care duc de la poarta Jaén pe unde intră regele Carlos pînă la cea a palatului Alhambra, unde i s-au pregătit apartamentele pe care cu un sfert de secol mai înainte le-a părăsit, cu atîta părere de rău, regele Boadbil.

De asemenea, pe terenul umbros ce continuă cu un povîrniş spre vîrful *Muntelui Soarelui,* unde se înalţă fortăreaţa şi Alhambra, palatul acesta clădit de duhurile Orientului, mulţimea e atît de numeroasă, încît a trebuit ţinută în frîu de un zid de halebardieri care, uneori, sînt siliţi — cînd puterea de convingere devine zadarnică — să folosească mînerul suliţei ca să-i facă pe curioşi să intre înapoi în rîndurile din care au ieşit.

În acea vreme, povîrnişul pe ambele părţi ale căruia curge, într-o albie poditä cu pietre, o apă rece şi şopotitoare cu atît mai îmbelşugată cu cît e mai cald, deoarece cu o zi în urmă încă se mai întindea ca o mantie albă pe umerii Mulhacenului şi provine din topirea zăpezilor, povîrnişul acesta, după cum spuneam era încă liber pe toată lăţimea lui, fiindcă abia mai tîrziu don Luiz, marchiz de Mendoza, conducătorul casei de Mondéjar, va ridica în mijlocul drumului, în onoarea Cezarului blond şi cu barbă roşie, fîntîna cu blazon, care aruncă o jerbă uriaşă ce se înalţă ca o pulbere de diamante şi cade înapoi sub formă de picături îngheţate, după ce au tremurat o clipă lîngă frunzele tinerilor fagi ale căror crengi înlănţuite formează o boltă prin care nu pătrunde lumina zilei.

Este, desigur, o cochetărie a locuitorilor Granadei faptul că au ales drept locuinţă pentru tînărul rege dintre cele douăzeci sau treizeci de palate din oraş, pe cel la care se

ajunge prin intrarea aceasta răcoroasă. De la porțile Granadei, unde începe jurisdicția Alhambrei, pînă la cea a Judecății prin care se intră în incinta fortăreței, nici o rază de soare n-o să-i stingherească ochii, iar dacă n-ar fi cîntecul răgușit al greierilor ar putea, la șaizeci de leghe distanță de Africa, să se creadă la umbra răcoroasă a Flandrei sale iubite.

E adevărat că în toată Flandra ar căuta zadarnic o poartă ca aceea clădită pe la 1348 de regele Yusef-Abul-Hagiag, denumită a Judecății din cauza obiceiului regilor mauri de a face dreptate la intrarea propriului lor palat.

Spunem *poartă*, dar ar trebui s-o numim turn, un adevărat turn pătrat, înalt, străbătut de un arc mare în formă de inimă, deasupra căruia regele don Carlos va putea vedea ca pildă de nestatornicie a lucrurilor omenești, dubla ieroglifă maură înfățișînd o cheie și o mînă.

De îndată ce a intrat pe această poartă — care parcă e a bolții cerești, în asemenea măsură văzută de jos pare să se deschidă direct spre cer — regele don Carlos va ajunge în marea piață *los Algibes*, se va putea opri o clipă și, pe cal fiind, se va putea apleca peste parapet ca să vadă orașul maur pierdut într-un hău de vegetație, unde a stat doar cîteva zile, și care-i e cu totul necunoscut. Atunci va zări în adîncul unei prăpăstii rîul Darro, care străbate Granada, și Genilul ce o ocolește. Acesta din urmă, ducînd cu sine argint, iar celălalt aur. Regele va putea urma în cîmpia întinsă care și-a păstrat numele arab de Vega cursurile acestor rîuri însoțite de cactuși, de arbuști de fistic, dafini, pe sub care, din cînd în cînd, se ascund ca să se ivească din nou mai departe, mai subțiri, întortocheate și strălucitoare ca firele de mătase pe care vînturile de toamnă le smulg din caierul-Maicii-Domnului.

În piața aceasta mare, împrejurul unei fîntîni cu margini de marmură, se plimbă privilegiații, așteptînd sosirea

regelui ce va avea loc cînd ceasul din turnul Vela va suna orele două după-amiază. Unii sînt protejaţi de titlul de *rico hombre* pe care chiar regele don Carlos îl va schimba în cel de *grande de Spania*, aşa cum îl va schimba în *maiestate* pe cel mai puţin pompos de *alteţă* cu care s-au mulţumit pînă atunci regii Castiliei şi ai Aragonului. Ceilalţi sînt *don* sau *señora*, numai că strămoşii acestor *don* au fost prieteni cu Cid Campeador, cei ai acestor señore au fost tovarăşii lui Pelayo [1], iar cel mai mărunt dintre ei — prin avere desigur, fiindcă toţi se socotesc egali prin naştere — se consideră, desigur, la fel de nobil ca prinţişorul acesta din Austria care, în ochii lor, nu e spaniol, adică hidalgo, decît prin maică-sa Ioana Nebuna, fata Isabelei Catolica.

De altfel, toţi aceşti castilieni bătrîni nu se aşteaptă la nimic bun de la tînărul rege a cărui origine germanică se vădeşte în părul blond, în barba roşcată, în bărbia proeminentă, caractere distinctive ale prinţilor din casa Austriei. Ei n-au uitat că bunicul lui Maximilian, fără să-şi facă prea multe griji să dobîndească tronul Spaniei pentru nepotul său, dar dîndu-şi multă silinţă pentru coroana imperială, a pus-o pe mama acestuia să vină, însărcinată fiind, de la Valladolid la Gand, ca să nască în acest oraş un fiu, care să fie nu numai infant al Castiliei, ci şi burghez flamand. Zadarnic le spui că tot felul de semne prevestitoare de bine se arătaseră la naşterea copilului venit pe lume duminică 22 februarie 1500, de sfîntul Matei. Ei scutură din cap, amintindu-şi de nenorocirile ce i-au însoţit tinereţea şi care, de cînd a intrat în societate păreau să dezmintă limpede soarta minunată făgăduită, după părerea lor, de linguşeală şi nu de cunoaşterea cu adevărat a viitorului.

Şi, din punct de vedere spaniol, au întrucîtva dreptul de a avea îndoieli, deoarece, chiar în anul cînd s-a

[1] Rege al Asturiei, fondatorul primei dinastii regale în Spania (sec. VIII) (n. tr.).

născut tînărul prinţ, şi în timp ce era însărcinată, maică-sa a dat primele semne ale bolii împotriva căreia, fără s-o poată învinge — a luptat de la nouăsprezece ani şi care a lăsat-o în istorie cu dureroasa poreclă de Ioana *Nebuna*. Abia trecuseră şase ani de la naşterea prinţului moştenitor, şi tot într-o zi de duminică, pe aceeaşi dată de 22, care trebuia să-i aducă atîta noroc, tatăl său, Filip cel Frumos — ale cărui aventuri sentimentale o făcuseră pe sărmana Ioana să-şi piardă minţile de gelozie — se duse să prînzească la un castel de lîngă Burgos, pe care-l dăruise unuia dintre favoriţii săi, numit Juan Manuel, şi, ieşind de la masă, începu să se joace cu mingea. Încălzindu-se foarte tare ceru un pahar de apă care-i fu înfăţişat de un om străin de suita lui şi de casa lui don Manuel. Regele bău acest pahar şi aproape îndată simţi dureri în măruntaie, ceea ce nu-l împiedică să se întoarcă seara la Burgos şi să lase a doua zi ca să alunge răul ; dar în loc să alunge răul, răul îl doborî, astfel că marţi regele căzu la pat, miercuri încercă zadarnic să se scoale, joi nu mai putu vorbi, iar vineri îşi dădu sufletul !

Să nu întrebăm dacă s-au făcut cercetări înverşunate pentru găsirea necunoscutului care-i dăduse regelui paharul cu apă. Omul nu mai apăruse şi tot ce se povestise la vremea aceea părea mai degrabă născocire decît adevăr. Astfel, de pildă, unul dintre zvonurile care circulaseră spunea că printre numeroasele amante pe care le avusese Filip cel Frumos era şi o ţigancă numită Topacias pe care tovarăşii ei o socoteau a fi din neamul reginei din Saba, că această ţigancă era logodită cu un prinţ al *zingari*-lor, dar că, îndrăgostindu-se de Filip care, după cum arată porecla lui, era unul dintre gentilomii cei mai frumoşi nu numai din Spania, ci din întreaga lume, respinsese dragostea nobilului zingaro, ce se răzbunase dînd regelui Filip paharul de apă rece pe care, acesta bîndu-l, muri.

Oricum ar fi fost, crimă sau moarte naturală, această nenorocire dădu o lovitură fatală sărmanei Ioana care, după cîteva accese de nebunie, își pierdu mințile cu totul. Ea nu voi să creadă că soțul ei murise ; credea — și era lăsată pe cît posibil în greșeala aceasta — că el e doar adormit, astfel că îmbrăcă ea însăși cadavrul cu hainele care, după părerea ei, îi stăteau cel mai bine : cu o vestă scurtă cu mîneci, din postav auriu, cu pantaloni roșii, îl înfășură într-o cazacă stacojie căptușită cu hermină, îi puse în picioare pantofi de catifea neagră, pe cap o tocă împodobită cu o coroană. Apoi porunci ca trupul regelui să fie întins pe un pat și, timp de douăzeci și patru de ore porțile palatului să fie deschise pentru ca fiecare să poată veni să-i sărute mîna, ca și cum ar fi fost în viață.

În sfîrșit, izbutiră s-o îndepărteze și să îmbălsămeze trupul, să-l pună într-un sicriu de plumb ; apoi Ioana, care continua să creadă că-și urmează soțul adormit, însoți sicriul pînă la Tordesillas, în regatul León, unde îl depuseră în mînăstirea Sfînta Clara.

Astfel se îndeplini prezicerea unei vrăjitoare care, văzîndu-l pe fiul lui Maximilian că vine din Flandra în Spania, spusese clătinînd din cap : „Rege Filip cel Frumos, îți spun eu că, în Castilia, mort o să călătorești mai mult decît viu !“

Dar nerenunțînd la nădejdea că într-o zi se va ridica de pe patul lui funebru, Ioana nu voi să-l depună într-un cavou, ci îl puse în mijlocul spațiului destinat corului, pe o estradă unde patru halebardieri făceau de gardă zi și noapte, iar patru călugări cordelieri, stînd în cele patru colțuri ale catafalcului rosteau fără încetare rugăciuni.

Ajungînd în Spania, cu doi ani în urmă, regele don Carlos care traversase oceanul cu treizeci și șase de corăbii și, plecat de la Flessingue debarcase la Villaviciosa, o regăsise pe maică-sa nebună, iar pe taică-său mort.

Atunci, ca un fiu pios, pusese să se deschidă sicriul închis de unsprezece ani, se plecase înaintea cadavrului îmbrăcat în roşu, perfect conservat, îl sărutase grav şi rece pe frunte, şi, după ce jurase maică-sii că nu se va socoti rege al Spaniei atîta timp cît ea va fi în viaţă, îşi continuase drumul spre Valladolid, unde se încoronase.

Cu ocazia încoronării, avuseseră loc serbări şi turniruri minunate la care luase parte însuşi regele. Dar în lupta la grămadă care urmă celor călare cu lancea, opt seniori fiind răniţi, dintre care doi mortal, regele jurase să nu mai îngăduie nici un turnir.

De altfel, se ivea ocazia unei lupte adevărate, în locul uneia simulate : Saragosa declară că voia drept rege un prinţ spaniol şi că n-o să deschidă porţile în faţa unui arhiduce flamand.

Don Carlos primi vestea fără să manifeste nici cea mai mică emoţie. Ochii săi albaştri se întunecară o clipă sub pleoapele tremurătoare, apoi, cu glas obişnuit, dădu ordin să se pornească împotriva Saragosei.

Tînărul rege îi sfărîmă cu ghiulele porţile şi intră în oraş cu sabia goală în mînă, urmat de tunurile cu fitilele aprinse care, de îndată ce se iviră, îşi meritară porecla de *ultim argument al regilor*.

De aici dădu împotriva tîlhăriilor decretele cumplite care, asemeni fulgerelor lui Jupiter Olimpianul, brăzdară Spania în toate direcţiile.

E de la sine înţeles că prin cuvîntul tîlhărie, cel care trebuia să devină într-o zi Carol Quintul înţelegea mai ales răscoala. De asemenea, întunecatul tînăr, acel Tiberiu de nouăsprezece ani nu admitea nici o scuză pentru neîndeplinirea ordinelor sale.

Aici ajunsese cu lupta aceasta de zi cu zi care dura de doi ani, petrecuţi pe jumătate în serbări, pe jumătate în lupte, cînd, pe 9 februarie, un curier sosi la Saragosa. Din

cauza gheții și a dezghețului făcuse douăzeci și opt de zile din Flandra și anunța știrea că împăratul Maximilian murise la 12 ianuarie 1519.

Împăratul Maximilian, mic prin el însuși, crescuse prin contemporanii săi. Francisc I și Alexandru al VI-lea îl siliseră să fie pe măsura lor.

Papa Julius al II-lea spunea despre el : Cardinalii și electorii s-au înșelat ; cardinalii m-au făcut papă, iar electorii l-au făcut pe Maximilian împărat. Pe mine ar fi trebuit să mă facă împărat, iar pe Maximilian papă."

Acest deces îl îngrijoră foarte tare pe tînărul rege. Dacă l-ar fi asistat pe împărat pe patul de moarte, dacă acești doi politicieni — iar dintre cei doi, maestru era copilul — ar fi făcut cîțiva pași împreună, tînărul sprijinindu-l pe bătrîn, pe puntea care duce de la pămînt la cer și oprindu-se la jumătatea drumului spre moarte ar fi hotărît ce are de făcut cel ce se întorcea la viață, alegerea lui Carol n-ar fi fost îndoielnică. Dar nu se întîmplase nimic din toate acestea. Nici o măsură de prevedere nu fusese luată, deoarece moartea împăratului fusese subită, neașteptată ; iar don Carlos, lipsit de sprijinul cardinalului Jiménez ce murise și înconjurat de flamanzii săi lacomi, puși pe jaf, care de trei ani găsiseră mijloace să stoarcă sărmana Spanie de unsprezece mii de ducați, produsese o impresie prea proastă asupra țării acesteia pe care trebuia s-o îmbogățească pe viitor, însă acum o sărăcea, ca să nesocotească fără teamă nemulțumirea care lua naștere sub pașii săi. Ducîndu-se în Germania, nu era sigur că va fi numit împărat, plecînd din Spania era sigur că nu va mai fi rege.

Cu toate acestea, mai mulți îl sfătuiră să se îmbarce îndată și să părăsească Spania. Dar nu aceasta a fost și părerea consilierului său Adrian de Utrecht.

Întrecerea urma să aibă loc între Francisc I al Franței și el.

Dar dacă don Carlos nu plecă, plecară în schimb sprijinitorii săi cei mai înfocați, investiți cu puteri regale.

Un curier fu, în taină, trimis papei Leon X.

Ce instrucțiuni avea acest trimis secret ? Poate că vom afla mai tîrziu.

Pînă atunci, pentru ca trimisul care avea să-i aducă veşti despre alegere, să nu aibă nevoie de douăzeci şi opt de zile ca să ajungă la el, don Carlos anunță că o să facă o călătorie în provinciile din sud, să viziteze Sevilla, Córdoba şi Granada.

Curierul nu avea decît să treacă prin Elveția, să străbată Italia, să se îmbarce la Genova şi să debarce la Valencia sau la Málaga.

După douăsprezece zile de la alegere, don Carlos ar şti care-i rezultatul.

Apoi i se spusese că Sierra Morena şi Sierra Nevada erau pline de tîlhari, iar el voi să ştie dacă erau tîlhari sau răsculați.

De aici rezultă ordinul de a se curăța munții, ordin care fusese îndeplinit, în ce-l privește pe el Salteador, prin această metodă expeditivă de a se da foc vegetației.

În timp ce munții ardea, don Carlos era așteptat la Granada. Sosirea trebuia să aibă loc, după cum am spus, la ora două după-masă ; mai erau doar cîteva minute pînă cînd din turnul Vela avea să se audă semnalul, şi în timp ce așteptau ca nepotul Isabelei şi al lui Ferdinand să apară în cadrul porții maure, asemănător unei statui ecvestre, seniorii celor dintîi familii din Andaluzia se plimbau prin piața de los Algibes.

Printre toți acești nobili gentiloni care se plimbau de colo-colo, singuri sau cîte doi, vorbind cu voce tare în grupuri sau cu voce joasă şi la o parte, unul se remarca în mod deosebit, prin înfățişarea-i mîndră şi, totodată, prin tristețea-i adîncă.

Stătea pe bordura de marmură care înconjura fîntîna săpată în mijlocul curții.

Capul său rezemat în palmă și aplecat într-o parte, astfel încît privirea-i melancolică să se poată cufunda în azurul cerului, era acoperit de o pălărie cu boruri mari, din cele cărora pălăriile moderne schimbîndu-le forma, le-au dat denumirea de *sombreros*. Părul îi cădea pe umeri în bucle albe, barba căruntă era tăiată drept, iar gulerul îi era împodobit cu decorația în formă de cruce pe care Isabela și Ferdinand, după cucerirea Granadei, o înmînaseră personal celor ce luptaseră vitejește pentru izgonirea maurilor.

Deși înfățișarea-i îngrijorată îndepărta de întunecatul visător orice curiozitate indiscretă sau nepăsarea vorbăreață, un bărbat de aproximativ aceeași vîrstă ca acel pe care am încercat să-l descriem, îl privea cu atenție de o clipă, vrînd parcă să se asigure că nu se înșela în privința identității lui.

O mișcare pe care o făcu bătrînul scoțîndu-și pălăria și scuturîndu-și capul, parcă pentru a izgoni tristețea care face să se încrunte frunțile muritorilor, oricît de puternici ar fi ei, nu mai lăsa nici o îndoială celui ce-l privea.

El se apropie, deci, cu pălăria în mînă :

— Deoarece, din fragedă copilărie, zise el, sînt prietenul dumneavoastră, mi se pare că ar fi urît din parte-mi, văzîndu-vă tristețea, să nu vă întind mîna spunîndu-vă : Don Ruiz de Torrillas, cu ce vă pot fi de folos ? Cu ce vă pot sluji ? Ce poruncă aveți să-mi dați ?

La primele cuvinte rostite de prietenul său, don Ruiz de Torrillas, ridicînd capul, îl recunoscu pe cel care-i vorbea și-i întinse mîna.

— Vă sînt îndatorat, don Lopez de Ávila, zise el. Da, într-adevăr, sîntem vechi prieteni și prin propunerea pe

care mi-o faceţi, îmi dovediţi că sînteţi un prieten credincios. Locuiţi tot la Málaga ?

— Da, şi ştiţi că, de departe sau de aproape, la Málaga, întocmai ca la Granada, sînt la dispoziţia domniei voastre.

Don Ruiz se înclină.

— Înainte de a pleca din Málaga, l-aţi mai văzut pe vechiul meu prieten — şi, totodată, al domniei voastre, cred — pe don Iñigo ?

— Îl vedeam zilnic. L-am auzit pe fiul meu don Ramiro că don Iñigo şi fiică-sa au sosit aici ieri, după ce au trecut prin mari primejdii în munţi, unde au fost prinşi de el Salteador.

Don Ruiz păli şi închise ochii.

— Dar în cele din urmă, zise el după o clipă în timpul căreia, printr-un mare efort de voinţă, îşi adunase puterile, fiind gata să leşine, în cele din urmă au scăpat.

— Tîlharul, care are îndrăzneala de a-şi spune gentilom, s-a purtat cu ei ca un prinţ, după cum mi-a povestit fiul meu. Le-a dat drumul fără să le ceară răscumpărare sau vreo făgăduială, ceea ce e cu atît mai frumos cu cît don Iñigo e cel mai bogat gentilom, iar doña Flor, cea mai frumoasă fată din Andaluzia.

Don Ruiz respiră uşurat.

— A făcut aşa ceva ? Cu atît mai bine.

— Dar vă vorbesc despre fiul meu, don Ramiro, şi uit să vă întreb ce mai face fiul domniei voastre, don Fernando. E tot în călătorie ?

— Da, răspunse don Ruiz cu glas aproape stins.

— Iată un bun prilej, don Ruiz, să-i găsiţi un loc la curtea noului rege. Sînteţi unul dintre cei mai nobili gentilomi din Andaluzia şi, dacă aţi cere vreo favoare regelui don Carlos, deşi el n-are ochi decît pentru flamanzii lui, sînt sigur că, din considerente ţinînd de politică, v-ar acorda-o.

— Am într-adevăr o favoare să-i cer regelui don Carlos, răspunse don Ruiz, dar mă îndoiesc că o să mi-o acorde.

În acea clipă, în turnul Vela bătu ora două.

Această oră care, de obicei, anunța doar faptul că urma să aibă loc distribuirea apei, avea acum altă semnificație. Nu numai că apa țîșni peste tot în canale, în fîntîni, bazine, dar întrucît în același timp toate trompetele anunțară că regele don Carlos urca spre Alhambra, toți se repeziră spre poarta lui Iusef, ca să fie acolo în clipa cînd suveranul avea să descalece.

Don Ruiz de Torrillas rămase singur unde se afla, doar se ridică. Don López îi urmase pe ceilalți seniori.

Fanfarele începură să cînte mai tare, anunțînd că regele urca panta ușoară apropiindu-se tot mai mult.

Și deodată se ivi călare pe calul său mare de bătălie, ce era îmbrăcat cu totul în zale ca pentru luptă. Regele însuși purta o armură de Damasc, lucrată în întregime în aur. Doar capul îi era descoperit, parcă ar fi vrut să-i uimească pe spanioli arătîndu-le ce avea mai puțin spaniol în făptura lui.

Într-adevăr, după cum am spus, fiul lui Filip cel Frumos și al Ioanei Nebuna nu avea nimic castilian în figura, alcătuită în întregime, dacă putem spune așa, din grade de descendență din casa de Austria.

Era scund de statură, cu membre scurte, iar ca să poată să-și ridice capul înfundat între umeri, cu păr blond, tăiat scurt, cu barbă roșcată, cu ochi albaștri clipind mereu, cu nas acvilin și buze roșii, cu bărbia pronunțată, era silit să-l poarte drept și țeapăn de parcă ar fi fost ținut în această poziție de un grumăzar de oțel. Cînd mergea, mai ales pe jos, avea ceva afectat care pierea cînd mergea călare, deoarece era un călăreț minunat și cu cît calul era mai nărăvaș, cu atît călărețul era mai frumos. E deci lesne

de înțeles că un asemenea prinț, care, din punct de vedere fizic nu avea nimic dintr-un don Pedro, din Henric sau din Ferdinand — fiind din punct de vedere moral la fel de drept ca primul, la fel de viclean ca al doilea și la fel de ambițios ca ultimul — ci, dimpotrivă, la prima vedere era un Habsburg din cap pînă-n picioare, nu constituia pentru spanioli, și mai ales pentru andaluzi, obiectul unui entuziasm nestăvilit.

Astfel, la sosirea lui, trompetele dublară intensitatea sunetelor lor de aramă, poate nu atît ca să-l cinstească pe nepotul Isabelei și al lui Ferdinand, cît pentru ca zgomotul lor să facă să treacă neobservată tăcerea oamenilor.

Regele aruncă o privire rece și apatică spre supușii săi, nu manifestă nici o mirare, deși toate trebuiau să-i fie într-adevăr, cu totul străine și, oprindu-și calul, puse un picior în pămînt nu îndată, nu ca să fie mai aproape de poporul său, ci pentru că sosise clipa stabilită dinainte, ordonată de ceremonial să pună piciorul în pămînt.

Capul nu și-l ridică nici măcar ca să privească faimoasa poartă maură pe care intra ; nu întoarse nici privirea ca să citească în capela mică, laterală, inscripția ce amintea că la 6 ianuarie 1492 bunicii săi Ferdinand și Isabela trecuseră pe aici, trasînd triumfal și prin mijlocul întregii Spanii, îmbătată de triumful suveranilor ei, drumul pe care, după douăzeci și șapte de ani, mergea el însuși grav și întunecat, înconjurat de respectul tăcut ce-i însoțește pe regii cărora încă nu li se cunosc calitățile, ci defectele.

Era astfel pentru că un gînd îl frămînta necontenit, fără însă ca nimic din frămîntarea regelui să se vadă din afară: dorința de a deveni stăpînul Imperiului.

Ce putea vedea această privire ambițioasă, îndreptată, prin spațiu, spre Frankfurt unde, în sala alegerilor avea loc adunarea electorilor, către care papa, regii, toți prinții, toți

stăpînitorii lumii, aveau privirile aţintite, întocmai ca don Carlos ?

„Vei fi oare împărat, adică la fel de mare ca papa, mai mare decît regii ?“ îi şoptea întruna glasul ambiţiei în inimă lui don Carlos.

Ce importanţă aveau celelalte glasuri omeneşti, cînd glasul acesta freamăta în el ?

Deci, aşa cum am spus, ca să respecte eticheta şi nu dintr-un avînt spontan al dorinţei, nici ca să se apropie de toţi gentilomii aceştia, puse piciorul jos don Carlos.

În aceeaşi clipă, toată suita lui flamandă făcu la fel.

Suita era compusă din cardinalul Adrian de Utrecht, preceptorul său, contele de Chièvres, primul său ministru, contele de Lachan, contele de Porcian, seniorul de Furnes, seniorul de Beaurain şi olandezul Amersdorff.

Dar de pe calul său, don Carlos cu privirea ce părea pierdută în gol, rătăcită, observase totuşi un grup de gentilomi care stăteau cu pălăriile pe cap, în timp ce ceilalţi erau cu capul descoperit.

Doar acest grup păru să-i atragă atenţia.

— *Ricos hombres !* spuse el făcînd cu mîna semn celor cărora li se adresă, să intre în suita sa, dar după gentilomii flamanzi.

Seniorii andaluzi se înclinară, ocupară locul ce le fusese desemnat, dar ca nişte oameni care pur şi simplu ascultau de un ordin.

Apoi regele, pornind primul, se îndreptă spre palatul Alhambra care, privit din piaţa de los Algibes, nu pare la prima vedere decît o clădire mare, pătrată, cu o singură poartă, dar fără ferestre.

Don Carlos mergea cu capul descoperit ; în spatele lui, un paj îi ducea coiful.

Drumul era liber, fiecare după rangul său îşi ocupase locul în urma regelui.

Un singur bărbat stătea în picioare pe acest drum, cu pălăria pe cap.

Regele, părînd că nu l-a observat, nu-l pierdea însă din ochi şi poate că ar fi trecut pe lîngă el fără să se întoarcă spre el şi fără să se oprească nici o clipă, dacă acesta cu capul tot acoperit, n-ar fi pus, cînd regele se apropie, un genunchi în pămînt.

Regele se opri.

— Sînteţi *rico hombre* ? întrebă el.

— Da, Sire.

— Din Aragon sau din Castilia ?

— Din Andaluzia.

— Neamestecat cu maurii ?

— De sînge creştinesc vechi şi curat.

— Cum vă cheamă ?

— Don Ruiz de Torrillas.

— Ridicaţi-vă şi spuneţi ce aveţi de spus.

— Doar urechile regelui pot asculta ce am de spus regelui.

— Îndepărtaţi-vă, spuse don Carlos făcînd un semn cu mîna.

Şi toţi se îndepărtară, formînd ceva mai departe, unde nu puteau auzi, un semi-cerc înaintea căruia stăteau regele şi don Ruiz de Torrillas.

— Ascult, zise regele.

— Sire, începu don Ruiz ridicîndu-se, iertaţi-mă că îmi tremură glasul, dar mă simt emoţionat şi tulburat că trebuie să vă cer o favoare ca aceea care mă aduce înaintea Voastră...

— Vorbiţi rar, domnule, ca să vă pot înţelege bine.

— E adevărat, spuse don Ruiz cu mai multă mîndrie decît curtenie, uitam că Alteţa Voastră vorbeşte încă cu greu spaniola.

— O s-o învăţ, domnule, răspunse rece don Carlos.

Apoi după o clipă:

— Ascult, zise el.

— Sire, continuă don Ruiz, am un fiu de douăzeci şi şapte de ani. Iubea o femeie, dar temîndu-se că o să mă mînie — fiindcă trebuie să mă învinovăţesc de la bun început că am fost prea nepăsător şi totodată prea sever cu acest tînăr nefericit — s-a obligat faţă de ea, fără voia mea şi, deşi acea doamnă i-a acordat drepturile unui soţ, el amîna întruna să-i dea titlul de soţie pe care i-l făgăduise. Ea se plînse tatălui său, iar don Diego, simţindu-şi braţul prea slab ca să lupte împotriva unui tînăr de douăzeci de ani, îl însărcină cu răzbunarea pe fiul său don Alvaro. Acesta nu voi să primească scuzele fiului meu care, în împrejurarea aceasta, trebuie s-o spun, se arătă mai prudent decît m-aş fi aşteptat de la caracterul lui. Cei doi tineri se luptară, iar don Alvaro fu ucis !

— Un duel ? îl întrerupse don Carlos. Nu-mi plac duelurile.

— Sînt asemenea împrejurări, Alteţă, cînd un om de onoare nu poate da înapoi, mai ales cînd ştie că la moartea tatălui său va avea dreptul să dea socoteală pentru propriile-i fapte regelui şi să-i ceară iertare cu pălăria pe cap.

— Da, ştiu, e un privilegiu al vostru, *ricos hombres*. O să pun eu ordine în toate acestea. Continuaţi.

— Duelul avusese loc fără martori. Tatăl lui don Alvaro îl acuză pe fiul meu de asasinat şi obţinu un mandat de arestare. Trei alguazili se înfăţişară la el şi voiră să-l ducă în plină zi, cu forţa, la închisoare. Fiul meu ucise pe doi dintre ei, îl răni pe al treilea şi fugi în munţi.

— Ah ! spuse don Carlos tutuindu-l pentru prima oară pe don Ruiz, mai curînd în semn de ameninţare, decît în semn de afecţiune, va să zică tu eşti *rico hombre*, iar fiutău e tîlhar ?

— Sire, tatăl fetei a murit şi, odată cu el, mîna lui a murit. Ea a intrat la mînăstire, iar eu i-am plătit zestrea ca şi cum ar fi fost prinţesă de sînge regal. M-am înţeles, Sire, cu familiile celor doi alguazili morţi şi cu cel rănit, dar pentru înţelegerea aceasta mi-am cheltuit toată averea, astfel încît, din tot ce mi-a lăsat taică-meu, nu-mi mai rămîne decît casa în care locuiesc în piaţa Viva Rambla. Nu contează, fiindcă preţul sîngelui e plătit şi, cu un cuvînt al Alteţei Voastre, onoarea numelui se va ridica iarăşi curată din ruina averii.

Don Ruiz făcu o pauză, dar văzînd că regele nu scoate o vorbă continuă :

— Deci, Alteţă, vă rog în genunchi, vă implor de o mie de ori, deoarece partea adversă renunţă la răzbunare şi fiul meu nu mai are împotrivă decît puterea voastră regală, Sire, vă implor să-l iertaţi pe fiul meu !

Regele nu răspunse. Don Ruiz continuă :

— Iertarea aceasta, Sire, îndrăznesc să spun că o merită nu prin el însuşi, deşi vă repet, în mare măsură e vina mea că a ajuns aici, ci din cauza nobililor săi strămoşi, care vă spun toţi prin glasul meu : „Iertaţi-l, Sire, iertaţi-l !"

Don Carlos continua să tacă. Părea că nici nu mai ascultă, astfel încît cu glas mai stăruitor şi înclinîndu-se aproape pînă la picioarele lui, don Ruiz urmă :

— Sire, priviţi în istoria noastră şi veţi vedea o mulţime de eroi din neamul meu cărora regii Spaniei le datorează tot felul de cinstiri şi de glorie ! Sire, fie-vă milă de părul meu alb, de rugăciunile şi lacrimile mele. Dacă nu sînt de ajuns ca să vă înduioşeze, fie-vă milă de o femeie nobilă, de o mamă nefericită ! Sire, fiind cel ce sînteţi, prin fericita voastră întronare pe tronul Spaniei, prin mama voastră Ioana, prin bunicii voştri Isabela şi Ferdinand pe

care i-am slujit cu vitejie şi credinţă, aşa cum adevereşte crucea pe care o port la gît, Sire, dăruiţi-mi iertarea pe care v-o cer !

Regele ridică privirea şi, deşi norul care părea să-i umbrească privirea pierise, rosti cu glas rece şi lipsit de orice emoţie :

— Treaba aceasta nu mă priveşte. Adresaţi-vă marelui judecător al Andaluziei.

Şi porni mai departe.

Seniorii flamanzi şi spanioli îl urmară şi se făcură nevăzuţi în urma lui, în palatul Alhambra.

Don Ruiz, singur şi prăbuşit, rămase în piaţa de los Algibes.

Ne înşelăm însă cînd spunem că don Ruiz rămase singur în piaţă. Unul dintre seniorii din suita lui don Carlos îl zări pe bătrînul încovoiat sub povara refuzului regesc, rămase fără nici o prefăcătorie ultimul, apoi, în loc să-i urmeze pe ceilalţi în interiorul palatului maur, se întoarse iute spre don Ruiz de Torrillas şi, oprindu-se cu pălăria în mînă înaintea acestuia, care era atît de cufundat în tristeţea lui încît nu-l zărise apropiindu-se, rosti :

— Dacă un gentilom ţine să-şi amintească vechile prietenii, zise el, binevoiţi să primiţi, dragul meu don Ruiz, salutul unuia dintre oamenii care vă sînt cei mai apropiaţi cu putinţă.

Don Ruiz ridică încet capul trist, dar de îndată ce-l zări pe cel care-l saluta atît de afectuos, o sclipire de bucurie i se zări în ochi.

— Ah, dumneavoastră sînteţi, don Iñigo ! spuse el. Sînt bucuros să vă întind mîna, cu o condiţie totuşi...

— Care ? Spuneţi-o.

— Ca tot timpul cît veţi sta în Granada — nu îngădui scuze, vă previn — să fiţi oaspetele meu.

Don Iñigo zîmbi.

— N-am aşteptat invitaţia domniei voastre, don Ruiz, şi la ora aceasta fiica mea, doña Flor, e instalată de acum la doña Mercedes care, în ciuda insistenţelor noastre de a nu se deranja, a vrut să-i cedeze propria-i cameră.

— Soţia a făcut în lipsa soţului, ceea ce ar fi făcut soţul în lipsa ei. Deci acolo lucrurile merg bine...

Apoi cu glas scăzut, suspinînd :

— Aş vrea să pot spune acelaşi lucru despre cele de aici, murmură el.

Deşi vorbise în şoaptă, don Iñigo îl auzi.

De altfel, întocmai ca şi ceilalţi seniori, îl văzuse pe don Ruiz îngenunchind în faţa regelui, ca un om care cere iertare pentru cineva, şi nu era greu de înţeles că ea îi fusese refuzată.

— Într-adevăr, mi se pare că n-aţi fost mulţumit pe lîngă tînărul nostru rege, dragă don Ruiz.

— Ce vreţi, señor... regele don Carlos mărturiseşte singur că încă nu ştie spaniola, iar eu, în ce mă priveşte, mărturisesc că n-am ştiut niciodată flamanda... Dar să ne întoarcem la domnia voastră şi să vorbim mai ales de încîntătoarea voastră fiică, don Iñigo. Sper, continuă cu glas aproape tremurător, după o clipă de şovăire, că întîlnirea neplăcută pe care a avut-o ieri pe munte, n-a avut vreo urmare supărătoare asupra sănătăţii ei.

— Aţi şi aflat ? întrebă don Iñigo.

— Da, señor. Ceea ce i se întîmplă unui om de însemnătatea domniei voastre e un eveniment cu aripi de vultur. Don López mi-a spus — şi aici glasul lui don Ruiz deveni mai tremurător — că aţi fost oprit de el Salteador.

— V-a spus şi că, purtîndu-se ca un gentilom şi nu ca un tîlhar, conducătorul atît de temut, leu şi tigru pentru alţii, a fost pentru noi cîine păzitor şi miel ?

— Mi-a spus cîte ceva despre asta, dar sînt fericit că știrea îmi e confirmată de domnia voastră.

— V-o confirm și adaug că n-o să mă socotesc achitat față de acest tînăr viteaz, decît cînd îmi voi fi ținut făgăduiala pe care i-am făcut-o.

— Dar, întrebă șovăind don Ruiz, pot ști ce i-ați făgăduit ?

— I-am jurat pe sfîntul meu patron că simțind un interes adevărat față de el, n-o să-i dau pace regelui don Carlos pînă cînd nu-mi va acorda iertare pentru el.

— O să v-o refuze, zise don Ruiz, clătinînd din cap.

— De ce ?

— M-ați întrebat mai înainte ce voiam îngenuncheat la picioarele regelui ?

— Da.

— Ii ceream iertare pentru el.

— Domnia voastră ?

— Da.

— De ce vă interesați de tînărul acesta ? Spuneți-mi, don Ruiz, fiindcă o să-mi dau mai multă osteneală știind că acționez pentru un prieten de dată recentă și pentru unul de treizeci de ani.

— Dați-mi mîna, don Iñigo.

— Iată mîna mea.

— Bărbatul de care vorbiți e fiul meu !

Don Ruiz simți mîna lui don Iñigo înfiorîndu-se într-a lui.

— Fiul domniei voastre, întrebă el cu glas sugrumat, și al doñei Mercedes ?

— Fără îndoială, răspunse don Ruiz cu un zîmbet plin de amărăciune, fiindcă doña Mercedes e soția mea !

— Și ce v-a răspuns regele ?

— Nimic !

— Cum, nimic ?

— Sau mai curînd mi-a răspuns printr-un refuz.

— Spuneţi-mi termenii acestui refuz.

— M-a trimis la marele judecător al Andaluziei.

— Şi ?

— Şi marele judecător al Andaluziei era don Rodrigo de Colmenar, iar don Rodrigo de Colmenar a murit.

— Don Rodrigo de Colmenar a murit, dar de opt zile regele i-a numit un urmaş şi, de ieri, acest urmaş a sosit în Granada.

— În Granada ?

— Da, şi vă răspund don Ruiz — mă auziţi ? — vă răspund că nu puteţi fi mai sigur de domnia voastră înşivă decît de acela pe care l-a numit regele.

Don Ruiz tocmai se pregătea să pună cîteva întrebări vechiului său tovarăş de luptă a cărui încredere în providenţă şi în marele judecător al Andaluziei începea să-l liniştească întrucîtva, cînd un uşier apăru în poarta palatului, de care nu-i despărţeau decît vreo douăzeci de paşi, şi strigă cu glas răsunător :

— Don Iñigo Velasco de Haro, mare judecător al Andaluziei, regele vă cheamă.

— Domnia voastră, don Iñigo, strigă don Ruiz în culmea mirării, sînteţi marele judecător al Andaluziei ?

— Nu v-am spus, răspunse don Iñigo întinzîndu-i încă o dată mîna lui don Ruiz, că puteţi conta pe marele judecător al Andaluziei ca pe domnia voastră înşivă ? Ba chiar ar fi trebuit să spun mai mult decît pe domnia voastră înşivă, fiindcă eu sînt urmaşul lui don Rodrigo de Colmenar.

Şi, socotind că nu trebuie să-l facă să aştepte pe un rege căruia are să-i ceară iertarea cuiva, don Iñigo se grăbi să se ducă la porunca lui don Carlos cu atîta grabă cu cît îi îngăduia demnitatea unui *rico hombre* spaniol.

VII

Palatul regilor mauri

Să ni se îngăduie să-l urmăm pe marele judecător în interiorul palatului regilor mauri în care tocmai intrase don Carlos pentru prima oară, şi unde cititorii noştri n-au intrat, poate, niciodată.

Urmîndu-l pe uşierul care-l chemase din partea regelui, don Iñigo traversă mai întîi o curte numită curtea mirţilor din pricina numărului mare de arbuşti de acest gen care înfloreau aici, sau curtea Rezervorului din pricina bazinului uriaş ce se afla în centrul ei, sau curtea Mezuar, sau Baia femeilor, fiindcă în acest bazin, pe vremea califilor, făceau baie femeile palatului.

Dacă don Iñigo n-ar fi fost atît de îngîndurat, deşi obişnuit din pricina vieţii sale rătăcitoare cu monumentele vechii şi noii lumi, s-ar fi oprit cu siguranţă de îndată ce ar fi ajuns la această primă curte, în pragul căreia, chiar şi în zilele noastre, călătorul se opreşte uimit, şovăind, ghicind că intră în lumea tainică şi necunoscută a Orientului.

Dar don Iñigo ridică privirea ca să vadă pe un piedestal minunata şi uriaşa vază pe care neglijenţa spaniolă o lasă azi să se degradeze într-un ungher de muzeu nevizitat de nimeni şi care pe atunci constituia principala po-

doabă a acestei curți străjuită, deasupra bîrnelor de cedru și a țiglelor aurite ale acoperișurilor, de turnul Comares, ale cărui creneluri se deslușeau portocalii și roșii pe cerul limpede și albastru. Din curtea Rezervorului, don Iñigo trecu în Sala de la Barca, iar de aici în salonul ambasadorilor, dar nici originalitatea formei, care a făcut să i se spună „barca" anticamerei, nici înlănțuirea de arabescuri ce acoperă pereții, nici lucrătura minunată a bolții pictată în verde, azuriu și roșu, sculptură a stucaturii făcută cu minunata delicatețe pe care o manifestă natura răbdătoare cînd face într-o mie de ani o muncă de stalactită nu-l puteră abate nici o clipă măcar pe don Iñigo de la gîndul ce-l frămînta.

El trecu astfel tăcut, grăbit pe lîngă fermecătorul pavilion numit astăzi pavilionul reginei, de la ferestrele căruia se zărește Generalife, ca o uriașă tufă de oleandri în vîrful cărora se cațără păunii, asemeni unor păsări de safir și de aur, trecu peste dalele de marmură albă, uriașe căți cu orificii mici, ce slujeau să-i parfumeze pe sultani cînd ieșeau din baie. Apoi străbătu fără să se oprească grădina Lindaraja, astăzi teren lăsat în paragină și plin de mărăcini, care pe atunci era răzor plin de flori, lăsă în stînga baia sultanelor, caldă încă de răsuflarea frumoasei și mîndrei Zobeida și fu primit în Curtea leilor, unde-l aștepta regele.

Curtea leilor a fost descrisă de atîtea ori, încît aproape că nu mai are rost să facem și noi acest lucru, astfel că ne vom mulțumi să-i schițăm în fugă forma și principalele podoabe, fără să înfățișăm cititorilor decît macheta absolut necesară regiei noastre.

Este un dreptunghi cu lungimea de o sută douăzeci de picioare și lățimea de treisprezece, înconjurat de o sută douăzeci și opt de coloane de marmură albă cu capiteluri de aur și azur.

Galeriile care se ridică la înălțimea de douăzeci și opt de picioare străjuiesc o uriașă curte interioară în mijlocul căreia se află vestita Fîntînă a leilor.

Cînd don Iñigo intră în curte, aceasta fusese transformată în cort și era acoperită cu bucăți late de stofă roșie, neagră și galbenă, reprezentînd culorile Spaniei și Austriei și slujind totodată să atenueze lumina prea dogoritoare și căldura prea puternică a soarelui.

Fîntîna leilor, azvîrlind apa prin toate orificiile, răcorea de altfel uriașa sufragerie în care avea loc prînzul oferit tînărului rege don Carlos de orașul Granada și de nobilii Andaluziei.

Comesenii se plimbau, unii chiar prin curte, alții prin salonul învecinat, alții prin galeria de deasupra ei.

Rezemat de capul unui leu de aur, don Carlos îl asculta pe primul său ministru, contele de Chièvres, privind distrat petele roșietice impregnate în granit, care se spune că sînt urmele de sînge pe care le-au lăsat capetele tăiate ale celor treizeci și șase de membri ai tribului Abensèrahi[1], atrași în cursă de Segrii.

La ce se gîndea don Carlos și de ce privirea lui distrată, pierdută răspundea atît de rău la cuvintele primului lui ministru ? El uita că se află în Granada, în Curtea leilor, iar gîndul său plutea spre Frankfurt, spre sala electorilor, astfel că tradițiile războaielor civile, maure, oricît de poetice ar fi fost, piereau în ochii săi înaintea acestei întrebări care răbufnea la fiecare bătaie a inimii : „Cine va fi împăratul Germaniei dintre tine și Francisc I ?“

În acel moment, ușierul înaintă spre rege anunțînd că marele judecător al Andaluziei îl urmează.

[1] Trib maur din Granada secolului al XV-lea, a cărui istorie l-a inspirat pe Chateaubriand (*Aventurile ultimului Abenserah*, 1826, n. tr.).

Don Carlos ridică privirea, o sclipire îi țîșni din ochi în direcția lui don Iñigo și, parcă spre a se izola de cercul de favoriți flamanzi ce se formase în jurul său și pentru a se apropia de grupurile formate la celălalt capăt al curții de gentilomii spanioli, veni în întîmpinarea celui pe care-l chemase.

Don Iñigo, văzîndu-l venind pe rege îi înțelese intenția, se opri și aștepță ca don Carlos să-i adreseze cuvîntul.

— Îl cunoști pe don Ruiz de Torrillas ? întrebă regele.

— Da, Alteță. E unul dintre cei mai nobili gentilomi din Andaluzia, a luptat alături de mine împotriva maurilor, sub ilustrii voștri bunici Ferdinand și Isabela.

— Știi ce mi-a cerut ?

— A cerut Alteței Voastre iertare pentru fiul său, don Fernando.

— Știi ce a făcut fiul lui ?

— A ucis în duel pe fratele unei femei al cărei amant era.

— Și pe urmă ?

— A ucis pe doi dintre alguazilii veniți să-l aresteze și l-a rănit pe al treilea.

— Și pe urmă ?

— S-a refugiat în munți.

— Și pe urmă ?

Rostind pentru a treia oară aceste cuvinte, ochii lui don Carlos, de regulă încețoșați și apatici, îl priviră fix pe don Iñigo, cu tenacitatea încăpățînării și cu limpezimea geniului.

Bătrînul se dădu înapoi cu un pas. Nu știuse că privirea unui muritor poate arunca un fulger atît de orbitor.

— Și pe urmă ?

— Da, te întreb, ajungînd în munți, ce a făcut ?

— Sire, trebuie să mărturisesc Alteței Voastre că tîrît de temperamentul vîrstei...

— S-a făcut tîlhar ! Îi jefuiește pe călători ! Astfel că acela care vrea să meargă de la orașul meu Granada spre orașul meu Málaga sau de la Málaga la Granada, trebuie să-și facă testamentul, înainte de a porni la drum.

— Sire !

— Bine... Acum tu, care ești marele meu judecător, ce crezi că trebuie să facem în legătură cu tîlharul acesta ?

Don Iñigo tresări, fiindcă în glasul tînărului acestuia de nouăsprezece ani se deslușea un accent de neînduplecare ce-l înspăimînta în privința viitorului protejatului său.

— Cred, Sire, că trebuie să iertăm multe tinereții.

— Dar ce vîrstă are don Fernando de Torrillas ?

Don Iñigo păru să caute în amintire o dată dureroasă și răspunse suspinînd :

— Trebuie să aibă douăzeci și șapte de ani, Sire.

— Cu opt ani mai mult decît mine, zise don Carlos.

Iar tonul cu care rostise fraza aceasta însemna : „Ce tot vorbești de tinerețe în legătură cu un bărbat de douăzeci și șapte de ani ? Eu am nouăsprezece și sînt bătrîn !“

— Sire, zise don Iñigo, geniul a îmbătrînit-o pe Alteța Voastră, înainte de vreme, și regele don Carlos nu trebuie să-i măsoare pe ceilalți oameni după propria-i statură sau să-i cîntărească cu propriu-i cîntar.

— Atunci ce părere ai, în calitate de mare judecător ?

— Părerea mea, sire, este că circumstanțele sînt deosebite, că don Fernando e vinovat, dar că există motive de iertare ; că aparține uneia dintre primele case ale Andaluziei, că tatăl lui, un gentilom demn și onorabil, a îndeplinit toate condițiile impuse de obicei ucigașului de către familia victimei, și că ar fi bine pentru regele don Carlos să-și vestească trecerea prin Andaluzia printr-un gest de clemență și nu de severitate.

— Aceasta e părerea ta, don Iñigo ?

— Da, Sire, zise cu timiditate gentilomul plecînd ochii, înaintea privirii de vultur a tînărului rege.

— Atunci îmi pare rău că l-am trimis pe don Ruiz la tine... Păstrez pentru mine problema aceasta şi o să hotărăsc aşa cum îmi dictează conştiinţa.

Apoi întorcîndu-se spre grupul cel mai apropiat de el :

— La masă, domnilor, zise regele, şi să mîncăm repede! Iată-l pe don Iñigo Velasco, marele meu judecător, care socoteşte că sînt prea sever şi căruia vreau să-i dovedesc cît mai curînd cu putinţă că nu sînt *judecător*, ci însăşi justiţia.

Şi întorcîndu-se spre don Iñigo, care mai era încă zăpăcit de voinţa aceasta puternică, manifestată de un tînăr care abia ieşie din copilărie :

— Stai la dreapta mea, don Iñigo, zise el. După ce terminăm masa, vom vizita împreună închisorile Granadei şi acolo vom găsi ocazia să acordăm cîte o iertare mai meritată decît aceea pe care mi-o ceri.

Apoi se apropie de fotoliul care-i era destinat şi punînd mîna pe coroana de deasupra spătarului murmură :

— Rege ! Rege ! Oare merită osteneala să fii rege ? Doar două coroane merită să fie rîvnite : cea de papă şi cea de împărat !

Un sfert de oră mai tîrziu — ceea ce dovedea cît de frămîntat era, deoarece, mîncău neobosit, petrecea de obicei două ore la prînz — don Carlos se ridică şi refuzînd chiar şi escorta favoriţilor săi, nobilii flamanzi, ieşi, urmat doar de marele judecător, ca să viziteze închisorile Granadei.

Dar ajungînd în pragul grădinii Lindaraja, întîlni o fată care, întrucît uşierii nu-i îngăduiseră să intre, ceruse voie să rămînă acolo.

Fata care deşi îmbrăcată ciudat, era foarte frumoasă, puse un genunchi în pămînt zărindu-l pe rege, şi-i înfăţişă

într-o mînă un inel de aur, iar în cealaltă un pergament.

Regele tresări văzîndu-le.

Inelul de aur avea însemnele ducilor de Burgundia, iar pe pergament, deasupra cîtorva rînduri scrise în germană, se vedea semnătura bine cunoscută tuturor, dar mai ales regelui don Carlos deoarece era a tatălui său : DER KOENIG PHILIPP.

Don Carlos privi uimit mai întîi inelul, apoi pergamentul şi, în sfîrşit, pe fata îmbrăcată ciudat.

— Citiţi, Sire ! spuse ea în germana cea mai curată.

Era o lingușire îndemînatică să-i vorbeşti regelui în limba Germaniei, unde fusese crescut şi care-i era atît de dragă.

Astfel, regele începu să citească literele atît de familiare, plimbîndu-şi privirea, la fiecare rînd şi aproape la fiecare cuvînt de la pergament la fată, apoi de la fată la pergament.

După ce termină de citit :

— Don Iñigo, spuse el, s-a întîmplat ceva ce mă sileşte să amîn pentru altă oră vizita noastră la închisoare. Dacă aveţi treabă, folosiţi-vă timpul cum vreţi, dacă nu, aşteptaţi-mă aici.

— O s-o aştept pe Alteţa Voastră, răspunse don Iñigo, care o recunoscuse în fata cu inelul de aur şi cu pergamentul, pe ţigăncuşa de la hanul *La Regele maur* şi bănuia că trebuie să fie o legătură între vizita Ginestei şi iertarea pe care don Ruiz şi el o ceruseră fără nici un rezultat regelui în favoarea lui Salteador.

În ce-l priveşte pe don Carlos, el se mulţumise să-i răspundă fetei în limba în care ea i se adresase :

— Urmează-mă ! Şi-i arătă drumul care ducea la pavilionul reginei ce-şi datora denumirea preferinţei pe care Isabela Catolica i-o arăta atunci cînd stătea la Alhambra.

Se cunoaște influența neînsemnată pe care vederea obiectelor din jur părea s-o aibă asupra lui don Carlos, cînd acesta era preocupat de un gînd. Regele urcă cele cîteva trepte ce duceau de la vechea cameră de toaletă a sultanelor, devenită, după cucerirea Granadei, oratoriul reginelor Castiliei, fără să observe munca fantastică depusă pentru sculptarea pereților, a tavanului și a coloanelor maure ce sînt de o finețe și de o fantezie care totuși meritau să atragă privirile unui rege.

Dar, am spus-o, tînărul rege, urmînd o fantomă a gîndului, a închipuirii sau a dorinței sale, părea să închidă ochii cu afectare la toate minunile acestea care i se iveau în drum la fiecare pas, ca niște evocări ale Orientului.

Ajungînd la pavilion, don Carlos se opri și fără să arunce o privire spre admirabila panoramă pe care arta și natura o etalau în jurul său, se întoarse spre Ginesta zicînd :

— Recunosc inelul, recunosc pergamentul. Cum se face că au ajuns în mîinile tale ?

— Mama mea a murit și mi le-a lăsat, spuse fata. E singura mea moștenire, dar vedeți, Alteță, e o moștenire regească.

— Cum l-a cunoscut mama ta pe regele Filip cel Frumos ? Cum se face că scrisoarea tatălui meu e scrisă în germană ? Cum de vorbești și tu germana ?

— Maică-mea l-a cunoscut pe regele Filip cel Frumos în Boemia, pe cînd nu era decît arhiduce al Austriei. Printre multele lui iubiri, cea pentru maică-mea a fost poate singura care n-a scăzut niciodată. Cînd, în 1506, el a plecat în Spania ca să fie proclamat rege, i-a poruncit maică-mii să-l urmeze, dar ea n-a vrut decît dacă regele recunoștea că e al lui copilul născut de ea cu doi ani mai înainte. Atunci i-a dat el pergamentul pe care-l țineți în mînă, Sire.

— Şi copilul ? întrebă don Carlos privind-o pieziş pe faţă.

— Copilul, răspunse ţiganca fără să coboare privirea-i mîndră, sînt eu, Alteţă !

— Bine, zise don Carlos, asta în ce priveşte pergamentul, dar ce-i cu inelul ?

— Maică-mea îi ceruse adesea regelui, iubitul său, un inel care să fie un simbol, dacă nu al unirii lor înaintea oamenilor, cel puţin al unirii lor înaintea lui Dumnezeu, iar el îi făgăduise nu doar un inel, ci inelul acesta care-i slujea drept sigiliu, pentru ca ea să poată, zicea el, să facă astfel încît să fie recunoscută fiica dragostei sale de către fiul născut din căsătoria sa. Maică-mea se bazase pe făgăduiala aceasta şi nu-l grăbea pe regalu-i iubit. De ce să-l fi grăbit ? De ce să apeleze la fiu pentru ceva ce tatăl însuşi putea face ? Ea avea douăzeci de ani, iar el douăzeci şi opt... Dar vai ! Într-o zi un bărbat trecu pe drumul ce duce de la Burgos la Santivanez în galopul calului. Maică-mea era în pragul casei ei. Eu mă jucam printre florile din grădină, cu fluturii şi cu albinele.

— Regină Topacia, strigă bărbatul, grăbeşte-te dacă vrei să-ţi mai vezi iubitul pînă nu moare !

Maică-mea a rămas o clipă fără glas, încremenită de mirare : îl recunoscuse pe prinţul Zingaro, ce de cinci ani voia s-o ia în căsătorie şi pe care-l respinsese întotdeauna cu dispreţ ? Atunci, fără să spună altceva decît : „Vino, copila mea !“ mă luă în braţe şi mă duse în goană spre Burgos. Cînd sosirăm la palat, regele tocmai intrase şi, de departe văzurăm închizîndu-se poarta în urma ultimului om din suita lui. Maică-mea voi să i se deschidă uşa ; o santinelă era pusă acolo şi avea ordin să nu lase pe nimeni să intre. Mama se aşează cu mine pe marginea şanţului, palatul fiind totuna cu cetatea. După cîteva minute un om trecu în goană.

— Unde te duci ? îi strigă mama.

Era unul dintre slujitorii regelui şi-l recunoscuse.

— Să caut un medic, răspunse el.

— Trebuie să vorbesc cu medicul, îi zise mama, înţelegi ? E vorba de viaţa regelui !

Şi rămaserăm în picioare aşteptînd doctorul.

După nici un sfert de oră slujitorul apăru din nou însoţit de medic.

— Iat-o pe cea care vrea să vă vorbească, zise slujitorul.

— Cine e femeia aceasta ? întrebă medicul.

Apoi privind-o pe maică-mea :

— Regina Topacia, spuse el cu glas tare. Şi adăugă în şoaptă, totuşi, nu atît de încet pentru ca vorbele lui să nu ajungă pînă la noi :

— Una dintre amantele regelui, dar cea pe care o iubeşte cel mai mult.

După care se adresă maică-mii :

— Ce vrei să-mi spui, femeie ? întrebă el. Spune iute, regele aşteaptă.

— Vreau să-ţi spun, răspunse maică-mea, că regele a fost sau otrăvit sau asasinat, dar că nu moare de moarte naturală.

— Va să zică, regele moare ? întrebă medicul.

— Regele moare ! repetă maică-mea cu un accent pe care nu-l voi uita niciodată.

— Cine ţi-a spus ?

— Ucigaşul lui.

— Unde e acum ?

— Întreabă uraganul unde e frunza pe care o duce ! Calul îl purta spre Asturia, iar acum e la zece leghe distanţă de noi.

— Mă duc la rege.

— Du-te.

Apoi, întorcîndu-se spre slujitor :

— Să afle că sînt aici, zise ea.

— O să afle, răspunse slujitorul.

Şi intră împreună cu medicul în castel. Mama se întoarse şi se aşeză pe marginea şanţului. Petrecurăm acolo seara, noaptea, dimineaţa zilei următoare. În acest timp, se răspîndise zvonul despre boala regelui, iar lumea care se îngrămădise în jurul nostru cu o zi înainte şi nu ne părăsise decît noaptea se ivi la revărsatul zorilor mai numeroasă, mai neliniştită, mai grăbită. Tot felul de zvonuri circulau, dar cel care o impresionă cel mai mult pe mama, dat fiind că era cel mai probabil afirma că regele, încălzindu-se la jocul cu mingea şi cerînd un pahar cu apă rece, îl primise din mîna unui om, care apoi se făcuse nevăzut. Semnalmentele acestui om se potriveau atît de bine cu acelea ale prinţului Zingaro văzut de mama fugind şi care trecînd îi aruncase cuvintele îngrozitoare ce ne aduseseră acolo, încît ea nu mai avu nici o îndoială. Regele fusese otrăvit !

De altfel, nu existau ştiri precise. Medicul era lîngă rege, iar cei care ieşeau din castel nu erau destul de bine informaţi cu privire la starea bolnavului ca să te poţi bizui pe ceea ce spuneau. Astfel că toată lumea aştepta neliniştită, iar mama îngrijorată.

Pe la ora unsprezece se deschise poarta şi se vesti că starea regelui îmbunătăţindu-se, el avea să iasă ca să liniştească populaţia. Într-adevăr, după cîteva clipe regele se ivi călare. Lîngă el erau doar medicul şi doi sau trei ofiţeri ai casei sale.

Nu era pentru prima oară cînd îl vedeam pe tata, dar era prima oară cînd îl vedeam aflîndu-mă la o vîrstă cînd puteam să-mi aduc aminte de el. Mi-l amintesc bine : era minunat de frumos, deşi era palid, iar ochii îi erau încercănaţi de nesomn. Nările îi erau crispate de suferinţă,

iar buzele albite păreau lipite de dinți. Calul mergea la pas și, cu toate acestea, călărețul era atît de slăbit încît se ținea de oblîncul șeii, și fără sprijinul acesta ar fi căzut cu siguranță. Privea la dreapta și la stînga, ca și cum ar fi căutat pe cineva.

Mama înțelese că pe ea o caută și se sculă, ridicîndu-mă în brațe.

Medicul care ne recunoscuse îl atinse pe rege la umăr, iar acesta își îndreptă privirea spre noi. Vederea îi era atît de slăbită, încît poate că nu ne-ar fi recunoscut. Își opri calul și-i făcu maicăi-mii semn să se apropie. La vederea acestei femei care purta în brațe un copil de trei ani, persoanele care formau cortegiul regal se dădură la o parte. Mulțimea care ghicea ce urma să se petreacă și căreia, de altfel, mama nu-i era necunoscută, făcu la fel. Mama și cu mine ne pomenirăm astfel în centrul unui cerc mare, dar numai medicul era destul de aproape de noi ca să audă ce vorbeau regele și mama.

Mama, fără să rostească un cuvînt, dar cu pieptul sfîșiat de hohotele de plîns pe care și le stăpînea, cu obrazul plin de lacrimile ce i se prelingeau fără voie, mă dădu regelui care mă luă, mă îmbrățișă și mă așeză pe oblîncul șeii. Apoi, lăsînd să coboare mîna-i moleșită pe capul maicăi-mii, pe care-l aplecă ușor înapoi :

— Vai, sărmana mea Topacia, zise el în germană, deci tu ești !

Mama nu-i putu răspunde. Își rezemă capul de coapsa călărețului și izbucni în lacrimi sărutîndu-i genunchiul.

— Doar pentru tine am ieșit, spuse regele, doar pentru tine !

— Regele meu drag ! strigă mama.

— Tată, dragă tată, zisei eu în germană. Pentru prima oară regele mă auzea vorbind în limba pe care o îndrăgea.

— Ah, spuse el, pot să mor, m-am auzit numit cu cel mai drag nume ce poate fi rostit într-o limbă omenească, şi asta în limba patriei mele !

— Să mori ! zise mama. Regele meu drag, ce tot spui acolo ?

— Ceea ce Dumnezeu, care-mi îngăduie să mor creştineşte, îmi şopteşte de ieri la ureche, pentru că, din clipa cînd am băut acel pahar de apă rece, am simţit o înfiorare pînă în inimă.

— Regele meu iubit ! murmură mama.

— M-am gîndit la tine toată noaptea, sărmana mea Topacia, zise el. Dar vai ! Viu fiind, nu puteam face mare lucru pentru tine, mort n-o să mai pot nimic, decît să te păzesc cu umbra mea, dacă Dumnezeu îngăduie ca din fiinţa noastră să ne supravieţuiască ceva.

— Tată, dragă tată ! repetai eu plîngînd.

— Da, copila mea, da, răspunse regele, şi la tine m-am gîndit. Ia asta, continuă el, petrecîndu-mi pe după gît o punguliţă de piele atîrnată de un cordon din mătase şi aur, nu se ştie ce se poate întîmpla după ce voi muri. Las o văduvă geloasă ; mama ta poate va fi silită să fugă. Mi-am petrecut noaptea demontînd diamantele acestea, care fac cam două sute de mii de scuzi. E zestrea ta, fata mea dragă ! Iar dacă fratele tău, ajungînd rege al Aragonului, nu te va recunoaşte într-o zi, în pofida documentului pe care l-am dat mamei tale şi a inelului acestuia pe care i-l dăruiesc, cel puţin o să trăieşti bogată ca o doamnă nobilă, dacă n-o să poţi trăi bogată ca o prinţesă de viţă regească.

Mama voi să se mulţumească doar cu inelul şi să refuze punga, dar regele îi respinse mîna cu blîndeţe. Ea primi deci inelul, iar eu punga. De altfel, oboseala şi emoţia îl istoviseră pe sărmanul muribund.

El păli şi mai tare, lucru ce părea cu neputinţă, şi se aplecă, slab şi gata să leşine, spre maică-mea. Ea îl prinse în braţe, îşi lipi buzele de fruntea lui îngheţată şi chemă în ajutor, simţind că slăbeşte sub greutatea corpului inert, care nu mai avea puterea de a se susţine singur. Medicul şi slujitorii veniră în goană.

— Plecaţi, zise medicul, plecaţi !

Mama nu se clinti.

— Vreţi să moară sub ochii voştri ? întrebă el.

— Credeţi că prezenţa mea îi e fatală ?

— Prezenţa dumneavoastră îl ucide !

— Să mergem, copila mea, zise ea.

— Tată, dragă tată, continuam cu să spun. Apoi, simţind că mama mă ducea de acolo în braţe :

— Nu, nu vreau să plec !

În acel moment dinspre oraş se auzi un ţipăt puternic de durere. Era regina Ioana, despletită. cu chipul răvăşit, mai palidă decît bărbatul ei muribund, şi care venea în fugă frîngîndu-şi mîinile şi strigînd :

— A murit ! A murit ! Mi-au spus că a murit !

Mă înfricoşai şi mă lipii de pieptul maică-mii, iar cercul de oameni se desfăcu într-un loc ca să ne lase să fugim pe maică-mea şi pe mine, în timp ce, în alt loc, se deschise lăsînd-o pe regina Ioana să intre. Mama alergă vreo sută de paşi, apoi istovită, se aşeză la poalele unui copac, mă strînse la piept şi plecă asupră-mi capul cu păr lung ce mă acoperi ca un văl. Cînd îl ridică şi dădu părul la o parte, cînd îl căutai cu privirea pe regele Filip, porţile cetăţii tocmai se închideau în urma lui şi a reginei Ioana...

În tot timpul povestirii regele nu rostise nici o vorbă, nu dăduse nici un semn de emoţie, dar cum fata clătinîndu-se înecată în lacrimi, nu putea continua, îi întinse mîna arătîndu-i un scaun :

— Stai jos, ai dreptul de a te așeza în prezența mea, încă nu sînt împărat.

Dar ea clătină din cap.

— Nu, nu, lăsați-mă să povestesc pînă la capăt. Am venit aici nu la fratele meu, ci la regele meu. Nu vin să cer să mi se acorde un rang, ci să cer iertare pentru cineva. Dacă o să mă lase puterile, o să vă cad la picioare, Sire! Dar n-o să stau jos în fața fiului lui Filip și al Ioanei! Ah, Doamne!

Fata se opri, cuprinsă de emoția amintirii.

Apoi, sărutînd respectuos mîna pe care regele i-o întinsese, făcu un pas înapoi și continuă:

— Maică-mea rămase acolo unde stătea, sau mai bine zis, unde căzuse. Ziua trecu fără să aflăm alte știri cu privire la rege, decît că întorcîndu-se, se culcase. A doua zi aflarăm că regele încercase zadarnic să vorbească. În ziua următoare, la unsprezece dimineața, din castel se auzi un strigăt puternic care păru să spargă porți și ferestre ca să se împrăștie asupra orașului, să zboare peste Spania: „Regele a murit!"

Vai, Sire, pe vremea aceea nu știam ce înseamnă moartea sau viața. Cu toate acestea, la strigătul „Regele a murit!", simțind lacrimile mamei curgîndu-mi pe față, înțelesei că pe lume există ceva ce se numește nefericire.

În timpul celor patru zile cît stăturăm la poarta castelului, maică-mea avu grijă de mine dîndu-mi tot ce-mi trebuia, dar nu-mi amintesc s-o fi văzut mîncînd sau bînd.

Mai rămăseserăm acolo o zi și o noapte.

A doua zi văzurăm poarta castelului deschizîndu-se; un herald călare se ivi, iar înaintea lui mergea un trîmbițaș care cînta o melodie lugubră. Apoi vorbi heraldul. Nu înțelegeam ce spune, dar de îndată ce rosti cuvintele pe care trebuia să le spună și își continuă drumul ca să strige aceleași lucruri în piețele și la răspîntiile orașului, mulți-

mea dădu năvală pe poarta castelului şi intră grămadă în cetate.

Maică-mea se ridică, mă luă în braţe, şi, sărutîndu-mă, îmi spuse la ureche :

— Hai, fata mea, o să-l vedem pe dragul tău tată pentru ultima oară !

Iar eu nu înţelegeam de ce îmi spunea că o să-l vedem pe tata şi plîngea spunîndu-mi aceasta.

Urmarăm mulţimea care da năvală spre poarta castelului şi intrarăm cu ea. Curtea era plină şi santinelele păzeau o uşă pe care oamenii intrau doi cîte doi. Aşteptarăm vreme îndelungată, maică-mea mă ţinea tot în braţe, altfel lumea m-ar fi strivit. În sfîrşit, ne veni şi nouă rîndul, intrarăm, numai că de îndată ce ajunserăm înăuntru, mama mă lăsă jos şi mă duse de mînă.

Cei care mergeau înaintea noastră plîngeau, iar cei ce veneau după noi plîngeau şi ei.

Străbăturăm încet saloane somptuoase. La uşa fiecăruia erau două străji care vegheau ca oamenii să intre cîte doi.

Ne apropiarăm de o cameră, care părea să fie ţinta tristului nostru pelerinaj.

Intrarăm, în sfîrşit, în această cameră.

Monseniore, eram copil mic, dar toate mobilele, draperiile negre, tapiseriile, perdelele încăperii acesteia le-aş putea descrie în cele mai mici amănunte, în asemenea măsură mi s-a întipărit în amintire fiecare lucru.

Dar lucrul cel mai important în cameră, care mi-a atras îndată întreaga atenţie prin solemnitatea-i lugubră era un pat acoperit cu catifea neagră. Pe pat, îmbrăcat într-un veşmînt lung de brocart, cu o haină stacojie căptuşită cu hermină, cu o vestă aurie, cu pantaloni purpurii era culcat un bărbat în nemişcarea morţii. Era tatăl meu.

Trăsăturile feţei lui îşi recăpătaseră seninătatea pe care durerea i-o răpise cînd îl văzusem cu patru zile mai

înainte. Mort, părea dacă era cu putință, mai frumos decît viu.

Între perete și pat, în picioare, în mantie de catifea purpurie căptușită cu blană de hermină, cu coroana regală pe cap, îmbrăcată într-o rochie albă, cu părul despletit pe umeri, stătea o femeie, cu ochii larg deschiși și privirea fixă, cu trăsăturile țepene, cu buze albite, mai palidă, dacă putem spune așa, decît mortul. Stătea cu un deget pe buze, rostind cu un glas atît de scăzut încît aproape că nu se auzea :

— Aveți grijă să nu-l treziți, doarme !

Era regina Ioana, mama dumneavoastră, Sire.

Zărind-o, maică-mea se opri, dar își dădu seama îndată că regina nu vede și nu aude nimic, astfel că rosti în șoaptă :

— E fericită, fiindcă e nebună ! Continuarăm deci să înaintăm spre mort. O mînă a acestuia atîrna în afara patului și tuturor le era îngăduit să vină să o sărute. În virtutea acestui fapt, venirăm și noi să o sărutăm.

În clipa cînd maică-mea ajunse lîngă pat, o simții clătinîndu-se. De atunci mi-a spus adesea că nu voia să-i sărute mîna, ci să-l îmbrățișeze pe tata pentru ultima oară. Avu însă curajul să se stăpînească. Nici n-o mai auzii că plînge. Îngenunche fără să se înfioare, fără țipete sau hohote de plîns, luă mîna tatei și mi-o dădu s-o sărut prima spunîndu-mi :

— Să nu uiți niciodată copila mea ce vezi acuma, fiindcă pe cel pe care-l vezi n-o să-l mai vezi niciodată !

— E tata care doarme, nu-i așa, mamă ? întrebai în șoaptă.

— E părintele întregului popor, copila mea ! îmi răspunse mama făcîndu-mi semn să tac.

Și sărută îndelung, cu dragoste, mîna mortului.

Ieşirăm pe uşa din partea opusă celei pe care intrasem, dar în camera vecină celei în care era instalat catafalcul mama se clătină, apoi, scoţînd un ţipăt slab, căzu leşinată. Doi bărbaţi care ieşiseră şi ei din sala mortuară se apropiară de noi.

— Ridică-te, mamă, ridică-te odată, strigai, să nu adormi şi tu ca tata !

— Ia te uită, spuse unul dintre bărbaţi, ea e !

— Cine ? întrebă celălalt.

— Ţiganca aceea care era iubita regelui, căreia i se spune regina Topacia.

— S-o scoatem de aici pe ea şi pe copilul ei, zise cel de-al doilea.

Şi unul o luă pe mama în braţe, iar celălalt mă luă de mînă. Ieşirăm din apartamente, apoi din curte. Bărbatul care o ducea pe mama o puse lîngă copacul unde stătuserăm trei zile şi trei nopţi. Bărbatul care mă ducea de mînă mă lăsă lîngă mama. Amîndoi se îndepărtară. Eu o îmbrăţişam pe mama şi o sărutam pe obraji, spunîndu-i :

— Mamă, să nu adormi ca tata !

Fie că aerul curat îşi făcu efectul, fie că lacrimile şi mîngîierile unui copil ajung pînă în adîncul inimii unei mame, fie că leşinul se sfîrşise de la sine, mama deschise ochii. Îi trebui un răstimp ca să înţeleagă ce se întîmplase, apoi, ajutată de amintirile pe care gura-mi de copil le rostea cu toată naivitatea lor crudă, îşi aminti totul, aşa cum îţi aduci aminte de un vis groaznic.

— Să mergem, copila mea, nu mai avem ce face aici.

Şi ne îndreptarăm spre casă.

În aceeaşi seară, mama desprinse de pe perete un chip al Fecioarei pe care o îndrăgea în mod deosebit, portretul său, portretul regelui Filip şi plecarăm.

Merserăm vreme de mai multe zile, acum cînd știu ce înseamnă timpul, aș spune poate o lună, fără să ne oprim decît ceasurile trebuitoare pentru odihnă, și ajunserăm, în sfîrșit, în Sierra Nevada. Acolo mama întîlni un trib de țigani și arătă cine este. I se dădu casa care a devenit pe urmă hanul *La Regele maur*. Șatra își instalase sălașele împrejurul ei și-i dădea ascultare mamei ca unei regine.

Asta a durat vreme de mai mulți ani, dar treptat îmi dădeam seama că maică-mea se schimbă. Era tot fermecătoare, dar în alt chip, fiindcă sărmana ajunsese atît de palidă, încît frumusețea ei era a unei umbre și nu a unei făpturi vii. Cred că ar fi părăsit demult pămîntul, întocmai ca aburii care dimineața se înalță de pe munte spre cer, dacă n-aș fi ținut-o cumva eu de mînă.

Într-o zi observînd că nici portretul Fecioarei, nici cel al mamei, nici cel al regelui nu mai erau în camera ei, o întrebai ce s-a întîmplat cu ele.

— Vino cu mine, copila mea, îmi spuse ea.

Urcă pe munte și, pe un drum știut doar de ea, mă duse la o peșteră ascunsă privirilor, de negăsit. În adîncul peșterii, deasupra unui fel de pat de mușchi se afla portretul Fecioarei, iar într-o parte erau celelalte două.

— Copila mea, îmi spuse ea, se poate ca într-o zi să ai nevoie de o ascunzătoare în munte : asta e inaccesibilă, să n-o arăți nimănui ! Cine știe ce prigoană o să ai de îndurat ? Peștera asta înseamnă viața, ba chiar mai mult decît atît, libertatea !

Petrecurăm acolo noaptea, iar a doua zi ne întoarserăm la han. Întorcîndu-ne, am observat însă că mama mergea mai încet, cu mai puțină siguranță. De două, trei ori, pe drum se așază, trăgîndu-mă de fiecare dată spre sine și strîngîndu-mă la piept. La fiecare sărutare, la fiecare îmbrățișare izbucneam în plîns, fiindcă fără voie îmi

aminteam de ziua cînd, palid și clătinîndu-se, tata ieșise călare din Burgos, mă strînsese la piept și pentru prima oară îmi spusese, cu vorbe pe care le înțelegeam, copila lui.

Presimțirea mea nu mă înșelă.

A doua zi după ce m-a dus la peșteră, mama căzu bolnavă la pat. Din clipa aceea înțelesei că e pe drumul ce duce spre veșnicie și n-o mai părăsii.

Iar ea, știind că se apropie ceasul acestei lungi călătorii care ne desparte de tot ce îndrăgim, nu-mi mai vorbi de altceva decît de tata. Îmi povesti toate întîmplările din copilăria mea pe care vi le-am povestit, Sire, voind să mi se întipărească atît de adînc în amintire, încît să nu le mai uit niciodată. Îmi dădu inelul, îmi dădu documentul, îmi spuse că am — iertați-mă, Alteță — un frate care într-o zi va domni, că eu aveam să hotărăsc dacă va trebui să spun fratelui meu cine sînt, sau să trăiesc neștiută de nimeni, dar bogată, în cine știe ce țară din lume, unde o să vreau să trăiesc, mulțumită diamantelor pe care mi le dăduse tata.

Ascultam toate acestea îngenuncheată și plîngînd lîngă patul ei, fiindcă nu se mai dădea jos și cu fiecare zi fața îi era tot mai palidă, glasul mai slab, privirea mai strălucitoare. Cînd îl întrebam pe medicul tribului nostru, care învățase știința de a vindeca alături de doctorii Orientului, ce are mama, el îmi răspundea :

— Nimic. Se duce la Cel de sus.

Ziua în care i se deschisera porțile veșniciei sosi.

Stăteam în genunchi lîngă patul ei, ca de obicei, iar mama îmi vorbea nu despre sine, ci despre mine. Parcă ochii ei, în clipa cînd aveau să se închidă, încercau printr-o ultimă sforțare să vadă în viitor. Un fel de zîmbet îi rătăci pe buze. Ridică mîna arătînd ceva ca o umbră

care i-ar fi trecut pe dinainte. Şopti două cuvinte pe care le socotii drept un început de aiurare, fiindcă nu se legau de nici una dintre amintirile noastre comune. Crezui că nu auzisem bine şi ridicai capul ca să ascult mai atent, iar ea repeta de încă două ori cu glas mai slab :

— Don Fernando ! Don Fernando !

Apoi îşi aşeză mîinile a binecuvîntare pe creştetul meu. Plecai capul, aşteptînd să le ridice, dar zadarnic. Murise binecuvîntîndu-mă !

Parcă voise, pentru veşnicie, să mă ocrotească sub pavăza dragostei ei !

Dacă o să mergeţi vreodată, Alteţă, de la Granada la Málaga, o să vedeţi mormîntul mamei mele într-o mică vîlcea, la o milă după hanul *La Regele maur*. O să-l recunoaşteţi după pîrîiaşul care curge pe lîngă lespedea străjuită de o cruce — fiindcă mama, slavă Domnului, era creştină, — şi mai ales după inscripţia aceasta săpată grosolan cu cuţitul :

La reyna Topacia la hermosa.

Şi să ştiţi, Alteţă, că aceea care odihneşte sub această piatră nu vă este cu totul străină, fiindcă îl iubea pe regele Filip, tatăl nostru, într-atîta încît nu i-a putut supravieţui. O, mamă, continuă fata înăbuşindu-şi hohotele şi punîndu-şi amîndouă mîinile pe ochi ca să-şi ascundă lacrimile.

— Osemintele o să-i fie duse într-o mînăstire, zise cu glas liniştit tînărul rege, şi o să-i pun pe călugări să facă zilnic o slujbă pentru odihna sufletului ei. Continuă.

— La cîtăva vreme după moartea maică-mii, zise Ginesta, ţiganii hotărîră să plece în altă ţară. Din ziua în care mama închisese ochii, mă socoteau pe mine regina lor. Veniră deci să mă înştiinţeze cu privire la hotărîrea bătrînilor şi să-mi ceară încuviinţarea. Le-o dădui, spunîndu-le că tribul se poate duce unde vrea, că e liber ca

pasărea cerului, dar că eu n-o să părăsesc mormîntul mamei.

Sfatul se întruni şi fui prevenită că hotărîseră să pună mîna pe mine în noaptea dinaintea plecării şi să mă ia cu forţa.

Îmi făcui provizii de curmale pe care le dusei în peşteră, apoi, cu două zile înaintea plecării, dispărui. În seara în care planul lor de a pune mîna pe mine trebuia pus în aplicare mă căutară zadarnic.

Astfel, prevederea maică-mii îşi arătă roadele : aveam un adăpost sigur, inaccesibil, ascuns tuturor.

Ţiganii erau hotărîţi să nu plece fără mine, iar eu eram hotărîtă să stau ascunsă atîta vreme cît n-aveau să plece.

Îşi amînară plecarea cu o lună. În acest răstimp nu ieşeam din ascunzătoare decît noaptea ca să culeg fructe sălbatice şi să observ din vîrful stîncilor dacă îşi mai au sălaşele tot acolo.

Într-o noapte focurile nu se mai zăriră. Asta putea fi un şiretlic ca să mă atragă în vreun loc deschis şi să mă prindă. Am stat ascunsă într-un crîng de mirt, din care, cînd ridicam capul, privirea îmi cuprindea tot drumul. Acolo aşteptai să se facă ziuă.

Cînd se făcu ziuă, văzui casa şi drumul pustii. Cu toate acestea, nu îndrăznii însă să cobor, şi-mi amînai cercetările pentru la noapte.

Noaptea sosi întunecoasă, fără lună. Doar stelele tremurau pe cerul aproape negru. Dar pentru noi ţiganii, fii ai întunericului, nu există întuneric atît de adînc, încît ochii să nu-l poată străpunge.

Coborîi pînă la drum ; de cealaltă parte a lui era mormîntul mamei mele şi mă dusei să îngenunchez lîngă el. Pe cînd mă rugam, auzii zgomotul copitelor unui cal. Că-

lăreţul nu putea fi nici unul dintre tovarăşii mei, deci aşteptai liniştită. De altfel, noaptea pe munte nu mă temeam nici chiar de ţigani.

Era un călător.

În clipa cînd trecea pe drum mă ridicai terminîndu-mi rugăciunea, iar el mă luă drept o stafie ieşind dintr-un mormînt. Scoase un ţipăt, îşi făcu semnul crucii, porni în galop şi se făcu nevăzut.

Auzii zgomotul copitelor calului scăzînd pe măsură ce se îndepărta, apoi stingîndu-se cu totul. Noaptea deveni din nou tăcută, iar tăcerea nu mai era tulburată decît de zgomotele obişnuite ale muntelui; adică de cîte un troznet de cracă, de căderea unei pietre, de ţipătul unui animal sălbatic sau al unei păsări de noapte.

Eram pe deplin sigură că în împrejurimi nu se află nici o fiinţă omenească.

Ţiganii, deci, plecaseră.

Primele ceasuri ale zilei îmi confirmară ceea ce îmi spusese întunericul nopţii.

Mă simţii uşurată de o povară uriaşă.

Eram liberă, muntele era al meu, devenea in întregime regatul meu.

Trăii astfel mai mulţi ani, fără dorinţe, fără nevoi, hrănindu-mă ca păsările cerului cu fructe sălbatice, cu apa izvoarelor noastre, cu aerul nopţii, cu roua dimineţii şi cu soarele zilei.

Eram de înălţimea maică-mii. Purtam hainele ei, iar bijuteriile pe care le avusese îmi erau de ajuns, ceva însă îmi lipsea : tovărăşia cuiva.

Într-o zi, mă dusei pînă la Alhama, de unde cumpărai o capră şi mă întorsei. În timpul călătoriei mele un hangiu veni să se instalaze în *venta*. Mă întrebă cine sînt şi-i spusei, fără să-i dezvălui unde locuiam. Se interesă în le-

gătură cu trecerea călătorilor pe acolo şi-i dădui informaţiile cerute.

Încet-încet, în urma locuirii hanului, muntele se populă din nou. Locuitorii lui erau bărbaţi cu chip aspru şi cu înfăţişare sălbatică. Mă întorsei în pădure şi de atunci încoace privii spre han sau spre drum doar din depărtare şi din locuri inaccesibile.

Zgomote neobişnuite se auzeau pe munte : erau cînd focuri de armă, cînd ţipete de mînie, cînd chemări în ajutor.

Ţiganilor le urmaseră tîlharii.

Pentru mine deosebirea nu era prea mare ; necunoscînd legile societăţii, neavînd nici o noţiune despre ce e bine şi ce e rău, văzînd peste tot în natură samavolnicia săvîrşită de cel puternic în dauna celui slab, crezui că lumea oraşului e clădită asemeni celei a muntelui.

Totuşi, oamenii aceştia mă înfricoşau şi mă îndepărtam de ei tot mai mult.

Într-o zi, mă plimbam ca de obicei prin locul cel mai sălbatic al muntelui. Capra mea sărea din stîncă în stîncă, iar eu săream în urma ei, dar departe de ea, oprindu-mă la tot pasul ca să culeg un fruct sau o floare. Deodată o auzii pe credincioasa mea însoţitoare scoţînd un behăit de durere, apoi încă unul dar mai îndepărtat, apoi al treilea şi mai îndepărtat, de parcă o luase un vîrtej şi, neputîndu-se împotrivi acestei forţe superioare, mă chema în ajutor.

Mă repezii spre locul de unde se auzeau behăiturile ei şi la o jumătate de milă distanţă de mine, auzii un foc de archebuză. Văzui fumul ridicîndu-se deasupra copacilor, alergai într-acolo fără să mă gîndesc că mă expun vreunei primejdii. Apropiindu-mă de locul de unde se trăsese cu archebuza, de deasupra căruia în văzduhul limpede

al muntelui fumul încă se mai răsucea, văzui capra venind spre mine. Se tîra însîngerată, rănită la umăr şi la gît, dar cînd mă văzu, în loc să vină spre mine se întoarse parcă poftindu-mă s-o urmez. Instinctul sărmanei capre nu-mi putea dori răul, astfel că o urmai.

În mijlocul unui luminiş, un tînăr frumos de douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase de ani privea, rezemat în archebuză, o lupoaică uriaşă, care se zbătea în spasmele agoniei. Totul mi se explică astfel : lupoaica îmi răpise capra şi o ducea fără îndoială la puii ei, ca s-o mănînce împreună. Tînărul vînător se aflase în calea animalului sălbatic şi-i sfărîmase coapsele cu un glonte. Rănită, lupoaica dăduse drumul caprei care venise spre mine, apoi, recunoscătoare, mă duse spre cel care-i salvase viaţa ucigîndu-i duşmanul.

Pe măsură ce mă apropiam de acel tînăr, simţeam că mă cuprinde un fior ciudat : mi se părea o fiinţă superioară tuturor celor pe care le văzusem. Îmi părea aproape tot atît de frumos ca tata. El, la rîndu-i, mă privea mirat ; era vădit că se îndoia că sînt o făptură muritoare şi că mă socoteşte un duh al apelor, al florilor sau al zăpezilor, care după cum spun legendele, mai cu seamă ale noastre, rătăcesc prin munţi.

Deci, aşteptă să-i vorbesc eu mai întîi, ca să-şi dea seama după cum vorbesc, după sunetul glasului meu, după gesturi cine puteam fi, cînd, deodată, la vederea lui, ceva ciudat se petrecu în mintea mea. Fără să fac vreo legătură cu trecutul sau să compar ceea ce vedeam acum cu ceea ce văzusem acum cinci ani, amintirea îmi înfăţişă în întregime scena cu mama pe patul morţii, în clipa cînd, iluminată de presimţirea sfîrşitului, se ridică, cu braţul întins, arătîndu-mi cu degetul ceva nevăzut, iar sunetul glasului ei, la fel de viu şi de desluşit cum îl auzisem în ziua morţii ei, îmi şopti la ureche aceleaşi cuvinte pe care le rostise atunci : „Don Fernando ! Don Fernando !“

— Don Fernando! repetai cu glas tare, cedînd unui impuls interior, fără să mă gîndesc măcar la ceea ce spuneam.

— De unde mă cunoşti? întrebă tînărul mirat. Cum îmi ştii numele, cînd eu nu-l ştiu pe al dumitale? Şi mă privi mînios, convins că sînt o fiinţă supranaturală.

— Vă cheamă, într-adevăr, don Fernando? îl întrebai.

— Ştii prea bine, de vreme ce mă chemi cu numele acesta.

— Vă spun aşa, fiindcă numele mi-a venit pe buze în clipa cînd v-am zărit. Dar în afară de nume, nu ştiu nimic despre domnia voastră.

Şi-i povestii cum maică-mea, fiind pe moarte, rostise numele acesta şi cum, din ziua cînd îl rostise, el rămăsese adormit în amintirea mea, trezindu-se acum deodată.

O fi fost simpatie neaşteptată sau, într-adevăr, o legătură tainică din cele ce înnoadă cu multă vreme înainte firele destinelor. exista între noi. din clipa aceea îl iubii nu aşa cum iubeşti un necunoscut întîlnit din întîmplare, care-ţi stăpîneşte tiranic gîndurile, ci ca pe o fiinţă a cărei viaţă trebuie să se unească mai curînd sau mai tîrziu, cu a ta, deşi sînt diferite, să i se alăture, să se amestece aşa cum se amestecă apele unui pîrîu ce curg din izvoare deosebite şi care, după ce au udat cîte o vale fiecare, după ce s-au îndepărtat una de alta şi şi-au uitat şopotul, se regăsesc deodată la capătul muntelui căruia i-au scăldat fiecare cîte un versant şi se recunosc, aruncîndu-se una în braţele celeilalte.

Nu ştiu dacă şi el a simţit astfel, dar ştiu că, din ziua aceea, am trăit în viaţa lui, şi mi se pare că fără nici o sforţare, aş zice fără nici o durere, viaţa lui reţezată avea s-o străbată pe a mea.

Aceasta durà de doi ani cînd, Fernando fiind urmărit cu mai multă străşnicie, aflai de sosirea Voastră în Andaluzia.

Alaltăieri, don Iñigo şi fiică-sa au traversat sierra. Alteţa Voastră ştie ce li s-a întîmplat ?

Don Carlos, cu privirea tot întunecată, făcu din cap un semn afirmativ.

— După don Iñigo şi fiică-sa veniră soldaţii care împrăştiară ceata lui Fernando şi, în loc să-şi piardă vremea hăituindu-l de pe un munte pe altul, incendiară pădurea, inconjurîndu-ne cu un cerc de foc...

— Vorbeşti la plural ?

— Da, Alteţă, fiindcă eram cu el. Nu v-am spus că viaţa mea era legată de a lui ?

— Şi ce s-a întîmplat ? întrebă regele. Conducătorul bandiţilor s-a predat, a fost arestat, prins ?

— Don Fernando e în siguranţă, în peştera pe care mi-a arătat-o mama.

— Dar nu poate să rămînă vesnic ascuns. Foamea o să-l silească să iasă din ascunzătoare şi o să cadă în mîinile soldaţilor mei.

— Aşa m-am gîndit şi eu, Alteţă, zise Ginesta, iată de ce am luat inelul şi pergamentul şi am venit la domnia voastră.

— Şi, sosind, ai aflat că am refuzat iertarea tîlharului pe care mi-au cerut-o mai întîi tatăl său, don Ruiz de Torrillas, apoi marele judecător, don Iñigo ?

— Da, am aflat, şi asta m-a întărit în dorinţa de a pătrunde pînă la rege, fiindcă mi-am spus : „Don Carlos poate refuza unui străin ceea ce acesta îi cere în numele omeniei sau ca o favoare, dar n-o să refuze unei surori ceea ce-i cere ea în numele mormîntului părintesc ! Rege don Carlos, sora ta îţi cere în numele lui Filip, tatăl nostru, iertare pentru don Fernando de Torrillas !

Şi, rostind aceste cuvinte cu o demnitate supremă, Ginesta puse un genunchi în pămînt înaintea regelui.

Tînărul rege o privi o clipă tăcut cum stă în atitudinea aceasta umilă, fără ca pe chip să i se poată desluşi gîndurile.

— Şi dacă ţi-aş spune că iertarea pe care o ceri pentru el şi pe care jurasem să n-o acord nimănui ţi-o dăruiesc cu două condiţii ?

— Mi-o dăruiţi va să zică ? strigă fata încercînd să apuce mîna regelui ca s-o sărute.

— Stai un pic, să afli care sînt condiţiile înainte de a-mi mulţumi, fata mea.

— Te ascult, Alteţă ! Aştept, frate ! zise Ginesta ridicînd capul şi privindu-l pe don Carlos cu un inefabil zîmbet de bucurie şi devotament.

— Ce-ai zice dacă prima condiţie ar fi să-mi dai inelul, să distrugi pergamentul şi să făgăduieşti sub jurămîntul cel mai cumplit să nu pomeneşti nimănui de nimic despre descendenţa asta regală ale cărei singure dovezi sînt inelul şi pergamentul ?

— Sire, zise fata, inelul e pe degetul tău, păstrează-l. Pergamentul îl ţii în mînă, rupe-l. Spune-mi jurămîntul şi o să-l rostesc. Care-i cea de a doua condiţie ?

O sclipire se desluşi în privirea regelui, însă pieri îndată.

— Noi, conducătorii de religii obişnuim ca atunci cînd iertăm un mare păcătos de pedeapsa lumească ce i se cuvine, s-o facem cu condiţia ca un suflet curat care-i poate dobîndi iertarea spirituală să se roage pentru el la altarul milostenici. Ştii o fiinţă omenească, nevinovată şi castă, care să fie gata să meargă la mînăstire, să se lepede de lume, să se roage zi şi noapte pentru salvarea sufletului celui căruia eu îi salvez trupul ?

— Da, zise Ginesta, spune-mi mînăstirea unde trebuie să mă duc şi mă duc.

— Trebuie plătită o sumă, şopti don Carlos parcă întrucîtva ruşinat că trebuie să-i pună fetei această ultimă condiţie.

Ginesta zîmbi trist şi, scoţînd din sîn săculeţul de piele cu blazonul lui Filip cel Frumos îl deschise şi zise împrăştiind la picioarele regelui diamantele pe care le conţinea :

— Iată zestrea mea. Nădăjduiesc să fie de ajuns, fiindcă nu o dată mama m-a încredinţat că diamantele valorează un milion.

— Deci renunţi la totul, întrebă don Carlos, la rang social, viitor fericit, plăceri, ca să dobîndeşti iertarea tîlharului ?

— La totul ! răspunse Ginesta şi nu cer decît o favoare : să-i duc eu însămi iertarea.

— Bine, zise don Carlos, o să capeţi ce doreşti.

Şi, ducîndu-se la o masă, scrise cîteva rînduri pe care le semnă şi puse sigiliul.

Apoi, întorcîndu-se spre fată cu acelaşi pas încet şi solemn :

— Iată, zise, iertarea lui don Fernando de Torrillas ; înmînează-i-o tu însăţi. O să vadă citind-o că, la cererea ta, viaţa şi cinstea îi sînt salvate. Cînd te întorci o să hotărîm împreună la ce mînăstire trebuie să te duci.

— O, Sire, strigă fata apucînd mîna regelui, ce bun eşti şi cît de recunoscătoare îţi sînt !

Şi, uşoară de parcă ar fi fost purtată pe aripi de pasăre, coborî scara, străbătu grădina, apartamentele, lăsă în urmă poarta Rezervorului şi ajunse în piaţa de los Algibes, nu mergînd, nu alergînd, ci zburînd ca într-un vis.

După plecarea ei, don Carlos adună cu grijă diamantele, le puse în punga de piele, închise pietrele preţioase, inelul

şi pergamentul într-un fel de dulăpior a cărui cheie o luă cu sine, apoi coborî gînditor, pas cu pas treptele scării.

Jos, îl întîlni pe don Iñigo şi-l privi mirat, ca şi cum n-ar fi ştiut că trebuie să-l găsească acolo.

— Sire, întrebă marele judecător, mă aflu aici la ordinul Alteţei Voastre, care mi-a poruncit să o aştept. Alteţa Voastră n-are nimic să-mi spună ?

Don Carlos păru să facă o sforţare ca să-şi aducă aminte. Apoi, lăsînd la o parte grija permanentă pentru imperiu, care-i acoperea toate celelalte gînduri, aşa cum o mare nesfîrşită şi încăpăţînată acoperă o plajă, rosti :

— A, da. Aveţi dreptate. Vestiţi-l pe don Ruiz de Torrillas că am semnat actul de iertare a fiului lui.

Şi, în vreme ce don Iñigo se îndrepta spre piaţa de los Algibes ca să anunţe vestea bună prietenului său, don Carlos îşi continuă drumul spre Curtea leilor.

VIII

Asaltul

Cît despre Ginesta, ea era de acum pe drum, spre munte.

Să i-o luăm înainte și să vedem ce s-a întîmplat în peșteră, după plecarea ei de acolo.

Fernando o urmărise pe Ginesta cu privirea cît putuse și, cînd n-o mai văzu deloc, se trezi singur.

Atunci își îndreptă privirea spre incendiu. Flăcările acopereau muntele în întregime cu vălul lor arzător. Țipetele animalelor fuseseră înăbușite în foc și fum și nu se mai auzea decît marele pîrîit al vetrei uriașe, amestecat cu zgomotul cascadei.

Spectacolul era minunat, dar oricît de minunat ar fi, orice spectacol în cele din urmă obosește. Neron, care dorise atît de multă vreme să vadă Roma arzînd, își întorsese privirea, orbit de incendiu și se retrăsese în cămăruța lui din Palatin, visînd la vila-i elegantă.

Fernando se întoarse în peșteră și se culcă pe patul de mușchi visînd și el. Oare la ce visa ?

Lui însuși i-ar fi fost greu să spună. Oare la frumoasa doña Flor pe care o văzuse trecînd ca un meteor luminos și o salvase ? Sau poate la drăgălașa Ginesta pe care o urmărise cu privirea prin meandrele pădurii, asemeni marina-

rului ce, pierdut în barca lui, urmăreşte o stea care o să-l salveze ?

La orice s-ar fi gîndit, în cele din urmă adormi liniştit de parcă n-ar fi avut în juru-i, pe o distanţă de cinci sau şase leghe, muntele ce ardea din pricina lui.

Cu puţin înainte de revărsatul zorilor îl trezi un zgomot ciudat care părea că vine din adîncul muntelui. Deschise ochii şi ascultă.

La cîteva picioare distanţă de capul lui se auzea un rîcîit continuu, de parcă un miner săpa cu îndîrjire pămîntul.

Fernando nu mai avu nici o clipă de îndoială : duşmanii îi descoperiră ascunzătoarea şi după cum ştim, neputîndu-l ataca frontal, săpau o galerie ca să-l atace pe sub pămînt.

Tînărul se ridică, îşi examină archebuza. Fitilul era în bună stare, şi în afara glonţului cu care era încărcată, mai avea încă vreo douăzeci, douăzeci şi cinci. După ce i s-ar fi sfîrşit muniţiile, i-ar fi rămas cuţitul de muntean pe care se bizuia la fel, ba chiar mai mult decît pe toate armele de foc.

Îşi luă deci archebuza pentru orice eventualitate şi se întoarse lipindu-şi urechea de peretele peşterii.

Cel ce săpa părea să înainteze, dacă nu iute, în orice caz fără întrerupere. Era vădit că, în cîteva ceasuri de muncă îndîrjită, avea să ajungă la peşteră.

La ziuă, zgomotul încetă.

Fără îndoială, cel care săpa se odihnea.

Dar în cazul acesta, de ce nu-i continua munca nici unul dintre tovarăşii lui ?

Asta nu-şi putea explica Fernando.

Ca toate fiinţele logice, nu se încăpăţînă defel să caute rezolvarea unei probleme pe care n-o putea înţelege, spunîndu-şi că va veni clipa cînd taina avea să fie dezlegată, şi că trebuia să o aştepte cu răbdare.

Tînărul avea felurite pricini să aştepte astfel.

Mai întîi, nu se temea că o să sufere de foame mai înainte de cinci sau şase zile. Ginesta, după cum ne amintim, îi pusese merinde la dispoziţie, el le atacă îndată la o oră sau două după răsăritul soarelui, şi, judecînd după însufleţirea cu care făcea această operaţie, era lesne de văzut că situaţia foarte precară în care se afla nu-i influenţase cîtuşi de puţin pofta de mîncare.

Asta fiindcă acum, avea două speranţe să iasă din situaţia amintită, în loc de una.

În primul rînd, avea făgăduiala lui don Iñigo.

Apoi o avea pe cea a Ginestei.

Să mărturisim sincer că tînărul conta mai puţin pe creditul ţigăncuşei, în pofida a tot ce înţelesese din povestea ei şi a mamei ei, decît pe cel al tatălui doñei Flor.

În afară de asta, omul e nerecunoscător : poate că inima lui don Fernando ar fi preferat, în dispoziţia în care se afla tînărul, să primească o asemenea binefacere din partea lui don Iñigo decît din cea a Ginestei.

Înţelesese, mulţumită sentimentului pe care i-l inspira don Iñigo, puterea celui pe care i-l inspira şi el la rîndu-i nobilului bătrîn.

Între cei doi bărbaţi exista ceva ciudat şi asemănător cu glasul sîngelui.

Don Fernando fu smuls din aceste gînduri de zgomotul pe care-l mai auzise.

Îşi apropie urechea de zidul peşterii şi, cu luciditatea pe care ziua o aduce în gîndul omenesc un pic întunecat de noapte, întocmai ca natura, socoti că i se confirmă ideea că un om îndemînatic şi încăpăţînat săpa o galerie ca să ajungă la el.

Dacă acest om își termina lucrul, adică dacă stabilea o comunicație între un culoar de atac, cum se spune în termeni de strategie, și peșteră, Fernando ar avea de susținut o luptă inegală, fără nici o șansă de scăpare.

Nu cumva era mai bine ca după căderea nopții să încerce să iasă și, mulțumită întunericului și cunoașterii locurilor, să ajungă în altă zonă a muntelui ?

Numai că incendiul care linsese peretele uriaș aproape vertical, înghițind tufe de mastic, mirți și liane ce se tîrau la suprafața acestuia sau creșteau prin crăpături, nu răpise oare orice sprijin picioarelor și mîinilor fugarului ?

Don Fernando se aplecă în afara peșterii ca să vadă dacă drumul pe care plecase Ginesta înainte de incendiu era încă practicabil.

În timp ce era cu totul absorbit de această îndeletnicire, se auzi un foc de armă și un glonț se turti de stîncă, foarte aproape de locul de care se ținea strîns cu mîna.

Don Fernando ridică privirea. Trei soldați ce stăteau pe vîrful unei stînci îl arătau cu degetul, iar un norișor alb urcînd în sus arăta că glonțul pornise din grupul lor.

El Salteador era descoperit.

Dar nu era el omul care să primească o asemenea sfidare fără să răspundă.

Tînărul își luă la rîndu-i archebuza, îl ochi pe cel ce era pe cale să-și încarce arma din nou și care, prin urmare, trăsese.

Glonțul porni, omul întinse mîinile, dădu drumul archebuzei care-l slujise atît de rău, și se rostogoli cu capul înainte pe povîrnișul muntelui.

Se auziră țipete. Nu mai încăpea nici o îndoială : cel căutat fusese găsit.

Fernando se trase înapoi ca să-şi încarce archebuza, iar după ce o încărcă, se apropie din nou de gura peşterii.

Dar cei doi tovarăşi ai celui pe care-l ucisese se făcuseră nevăzuţi, şi pe toată întinderea pe care o putu cuprinde cu privirea, adică în uriaşul semicerc de sub peşteră, nu mai zări nimic.

Doar cîteva pietre rostogolindu-se de pe vîrful muntelui şi lovind povîrnişul, arătau că soldaţii se adunau într-un loc situat deasupra capului tînărului.

Săparea galeriei continua.

Era vădit că deoarece îl descoperiseră, el Salteador avea să fie atacat pe toate căile posibile.

În consecinţă, îşi pregăti, la rîndu-i, apărarea, se asigură că pumnalul iese cu uşurinţă din teacă şi că archebuza e bine încărcată, apoi se aşeză pe patul de muşchi, de unde putea să audă ce se petrecea înapoia lui şi să vadă ce se întîmplă înainte.

După o jumătate de oră de aşteptare în timpul căreia mintea lui trecu firesc de la atenţie încordată la reverie, lui Fernando i se păru că zăreşte o umbră trecînd între el şi lumina din afară, că un corp opac se leagănă la intrarea peşterii atîrnat de o frînghie.

Neputînd urca pînă la peşteră soldaţii coborîseră pînă la stîncă. Un om îmbrăcat în armură completă, ascuns aproape în întregime înapoia unui scut mare, la adăpost de gloanţe, era atîrnat de o frînghie şi, ispitit de cei o mie de filipi făgăduiţi celui ce avea să-l prindă pe Salteador mort sau viu, făcuse încercarea.

Dar în momentul în care, trecînd prin cascadă, soldatul atingea cu piciorul stînca, un foc de archebuză umplu peştera de zgomot şi fum.

Glonțul, neputînd străpunge scutul sau armura, se mulțumise să reteze frînghia deasupra capului celui atîrnat de ea.

Soldatul fu înghițit de prăpastie.

Trei încercări de acest fel avură loc și toate sfîrșiră la fel.

De fiecare dată un țipăt cumplit se auzea dinspre prăpastie și, asemeni ecoului, altul îi răspundea din vîrful muntelui.

Fără îndoială, după această a treia încercare, mortală celor ce o săvîrșiseră, asediatorii socotiră că trebuiau să recurgă la alt fel de atac, fiindcă după ultimele țipete urmă tăcerea, iar el Salteador nu mai văzu pe nimeni ivindu-se.

E adevărat că acela care săpa își continua munca subterană, iar galeria înainta cu repeziciune. Cu urechea lipită de zid, Fernando văzu că se înnoptează. Noaptea îl amenința cu un atac din două părți.

Mulțumită întunericului se putea ca soldații să izbutească să escaladeze stînca. Cu siguranță că galeria era destul de aproape pentru ca în mai puțin de o oră să comunice cu peștera.

De altfel, urechea exersată îi spunea lui Fernando că un singur om lucrează la galeria subterană. Acest om era despărțit de el printr-un strat de pămînt atît de subțire încît putea fi auzit lucrînd pe rînd cu mîinile.

Ceea ce îl mira pe Salteador era faptul că zgomotul ce ajungea pînă la el nu era nici lovitură de sapă, nici mușcătură de hîrlet, ci era ceva ce semăna cu un scurmat continuu.

Ai fi zis că acela ce săpa nu avea alt instrument decît mîinile.

Zgomotul continua să se apropie.

Tînărul își lipi încă o dată urechea de zidul peșterii. Săpătorul era atît de aproape, încît i se putea auzi respirația răgușită și sacadată.

Fernando ascultă mai atent ca niciodată. Ochii îi străluciră, iar fața i se lumină și un zîmbet de bucurie i se ivi pe buze.

Înaintă din fundul peșterii pînă la marginea alunecoasă a stîncii și se aplecă spre abis să se asigure că nu-l amenință nici o primejdie din afară.

Totul era liniștit, noaptea domnea întunecată și mută. Era vădit că soldații renunțaseră la orice atac, nădăjduind să-l prindă prin înfometare.

— Oh, șopti tînărul, lăsați-mă doar o jumătate de oră și-l scutesc pe regele don Carlos de iertarea ce i se cere în clipa asta pentru mine.

Și repezindu-se spre fundul peșterii cu pumnalul în mînă, începu să scurme pămîntul, în întîmpinarea celui ce venea spre el.

Cei doi se apropiau cu iuțeală. În sfîrșit, după douăzeci de minute zidul subțire care-i mai despărțea unul de altul se nărui, iar Fernando, după cum se aștepta fără îndoială, văzu ivindu-se în deschizătură capul monstruos al unui urs ce se sprijinea pe două labe uriașe.

Animalul respiră, iar respirația lui păru un muget. Zgomotul acesta ce-i era familiar lui Fernando îi trădase îndrăznețului vînător prezența cumplitului vînat.

Auzind răsuflarea pe care o recunoscuse, Fernando își întocmise un întreg plan de fugă.

El își spusese că, fără îndoială, bîrlogul ursului era învecinat cu peștera și că acest bîrlog avea să-i ofere o ieșire nepăzită de nimeni.

Astfel încît, văzînd că se întîmplase așa cum prevăzuse, privi animalul zîmbind :

— A, şopti el, te recunosc bătrîne urs din Mulhacén ! Pe tine te urmăream cînd m-a chemat Ginesta. Tu ai scos răgete cînd am vrut să mă urc în copac să văd incendiul şi tot tu, de voie sau de nevoie, o să mă laşi să trec. Haide, fă-mi loc !

Şi rostind aceste cuvinte, lovi botul ursului cu vîrful pumnalului.

Sîngele ţîşni. Animalul scoase un răcnet de durere şi, întorcîndu-se de-a-ndăratelea în bîrlog, îi dezvălui intrarea.

El Salteador se strecură prin această deschizătură cu iuţeala unui şarpe şi se pomeni la patru paşi de urs, în bîrlogul acestuia, numai că animalul stătea astfel încît îi închidea drumul.

— Da, îşi zise Fernando, ştiu bine că numai unul dintre noi va ieşi de aici, dar rămîne de văzut care !

Parcă înţelegînd ce-i spune vînătorul, ursul îi răspunse cu un răget ameninţător.

Apoi urmă o clipă de tăcere, în timpul căreia cei doi adversari se măsurară din priviri.

Ochii animalului păreau doi cărbuni aprinşi.

Nici unul nu se clintea, fiecare aşteptînd parcă să profite de o mişcare greşită a celuilalt.

Omul se plictisi primul.

Fernando căută o piatră printre rămăşiţele zidului. Norocul îl ajută să găsească la îndemînă o bucată de stîncă de mărimea unei pietre de pavat drumul.

Ochii strălucitori ai animalului îi slujiră drept ţintă, iar bolovanul, aruncat ca dintr-o maşină de război, izbi cu un zgomot înfundat capul ursului.

Chiar şi un taur s-ar fi ales cu capul spart.

Ursul îndoi genunchii, iar Fernando văzu preţ de o clipă cum se stinge sub pleoapa lui închisă lumina ochilor.

Apoi animalul păru să se hotărască să atace și, cu un răget cumplit, se ridică pe labele dinapoi.

— Aha, spuse Fernando, făcînd un pas spre el, te hotărăști în sfîrșit.

Apoi, rezemîndu-și mînerul pumnalului de piept în timp ce vîrful armei era îndreptat spre dușmanul său, adăugă : Hai, prietene, să ne îmbrățișăm !

Îmbrățișarea fu cumplită, iar sărutul ucigător ! Fernando simți ghearele ursului intrîndu-i în umăr, dar ursul, la rîndu-i, simți pătrunzîndu-i în inimă vîrful pumnalului tînărului.

Omul și animalul se rotogoliră îmbrățișați pe podeaua peșterii pe care ursul rănit o stropea cu sînge din belșug.

IX

Ospitalitatea

Cînd se înnoptă, Ginesta ajunse în munți. Dar mai înainte de a o urma se cuvine să facem o vizită în casa lui don Ruiz de Torrillas, luîndu-ne după marele judecător al Andaluziei.

Don Iñigo, fără să se întrebe prin ce influență ciudata țigăncușă dobîndise de la rege o iertare pe care acesta o refuzase lui însuși și lui don Ruiz, se îndreptase de îndată spre casa prietenului său, ce se afla în piața Viva Rambla, lîngă poarta Granadei.

Ne mai amintim că marele judecător, venind să locuiască în Granada pe toată perioada în care don Carlos urma să rămînă în capitala vechilor regi mauri, ar fi socotit că-l jignește pe don Ruiz dacă nu s-ar fi dus să-i ceară ospitalitatea pe care vechiul său tovarăș de arme i-o oferise cîndva la Málaga.

Prin urmare, după cum îi spusese lui don Ruiz în Piața de los Algibes, se înfățișase cu fiica sa acasă la prietenul său, a doua zi după ce sosise, să ceară ospitalitatea ce i se oferise.

Doña Mercedes era singură, deoarece don Ruiz, se știe, îl aștepta de dimineață pe rege în Piața de los Algibes.

Încă frumoasă, în pofida celor patruzeci de ani trecuți, doña Mercedes avea faima unei matroane din vechime : viața ei se petrecuse în văzul tuturora, curată și fără-pată, și nimeni în Granada nu s-ar fi gîndit să arunce asupra soției lui don Ruiz nici măcar umbra vreunei bănuieli.

Zărindu-l pe don Iñigo, Mercedes scoase un strigăt înfundat și se ridică. Fața ei de obicei palidă se împurpură brusc pentru ca apoi să pălească iarăși și, ciudat, ca și cum aceeași emoție l-ar fi cuprins și pe don Iñigo, abia după o clipă de tăcere în timpul căreia doña Flor îi privi mirată pe amîndoi izbuti acesta să vorbească :

— Señora, am venit să petrec cîteva zile la Granada, pentru prima oară de la întoarcerea mea din America. Socotesc că m-aș purta urît față de un vechi prieten dacă acesta, venind la Málaga să-mi ofere găzduire în casa lui, m-aș duce fie la han, fie la vreun alt gentilom dintre cunoscuții mei.

— Señor, răspunse Mercedes cu ochi plecați, încercînd zadarnic să-și stăpînească emoția vizibilă în glasul al cărui timbru vibrant o făcu să tresară pe Flor, aveți dreptate și, dacă ați proceda altfel, don Ruiz ar spune cu siguranță că el sau soția lui s-a făcut vinovat cu ceva în ochii domniei voastre și, întrucît ar fi sigur că nu el e acela, m-ar întreba, întocmai cum îl întreabă judecătorul pe acuzat, dacă nu cumva sînt eu.

— Iată, señora, răspunse don Iñigo, plecînd la rîndu-i privirea, în afara dorinței firești de a revedea un prieten de treizeci de ani, adevăratul motiv (și apăsă pe aceste două ultime cuvinte) care m-a adus la domnia voastră.

— Bine, señor, răspunse doña Mercedes, rămîneți aici cu doña Flor, căreia aș fi fericită să-i arăt o dragoste de mamă, dacă ea ar binevoi să mă lase să cred, fie și o clipă, că e fiica mea. O să veghez să vi se acorde în casa soțului meu o ospitalitate cît mai demnă de domniile voastre, atît

cît va fi cu putință în starea de decădere în care a ajuns această casă, prin generozitatea lui don Ruiz.

Și, salutîndu-i pe don Iñigo și pe fiica lui, doña Mercedes ieși.

Vorbind despre generozitatea soțului ei, doña Mercedes făcea aluzie la ceea ce don Ruiz spusese în legătură cu starea aproape de mizerie în care ajunsese, întrucît despăgubise familiile celor doi alguazili uciși de fiul său și plătise unei mînăstiri zestrea sorei lui don Alvaro.

Această generozitate era cu atît mai ciudată și mai demnă de laudă, cu cît, după cum am mai spus, don Ruiz nu avusese niciodată pentru fiul său o mare afecțiune părintească.

După ce ieși doña Mercedes, intră un valet, vechi slujitor al casei, aducînd prăjituri, fructe și vin pe o tavă de aramă aurită și împodobită cu desene și picturi arabe.

Marele judecător dădu în lături tava cu mîna, dar doña Flor, cu naiva lăcomie a păsărilor și a copiilor gata întotdeauna să guste ce li se oferă, deschise un fruct de rodiu roșu și sîngeriu și își înmuie buzele în aurul lichid care e vinul de Xerez.

După un sfert de oră, întorcîndu-se, sau mai bine zis întredeschizînd ușa, doña Mercedes își invită oaspeții s-o urmeze.

Camera ei era acum a doñei Flor, iar cea a soțului ei îi fusese dată lui don Iñigo.

Nici don Iñigo, nici doña Flor nu se gîndiseră nici o clipă să se scuze pentru deranjul pe care-l pricinuiau în casa lui don Ruiz. Ospitalitatea își avea legile ei care erau respectate de cel ce o primea, precum și de cel ce o oferea. Don Iñigo și doña Flor ar fi procedat la fel, dacă i-ar fi primit în casa lor pe don Ruiz și pe doña Mercedes, în loc să le fie ei oaspeți.

Don Iñigo, în timp ce fiică-sa se instală în camera doñei Mercedes, o ocupă pe cea a lui don Ruiz şi, dezbrăcîndu-se de hainele purtate în călătorie, se îmbrăcă spre a-l întîmpina pe rege. L-am văzut mergînd în urma lui don Carlos în Piaţa de los Algibes, apoi întorcîndu-se ca să-l vestească pe don Ruiz de sosirea sa.

Acum mai ştim că uşierul, chemîndu-l din partea regelui pe marele judecător al Andaluziei, îi dezvăluise lui don Ruiz titlul prietenului său pe care nimeni nu-l ştia.

Don Ruiz se întoarse acasă atît de întunecat, încît soţia lui, care-l văzu venind, nu îndrăzni să-i iasă în întîmpinare. Ea se retrase în noua ei cameră care era deasupra celei vechi, lăsîndu-l pe bătrînul valet Vicente să-şi aştepte stăpînul, să-l pună la curent cu schimbarea ce avusese loc în casă şi să-l conducă la noua lui cameră.

Regele îl trimisese pe don Ruiz la marele judecător al Andaluziei cu atîta asprime, încît acesta conta puţin pe influenţa lui don Iñigo ca să obţină iertarea fiului său. Era de ajuns să arunci o privire spre chipul rece şi imobil al tînărului rege, ca să-ţi dai seama de voinţa încăpăţînată ce sălăşluia înapoia acelei frunţi de marmură. Astfel că întîrzierea lui don Iñigo nu stîrni defel mirarea gazdei sale, ci dimpotrivă ceea ce îl uimi fu să o vadă deodată pe doña Flor deschizînd bucuroasă uşa celor două camere şi chemîndu-i pe doña Mercedes şi pe don Ruiz :

— Veniţi repede ! Iată-l pe tata care vesteşte din partea regelui don Carlos că lui don Fernando i s-a acordat iertarea !

Atunci coborîră toţi în sala comună.

— O veste bună ! O veste bună ! strigă don Iñigo zărindu-i pe cei doi soţi, lăsaţi uşa deschisă fericirii, fiindcă aduc fericirea cu mine !

— Va fi cu atît mai bine venită în casă, răspunse don Ruiz, cu cît îi e un oaspete străin de multă vreme

— Mila Celui de sus e mare, răspunse cu pioşenie doña Mercedes, şi chiar de-aş fi pe patul morţii fără să văd oaspetele pe care mi-l vestiţi, domnule, tot aş mai nădăjdui că soseşte la vreme ca să-mi primească ultimul suspin.

Atunci don Iñigo povesti ciudata întîmplare în amănunt : cum îi respinsese regele cererea cu asprime şi cum i-o îndeplinise fără îndoială ţigăncuşei, care-i înfăţişase în genunchi inelul şi pergamentul.

Doña Mercedes căreia, ca mamă, nu-i era indiferent nici un amănunt cu privire la fiu-său, ea care nu ştia ce aflase soţul ei de la don Iñigo, adică faptul că acesta din urmă împreună cu fiică-sa fuseseră opriţi cu o zi înainte de Salteador, întrebă despre ce ţigăncuşă era vorba.

Atunci doña Flor o luă de mînă şi, dîndu-i nobilei matroane numele la care aceasta păruse să rîvnească, îi spuse:

— Hai cu mine, mamă !

Şi o conduse pe doña Mercedes în camera ei.

Aici, ca să atenucze pe cît posibil faptele dureroase pe care le conţinea povestirea, îngenunche înaintea mamei lui Fernando şi cu coatele pe genunchii ei, privind-o în ochi, îi povesti cu toată gingăşia inimii ce li se întîmplase ei şi tatălui ei în hanul *La Regele maur*.

Iar doña Mercedes ascultă ţinîndu-şi răsuflarea, fremătînd la fiecare cuvînt, trecînd de la groază la bucurie, de la bucurie la groază, mulţumindu-i Celui de sus cu nesfîrşită recunoştinţă cînd văzu că teribilul Salteador care-i fusese descris de atîtea ori — fără ca aceia ce-i povesteau să ştie că vorbeau cu mama lui — ca un ucigaş crunt, nemilos, fusese blînd şi milostiv faţă de don Iñigo şi de fiică-sa.

Şi din acea clipă în inima doñei Mercedes se înfiripă o mare afecţiune pentru Flor, fiindcă dragostea de mamă e o comoară într-atît de mare încît, deşi e în întregime închiriată copiilor, tot mai găseşte mijloace să se răsfrîngă şi asupra altora care-i iubesc pe aceştia.

Iar doña Flor, bucuroasă și plină de afecțiune față de mama lui Fernando, își petrecu seara cu capul rezemat de umărul ei, ca și cum ar fi fost propria-i mamă, în vreme ce bătrînii se plimbau amîndoi pe sub cele două rînduri de copaci sădiți în fața casei, discutînd cu gravitate despre viitorul pe care-l făgăduia Spaniei regele acesta tînăr cu păr blond și barbă roșcată, ce semăna atît de puțin cu regii castilieni și aragonezi, înaintașii lui.

X

Cîmpul de luptă

În acest timp, adică în timp ce bătrînii prieteni discutau, iar doña Mercedes şi doña Flor îşi zîmbeau una alteia într-o tăcere mai expresivă decît vorbele cele mai elocvente, Ginesta, aşa cum am spus la începutul capitolului trecut, ajungea în munţi.

La un sfert de leghe de hanul *La Regele maur*, ea dădu peste un cordon de soldaţi.

De altfel, de data aceasta mai curînd îi căuta decît îi evita.

— Hei, strigară ei, asta-i frumoasa cu capra !

Fata se duse direct la comandant.

— Domnule căpitan, zise ea, citiţi hîrtia asta.

Era ordinul semnat şi pecetluit de don Carlos de a-l lăsa să treacă pe Salteador.

— Bine, şopti căpitanul, merita osteneala să dau foc la şapte sau opt leghe de pădure şi să las să-mi fie ucişi patru oameni.

Apoi citi încă o dată, de parcă lucrul i se părea atît de ciudat, încît nu fusese convins la prima lectură.

— Fără îndoială îi spuse el fetei pe care o socotea drept o ţigancă de rînd, îţi asumi sarcina să-i duci hîrtia asta acolo unde e ?

— Mi-o asum, răspunse Ginesta.

— Atunci du-te.

Ginesta plecă în grabă.

— Să-ţi dau însă un sfat, adăugă ofiţerul. Vesteşte-l cine eşti şi ce veste îi aduci, fiindcă ar putea să te întîmpine aşa cum i-a întîmpinat pe soldaţii mei.

— N-am de ce să mă tem, răspunse Ginesta, mă cunoaşte.

— Pe sfîntul Iacob ! Nu ştiu dacă trebuie să te lauzi cu asemenea cunoştinţă.

Şi ofiţerul îi făcu semn cu mîna că poate să-şi continue drumul.

Dar Ginesta era de acum departe.

Drumul ei era stabilit în întregime : ca să intre din nou în vatra fumegîndă, aşa cum ieşise din vatra în flăcări, rîul îi oferea albia clocotitoare şi plină de pietre.

Merse prin ea pînă la locul de vărsare a cascadei.

Ajunsă acolo, capra care mergea înainte se înfricoşă şi se întoarse.

Ginesta se apropie.

Ochii ei, obişnuiţi cu noaptea şi care aveau însuşirea de a vedea aproape la fel de bine pe întuneric ca în plină zi, deslusiră un cadavru.

Era al primului soldat care căzuse în prăpastie.

Se trase spre dreapta şi piciorul i se lovi de al doilea cadavru.

Se avîntă înainte şi fu silită să treacă peste al treilea cadavru.

Fata nu putea pune întrebări morţii, dar însăşi tăcerea morţii îi spunea că avusese loc o luptă ba chiar o luptă cumplită.

Ce se întîmplase cu Fernando în cursul luptei acesteia ?

Un strigăt îi urcă pe buze, gata să se îndrepte spre Fernando, dar Ginesta se gîndi că zgomotul cascadei i-ar acoperi glasul, sau că strigătul, dacă i-ar fi fost auzit de Salteador, putea fi auzit şi de cei ce-l asediau.

Astfel încît fata se avîntă sprintenă şi tăcută împotriva zidului care-i mai rămînea de escaladat ca să ajungă la peşteră.

Doar o zînă sau un înger puteau înfăptui o asemenea ascensiune. Ajunse sus la fel de repede ca o pasăre.

Cînd piciorul ei atinse marginea ieşită în afară a stîncii îşi puse mîna pe inimă care bătea să-i spargă pieptul.

Apoi îl strigă pe Fernando.

Ginesta simţi sudoarea spaimei pe frunte, dar o adiere ca aceea ce vine printr-o uşă întredeschisă i-o îngheţă pe frunte.

Chemă pentru a treia oară.

Nu-i răspunse nici măcar ecoul.

În întuneric, fetei i se păru că vede în adîncul peşterii o deschizătură necunoscută.

Aprinse lampa.

Deschizătura era mare şi din ea se auzea un murmur înfricoşător, nefiind nici zgomot de viaţă, nici tăcere de moarte, nici freamătul necunoscutului.

Ginesta puse lampa în dreptul galeriei.

Curentul de aer o stinse.

Fata aprinse din nou lampa şi, apărînd flacăra cu mîna, pătrunse din prima peşteră în cea de-a doua.

Capra nu voi s-o urmeze şi rămase în faţa galeriei, tremurînd şi behăind neliniştită.

O grămadă mare de pămînt prăbuşit în cea de-a doua peşteră îi dovedi că galeria de comunicare fusese dacă nu începută, cel puţin terminată de Fernando.

Atunci începu să examineze pereţii bîrlogului.

În timp ce-i examina, îi aluneca piciorul într-un noroi umed.

Coborî lampa spre pămînt : pămîntul era îmbibat de sînge. Fetei, cît pe-aci să-i cadă lampa din mînă.

Totuşi Ginesta îşi adună puterile şi ridică lampa spre tavan, ca să lumineze cît mai bine peştera în întregime.

Într-un colţ, se vedea o matahală neagră şi păroasă. Totodată, mirosul înţepător pe care-l răspîndea animalul sălbatic ajunse pînă la ea.

Mirosul acesta inspăimîntase capra.

Ginesta se apropie de matahala nemişcată şi apropiindu-se recunoscu marele urs de munte.

Se aplecă asupra lui luminîndu-l cu lampa.

Ursul era mort. Sîngele îi curgea dintr-o rană adîncă pe care o avea sus pe piept, exact în locul inimii.

Ţigăncuşa îndrăzni chiar să atingă animalul, care încă mai era cald. Deci nu trecuse mai mult de o oră de cînd avusese loc lupta.

Atunci fata începu să înţeleagă.

Animalul încă mai avea în ghiara înţepenită bucăţele de lînă smulse din mantaua lui Fernando.

Deci, împotriva lui luptase.

De altfel, cine altul decît Fernando ar fi învins un asemenea adversar ?

De aici încolo totul i se explica.

Fernando fusese atacat şi ucisese oamenii ale căror cadavre le văzuse. Apoi temîndu-se că va fi asediat în adăpost, săpase galeria.

Galeria îl conducea la bîrlogul ursului.

Ursul îşi apărase vizuina, iar el îl ucisese, apoi fugise prin intrarea situată în partea opusă care, pierdută printre hăţişurile ce ardeau, nu fusese descoperită.

Lucrul acesta era cu atît mai sigur, cu cît putea urmări urma însîngerată a picioarelor lui Fernando îndreptîndu-se în direcţia cealaltă.

Galeria subterană care ducea la lumina zilei avea o sută sau o sută douăzeci de paşi lungime.

Intrată prin deschizătura dinspre cascadă, Ginesta ieşi prin cea din direcţia opusă.

Un grup de soldaţi stătea în vîrful muntelui, ceea ce dovedea că asediatorii continuau să creadă că Fernando e tot în peşteră.

Din loc în loc cîte un focar al incendiului lumina încă puternic. Acestea erau locurile în care incendiul întîlnise pîlcuri de răşinoase. În rest peste tot, dîre albe de fum asemeni unor stafii înfăşurate în giulgiuri şi cu picioarele prinse de pămînt se legănau ondulînd în bătaia vîntului.

Abur ca însăşi, Ginesta se pierdu în mijlocul acestui abur.

A doua zi, în zorii zilei, o fată îmbrăcată într-o mantie ce-i acoperea chipul în întregime se înfăţişă în Piaţa Viva Rambla şi, bătînd la poarta casei lui don Ruiz, ceru să fie primită de doña Flor.

Aceasta bucuroasă şi zîmbitoare în urma veştilor bune pe care în ajun i le dăduse don Iñigo, o primi pe fată aşa cum îi întîmpini chiar şi pe necunoscuţi atunci cînd inima îţi e în sărbătoare.

Dar cînd inima e în sărbătoare, chipul seamănă cu ferestrele unei case luminate : oricît de bine ar fi trase perdelele şi oricît de bine ar fi coborîte storurile, cîteva raze de lumină ţîşnesc întotdeauna în afară.

Iar cei care trec se opresc şi spun cînd văd aceste raze : „În casa asta locuiesc oameni fericiţi !“

Văzindu-i bucuria, care o făcea pe doña Flor şi mai frumoasă, fata scoase un uşor suspin.

Oricît de uşor suspină ea, doña Flor auzi.

Ea crezu că fata venise să-i ceară vreo favoare.

— Ai vrut să-mi vorbeşti ? întrebă ea.

— Da, şopti Ginesta.

— Apropie-te şi spune-mi ce fel de serviciu îţi pot face.

Ginesta clătină din cap.

— Señora, am venit să-ţi fac eu un serviciu şi nu să-ţi cer dumitale.

— Mie ? întrebă doña Flor mirată.

— Da, răspunse Ginesta. Te întrebi ce serviciu i se poate face fetei bogatului şi puternicului don Iñigo, care e tînără, frumoasă şi e iubită de don Fernando ?

Doña Flor se înroşi, dar nu spuse nu.

— Ei bine, continuă Ginesta, acestei femei i se poate face un dar nepreţuit, fără de care celelalte nu înseamnă nimic. I se poate dărui actul de iertare a bărbatului pe care-l iubeşte.

— Dar, întrebă doña Flor, credeam că iertarea i-a fost dusă lui don Fernando care era ascuns în munţi.

— Don Fernando, spuse cu tristeţe Ginesta, nu mai e unde l-am lăsat. Nu mai ştiu unde este !

— Doamne ! strigă doña Flor tremurînd.

— Numai că, urmă Ginesta, ştiu că e în afara primejdiei.

— Ah ! şopti veselă doña Flor în vreme ce zîmbetul îi apărea iarăşi pe buze şi roşul în obraji.

— Dumitale îţi aduc actul de iertare ca să i-l înmînezi.

— Iertarea ? bîigui doña Flor. Dar nu știu unde e don Fernando. Pe cine să întreb ? Unde să mă duc să-l caut ?

— Îl iubești și te iubește ! zise Ginesta.

— Nu știu..., cred, nădăjduiesc, șopti doña Flor.

— Atunci o să-l găsești, fiindcă o să te caute !

Și Ginesta îi întinse doñei Flor pergamentul ce conținea iertarea lui don Fernando.

Dar, oricîtă grijă avu ea să se ascundă, în mișcarea pe care o făcu, gluga îi căzu îngăduindu-i doñei Flor să-i vadă chipul.

— Ah, strigă ea, țigăncușa de la hanul *La Regele maur !*

— Nu, răspunse Ginesta cu un glas în care doar Cel de sus putea deslușì cîtă durere se ascundea, nu, sînt sora Felipa de la Mînăstirea Bunei Vestiri.

Acesta era lăcașul pe care don Carlos îl desemnase fetei ca să-și facă noviciatul și să rostească jurămîntul de primire în cinul călugăresc.

XI

Cheia

Pe la mijlocul nopţii, doña Flor părăsi balconul camerei pe care o ocupa în casa lui don Ruiz.

Era, după cum ne amintim, camera doñei Mercedes: ospitalitatea oferise ce avea mai bun.

De ce oare pleca atît de tîrziu din balcon? Cine o făcuse să stea pînă la miezul nopţii, cu ochii şi cu urechile la pîndă? Aştepta oare steaua Hesperus, care răsare la asfinţit? Urechea ei asculta oare privighetoarea ce-şi cîntă imnul noaptea, ascunsă în oleandrii ce înfloresc pe malurile rîului Daro?

Nu cumva ochii ei nu vedeau, urechile nu auzeau, iar sufletul îi era pierdut în acel dulce vis al vîrstei de şaisprezece ani, ce se numeşte dragoste?

Fără îndoială, Ginesta plîngea şi se ruga la mînăstirea Bunei Vestiri.

Doña Flor însă zîmbea.

Poate că fata nu era încă îndrăgostită, dar o mireasmă necunoscută îi vestea apropierea zeului Amor.

Ciudat însă era faptul că afecţiunea îi era împărţită între cei doi tineri.

Cel de care se temea, de care, dacă i s-ar fi înfăţişat ar fi fugit, înţelegînd instinctiv că virtutea îi e primej-

duită, era acel frumos cavaler, curierul dragostei, cum se intitulase singur, care mersese înaintea ei pe drumul de la Málaga la Granada. Era don Ramiro.

Cel către care paşii o purtau singuri, cel pe umărul căruia ar fi dormit fără teamă, cel pe care l-ar fi privit o oră fără să roşească sau să-şi plece privirea, era el Salteador, tîlharul de drumul mare, banditul de la hanul *El Rey moro*, era don Fernando.

În această stare de exaltare sufletească şi de apatie a trupului, doña Flor se apropie de oglindă, ultimul curtezan al serii, primul linguşitor de dimineaţă, şi făcu un semn din cap cameristei să vină s-o dezbrace.

Aceasta înţelese atît de bine că, în starea de preocupare în care se afla stăpîna ei, orice întrebare ar fi rămas fără răspuns, încît începu să-i facă toaleta de noapte nerostind nici un cuvînt.

Camerista nu se lăsă înşelată. Femeile au un instinct extraordinar ca să ghicească prezenţa sau numai apropierea dragostei. Ea îşi parfumă stăpîna nu ca pe o fată ce se pregăteşte de somn, ci ca pe o tînără mireasă ce-şi aşteaptă soţul.

Apoi, cu pas şovăitor, cu inima fremătînd doña Flor se duse spre pat, aşezîndu-şi frumosul cap brun pe braţul alb.

Ajunsese acolo mergînd încet, cu toate acestea se grăbea să rămînă singură. Îşi clădise un fel de singurătate închizîndu-se în tăcere, dar singurătatea aceasta nu-i era de ajuns ; avea nevoie să se izoleze.

Se ridică mergînd în urma cameristei care se ducea de colo-colo prin cameră, căutînd ceva, fără să ştie ce, făcîndu-şi de lucru înăuntru ca să nu plece, apoi hotărîndu-se în sfîrşit să iasă, neîndoindu-se că ieşind îndeplinea dorinţa arzătoare a stăpînei şi gata să se întoarcă

pentru a-şi cere iertare că o lasă singură cînd pare atît de abătută.

Camerista luă lampa, lăsînd camera cufundată în lumina palidă şi ciudată pe care o răspîndeşte o veioză prin abajurul ei de alabastru.

Cu toate acestea, oricît de mîngîietoare ar fi fost lumina, ea era fără îndoială prea puternică pentru ochii fetei care se sculă din nou şi cu un suspin de oboseală, trase perdeaua patului ca pe o barieră între ea şi veioză, astfel încît în vreme ce o porţiune cuprinzînd două treimi din partea inferioară a patului erau scăldate de o lumină albastră asemănătoare razei de lună, treimea superioară se afla în umbră.

Orice fată a avut cincisprezece ani, orice tînăr a avut optsprezece, orice bărbat sau orice femeie a păstrat într-un colţ al memoriei care corespunde inimii amintirea a tot ce a văzut prin uşa aceasta a tinereţii, deschisă spre rai. Deci n-o să încercăm să dezvăluim visele doñei Flor; visele unei fete constau din speranţă şi dragoste.

Treptat, fata trecu de la visul veghei la cel al somnului. Pleoapele pe jumătate deschise se închiseră, buzele închise se întredeschiseră, ceva asemeni unui nor pluti între lumea exterioară şi gîndul ei. Scoase două, trei suspine tot mai stinse, ca nişte plîngeri de dragoste, apoi respiraţia i se linişti şi adormi. Zece minute trecură fără ca vreun zgomot să întrerupă liniştea adîncă, apoi deodată se auzi scîrţîitul unei chei. Uşa se deschise încet şi se închise tot aşa. Un cavaler înfăşurat într-o mantie cafenie, lungă se desluşi în semiobscuritate, închise zăvoarele, fără îndoială ca să nu fie surprins, înaintă cu un pas uşor, se aşeză pe pat şi o sărută pe frunte pe cea care dormea şoptind : „Mamă !“

Fata tresări, deschise ochii și scoase un țipăt. Tînărul, mirat, se ridică, lăsă mantaua să-i cadă, și apăru în lumina veiozei într-un elegant costum de cavaler.

— Don Fernando ! strigă fata, trăgîndu-și pînă la bărbie cuverturile de pe pat.

— Doña Flor ! murmură tînărul uluit.

— Ce faceți aici la ora asta, señor ? Ce vreți ?

Dar mai înainte de a-i răspunde fetei, el Salteador trase perdelele groase ale patului, închizînd-o pe doña Flor într-un cort de brocart, apoi se dădu înapoi cu un pas și puse genunchiul în pămînt :

— Pe cît e de adevărat că sînteți frumoasă, señora, și că vă iubesc, tot atît de adevărat este că am venit să-mi iau rămas bun de la mama și să părăsesc Spania pentru totdeauna !

— Și pentru ce părăsiți Spania pentru totdeauna, don Fernando ? întrebă fata din închisoarea ei de mătase și de aur.

— Fiindcă sînt proscris, fugar, urmărit. Fiindcă trăiesc printr-o minune și pentru că nu le pot face părinților mei, mai ales mamei, în a cărei cameră nu știu cum se face că vă aflați, rușinea de a-și vedea fiul urcînd pe eșafod.

Se lăsă o tăcere adîncă, apoi perdelele patului fremătară ușor, o mînă albă trecu printre ele ținînd un pergament.

— Citiți ! rosti fata cu glas emoționat.

Don Fernando luă pergamentul fără să îndrăznească să atingă mîna care i-l dădea, și-l dezdoi, în vreme ce mîna se retrase, lăsînd între perdele deschizătura pe care o făcuse.

Tînărul, fără să-și părăsească locul sau să-și schimbe atitudinea, se aplecă spre veioză și citi :

„Carol, prin voia lui Dumnezeu rege al Spaniei, Neapolelui și Ierusalimului, facem cunoscut tuturor că acordăm amnistie deplină și întreagă pentru crimele și greșelile pe care le va fi săvîrșit lui Fernando de Torrillas..."

— Oh, strigă Fernando, apucînd de data aceasta printre perdelele patului mîna doñei Flor și sărutînd-o, mulțumesc! Don Iñigo și-a ținut făgăduiala, iar domnia voastră, asemeni porumbiței din arcă, v-ați asumat grija să aduceți sărmanului prizonier ramura de măslin.

Doña Flor se înroși, își desprinse încetișor mîna și răspunse cu un suspin :

— Vai, citiți mai departe !

Don Fernando, mirat, privi din nou pergamentul și continuă să citească :

— „Această iertare, pentru ca acela pe care-l privește să știe cui trebuie să-i poarte recunoștință, este acordată la rugămințile țigăncii Ginesta, care făgăduiește să intre mîine la mînăstirea Bunei Vestiri și să rostească acolo jurămîntul călugărici de îndată ce-și va fi terminat noviciatul.

Dat în Palatul nostru Alhambra, la 9 iunie al anului de grație 1519".

— O, scumpa Ginesta, mi-o făgăduise !

— O deplîngeți ? întrebă doña Flor.

— Nu numai că o plîng, dar nu-i accept sacrificiul.

— Și dacă acest sacrificiu ar veni din partea mea l-ați accepta, don Fernando ?

— Cu atît mai puțin, fiindcă dacă sacrificiul se măsoară după ceea ce pierzi, domneavoastră, bogată, nobilă, onorată, ați pierde mult mai mult decît o sărmană țigăncușă fără rang social, fără părinți, fără viitor.

— Iată de ce părea mulțumită că intră la mînăstire, îndrăzni doña Flor.

— Mulțumită ? întrebă Fernando clătinînd din cap. Credeți ?

— Așa spunea, și pentru o sărmană fată rătăcitoare de condiție modestă și care cerșea la drumul mare, o mînăstire e un palat.

— Vă înșelați, doña Flor, spuse tînărul întristat de umbra pe care fiica lui don Iñigo, oricît de pură ar fi fost ea însăși, o arunca asupra devotamentului celei pe care o putea socoti drept rivală, vă înșelați. Ginesta, nu numai că nu e o cerșetoare, dar este poate după dumneavoastră, una dintre moștenitoarele cele mai bogate din Spania. Ginesta nu-i de origine modestă, fiindcă e fiica recunoscută a lui Filip cel Frumos, dar pentru ea care e obișnuită să trăiască în aer liber, în soare, pentru zîna aceasta a muntelui chiar și un palat ar fi o închisoare, așa că închipuiți-vă ce trebuie să fie o mînăstire... Ah, doña Flor, n-o să fiți mai puțin frumoasă și mai puțin iubită dacă-i lăsați dragostea și devotamentul cu tot parfumul lor.

Doña Flor suspină.

— Deci, zise ea, refuzați iertarea dobîndită cu prețul devotamentului ?

— Omul e laș cînd dorește din suflet ceva, răspunse don Fernando, și mă tem că voi săvîrși o lașitate ca să rămîn lîngă domnia voastră, doña Flor.

Tînărul auzi freamătul unei respirații bucuroase.

— Pot deci s-o vestesc pe doña Mercedes de întoarcerea domniei voastre, don Fernando ?

— Veneam s-o vestesc că plec, doña Flor ! Spuneți-i că o să mă vadă mîine, sau mai curînd azi. Sînteți îngerul purtător de vești bune !

— Deci, pe astăzi, zise doña Flor, scoțînd pentru a doua oară mîna-i albă printre perdele.

— Pe astăzi ! răspunse Fernando ridicîndu-se și atingînd cu buzele mîna ce i se înfățișa, cu respect, de parcă ar fi fost mîna unei regine.

Ridicîndu-și mantia, se înfășură în ea și înclinîndu-se înaintea patului cu perdele trase de parcă ar fi fost înaintea unui tron, își scoase cheia din buzunar, deschise ușa, se opri să mai privească o dată spre doña Flor care-l urmărea cu privirea printre perdele, închise la loc ușa și se cufundă tăcut ca o umbră în adîncul culoarului întunecat.

XII

Fiul rătăcitor

A doua zi în casa lui don Ruiz de Torrillas era atmosferă de sărbătoare.

Doña Mercedes îi anunţase pe vechii slujitori ai casei la fel de legaţi de restriştea lui don Ruiz pe cît fuseseră şi de zilele fericite, că primise veşti de la don Fernando şi că tînărul stăpîn spunea că va sosi chiar în acea zi din lunga-i călătorie, ce-l ţinuse departe de Spania vreme de aproape trei ani.

E de la sine înţeles că doña Flor fusese cea care adusese vestea bună, astfel că doña Mercedes, din acea dimineaţă o trata pe fiica lui don Iñigo ca pe propria-i fiică, sărutînd-o aşa cum ar fi vrut să-l sărute pe Fernando.

Pe la nouă dimineaţa, don Ruiz, soţia lui, şi Beatriz, bătrîna cameristă a lui Mercedes şi doica lui Fernando erau adunaţi într-o sală joasă a casei pe care şi-o păstraseră stăpînii.

Doña Flor coborîse de dimineaţă ca să vestească — fără să spună de unde ştia acest lucru — întoarcerea lui don Fernando şi de atunci rămăsese acolo, parcă făcînd parte din familie.

Ca și doña Mercedes stăteau una lîngă alta, iar fata își ținea mîna în cea a mamei lui Fernando și capul pe umărul acesteia. Cele două femei discutau cu glas scăzut.

Și cu toate acestea, în felul de a se purta al doñei Mercedes se deslușea oarecare stînjeneală, de fiecare dată cînd fata, cu intonație care vădea ceva mai multă prietenie sau interes, rostea numele lui Fernando.

Don Ruiz se plimba cu capul plecat ; barba albă lungă se detașa de vesta scurtă de catifea neagră cu broderii negre. Din cînd în cînd se auzea zgomot de potcoave pe caldarîm, și atunci ridica privirea, ascultînd cu fruntea încruntată, posomorît. Chipul lui contrasta puternic cu cel al doñei Mercedes pe care se citea dragostea maternă în toată deplinătatea ei, și chiar cu cel al bătrînei Beatriz care se așezase într-un colț al încăperii, stăpînită atît de dorința de a-l vedea pe Fernando cît mai grabnic cu putință, cît și de respectul ce o făcea să stea la distanță de copii și de stăpîni. Nimic nu trăda pe fața lui don Ruiz bucuria unui părinte ce-și așteptă un fiu destul de iubit pentru ca să-și sacrifice pentru el averea.

Cărui fapt se datora severitatea înfățișării lui don Ruiz ? Oare reproșurile pe care avea dreptul să le facă tînărului și care, de altfel, se potriveau puțin cu insistența cu care căutase să obțină iertarea fiului său ? Sau altor pricini tăinuite în adîncul inimii, pe care nu le dezvăluise nimănui ?

De fiecare dată cînd don Ruiz, auzind zgomot de potcoave răsunînd pe caldarîm ridica privirea, cele două femei, emoționate, își întrerupeau discuția și ascultau privind spre ușă, în vreme ce Beatriz dădea fuga la fereastră nădăjduind să fie cea dintîi care să-i strige stăpînei : „Iată-l !“

Călărețul trecea, iar zgomotul calului în loc să se oprească, se îndepărta. Don Ruiz lăsa din nou capul în

piept și își continua plimbarea. Beatriz se întorcea suspinînd și clătina din cap : „Nu-i el !" iar cele două femei își continuau cu voce joasă confidențele.

Cinci sau șase călăreți trecură astfel, aceleași zgomote se auziră apoi se stinseră, după ce dădură naștere în inima celor ce ascultau unei speranțe zadarnice, cînd, deodată, se auzi iarăși pasul unui cal venind dinspre Zacatin.

Gesturile care însoțiseră pînă atunci fiecare dintre zgomote se repetară, dar, de data aceasta, Beatriz scoase un țipăt de bucurie.

— Ah ! strigă ea bătînd din palme, el e ! E copilul meu, îl recunosc !

Mercedes se ridică, însuflețită de un avînt matern.

Don Ruiz o privi într-un fel ciudat și ea rămase în picioare, fără să se așeze la loc și fără să mai facă vreun pas.

Doña Flor roși, apoi păli. Se ridicase ca doña Mercedes, dar mai slabă ca ea, căzu înapoi în fotoliu.

Atunci se văzu trecînd un călăreț prin fața ferestrelor, dar de data aceasta zgomotul potcoavelor nu trecu mai departe de ușă, al cărei ciocănel de bronz se auzi răsunînd.

Cu toate acestea, nici una dintre persoanele care, însuflețite de sentimente atît de diverse, așteptau sosirea celui a cărui mînă ridicase ciocănelul de bronz nu își schimbă poziția în care se afla. Doar înfățișarea lor trăda gîndurile celor trei femei și ale bărbatului ce, cu gravitatea spaniolă și eticheta care în secolul al XVI-lea putea fi întîlnită nu numai la curte, ci în toate familiile nobile, le stăpînea cu privirea.

Se auzi poarta de la stradă deschizîndu-se, pași apropiindu-se și, ca și cum ar fi împărtășit stînjeneala generală, don Fernando se ivi, dar se opri în prag.

Era îmbrăcat într-o haină elegantă de călătorie și părea asemeni unui om care abia a terminat un drum lung.

Tînărul privi în grabă prin încăpere spre cei ce-l aşteptau. Don Ruiz fu cel dintîi pe care-l privi, apoi, la stînga lui în prim-plan, pe cele două femei, adică pe maică-sa şi pe doña Flor, rezemate una de alta, iar în fundul camerei, stînd acum nemişcată, pe cît de neliniştită fusese aşteptîndu-l — pe bătrîna Beatriz.

Oricît de grăbită fusese privirea, fiecare îşi primise partea.

Don Ruiz — o privire rece şi respectuoasă, doña Mercedes — una drăgăstoasă şi grăitoare, doña Flor — una pasionată şi plină de amintiri, iar Beatriz — una afectuoasă.

Apoi, înclinîndu-se spre tatăl său, rosti ca şi cum sosea dintr-o simplă călătorie :

— Domnule, binecuvîntată fie ziua în care îngăduiţi dragostei mele filiale să vină să îngenunche la picioarele domniei voastre, căci ziua aceasta e cea mai fericită dintre zilele mele !

Totodată cu vădită silă, dar săvîrşind parcă un ceremonial obligatoriu, puse un genunchi în pămînt.

Don Ruiz îl privi o clipă în postura aceasta umilă, apoi rosti cu un glas ce nu se potrivea cu vorbele afectuoase, fiindcă se desluşea în el oarecare asprime :

— Ridică-te, don Fernando, şi fii binevenit în casa aceasta în care te aşteaptă de mult, îngrijoraţi, tatăl tău şi mama ta.

— Señor, răspunse tînărul, ceva îmi spune că trebuie să rămîn în genunchi înaintea tatălui meu, atîta vreme cît nu-mi va da mîna să i-o sărut.

Bătrînul făcu patru paşi spre fiul său.

— Iată mîna mea, şi fie ca Domnul să te facă înţelept, precum îl rog din adîncul inimii.

Don Fernando luă mîna tatălui său şi o atinse cu buzele.

— Acum, zise bătrînul, intră în casă și sărută mîna mamei tale.

Tînărul se ridică, îl salută pe don Ruiz și se îndreptă spre maică-sa :

— Cu teamă, señora, și cu inima plină de rușine mă înfățișez ochilor domniei voastre pe care — Dumnezeu să mă ierte și mai cu seamă domnia voastră ! — i-am făcut să verse atîtea lacrimi !

Și de data aceasta, îngenunche de tot și cu brațele întinse spre doña Mercedes, așteptă.

Aceasta se apropie de el și rosti cu acel glas matern atît de blînd, încît chiar atunci cînd reproșează ceva pare tot o mîngîiere :

— Fernando — și întinse ea însăși mîinile spre buzele fiului ei — în afara lacrimilor de care vorbești, ți le datorez și pe cele pe care le vărs în clipa asta și, crede-mă, copile, dacă cele dintîi erau amare, acestea sînt de bucurie !

Apoi privindu-l cu cel mai drăgăstos zîmbet, adăugă :

— Fii binevenit, copil al inimii mele !

Doña Flor stătea în picioare, înapoia doñei Mercedes.

— Señora, spuse Fernando, știu ce a voit să facă pentru mine ilustrul vostru părinte, don Iñigo. În ochii mei, intenția este faptă, primiți deci, în numele lui, toată recunoștința mea !

Și în loc să-i ceară mîna să o sărute, așa cum făcuse cu don Ruiz și cu maică-sa, tînărul scoase de la piept o floare ofilită pe care o sărută cu înflăcărare.

Fata se împurpură și se retrase cu un pas. Recunoscuse anemona pe care o dăduse lui Salteador, în sala hanului *La Regele Maur*.

Atunci bătrîna doică, nerăbdătoare, înaintă adresîndu-se doñei Mercedes :

— Doamnă, nu sînt și eu întrucîtva mama acestui copil ?

— Señor, zise tînărul întorcîndu-se spre don Ruiz, în timp ce întindea zîmbind braţele spre doică, îmi îngăduiţi ca în prezenţa domniei voastre s-o îmbrăţişez pe această femeie de treabă ?

Don Ruiz făcu un semn afirmativ cu capul.

Beatriz se aruncă în braţele celui pe care-l numea copilul ei, strîngîndu-l de mai multe ori la piept şi dîndu-i sărutări zgomotoase din acelea pe care oamenii din popor le numesc „sărutări de doică."

— Ah, şopti doña Mercedes văzîndu-l în braţele doicii pe fiul care, în prezenţa tatălui lui nu îndrăznise decît să-i sărute mîna, cu siguranţă că ea e cea mai fericită dintre noi toţi !

Şi două lacrimi de invidie i se prelinseră pe obraji. Don Ruiz nu-şi dezlipise nici o clipă privirea întunecată de scena pe care am încercat să o înfăţişăm.

Cînd văzu cele două lacrimi prelingîndu-se pe obrajii soţiei sale, don Ruiz se întunecă şi închise ochii, de parcă o amintire ca un şarpe veninos îl muşcase de inimă.

Făcu o sforţare să se stăpînească, gura i se deschise, apoi se închise; buzele i se mişcară, dar nu auzi nici un sunet. Părea un om care încearcă zadarnic să dea afară otrava pe care a înghiţit-o.

Dar doña Mercedes văzuse totul, după cum nici un amănunt al scenei nu scăpase privirilor lui don Ruiz.

— Don Fernando, zise ea, cred că tatăl domniei tale vrea să-ţi vorbească.

Tînărul se întoarse spre taică-său şi, cu ochii plecaţi, făcu semn că ascultă.

Dar o nerăbdare vădită se ascundea sub umilinţa aceasta aparentă şi dacă cineva ar fi tălmăcit gîndul pe care bătăile inimii îl transmiteau minţii, ar fi zis că predica

pe care fiul rătăcitor se aştepta s-o asculte, deşi inevitabilă, nu-i era totuşi defel plăcută, mai ales în prezenţa doñei Flor.

Ea îşi dădu seama de situaţie, cu gingăşia specifică femeilor.

— Iertaţi-mă, zise ea, mi s-a părut că a închis cineva uşa. E, fără îndoială, tata care se întoarce. Mă duc să-i duc vestea bună că s-a întors don Fernando.

Apoi, strîngînd mîna doñei Mercedes şi salutîndu-l pe bătrîn, ea ieşi fără să-l privească pe tînăr care, cu capul plecat, aştepta discursul tatălui său cu mai multă resemnare decît respect.

Cu toate acestea, după ce ieşi doña Flor, Fernando răsuflă mai uşurat, iar bătrînul însuşi păru să se simtă mai la largul său cînd rămaseră spectatori doar membrii familiei.

— Don Fernando, zise el, ai putea vedea întorcîndu-te ce schimbare s-a petrecut în casă, în lipsa ta. Averea noastră nu mai există, bunurile noastre — şi acest lucru îl regret cel mai puţin — sînt fie vîndute, fie amanetate. Sora lui don Alvaro consimţind să intre la o mînăstire, i-am făcut o zestre. Părinţii alguazililor morţi au acceptat o despăgubire — le-am plătit o anumită sumă şi le plătesc o rentă. Dar ca să ajungem aici am fost siliţi, mama ta şi cu mine, să ne restrîngem aproape la mizerie.

Don Fernando făcu un gest care exprima dacă nu căinţa, cel puţin părerea de rău ; dar îl schiţa cu o noblete desăvîrşită, însoţindu-l cu un zîmbet de melancolie.

— Să nu mai vorbim despre asta, continuă don Ruiz. Totul s-a uitat, fiindcă iată-te graţiat, fiule, şi pentru iertarea ta îi mulţumesc cu umilinţă regelui don Carlos. Din clipa asta îmi iau rămas bun de la necazurile trecute, care parcă n-au existat niciodată.

Dar ceea ce voiam să-ţi cer cu lacrimi în ochi, don Fernando, cu rugăminţi fierbinţi, stînd în genunchi în faţa ta, de n-ar fi împotriva firii ca părintele să îngenunche înaintea fiului şi bătrînul înaintea tînărului, este să-ţi schimbi purtările, fiule, să-ţi schimbi felul de viaţă, să munceşti, iar eu te voi ajuta din toate puterile să redobîndeşti stima oamenilor. Vreau ca înşişi duşmanii tăi să recunoască faptul că asprele lecţii ale nefericirii nu sînt zadarnice pentru o inimă nobilă şi o minte ageră. Pînă azi am fost părinte şi fiu, nu-i destul, don Fernando : de azi încolo să fim prieteni ! Poate că între noi sînt cîteva amintiri neplăcute : alungă-le, eu le voi alunga pe ale mele şi să trăim în pace, făcînd unul pentru celălalt tot ce putem. O să încerc să-ţi acord cele trei sentimente pe care orice părinte le datorează fiului său : dragoste, afecţiune, devotament. Nu-ţi cer decît unul singur în schimb : la vîrsta ta, vîrstă de pasiuni puternice, omul n-are asupra sa puterea pe care o are un bătrîn. Nu-ţi cer decît să mă asculţi, iar eu îţi făgăduiesc să nu-ţi cer nimic care să nu fie onorabil şi corect. Scuză-mă dacă am vorbit mai mult decît voiam, Fernando. Bătrîneţea e flecară.

— Señor, răspunse tînărul înclinîndu-se, vă dau cuvîntul meu de gentilom că începînd de azi n-o să mai aveţi nici un reproş să-mi faceţi, şi că o să profit de nefericire astfel încît o să vă bucuraţi că m-a lovit.

— Bine, Fernando, zise don Ruiz, acum îţi îngădui să-ţi îmbrăţişezi mama.

Mercedes scoase un strigăt de bucurie şi întinse braţele spre fiul său.

Spectacolul unei mame strîngîndu-şi fiul în braţe şi plîngînd de dragoste, oricît de emoţionant ar fi în ochii altora, avea fără îndoială ceva dureros pentru privirile întunecate ale lui don Ruiz, fiindcă bătrînul ieşi în tăcere în acest timp, şi doar Beatriz îl văzu.

De îndată ce rămase cu cele două femei, tînărul îi povesti mamei sale tot ce se petrecuse cu o zi înainte și — fără să-i pomenească însă nimic despre sentimentul ciudat pe care-l încerca pentru doña Flor — cum venise s-o viziteze noaptea pe doña Mercedes și găsise camera ocupată de frumoasa musafiră.

Atunci, doña Mercedes își conduse fiul în noua ei cameră. Camera mamei era pentru don Fernando un adevărat sanctuar. În ea, copil, adolescent, apoi tînăr fiind, petrecuse cele mai frumoase clipe. Doar aici inima lui atît de capricioasă bătuse în voie, iar gîndurile-i atît de hoinare cutezaseră să se avînte asemeni acelor păsări care, născute într-un loc, își iau zborul într-o anumită perioadă a anului spre alte locuri necunoscute.

Acolo, întins la picioarele ei ca în zilele nevinovăției și ale tinereții, pe deplin fericit cum nu se mai simțise demult, mai mult mîndru decît rușinat, Fernando îi povesti mamei sale viața-i aventuroasă din clipa cînd fugise, pînă la întoarcerea acasă.

Pînă atunci el evitase mereu să i-o relateze cînd o văzuse deoarece un bărbat nu povestește un vis dureros atîta timp cît acesta durează. Dar la trezire, cu cît visul a fost mai cumplit, cu atît îl povestește cu mai multă plăcere, rîzînd de nălucirea nocturnă care-l înspăimînta.

Mercedes îl asculta pe fiu-său cu sufletul la gură, dar cînd acesta ajunse la întîlnirea cu don Iñigo și cu doña Flor ea păru și mai interesată : păli și roși de mai multe ori. Fernando simți emoția ei și cînd îi vorbi de simpatia ciudată pe care o simțise văzîndu-l pe don Iñigo, imboldul care-l împinsese spre doña Flor, ea îi astupă gura cu mîna, parcă pentru a-i cere s-o cruțe. Era vădit că e la capătul puterilor și nu mai poate îndura. Apoi, cînd îl lăsă pe fiu-său să vorbească iarăși, el îi povesti de primejdia prin

care trecuse, de fuga în munți, de incendiu, de retragerea în peștera țigăncușei, unde fusese asediat, de soldați și, în sfîrșit, de lupta cu ursul.

După ce Fernando rosti ultimele cuvinte, doña Mercedes se ridică palidă, clătinîndu-se și se duse să îngenuncheze într-un colț al camerei, transformat în oratoriu.

Stînd în picioare, tînărul o privea plin de respect, cînd simți o mînă așezîndu-i-se ușor pe umăr. Se întoarse ; era bătrîna lui doică.

Aceasta venise să-l anunțe că unul dintre cei mai buni prieteni, don Ramiro, venise, aflînd că se întorsese, era în salon și voia să-i vorbească.

Fernando o lăsă pe maică-sa să se roage, știind că se roagă pentru el.

Don Ramiro, îmbrăcat într-un costum de dimineață minunat, îl aștepta stînd nepăsător într-un fotoliu.

Cei doi tineri care într-adevăr odinioară fuseseră foarte apropiați și nu se mai văzuseră de trei ani, se îmbrățișară.

Apoi urmară întrebările.

Don Ramiro știa de dragostea prietenului său cu doña Estefanía, de duelul cu don Alvaro și de fuga lui Fernando după ce-și ucisese adversarul, dar aici se opreau toate informațiile pe care le avea.

De altfel, se zvonise că, după duel, don Fernando trecuse în Franța, iar apoi în Italia. Fusese văzut, se zicea, la curtea lui Francisc I și la cea a lui Lorenzo al II-lea care era foarte cunoscut prin aceea că fusese tatăl Caterinei de Medici și lăsase, după moarte, un bust al său, sculptat de Michelangelo.

Iată ce gîndea don Ramiro.

Nimeni nu se apropiase de don Ruiz și de rege destul de mult ca să audă ce vorbiseră ; deci, chiar și cei ce-l văzură pe bătrîn în genunchi înaintea lui don Carlos cre-

deau că el nu ceruse altceva decît iertare pentru uciderea lui don Alvaro.

Fernanado îl lăsă pe Ramiro să creadă astfel.

Apoi, atît din curiozitate, cît şi ca să schimbe discuţia, i se adresă la rîndu-i :

— Eşti binevenit la noi, voiam să te vestesc.

Dar don Ramiro clătină trist din cap.

— Nu pot fi binevenit, zise el, cît-ă vreme port în suflet un sentiment care, pînă acum, mi-a pricinuit mai mult necazuri decît bucurii.

Fernando îşi dădu seama că, spre deosebire de el, Ramiro avea inima plină şi nu cerea decît să se destăinuie cu privire la sentimentele ce-i încărcau inima.

Zîmbi şi-i întinse mîna.

— Dragă prietene, zise, sîntem dintre cei la care pasiunile şi inima au nevoie de aer liber. Ne înăbuşim în sala asta, nu vrei să-mi povesteşti aventurile tale pe aleea cu copaci din faţa casei noastre ?

— Ba da, zise Ramiro, cu atît mai mult cu cît, discutînd cu tine, poate o s-o văd.

— Ah, replică rîzînd Fernando, *ea* locuieşte aici ?

— Vino, spuse Ramiro, o să afli într-o clipă tot ce mi s-a întîmplat, dar şi serviciul pe care-l aştept din partea ta.

Cei doi tineri ieşiră braţ la braţ şi îşi începură plimbarea care, ca şi cum s-ar fi înţeles între ei, nu depăşi faţada casei.

În afară de aceasta, fiecare dintre ei privea spre ferestrele de la etajul întîi. Dar cum nici unul nu căută să afle pricina acestui gest, nu avu loc nici o explicaţie în răstimpul tăcerii care se lăsă între cei doi prieteni.

În sfîrşit, don Ramiro nu se mai putu stăpîni.

— Prietene Fernando, zise el, mi se pare că am venit aici, tu ca să-mi asculţi mărturisirea, iar eu ca să ţi-o fac.

— Deci, dragă Ramiro, te ascult.

— Prietene, zise acesta, ce tiran crud e amorul şi cum tratează ca pe nişte sclave inimile asupra cărora domneşte!

Fernando zîmbi, ca un om care-i de aceeaşi părere.

— Şi cu toate acestea, zise el, cînd eşti iubit...

— Da, răspunse Ramiro, dar deşi am motive să nădăjduiesc că sînt, încă mă mai îndoiesc...

— Te îndoieşti, don Ramiro? Totuşi dacă îmi aduc bine aminte, cînd ne-am despărţit, în ce priveşte dragostea, femeile nu socoteau că modestia face parte dintre defectele pe care ţi le reproşau.

— Asta fiindcă înainte de a o vedea, dragă don Fernando, n-am iubit niciodată!

— Haide, zise Fernando, povesteşte-mi cum ai văzut frumuseţea asta minunată care a făcut din orgoliosul don Ramiro omul cel mai modest din Andaluzia.

— Ehe, prietene, aşa cum vezi o floare pierdută printre frunze, sau o stea acoperită de un nor... Treceam într-o seară pe stradă în Toledo, cînd, printr-un stor întredeschis, am văzut cea mai minunată frumuseţe care a bucurat vreodată privirile bărbaţilor. Eram călare şi m-am oprit fermecat. Fără îndoială că ea a socotit îndrăzneală ceea ce nu era decît admiraţie, fiindcă a închis storurile, deşi eu, mut de uimire, cu mîinile împreunate, am rugat-o să nu facă asta.

— Ce crudă, zise Fernando rîzînd.

— Am rămas mai mult de o oră înaintea ferestrei nădăjduind că o să se deschidă iarăşi, dar aşteptarea mi-a fost zadarnică. Atunci am căutat poarta casei, dar am observat că faţada înaintea căreia mă aflam nu avea decît ferestre.

— Să fi fost o casă vrăjită?

— Nu, fiindcă am înţeles îndată că, deoarece strada pe care treceam era pustie şi lăturalnică, poarta trebuia să fie

pe altă stradă. Fără îndoială că, apărată de izolarea aceasta, frumoasa mea necunoscută deschisese fereastra. De altfel, din această împrejurare am tras concluzia că nu se află nici în puterea unui părinte prea sever, nici în cea a unui tutore gelos, de vreme ce avea libertatea de a deschide storul unei ferestre, care nu se afla decît la douăsprezece sau cincisprezece picioare distanţă de pămînt. Faptul că poate fi măritată nici măcar nu mi-a trecut prin minte — părea că are abia paisprezece ani.

— Dar te cunosc, don Ramiro, zise Fernando. Nu eşti sau mai bine zis, deoarece am impresia că dragostea te-a schimbat mult, nu erai bărbatul care să caute multă vreme rezolvarea unei asemenea probleme. Orice fată — aceasta e un dar al naturii sau o favoare a societăţii — are o guvernantă, orice guvernantă are un defect, defectul are un lacăt, iar lacătul se deschide cu o cheie de aur.

— Aşa credeam şi eu, dragă Fernando, răspunse tînărul, dar de data aceasta mă înşelam.

— Sărmane don Ramiro, ce ghinion ai avut ! Şi nici măcar n-ai putut afla cine este ?

— Ba da, pentru asta n-a trebuit să seduc nici valet, nici guvernantă. Am făcut turul cartierului şi m-am pomenit într-o stradă mare şi frumoasă, de cealaltă parte a casei. Casa era un adevărat palat pe strada Cavalerilor. M-am interesat la vecini şi am aflat că aparţinea...

— Cine, fata sau casa ?

— Pe legea mea, amîndouă ! Aparţineau unui străin foarte bogat, sosit din Indii de un an sau doi, vestit ca om înţelept şi drept, pe care, în virtutea acestor însuşiri, cardinalul Jiménez îl chemase de la Málaga unde locuia, ca să intre în consiliul de regenţă. Ghiceşti despre cine e vorba, Fernando !

— Pe legea mea, nici gînd.

— Cu neputinţă !

— Uiți, dragul meu Ramiro că de doi ani sînt plecat din Spania și că nu știu ce s-a mai petrecut în acest răstimp.

— E adevărat, și neștiința asta o să mă ajute mult, mărturisesc, pentru sfîrșitul poveștii mele. Existau două căi ca să ajung la frumoasa mea necunoscută : să profit de originea și de poziția mea ca să fiu prezentat tatălui și astfel să ajung la fată, sau să pîndesc deschiderea storului aceluia prin care străbătea raza frumuseții ei, așa cum deținutul la fereastra lui zăbrelită pîndește raza de soare. Folosii prima cale. Tatăl meu, în tinerețe, îl cunoscuse pe ilustrul personaj cu care aveam de-a face. Îi scrisei și îmi răspunse. Mă primi cordial, dar eu pe fiică-sa doream s-o văd și nu pe el. Și, fie că așa i se poruncise, fie că-i plăcea liniștea, fata stătea cu încăpățînare ascunsă în camera ei. Am apelat la cea de-a doua cale, care consta în a-i surprinde o privire cînd noaptea, crezîndu-se singură, respira la fereastră aerul proaspăt și parfumat care vine dinspre Tajo. De altfel, nu-i acesta mijlocul cel mai bun și orice fată nu privește oare cu mai mare atenție un cavaler care se oprește sub balconul ei într-o noapte frumoasă, înstelată sau într-una întunecată de furtună decît pe altul ce-i este prezentat într-un budoar sau într-un salon ?

— În privința femeilor ai fost întotdeauna un mare observator, don Ramiro. Continuă, te ascult, fiindcă nu mă îndoiesc că ai izbutit.

Ramiro clătină din cap.

— Nici nu izbutii, nici nu dădui greș cu totul, zise el. De două sau trei ori, pitit după vreun colț de zid, reușii să mă ascund cu destulă dibăcie de privirea ei, ca s-o pot vedea. Dar abia mă arătam și, fără grabă, fără mînie, storul deschis se închidea din nou.

— Și prin stor, n-ai putut observa dacă ești privit în continuare ?

— Iată, mărturisesc, speranța pe care o avui vreme îndelungată. Dar într-o zi, după ce fusesem silit să lipsesc o săptămînă, găsii la întoarcere casa pustie, cu ușile și ferestrele închise. Nici fata, nici bătrînul, nici vreo guvernantă nu se arătau afară ziua, iar noaptea nu se zărea nici o lumină înăuntru, încît casa părea un mormînt. Mă interesai. Consiliul de regență fusese dizolvat la sosirea în Spania a regelui don Carlos, care se apropia de Toledo, iar tatăl infantei mele se întorsese la Málaga. O urmai acolo, dar aș fi urmat-o pînă la capătul lumii. Reîncepui aceleași tentative, însă nădăjduiesc cu mai mult succes. La început, ea se retrase cu mai puțină grabă și-i putui adresa cîteva cuvinte ; apoi îi aruncai înainte buchetele pe balcon. Mai întîi, ea le împinse cu piciorul, fără să pară că le dă atenție, apoi, în sfîrșit, le adună. O dată sau de două ori chiar răspunse la întrebările mele, dar parcă zăpăcită de bunăvoința ei, înspăimîntată de sunetul propriului său glas, se retrăgea îndată, iar cuvintele ce le rostea erau mai curînd asemeni fulgerului care face noaptea să fie mai întunecoasă, decît aurorei dinainte de revărsatul zorilor.

— Și lucrurile au continuat astfel ? întrebă don Fernando.

— Pînă în clipa cînd tatăl ei primi din partea regelui ordinul de a veni la Granada.

— O, sărmane don Ramiro ! zise rîzînd Fernando. Într-o bună dimineață ai găsit casa de la Málaga închisă ca aceea de la Toledo ?

— Nu, nu. De data aceasta, ea îmi făcu favoarea să-mi spună ora plecării și pe ce drum o să meargă ; astfel încît, în loc s-o urmez, hotărîi să i-o iau înainte, ceea ce, de altfel, îmi oferea un avantaj : la fiecare oprire pe care urma s-o facă, avea să-și aducă aminte de mine ; fiecare cameră

în care trebuia să se oprească, avea să-i vorbească de mine. Mă făcui curier, dar curier al dragostei.

— Ah, zise Fernando, fără ca Ramiro, absorbit de propria-i povestire, să observe vreo schimbare în glasul prietenului său, în timpul ultimelor cuvinte pe care le rostise.

— Da, nu se găseşte nimic în hanurile noastre nevoiaşe ; ei bine, eu comandam masa. Ştiam parfumul pe care-l preferă — eu îl port la gît într-un flaconaş de aur, — şi-l ardeam pe culoarele pe care trebuia să le traversez, în camera unde trebuia să stea. Îi ştiam florile favorite şi de la Málaga la Granada n-a mers decît pe flori.

— Şi cum poate avea nevoie un cavaler atît de curtenitor ca don Ramiro de ajutorul unui pricten, de vreme ce are el însuşi atîtea resurse ? întrebă Fernando cu glas tot mai schimbat.

— Dragă Fernando, întîmplarea, ba nu, mă înşel, providenţa a combinat două evenimente care, dacă nu mi se întîmplă vreo catastrofă neprevăzută, trebuie să mă conducă direct la fericire.

— Şi care sînt evenimentele astea ? întrebă Fernando trecîndu-şi mîna pe frunte ca să-şi şteargă sudoarea care o acoperise.

— Tatăl celei pe care o iubesc e prietenul tatălui tău, iar tu, dragă Fernando, ai sosit azi-dimineaţă ca un înger salvator.

— Da, şi ?

— Tatăl tău a oferit ospitalitate...

— Deci, întrebă Fernando cuprins de gelozie, cea pe care o iubeşti...

— Cum, nu ghiceşti, dragă prietene ?

Fernando îl respinse pe cel care-l chema astfel, într-un mod atît de nepotrivit.

— Nu ghicesc nimic, zise el întunecat, trebuie să-mi spui totul. Cum o cheamă pe iubita domniei tale, don Ramiro ?

— E nevoie să-ţi spun numele soarelui, cînd îi simţi căldura şi eşti orbit de razele lui ? Ridică privirea, don Fernando şi îndură, dacă poţi, vederea astrului care-mi arde inima.

Don Fernando ridică privirea şi o văzu pe doña Flor stînd aplecată pe balcon şi privindu-l cu un zîmbet blînd. Apoi, parcă n-ar fi aşteptat decît clipa în care să fie văzută şi să schimbe o privire rapidă cu el, fata se trase iute înapoi şi se auzi zgomotul ferestrei care se închidea.

Cu toate acestea, fereastra nu se închise destul de repede şi, de la ea, căzu o floare.

Floarea era o anemonă.

Cei doi tineri se avîntară în acelaşi timp să ridice floarea căzută din întîmplare sau cu voie din mîna fetei.

Don Fernando, aflîndu-se mai aproape de fereastră, fu acela ce o ridică.

— Mulţumesc, dragă Fernando, zise Ramiro întinzînd mîna spre prietenul său, dă-mi-o.

— De ce să ţi-o dau ? întrebă Fernando.

— Pentru că mi se pare că pentru mine a lăsat-o să cadă.

— Cine-ţi spune asta ?

— Nimeni, dar cine spune că nu-i aşa ?

— Cineva care poate că nu s-ar teme să ţi-o spună în faţă.

— Cine ?

— Eu !

Don Ramiro îl privi uluit pe don Fernando şi abia atunci îşi dădu seama de paloarea lui şi de tremurul convulsiv al buzelor acestuia.

— Domnia ta ? zise el dîndu-se înapoi cu un pas. De ce ?

— Fiindcă pe aceea pe care o iubeşti, o iubesc şi eu !

— O iubeşti pe doña Flor ! strigă don Ramiro.

— O iubesc ! repetă don Fernando.

— Unde ai văzut-o şi cînd ai văzut-o ? întrebă Ramiro, pălind şi el.

— Ce te interesează ?

— Dar eu o iubesc de doi ani !

— Poate că eu o iubesc doar de două zile, dar dacă în aceste două zile am făcut mai mult ca domnia ta în doi ani ?

— Dovedeşte-mi ce spui, don Fernando, că de nu voi spune sus şi tare că, din orgoliu, ai pătat reputaţia unei fete.

— Mi-ai spus că ai călătorit înaintea ei, nu-i aşa, de la Málaga la Granada.

— Aşa am spus.

— Ai trecut pe la hanul *La Regele maur ?*

— Chiar m-am oprit acolo.

— Ai comandat un prînz pentru don Iñigo şi fiică-sa, ai ars mirodenii şi ai lăsat acolo un buchet ?

— Da.

— În buchet era o anemonă ?

— Da, şi ?

— Anemona asta mi-a dat-o mie.

— Ţi-a dat-o cu mîna ei ?

— Mi-a dat-o ! Iat-o aici la inima mea, unde s-a ofilit, cum se va ofili şi cealaltă.

— Anemona asta ai luat-o, ai smuls-o din buchet, fără să ştie ea, sau ai culeş-o de pe drum, unde a lăsat-o ea să cadă din nebăgare de seamă. Mărturiseşte asta şi te iert.

— În primul rînd n-aş accepta iertarea decît din partea lui Dumnezeu şi a regelui, răspunse cu mîndrie tînărul. Cit despre floare, ea mi-a dat-o.

— Minţi, don Fernando ! Şi aşa cum ai furat prima floare, tot aşa ai furat-o şi pe a doua !

Don Fernando scoase un strigăt de mînie şi, trăgînd spada cu mîna dreaptă, zise, în timp ce arunca la picioarele lui don Ramiro floarea proaspătă şi cea ofilită :

— Bine, fie. Dăruite sau furate, iată-le pe amîndouă jos. Cel care peste cinci minute va mai trăi le va culege.

— Foarte bine ! zise don Ramiro făcînd un pas înapoi şi trăgîndu-şi, la rîndu-i, spada din teacă. Asta-i un tîrg care-mi place !

Apoi se adresă gentilomilor ce se plimbau prin piaţă şi care, văzînd spadele trase din teacă, se îndreptau într-acolo :

— Domnilor, veniţi vă rog, ca să nu ne batem fără martori, şi dacă don Fernando mă ucide, cel puţin să nu se spună că m-a asasinat, cum s-a spus că l-a asasinat pe don Alvaro.

— Fie, să vină, zise don Fernando, fiindcă jur, don Ramiro, că ceea ce or să vadă, merită să fie văzut !

Şi cei doi tineri, la cinci paşi distanţă unul de altul, cu vîrful spadei îndreptat spre pămînt, aşteptară să se formeze un cerc în jurul lor.

— Apoi, după ce se formă cercul, un glas rosti :

— Începeţi, domnilor.

Nici apa, cînd se rupe un dig, nu năvăleşte mai repede decît se năpustiră cei doi tineri unul spre celălalt. În acea clipă, dinapoia storurilor se auzi un ţipăt care, deşi îi făcu pe cei doi luptători combatanţi să ridice capul, nu numai că nu opri lupta, dar păru să nu aibă alt rezultat decît o sporire a înflăcărării.

Don Fernando şi don Ramiro erau doi dintre cei mai curajoşi şi mai îndemînatici gentilomi. În ambele privinţe, nici unul, nici celălalt nu aveau rival în Andaluzia, şi ca să întîlnească o împotrivire serioasă ar fi trebuit să lupte între ei.

Astfel că, aşa cum făgăduise don Fernando, ceea ce priveau gentilomii merita să fie văzut.

Într-adevăr, cele două spade se încrucişară cu o iuţeală şi o înverşunare care te-ar fi putut face să crezi pentru o clipă că oţelul din care ieşeau scîntei era însufleţit de aceleaşi pasiuni ca şi bărbaţii care-l mînuiau. Toate resursele artei, îndemînării, forţei fură folosite în timpul celor cîteva minute cît dură acest prim asalt, fără ca vreunul dintre cei doi adversari, nemişcaţi asemeni copacilor la umbra cărora luptau să facă vreun singur pas înapoi. Aproape ai fi zis că primejdia dispăruse, iar spectatorii priveau lupta, oricît de înverşunată ar fi fost, de parcă ar fi privit un asalt de floretă, într-o sală de arme. Apoi e adevărat că luptele acestea ţineau de moravurile vremii, şi că puţine zile treceau fără un spectacol asemănător celui pe care-l dădeau Fernando şi Ramiro. Urmă o scurtă pauză. Fiecare voia doar un răgaz, atît cît să-şi tragă sufletul şi, în pofida strigătelor : „Mai zăboviţi ! Mai zăboviţi", pe care-l repetau spectatorii, cei doi adversari se aruncară unul asupra celuilalt cu o nouă furie. Dar de data aceasta, abia se încrucişaseră spadele, că se auzi un glas răguşit rostind aceste cuvinte :

— Opreşte, don Fernando ! Opreşte, don Ramiro !

Toate capetele se întoarseră spre locul de unde se auzea glasul.

— Don Ruiz de Torrillas ! strigară spectatorii dîndu-se în lături.

Şi în acelaşi timp, don Ruiz se pomeni în mijlocul cercului, chiar lîngă fiul său.

Prevenit, fără îndoială de doña Flor, venea în fugă să-i despartă pe combatanţi.

— Opriţi-vă ! repetă cu glas poruncitor.

— Tata ! murmură Fernando nerăbdător.

— Señor ! zise Ramiro respectuos.

— N-am porunci să-i dau lui don Ramiro, zise bătrînul Dar tu, don Fernando, eşti fiul meu şi îţi spun : „Opreşte-te !“

— Opriţi-vă, señores, repetară toţi cei de faţă.

— Cum, nefericitule, strigă don Ruiz cu mîinile împreunate, nu-ţi poţi înfrînge funestele pasiuni ? De ieri eşti graţiat pentru un duel, iar astăzi săvîrşeşti aceeaşi crimă ?

— Tată, tată, te rog lasă-mă să lupt ! murmură don Fernando.

— Aici în stradă, la lumina zilei ! strigă don Ruiz frîngîndu-şi mîinile.

— De ce nu ? Aici în stradă, la lumina zilei s-a comis jignirea. Ei au fost martori ai insultei, să fie şi martori ai răzbunării !

— Vîră-ţi spada în teacă, don Fernando !

— În gardă, don Ramiro ! în gardă !

— Deci nu-mi dai ascultare ?

— Crezi că voi îngădui să-mi fie pătată de domnia ta cinstea pe care mi-ai dăruit-o, după cum tatăl domniei tale a primit-o la rîndu-i de la strămoşii lui ?

— Să dea Domnul să fi păstrat măcar o scînteie din cinstea pe care ţi-am dăruit-o eu !

Apoi, adresîndu-se lui don Ramiro.

— Don Ramiro, zise bătrînul, întrucît fiul meu nu are nici un respect pentru părul alb şi mîinile tremurătoare

ce-l imploră, deşi părul alb e al unui părinte, ascultă-mă domnia ta şi dă pilda aceasta celor care ne înconjoară ca un străin să-mi arate mai mult respect decît propriu-mi fiu.

— Da, da, ziseră spectatorii, ascultaţi-l, don Ramiro.

Don Ramiro făcu un pas înapoi, plecă spada şi salută.

— Aţi făcut bine apelînd la mine, don Ruiz, zise el, aţi făcut bine bizuindu-vă pe mine, domnilor. Pămîntul e mare, muntele e solitar, o să-mi întîlnesc adversarul în alt loc.

— Ah, strigă don Fernando, iată într-adevăr, ce înseamnă să-ţi ascunzi cu dibăcie frica !

Don Ramiro care îşi vîrîse la loc spada în teacă şi făcuse doi paşi înapoi, dintr-un singur salt fu în gardă, cu ea în mînă.

— Mie, zise el, să-mi fie frică ?

Cavalerii murmurară, dezaprobîndu-l în mod vădit, pe Fernando, iar doi dintre cei mai în vîrstă sau cei mai înţelepţi, făcură un gest ca să intervină între adversari.

Însă don Ruiz, cu un gest al mîinii, îi rugă să se îndepărteze.

Cei doi gentilomi ascultară în tăcere.

Se auzi din nou zăngănitul spadelor.

Don Ruiz se apropie cu un pas de fiul său.

Fernando, cu dinţii strînşi, palid de mînie, cu privirea înflăcărată îşi ataca adversarul cu o violenţă care pe un altul, mai puţin sigur de mîna sa, l-ar fi făcut să fie înfrînt,

— Smintitule, zise bătrînul, vezi că un străin mă respectă şi mă ascultă, iar tu nu-mi dai ascultare, mă înfruntă ?

Şi ridicînd bastonul pe care-l ţinea în mînă :

— Pe legea mea, strigă el, cu o înflăcărare care făcea să-i strălucească în privire flacăra tinereții, nu știu ce mă împiedică să te învăț în public care ți-e datoria !

Fără să-și desprindă spada de cea a adversarului Fernando se întoarse pe jumătate.

Îl văzu pe taică-său cu bastonul ridicat și din palid cum era se împurpură. Expresia feței bătrînului trăda un sentiment apropiat de ură, iar chipul lui Fernando la fel. Puteai spune că dacă din imprudență ai fi trecut printre fulgerele privirilor lor ai fi căzut trăznit.

— Bagă de seamă, tată ! zise tînărul cu glas tremurător clătinînd din cap.

— Sabia în teacă ! repetă don Ruiz.

— Lasă mai întîi jos bastonul, tată !

— Mai întîi ascultă, nefericitule, cînd îți poruncesc să asculți !

— Tată, șopti Fernando din nou palid ca un mort, nu mă mai amenința cu bastonul, că de nu, pe legea mea, pot săvîrși o faptă necugetată.

Apoi întorcîndu-se spre don Ramiro :

— Nu pleca, don Ramiro, zise el. Pot înfrunta în același timp bastonul unui bătrîn și spada unui înfumurat.

— Vedeți, domnilor ! strigă don Ramiro. Ce trebuie să fac ?

— Faceți după cum vă îndeamnă curajul domniei voastre și jignirea care socotiți că vi s-a adus, don Ramiro, ziseră cavalerii îndepărtîndu-se și renunțînd să se mai opună urmărilor luptei.

— Nerecunoscătorule și ticălosule ! strigă don Ruiz continuînd să țină bastonul ridicat asupra capului lui Fernando, nu poți învăța de la adversarul tău cum trebuie să se poarte un fiu cu părintele lui ?

— Nu, răspunse acesta, fiindcă adversarul meu a cedat din laşitate şi nu socotesc că laşitatea face parte dintre virtuţi.

— Cel care spune sau gîndeşte că sînt laş...

— Minte, don Ramiro, îl întrerupse bătrînul, asta trebuie s-o spun eu, nu domnia ta.

— Dar nu mai terminăm odată ? strigă Fernando cu mînia cu care răspundea animalelor sălbatice cînd lupta împotriva lor.

— Pentru ultima oară, ticălosule, n-ai de gînd să mă asculţi ? Nu-ţi vîri sabia în teacă ? insistă don Ruiz mai ameninţător ca oricînd.

Şi toţi înţeleseră că dacă don Fernando nu-i dă ascultare, în clipa următoare bastonul infamant avea să se abată asupra lui.

Dar iute ca gîndul, Fernando cu dosul palmei stîngi îl dădu în lături pe don Ruiz şi, în acelaşi timp, cu o fentă îndemînatică străpunse complet braţul lui don Ramiro, care făcuse prea tîrziu parada.

Don Ramiro rămase în picioare, dar bătrînul căzu, atît de violentă fusese lovitura primită în plină faţă.

Privitorii scoaseră un strigăt de groază : fiul îşi pălmuise tatăl.

— Loc, faceţi loc ! urlă don Fernando repezindu-se la cele două flori pe care le culese, şi le ascunse la sîn.

— Cerul să te pedepsească, nemernicule ! strigă don Ruiz încercînd să se ridice. Da, cerul, în lipsa oamenilor, deoarece cauza unui părinte jignit este cauza cerului !

— La moarte ! strigară cavalerii într-un glas, la moarte fiul ticălos care şi-a lovit părintele !

Şi trăgînd spadele îl înconjurară pe don Fernando.

Vreme de o clipă se auzi zăngănitul a zece spade împotriva uneia singure, apoi, aşa cum se vede uneori mistreţul făcîndu-şi loc printre cîini neputincioşi, aşa îşi făcu loc Fernando printre cavaleri.

Trecu pe lîngă don Ruiz aruncîndu-i o privire în care se deslușea mai multă ură decît remuşcare şi se făcu nevăzut pe una dintre străduţele ce duc spre Zacatín.

XIII

Blestemul

Spectatorii acestei scene în care fiecare devenise în cele din urmă actor, rămăseseră zdrobiți.

Doar don Ramiro înfășurîndu-și în mantie brațul drept însîngerat înaintă spre bătrîn întinzîndu-i mîna stîngă.

— Señor, zise el, o să-mi faceți cinstea să primiți sprijinul mîinii mele ca să vă ridicați ?

Don Ruiz apucă mîna lui don Ramiro, ridicîndu-se cu greu :

— O, fiu nerecunoscător ! Fiu denaturat ! strigă el întinzînd mîna în direcția în care se făcuse nevăzut don Fernando, răzbunarea Cerului să te urmărească oriunde o să fugi ! Fie ca mîna ta care a pătat cinstea părului meu alb și mi-a însîngerat fața să fie neputinciasă să te apere, și să te răzbune împotriva spadelor acestora străine care s-au ridicat să mă apere ! Iar Cel de sus văzîndu-ți sacrilegiul să-ți ia aerul pe care-l respiri, pămîntul care te poartă și lumina care te luminează !

— Domnule, zise respectuos unul dintre cavaleri apropiindu-se de don Ruiz, iată pălăria domniei voastre.

— Domnule, spuse altul apropiindu-se cu același respect, îmi îngăduiți să vă închei mantia cu agrafa ?

— Domnule, spuse al treilea, iată bastonul domniei voastre.

La aceste cuvinte, don Ruiz păru să iasă din starea de toropeală.

— Bastonul ? repetă el. La ce mi-ar putea sluji ? O spadă mi-ar trebui. O, Cid Campeador* iată cît de mult ne-am schimbat de cînd marele tău suflet s-a înălţat la cer ! Pe vremea ta fiii răzbunau insultele străinilor la adresa părinţilor lor, astăzi străinii sînt cei ce răzbună injuriile primite de părinţi din partea fiilor !

Apoi întorcîndu-se spre cavalerul care-i dădea bastonul :

— Bine, daţi-mi-l, zise el. Un ultragiu pe care l-a făcut mîna trebuie pedepsit cu bastonul. Deci o să mă răzbun cu bastonul pe tine, Fernando. Dar mă înşel singur : cum ar putea să mă răzbune bastonul de vreme ce, de îndată ce-l am în mînă, îmi slujeşte nu să lovesc, ci să mă sprijin în el ? Cum m-aş putea răzbuna, dacă instrumentul răzbunării neputîndu-l atinge pe cel urmărit nu-mi slujeşte decît să lovesc pămîntul parcă pentru a-i spune : „Pămîntule, deschide-i bătrînului meu stăpîn poarta mormîntului !“

— Domnule, liniştiţi-vă, zise unul dintre spectatori, iat-o pe doña Mercedes, soţia domniei voastre, care vine în grabă, urmată de o fată frumoasă ca un înger.

Don Ruiz se întoarse şi aruncă spre doña Mercedes o asemenea privire, încît aceasta se opri şi se sprijini clătinîndu-se de braţul doñei Flor, care era frumoasă ca

* Cid Campeador (Rodrigo Díaz de Bivar 1043—1088) cavaler spaniol ce s-a distins în luptele împotriva maurilor. Personificare a cavalerismului spaniol, el este eroul unui mare număr de opere literare, dintre care cele mai cunoscute sînt : *Cantar de mio Cid*, baladele din *Romancero* şi tragedia omonimă a lui Corneille (*n. tr.*).

un înger, după cum spusese cavalerul, dar palidă ca o statuie.

— Ce este, domnule ? îl întrebă ea pe don Ruiz. Ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat, doamnă, strigă don Ruiz care în prezența soției sale părea cuprins de un nou val de mînie, că fiul domniei voastre m-a lovit în obraz ! S-a întîmplat că sîngele a țîșnit sub mîna celui ce mă numește tată și, căzînd din lovitura primită, nu el, ci don Ramiro mi-a întins mîna să mă ridic ! Mulțumiți-i lui don Ramiro, doamnă, care a întins mîna soțului domniei voastre, culcat la pămînt de mîna fiului domniei voastre.

— Liniștiți-vă, liniștiți-vă, domnule ! se rugă doña Mercedes și priviți cîtă lume ne înconjoară !

— Să vină ! Să se apropie, fiindcă vine să-mi ia apărarea ! Veniți cu toții ! strigă don Ruiz. Să afle fiecare de la mine însumi că sînt un netrebnic pălmuit ! Da, priviți-mă, voi bărbați, și tremurați că aveți fii ! Priviți-mă, voi femei, și tremurați la gîndul că aduceți pe lume copii care îi pălmuiesc pe soții voștri ca să-i răsplătească pentru douăzeci și cinci de ani de sacrificii, de griji, de dureri ! Am cerut dreptate Celui de sus, vă cer și vouă și, dacă nu-mi spuneți în clipa asta că-mi faceți voi dreptate, o să-i cer regelui să-mi facă !

Spectatorii îngroziți rămaseseră muți în fața acestei disperări.

— Deci nici voi, strigă don Ruiz, nu vreți să-mi faceți dreptate ! Atunci mă duc la rege. Rege don Carlos ! Rege don Carlos ! Fă-mi dreptate !

— Cine-l cheamă pe regele don Carlos ? întrebă un glas, cine-i cere să-i facă dreptate ? Iată-l.

Privitorii se dădură în lături de îndată şi, pe drumul deschis, se văzu înaintînd, îmbrăcat într-un simplu costum de cavaler, un tînăr a cărui faţă palidă era ascunsă sub borurile mari ale unei pălării şi care purta o mantie de culoare închisă.

În urma lui, îmbrăcat într-un costum la fel de simplu, mergea marele judecător.

— Regele ! strigară privitorii.

— Regele ! rosti doña Mercedes pălind.

— Regele ! repetă don Ruiz cu un accent de izbîndă.

Un cerc mare se formă îndată, în centrul căruia rămaseră doar regele, don Iñigo, don Ruiz şi doña Mercedes, ce se sprijinea de braţul doñei Flor.

— Cine cerea dreptate ? întrebă regele.

— Eu, Sire, răspunse don Ruiz.

Regele îl privi.

— Ah, tot tu eşti ? Ieri îmi cereai să iert, astăzi ceri dreptate ! Deci mereu ceri cîte ceva.

— Da, Sire, şi de data aceasta n-o las pe Maiestatea voastră pînă nu-mi va acorda ceea ce-i cer.

— Dacă ceea ce îmi ceri e drept, răspunse regele, o să dobîndeşti cu uşurinţă.

— Maiestatea voastră o să judece, zise don Ruiz.

Don Iñigo făcu un semn ca lumea să se dea în lături, astfel ca plîngerea să fie auzită doar de rege.

— Nu, nu, spuse don Ruiz, trebuie să audă toată lumea ce o să spun, pentru ca după ce voi fi sfîrşit să confirme că acesta e adevărul.

— Staţi aici şi ascultaţi cu toţii, zise regele.

— Sire, întrebă don Ruiz, e adevărat că aţi interzis duelul în statele domniei voastre ?

— E adevărat, şi chiar azi dimineaţă i-am poruncit lui don Iñigo să-i urmărească pe duelişti fără întrerupere şi fără milă.

— Ei bine, Sire, aici, în locul acesta mai înainte, sub ferestrele casei mele, înconjuraţi de un cerc de cavaleri, doi tineri se duelau.

— Pînă acum, zise regele, mi se părea că pentru încălcarea edictelor regale se căuta un loc mai dosnic, unde izolarea putea cel puţin lăsa crimei şansa de a nu fi descoperită.

— Tinerii aceştia, Sire, îşi aleseseră pentru cearta lor lumina zilei şi piaţa cea mai frecventată din Granada.

— Auziţi, don Iñigo ? zise regele întorcîndu-se pe jumătate spre acesta.

— Doamne, şopti doña Mercedes.

— Doamnă, întrebă doña Flor, o să-şi denunţe fiul ?

— Motivul certei lor nu contează ! continuă don Ruiz îndreptînd spre marele judecător o privire ce arăta limpede că pentru onoarea familiei păstra taina, nu-l ştiu şi nici nu vreau să-l ştiu. Ceea ce ştiu e că înaintea porţii mele doi cavaleri se înfruntau aprig.

Don Carlos încruntă sprînceana.

— Şi domnia ta n-ai ieşit ? întrebă el. N-ai aruncat între spadele acelor tineri smintiţi greutatea numelui şi autoritatea vîrstei domniei tale ? În cazul acesta eşti la fel de vinovat ca şi ei, fiindcă cel ce ajută într-un duel sau nu se împotriveşte desfăşurării lui este complice.

— Am ieşit, Sire, şi am înaintat spunîndu-le celor doi tineri să-şi vîre spada în teacă. Unul dintre ei mi-a dat ascultare.

— Asta-i bine, zise regele, el o să primească o pedeapsă mai blîndă ; dar celălalt ?

— Celălalt a refuzat să-mi dea ascultare, Sire, a continuat să-şi provoace adversarul şi, prin insulte, l-a silit pe acesta care-şi vîrîse spada în teacă, să o scoată din nou, şi lupta a continuat.

— Auziţi, don Iñigo ? În pofida observaţiilor lui don Ruiz, lupta a continuat.

Apoi întorcîndu-se spre bătrîn :

— Şi atunci ce aţi făcut, don Ruiz ? întrebă regele.

— Sire, după ce am rugat, am ameninţat, după ce am ameninţat am ridicat bastonul.

— Şi ce s-a întîmplat ?

— Cel ce s-a retras prima oară, s-a retras şi a doua oară.

— Iar celălalt ?

— Celălalt, Sire, mi-a dat o palmă în plin obraz !

— Un tînăr a pălmuit un bătrîn, un *rico hombre*, pe don Ruiz ?

Şi don Carlos privi întrebător spre spectatori, parcă aşteptînd ca unul dintre ei să dezmintă spusele lui don Ruiz.

Dar toţi tăcură şi în mijlocul tăcerii nu se mai auzirăr decît suspinele stăpînite ale doñei Flor şi hohotele de plîns înăbuşite ale doñei Mercedes.

Continuă, îi zise regele lui don Ruiz.

— Sire, ce pedeapsă merită un tînăr care a dat o palmă unui bătrîn ?

— Dacă e om de rînd — biciul în piaţa publică şi un loc pe galerele mele între un turc şi un maur din Tunis. Dacă e nobil merită închisoarea pe viaţă şi degradarea publică.

— Dar, întrebă cu o înfăţişare întunecată don Ruiz, dacă acela care a dat palma e fiul, iar cel ce a primit-o — tatăl ?

— Cum spui, bătrîne ? Nu înțeleg bine spaniola, cred că n-am auzit bine.

Don Ruiz repetă rostind rar și fiecare cuvînt avu un ecou dureros în inima celor două femei :

— Dar dacă acela care a dat palma e fiul, iar cel ce a primit-o — tatăl ?

Un murmur se auzi printre privitori.

Regele se dădu înapoi cu un pas și-l privi pe bătrîn cu o expresie de îndoială.

— Cu neputință, spuse el.

— Sire, zise don Ruiz punînd un genunchi în pămînt, v-am cerut iertare pentru fiul meu ucigaș și tîlhar. ! Acum vă cer dreptate împotriva copilului care a ridicat mîna asupra tatălui său !

— Vai, don Ruiz ! strigă don Carlos ieșind pentru o clipă din seninătatea rece în care se închidea. Știi că îmi ceri moartea fiului domniei tale ?

— Nu știu, Sire, cum se pedepsește în Spania o astfel de crimă, fiindcă neavînd precedent, pesemne că n-o să aibă nici imitatori. Dar iată ce spun eu : Încălcînd porunca sfîntă, prima după cele ale Bisericii, fiul meu Fernando a îndrăznit să mă lovească în obraz ! Întrucît nu mă pot răzbuna eu însumi, depun plîngere împotriva criminalului, iar dacă refuzați să-mi faceți dreptate, Sire, ascultați cum își amenință propriul rege un părinte jignit, mă adresez lui Dumnezeu !

Și adăugă ridicîndu-se :

— Sire, m-ați ascultat, acum chestiunea nu mă mai privește pe mine, ci pe domnia voastră.

Și se retrase pe drumul pe care i-l deschideau privitorii tăcuți, fiecare descoperindu-se și înclinîndu-se înaintea acestui părinte jignit.

Mercedes văzînd că don Ruiz trece prin fața ei fără

s-o privească şi fără să-i adreseze vreun cuvînt, leşină în braţele lui Flor.

Don Carlos aruncă spre grupul privitorilor îndureraţi una dintre acele priviri piezişe ce-i erau caracteristice, apoi se întoarse spre don Iñigo care era palid şi tremura de parcă el ar fi fost cel acuzat :

— Don Iñigo, zise regele.

— Da, Sire.

— Femeia aceea nu e maică-sa ? întrebă don Carlos arătînd-o peste umăr pe Mercedes.

— Ba da, Sire, bîigui don Iñigo.

— Bine.

Apoi, după o pauză :

— Fiindcă eşti marele meu judecător, chestiunea aceasta te priveşte. Recurge la toate mijloacele care-ţi stau la dispoziţie şi să nu te înfăţişezi înaintea mea decît atunci cînd vinovatul va fi arestat.

— Sire, răspunse don Iñigo, fiţi sigur că o să fac tot ce-mi stă în putinţă.

— Fă şi cît mai repede, deoarece chestiunea asta mă interesează mai mult decît gîndeşti.

— De ce, Sire ? întrebă marele judecător cu glas tulburat.

— Fiindcă, gîndindu-mă la ce s-a întîmplat, nu ştiu să existe în istorie alt rege căruia să i se fi înfăţişat o astfel de plîngere.

Şi se îndepărtă grav şi gînditor, şoptind :

— Ce-o vrea să însemne asta, Doamne ? Un fiu şi-a pălmuit tatăl !

Regele cerea Celui de sus explicaţia unei taine a cărei dezlegare nu i-o puteau da oamenii.

Cît despre don Iñigo, el rămase pe loc, în picioare, nemişcat, parcă împietrit.

XIV

Riul şi torentul

Există vieţi predestinate. Unele curg cu încetineala şi majestatea marilor fluvii care, asemeni rîurilor Mississippi şi Amazon, străbat o mie de leghe de cîmpie între izvor şi mare, purtînd pe unde vapoare mari ca nişte oraşe, încărcate cu atît de mulţi pasageri, încît ar fi de ajuns să întemeieze o colonie.

Celelalte, care izvorăsc din munţii cei mai înalţi, năvălesc în cascade, ţîşnesc în cataracte, în torente şi după ce străbat doar zece, cincisprezece leghe, se varsă în vreun fluviu sau lac care le soarbe şi în care, tot ce mai pot face o bucată de vreme e să agite şi să tulbure apele cu care s-au amestecat.

Pentru ca un călător să le urmeze pe cele dintîi în toate amănuntele, să le descrie malurile, să le cunoască împrejurimile are nevoie de săptămîni, de luni, de ani. Pentru celelalte îi trebuie abia cîteva zile. Izvorul devenit cascadă, apoi cataractă, apoi torent se naşte şi moare pe o distanţă de zece leghe şi pe durata unei săptămîni.

Numai că, în acest răstimp, drumeţul care a mers de-a lungul malurilor torentului a înmagazinat poate mai multe emoţii decît cel care, vreme de un an, a mers de-a lungul malurilor rîului.

Povestirea pe care o înfăţişăm cititorilor aparţine cascadelor, cataractelor şi torentelor : de la prima pagină eve-

nimentele se precipită, țîșnesc înspumate și se rostogolesc vuind pînă la ultima.

Pentru cei purtați de mîna divină toate regulile mișcării sînt intervertite, și cînd au ajuns la capăt li se pare că au străbătut drumul nu la pas, nici călare, sau cu trăsura, ci în vreo mașină fantastică ce merge pe cîmpii, prin sate, orașe ca o locomotivă, făcînd zgomot și scoțînd foc, sau în vreun balon ce se leagănă atît de repede în aer, încît cîmpiile, satele, orașele se fac nevăzute ca niște puncte, pierdute în spațiul uriaș, astfel încît chiar și pe cei mai tari îi cuprinde amețeala, iar piepturile tuturor simt o apăsare.

Aici am ajuns și noi, adică la două treimi ale drumului cumplit și, în afara acelui conducător calm, numit don Carlos, care sub numele de Carol Quintul se va pleca asupra catastrofelor publice, așa cum se pleacă acum asupra unora personale, fiecare părăsise sau avea să părăsească tulburat și ametit locul unde se petrecuseră ultimele întîmplări pe care le-am povestit.

L-am văzut pe Fernando îndepărtîndu-se primul, pe don Ruiz blestemîndu-și fiul, amenințîndu-și regele, chemîndu-l în ajutor pe Cel de sus, apoi plecînd și el. În sfîrșit, pe rege, mereu calm, dar mai întunecat decît de obicei la această idee cumplită că, sub domnia lui, un fiu săvîrșise crima, necunoscută pînă atunci, de a da o palmă tatălui său. Regele urca în pas domol spre Alhambra, unde se întorcea după ce vizitase închisorile împreună cu marele judecător.

Singurii actori interesați de scena ce avusese loc și care rămăseseră încă în picioare, parcă împietriți în mijlocul mulțimii ale cărei priviri se îndreptau spre ei cu mirare și durere erau Mercedes, aproape leșinată pe umărul lui

Flor şi don Iñigo, nemişcat, parcă fulgerat de vorbele regelui : „Să nu te înfăţişezi înaintea mea decît atunci cînd vinovatul va fi arestat".

Trebuia deci să-l aştepte pe bărbatul acela faţă de care nutrea o simpatie atît de profundă, pentru care ceruse o dată cu atîta insistenţă iertarea, fără s-o capete, pe cînd tînărul nu se făcea vinovat decît de delicte împotriva oamenilor, şi a cărui pedeapsă avea să fie cu siguranţă alta, acum cînd săvîrşise un sacrilegiu ce-l jignea pe Cel de sus. De n-o s-o facă, o să fie nesupus el însuşi, complice la una dintre cele mai mari crime săvîrşite vreodată la adresa bunei-cuviinţe omeneşti şi urma să nu se mai înfăţişeze niciodată înaintea regelui.

Poate că în inima lui înclina spre accastă din urmă cale, deoarece amînînd pe mai tîrziu ordinele în vederea arestării lui Fernando, se grăbi să se îndrepte spre casă, dorind să dea doñei Mercedes îngrijirile pe care le impunea starea ei.

Trebuia s-o conducă acasă, dar ciudat ! Cînd don Iñigo, viguros ca un tînăr se apropie de mama lui Fernando cu intenţia de a o duce în braţe pînă la casa ei, doña Mercedes, la zgomotul paşilor lui, tresări şi deschise ochii cuprinsă de un sentiment aproape asemănător groazei :

— Nu, nu, zise ea, nu domnia ta ! Nu domnia ta ! Iar don Iñigo se încovoie sub repulsia aceasta ciudată şi se duse s-o caute pe doica lui Fernando şi pe un bătrîn slujitor care fusese scutierul lui don Ruiz în timpul războaielor cu maurii, în timp ce doña Flor, miratâ la culme, şopti :

— De ce nu tatăl meu, doamnă ?

Însă doña Mercedes, închizînd ochii şi recăpătîndu-şi puterile, deşi părea tot leşinată. începu, condusă de doña Flor, să meargă spre casă, astfel încît aproape ajunseşe

în prag, cînd cei doi slujitori ieşiră venindu-i în ajutor.

Doña Flor voi să intre cu doña Mercedes, dar la uşă taică-său o opri :

— Intrăm pentru ultima oară în casa aceasta, zise el. Ia-ţi rămas bun de la doña Mercedes şi vino cu mine.

— Să-mi iau rămas bun ? Intrăm pentru ultima oară în casa aceasta ? Dar de ce, tată ?

— Pot locui la femeia pe al cărei fiu îl voi trimite la moarte ?

— Să-l trimiţi la moarte pe don Fernando ! strigă fata pălind. Crezi că regele o să-l condamne la moarte ?

— Dacă ar fi existat o pedeapsă mai severă decît moartea, la ea l-ar fi condamnat pe Fernando.

— Tată, nu te poţi duce să-l cauţi pe don Ruiz, prietenul tău, şi să-l înduplecî ?

— Nu pot.

— Doña Mercedes nu se poate duce la soţul ei să-l determine să-şi retragă plîngerea ?

Don Iñigo clătină din cap.

— Nu poate.

— O, Doamne, strigă fata repezindu-se în casă, o să vorbesc unei inimi de mamă şi nădăjduiesc că inima asta o să găsească o cale să-şi salveze fiul !

Şi se repezi în casă.

Doña Mercedes se afla în aceeaşi sală unde o oră înainte stătea în picioare în faţa fiului său apăsîndu-şi cu mîna inima care bătea bucuroasă. De data aceasta îşi apăsa inima să nu se rupă de durere.

— Mamă, zise Flor, deci nu există nici o cale ca să-l salvăm pe don Fernando ?

— Tatăl tău ţi-a dat vreo speranţă, copila mea ? întrebă ea.

— Nu.

— Atunci, sărmană fată, dă crezare tatălui tău.

Şi izbucni în hohote de plîns.

— Dar, în sfîrşit, doamnă, insistă Flor, dacă după atîţia ani de căsnicie i-aţi cere lui don Ruiz să-l ierte ?

— M-ar refuza.

— Cu toate acestea, doamnă, un părinte rămîne întotdeauna părinte.

— Da, un părinte, răspunse Mercedes.

Şi îşi lăsă capul în jos, prinzîndu-l în mîini.

— Nu contează, doamnă, încercaţi, vă implor !

Mercedes rămase gînditoare o clipă.

— Într-adevăr, spuse ea, am nu dreptul, ci datoria s-o fac.

Apoi, adresîndu-se valetului.

— Vicente, unde e stăpînul tău ?

— A intrat în camera lui, doamnă, şi s-a închis înăuntru.

— Vezi, zise Mercedes, acceptînd scuza ce i se oferea.

— Rugaţi-l cu glas blînd să deschidă, doamnă, şi o să deschidă.

Mercedes încercă să se ridice şi căzu la loc în fotoliu.

— N-am putere, vezi doar.

— Vă ajut eu, doamnă, zise fata, cuprinzînd-o în braţe şi ridicînd-o cu o putere pe care nu te-ai fi aşteptat s-o afli în acest trup slab.

Mercedes scoase un suspin şi se lăsă condusă.

După cinci minute, mama şi fata, băteau plîngînd la uşa lui don Ruiz.

— Cine-i acolo ? întrebă acesta morocănos.

— Eu, răspunse Mercedes cu glas abia auzit.

— Cine, eu ?

— Mama lui.

În cameră se auzi ceva asemănător unui gcamăt, apoi niște pași se apropiară, înceți și greoi, și ușa se deschise.

Don Ruiz se ivi, cu privirea rătăcită, cu părul și barba zbîrlite. Părea că a îmbătrînit într-o jumătate de oră cu zece ani.

— Domnia ta ? zise el.

Apoi, zărind-o pe doña Flor :

— Dar nu ești singură, continuă el, m-aș fi mirat să îndrăznești să vii singură.

— Ca să-mi salvez copilul aș fi îndrăznit orice, spuse Mercedes.

— Atunci intră, dar singură.

— Don Ruiz, șopti doña Flor, nu îngăduiți fiicei prietenului domniei voastre să-și alăture rugămintea celei a unei mame ?

— Dacă doña Mercedes consimte să-mi spună înaintea domniei tale ce are de zis, intră.

— O, nu ! strigă Mercedes. Sau intru singură sau nu intru !

— Atunci, intrați singură, doamnă, zise Flor înclinîndu-se în fața voinței acestei mame nefericite și retrăgîndu-se dinaintea lui don Ruiz care o respingea.

Și ușa se închise în urma lui Mercedes.

Flor rămase locului în picioare, uluită văzînd că i se dezvăluie această dramă interioară a cărei acțiune se petrecea în fața ei fără s-o înțeleagă.

Și, cu toate acestea, i se păru că, după vocea plîngătoare și șovăitoare a lui Mercedes, se aude vocea morocănoasă și plină de amenințări a lui don Ruiz.

Apoi auzi un zgomot ca de cădere, care făcu podeaua să geamă.

Îi trecu prin minte că zgomotul acesta fusese făcut de doña Mercedes care căzuse.

Se repezi la uşă şi o deschise. Într-adevăr, doña Mercedes zăcea întinsă pe parchet. Fata alergă la ea şi încercă să o ridice, dar don Ruiz îi făcu un semn.

Dacă Mercedes căzuse, era vădit că aceasta se întîmplase sub povara unei emoţii pe care n-o putuse îndura.

Don Ruiz era la zece paşi depărtare şi dacă ea ar fi căzut bruscată de soţul ei, el n-ar fi avut vreme să se depărteze atît de mult.

De altfel, cu un sentiment nu cu totul lipsit de afecţiune, el o luă în braţe şi, ducînd-o în anticameră, o culcă pe un divan.

— Sărmana femeie ! Sărmana mamă ! murmură el.

Apoi intră din nou în camera lui şi se închise iarăşi, fără să spună un cuvînt fetei, indiferent de parcă n-ar fi văzut-o.

După cinci minute Mercedes deschise ochii, îşi adună gîndurile, încercă să-şi dea seama unde se află, recunoscu locul, îşi aminti de cele întîmplate şi se ridică după aceea clătinînd din cap :

— Ştiam eu ! Ştiam eu ! şopti ea.

Apoi, condusă de Flor, se întoarse în camera ei şi se prăbuşi într-un fotoliu.

În clipa aceea de la uşa de care nu îndrăznea să treacă, don Iñigo fu auzit zicînd :

— Fiica mea, nu mai putem rămînc aici.

— Da, da, spuse iute Mercedes, plecaţi !

Fata îngenunche înaintea ei.

— Doamnă, binecuvîntaţi-mă pentru ca încercarea mea să aibă mai mult succes decît cea a domniei voastre.

Mercedes întinse amîndouă mîinile spre fată, îi atinse fruntea şi şopti cu glas abia auzit :

— Dumnezeu să te binecuvînteze, cum te binecuvîntez şi eu !

Apoi fata se ridică şi merse clătinindu-se să se sprijine de braţul tatălui ei, ieşind împreună cu el din casă.

Însă făcu doar cîţiva paşi în stradă şi se opri.

— Încotro mergi, tată ? întrebă fata.

— Să ocupăm apartamentul pe care regele poruncise să-l pregătească pentru noi la Alhambra şi căruia i l-am preferat pe cel al lui don Ruiz.

— Bine, tată, nu am de gînd să schimb nimic din drumul pe care vrei să mergem, dar în trecere, lasă-mă să intru la mînăstirea Bunei Vestiri.

— Da, zise don Iñigo, într-adevăr, e ultima speranţă.

Şi, după cinci minute, călugăriţa de la poartă o lăsa să intre pe doña Flor, în vreme ce tatăl ei, în picioare, rezemat de perete, o aştepta să iasă.

Don Iñigo era acolo abia de cîteva clipe, cînd i se păru că lumea se îndreaptă grăbită şi curioasă spre poarta Granadei. O urmări la început cu privirea nehotărîtă a omului preocupat de lucruri mai serioase decît cele ce însufleţesc mulţimea. Apoi, silit de zgomotul şi de mişcarea din jurul său să acorde mai multă atenţie acestei frămîntări, se informă de pricinile ei.

Află atunci că un gentilom, împotriva căruia fusese emis un mandat de arestare, refuza să se predea şi, refugiat în turnul Vela, se apăra cu înverşunare de cei ce-l atacau.

Primul gînd care trebuia să-i treacă prin minte lui don Iñigo, şi care într-adevăr îi trecu, fu acela că gentilomul era don Fernando. Fără să piardă nici o clipă, don Iñigo se repezi în direcţia în care mergea lumea. Pe măsură ce urca spre Alhambra, mulţimea era tot mai numeroasă, iar zgomotul tot mai puternic. În sfîrşit, cu mare greutate, don Iñigo ajunse în Piaţa de los Algibes.

Acolo avea loc principala acţiune. Ca o mare furioasă ce vuieşte, mulţimea asedia turnul Vela.

Din cînd în cînd, lumea se dădea în lături lăsînd să treacă un rănit apărîndu-şi rana cu mîna sau cîţiva oameni ducînd un mort.

Marele judecător se informă şi află următoarele:

Un tînăr gentilom, urmărit de cinci sau şase cavaleri, se săturase să fugă şi, refugiindu-se în turn, îi aşteptase acolo pe cei ce-l urmăreau.

Lupta începuse cu înflăcărare. Poate că dacă n-ar fi avut de-a face decît cu cinci sau şase urmăritori fugarul i-ar fi biruit, dar la strigătele asediatorilor, la zăngănitul spadelor, la provocările respinse cu ameninţări, soldaţii de gardă la palat veniseră în fugă şi, aflînd că însuşi regele dăduse ordin de arestare a gentilomului, se alăturaseră asediatorilor.

Atunci începuse o luptă desperată.

Don Fernando — căci el era — se refugiase pe scara îngustă, în spirală, care după ce trecea pe la două etaje, ducea la o terasă. Acolo se apărase lesne, luptînd treaptă cu treaptă şi pe fiecare treaptă căzuse un om.

Lupta dura de o oră cînd don Iñigo sosi. Se apropie înfiorîndu-se, mai nădăjduind întrucîtva totuşi că fugarul nu e Fernando, dar nădejdea aceasta fu de scurtă durată.

De îndată ce intră în turn, auzi glasul tînărului ce domina zgomotul.

Don Fernando striga :

— Veniţi încoace, laşilor ! Sînt singur împotriva voastră a tuturor ! O să mor aici, ştiu bine, dar pentru preţul la care vreau să-mi vînd viaţa nu sînteţi destul de mulţi !

El era !

Lăsînd evenimentele să-şi urmeze cursul, era cu neputinţă — aşa cum Fernando însuşi spunea — să scape cu viaţă.

Doar că moartea era grabnică şi de neocolit.

Dacă însă don Iñigo izbutea să-l aresteze, rămîneau ansele supreme de salvare pe care le păstrau întotdeauna pentru condamnat dragostea unei mame şi clemenţa unui rege.

Astfel că don Iñigo hotărî să oprească lupta.

— Opriţi-vă ! le strigă el asediatorilor. Sînt don Iñigo, marele judecător al Andaluziei şi vin din partea regelui don Carlos.

Dar nu era uşor să potoleşti astfel mînia a vreo douăzeci de oameni, ţinuţi la respect de unul singur.

— La moarte ! La moarte ! răspunseră cinci sau şase glasuri, în timp ce un ţipăt de durere şi zgomotul căderii unui corp pe trepte arătau că spada lui don Fernando făcuse încă o victimă.

— Nu mă auziţi ? strigă cu putere don Iñigo. Vă spun că sînt marele judecător şi că vin din partea regelui.

— Nu, zise unul dintre asediatori, regele să ne lase să ne facem noi înşine dreptate, şi o s-o facem bine.

— Domnilor, aveţi grijă ! răspunse don Iñigo care nu voia mai mult decît să-şi abată mînia de la fugar la cei ce-l urmăreau.

— În fine, întrebară mai multe glasuri, ce vreţi ?

— Să mă lăsaţi să trec.

— De ce ?

— Să mă duc să-i cer răzvrătitului spada.

— De fapt, ziseră cîţiva, o să fie un spectacol curios. Să-l lăsăm să treacă.

— Ei, hai, strigă Fernando, şovăiţi ? Daţi înapoi ? Ah, ticăloşilor ! Laşilor !

Şi un nou strigăt de durere dovedi că spada tînărului muşcase în carne vie.

Se iscă din nou un alt tumult şi se auzi cum se freacă spadele una de alta.

— Nu-l ucideţi ! Nu-l ucideţi ! strigă don Iñigo, desperat. E important să-l prind viu.

— Viu ! strigă Fernando. Nu cumva unul dintre voi a zis că o să mă prindă viu ?

— Da, eu ! strigă marele judecător de jos.

— Cine eu ? întrebă Fernando.

— Eu, don Iñigo.

Don Fernando simţi o înfiorare în tot trupul.

— Îţi recunoscusem glasul, murmură el, înainte de a-ţi spune numele.

Apoi tare :

— Ce vreţi de la mine ? Urcaţi, dar singur.

— Cavaleri, zise don Iñigo, lăsaţi-mă să trec.

În glasul marelui judecător se deslușea un accent atît de poruncitor, încît ficcare se dădu la o parte, lipindu-se de zid pe scara îngustă.

Don Iñigo începu să urce treaptă cu treaptă ; pe fiecare zăcea un rănit sau un mort.

Trecînd peste zece cadavre, ajunse pînă la palierul etajului întîi unde îl aştepta don Fernando.

Tînărul avea braţul stîng înfăşurat în mantia din care şi făcuse scut. Hainele îi erau sfîşiate, iar sîngele îi curgea din două sau trei răni.

— Ce vreţi de la mine, îl întrebă el pe don Iñigo, domnia voastră care m-aţi înfricoşat mai mult cu un singur cuvînt, decît cei de colo cu armele lor ?

— Ceea ce vreau, zise marele judecător, este să-mi dai spada.

— Spada mea ? răspunse don Fernando izbucnind în rîs.

— Ceea ce vreau, continuă don Iñigo, este să renunţi să te aperi şi să te recunoşti prizonierul meu.

— Cui i-aţi făgăduit să înfăptuiţi o asemenea minune ?

— Regelui.

— Ei bine, întoarceţi-vă la rege şi spuneţi-i că aţi fost însărcinat cu o misiune cu neputinţă de îndeplinit.

— Dar ce speranţe ai ? Ce vrei, sărman smintit ?

— Să mor ucigînd !

— Atunci, ucide ! zise marele judecător înaintînd spre tînăr.

Don Fernando făcu un gest de ameninţare, apoi, lăsă spada în jos :

— Nu vă amestecaţi în afacerea asta, zise el. Lăsaţi-o să se termine între mine şi cei ce au început-o. N-o să iasă nimic bun pentru domnia voastră, v-o jur ! Şi cu toate astea, pe legea mea de gentilom, aş fi desperat să vi se întîmple o nenorocire.

Don Iñigo făcu un pas înainte.

— Spada dumitale ! zise el.

— V-am spus că e zadarnic s-o ceri şi aţi văzut că e primejdios să vrei s-o iei.

— Spada dumitale ! repetă don Iñigo făcînd încă un pas spre don Fernando.

— Cel puţin trageţi-o din teacă pe a domnici voastre! strigă tînărul.

— Ferească sfîntul să te ameninţ în vreun fel, don Fernando. Nu, vreau să te conving cu vorba bună. Te rog. dă-mi spada.

— Niciodată !

— Te rog, don Fernando !

— Ce putere ciudată exercitaţi asupră-mi, strigă tînărul. Dar n-o să v-o dau.

Don Iñigo întinse mîna.

— Spada dumitale !

Urmă o clipă de tăcere, în timpul căreia marele judecător căută să exercite asupra lui Fernando acel ciudat privilegiu al fascinării pe care-l exercitase asupra lui din prima zi cînd îl văzuse.

— Cînd mă gîndesc, şopti tînărul, că propriu-mi părinte nu m-a putut face să vîr spada în teacă, la loc, cînd mă gîndesc că mă simt puternic ca un taur rănit şi că pot rupe în bucăţi un regiment întreg, iar domnia voastră, dezarmat, n-aveţi decît să rostiţi un cuvînt !

— Dă-mi-o ! zise don Iñigo.

— Dar să ştiţi că doar domniei voastre mă predau, că doar domnia voastră îmi inspiraţi teamă şi totodată respect, şi doar la picioarele domniei voastre, nici măcar la cele ale regelui, depun spada aceasta roşie de sînge de la mîner pînă la vîrf.

Şi depuse umil spada la picioarele lui don Iñigo.

Marele judecător o ridică de jos.

— Bine, zise el, şi cerul mi-e martor că în ocazia asta, don Fernando, dumneata fiind acuzatul iar eu judecătorul aş fi preferat să schimb cu dumneata şi că aş suferi mai puţin de primejdia ce te aşteaptă, decit de durerea pe care o simt !

— Şi ce aveţi de gînd să faceţi cu mine ? întrebă Fernando, încruntînd sprînceana.

— O să-mi dai cuvîntul că n-o să încerci să fugi, că o să te duci la închisoare şi o să aştepţi acolo hotărîrea regelui ?

— Bine, aveţi cuvîntul meu.

— Urmează-mă.

Şi don Iñigo se apropie de scară :

— Faceţi loc ! zise el, şi nimeni să nu insulte prizonierul. De acum e în paza onoarei mele.

Toţi se retraseră. Marele judecător urmat de don Fernando coborî scara udă de sînge.

Ajuns la uşă, tînărul aruncă în jur o privire dispreţuitoare. Atunci, în pofida recomandărilor lui don Iñigo, se auziră mormăituri şi glasuri ameninţînd. Don Fernando păli şi se repezi spre o spadă scăpată din mînă de un cavaler ucis.

Dar don Iñigo nu făcu decît un gest.

— Am cuvîntul dumitale, zise el.

— Şi vă puteţi baza pe el, zise prizonierul înclinîndu-se.

Şi unul coborî în oraş ca să meargă la închisoare, iar celălalt traversă Piaţa de los Algibes, ca să se întîlnească cu regele, la palatul Alhambra.

Regele aştepta întunecat şi mut, plimbîndu-se prin Sala celor două surori, cînd îi fu anunţat marele judecător.

Se opri ridicînd capul şi privi spre uşă.

Don Iñigo se ivi.

— Maiestatea voastră să-mi îngăduie să-i sărut mîna.

— De vreme ce mi te înfăţişezi din nou înseamnă că vinovatul e arestat ?

— Da, Sire.

— Unde este ?

— Acum trebuie să fie la închisoare.

— L-ai trimis acolo sub pază bună ?

— Cea mai bună pe care am izbutit s-o găsesc : cuvîntul lui de onoare.

— Te-ai încrezut în cuvîntul lui ?

— Maiestatea voastră uită un lucru : cuvîntul de onoare al unui gentilom e lanţul cel mai sigur cu care poate fi legat.

— Bine, zis don Carlos, o să mă însoţeşti astă-seară la închisoare. Am ascultat plîngerea tatălui, trebuie să ascult şi apărarea fiului.

Don Iñigo se înclină.

— Şi cu toate acestea, murmură regele, ce-o să poată spune în apărarea lui, un fiu care şi-a lovit tatăl ?

XV

Înaintea deznodămîntului

Ziua, şi aşa bogată în evenimentele pe care le pregătea, făgăduia noi amănunte pentru curiozitatea publică, mai înainte ca soarele ce răsărise înapoia piscurilor scînteietoare ale sierrei Nevada să asfinţească după culmile întunecate ale sierrei Morena.

După cum am spus, în timp ce don Iñigo se ducea la palat, Fernando, prizonier pe cuvînt de onoare, se ducea la închisoare, cu capul sus, mîndru, nu ca un învins, ci ca un învingător, deoarece socotea că nu fusese înfrînt.

Deci el cobora spre oraş, urmat de o parte a celor ce asistaseră la lupta cumplită pe care o dusese, dar deoarece don Iñigo ceruse ca prizonierul să nu fie insultat, iar mai elocvent decît recomandarea marelui judecător în nobila inimă spaniolă vorbea admiraţia pe care o stîrneşte unui popor curajos curajul, cei ce-l însoţeau păreau să-i facă mai curînd un cortegiu onorabil decît o escortă ruşinoasă.

La cotitura urcuşului spre Alhambra, don Fernando întîlni două femei voalate. Amîndouă se opriră, scoţînd un strigăt de surpriză şi de bucurie. Şi el se opri pe de o parte din cauza acestui strigăt, pe de altă parte simţind atracţia

ce freamătă în noi nu numai atunci cînd întîlnim o ființă iubită, ci și uneori cînd ne ducem s-o vedem.

Dar pînă să se întrebe cine sînt cele două femei spre care afecțiunea lui se îndrepta instinctiv, una dintre ele îi săruta mîinile, iar cealaltă, cu brațele întinse, îi rostea numele.

— Ginesta ! Doña Flor ! murmură la rîndu-i don Fernando, în timp ce aceia care-l însoțeau pe tînăr din Piața de los Algibes și voiau să-l însoțească pînă la închisoare, se opreau, cu respectul pe care-l arată mulțimea față de marile nefericiri.

Oprirea fu scurtă. Fernando schimbă doar cîteva cuvinte cu Ginesta și cîteva priviri cu doña Flor.

Apoi cele două fete își continuară drumul spre Alhambra, iar don Fernando, spre închisoare.

Se înțelege ce avea să facă Ginesta la palat : prevenită de doña Flor în legătură cu primejdia ce-l pîndea pe don Fernando, ea voia să-și încerce pentru a doua oară puterea asupra lui don Carlos.

Numai că, de data aceasta, ea nu mai avea pergamentul care-i atesta originea, nici milionul pe care-l plătise drept zestre mînăstirii.

Presupunînd că regele Spaniei avea memoria slabă cum o au de obicei regii, fata nu mai era pentru fratele ei, ca pentru toată lumea de altfel, decît sărmana țigăncușă Ginesta.

Dar ceea ce-i rămînea era inima ei din care fata nădăjduia să scoată destule rugăciuni și lacrimi ca să-l înduplece pe don Carlos, oricît de rece și de inaccesibil era regele.

Ginesta însă nu se temea decît de un lucru : că nu va putea ajunge pînă la rege.

Mare-i fu bucuria cînd numele ei o dată rostit, uşa i se deschise înainte.

Doña Flor tremurînd şi punîndu-şi singura speranţă în Ginesta, aştepta la uşă.

Fata îl urmă pe cel ce o introduse la rege. Acesta deschise încetişor uşa camerei transformată în cabinet de lucru, se dădu în lături ca s-o lase pe fată să treacă şi, fără s-o anunţe, închise uşa în urma ei.

Don Carlos se plimba cu paşi mari, ţinînd capul în piept şi privind fix în jos. Se părea că jumătate din povara lumii apăsa asupra acestui Atlas de nouăsprezece ani.

Ginesta puse un genunchi in pămînt şi rămase în poziţia aceasta cîteva clipe, fără ca regele să-şi dea măcar seama că ea e acolo. În sfîrşit, el ridică privirea, se uită distrat spre ea, apoi, tot mai întrebător şi i se adresă :

— Cine eşti ?

— Nu mă mai recunoaşteţi, Sire ? zise fata. În cazul acesta sînt tare nefericită.

Atunci don Carlos cu o sforţare păru să-şi adune amintirile. Privirea lui în unele clipe părea să desluşească mai uşor în viitor, decît să citească în trecut.

— Ginesta ! zise el.

— Da, da, Ginesta, şopti fata.

— Ştii tu că azi sau mîine, dacă nimic nu-l întîrzie, soseşte mesagerul de la Frankfurt ? întrebă regele oprindu-se în faţa ei.

— Ce mesager ?

— Cel care va veni să mă anunţe al cui, al lui Francisc I sau al meu, este acum imperiul.

— Să dea Domnul să fiţi domnia voastră, Sire ! zise fata.

— Ah, dacă am să fiu împărat ! strigă don Carlos, la început o să recuceresc Neapolul pe care l-am făgăduit papei, Italia pe care am cedat-o Franței, Sardinia pe care...

Dar își dădu seama că își exprimă cu glas tare gîndurile ce-l frămîntau și că nu e singur.

Își trecu o mînă peste frunte.

Ginesta profită de acest moment de tăcere.

— Dacă veți fi împărat, îl veți ierta, Sire ? zise ea.

— Pe cine să iert ?

— Pe Fernando, pe care-l iubesc și pentru care o să mă rog pînă la sfîrșitul zilelor mele.

— Pe fiul care și-a pălmuit părintele ? întrebă don Carlos cu glas aspru.

Ginesta lăsă capul în jos.

Ce putea face în fața unei astfel de acuzații și mai ales a unui astfel de acuzator, biata copilă, decît să lase capul în jos și să plîngă ?

Lăsă capul în jos și plînse.

Don Carlos o privi cîteva clipe și poate că ghinionul ei fu acela că nu îndrăzni să ridice ochii, fiindcă ar fi surprins cu siguranță în privirea regelui o sclipire de milă, deși foarte rapidă.

— Mîine, zise el, vei ști, împreună cu tot orașul Granada, hotărîrea mea în această privință. Pînă atunci, rămîi la palat.

Ginesta simți că orice rugăminte din parte-i e zadarnică și se ridică șoptind :

— Sire, nu uitați că deși în fața oamenilor vă sînt străină, în fața Domnului vă sînt soră !

Don Carlos făcu un gest cu mîna.

Fata ieși.

Doña Flor aştepta la uşă şi Ginesta îi povesti cele petrecute între ea şi rege.

În acea clipă trecu un uşier ce-l căuta pe marele judecător din partea regelui, iar cele două fete îl urmară, nădăjduind să afle ceva prin intermediul lui don Iñigo.

In acest timp, Mercedes, rugîndu-se în camera ei, aştepta cu tot atîta nelinişte ca Ginesta şi Flor. Ea se mutase în vechiul ei apartament. Oare nu în camera aceasta venea Fernando s-o viziteze pe vremea cînd era proscris, dar liber ? Sărmana mamă ajunsese să socotească fericite vremurile acelea de teamă, de nelinişti şi de înfiorări.

Cel puţin atunci îi rămînea îndoiala.

Acum îndoiala pierise, nădejdea se stinsese.

Pe Beatriz şi Vicente îi trimisese după veşti.

Veştile soseau iute, una după alta, tot mai cumplite.

La început, Mercedes nădăjduise că Fernando se va refugia din nou în munţi.

„Odată ajuns în munţi, îşi zicea ea, o să coboare în vreun port şi o să se îmbarce fie pentru Africa, fie pentru Italia".

N-o să-şi mai vadă fiul, dar cel puţin îl va şti viu !

Pe la ora unu află că, nemaivoind să fugă din faţa urmăritorilor, se oprise în Piaţa de los Algibes.

La ora două află că Fernando se lupta în Turnul Vela şi că ucisese şi rănise opt sau zece oameni.

La ora trei află că se predase lui don Iñigo şi că se constituise prizonier pe cuvînt de onoare şi fără pază.

La ora patru află că regele îi făgăduise marelui judecător să nu rostească sentinţa fără să-l interogheze el însuşi pe acuzat.

La ora cinci află că regele îi spusese Ginestei că a doua zi, împreună cu tot oraşul, o să afle sentinţa.

Deci a doua zi urma să se rostească sentința. Dar care avea să fie sentința ?

În timpul serii, un zvon cumplit ajunse la ea.

Se spunea în oraș că regele îl chemase pe marele judecător și-i poruncise să pună să se construiască un eșafod în Piața de los Algibes.

Pentru cine era oare eșafodul ?

Regele vizitase închisorile împreună cu don Iñigo și acordase doar grațieri.

Deci pentru cine era eșafodul, dacă nu pentru don Fernando ?

Dar era oare adevărat că se dăduse un asemenea ordin?

Vicente își asumă sarcina de a afla un răspuns sigur: urma să vegheze toată noaptea, astfel că nimic n-avea să se întîmple fără știrea lui și fără s-o informeze pe stăpîna lui.

Pe la ora nouă el ieși din casă, dar după o oră se întoarse spunînd că-i fusese cu neputință să ajungă pînă în Piața de los Algibes.

Doñei Mercedes nu-i mai rămîne decît să aștepte, astfel că hotărî să-și petreacă noaptea rugîndu-se.

Glasul lugubru, care anunțase miezul nopții invitîndu-i pe locuitorii Granadei să doarmă liniștiți, se pierdea în văzduh, cînd doñei Mercedes i se păru că aude o cheie învîrtindu-se în broasca ușii pe care avea obiceiul să intre Fernando.

Se întoarse pivotînd pe genunchi și văzu deschizîndu-se ușa pe care intră un bărbat cu fața acoperită de borurile unei pălării mari, înfășurat într-o mantie lungă.

Doar fiul ei avea cheia acestei uși.

— Fernando ! Fernando ! strigă ea repezindu-se spre vizitatorul nocturn.

Dar se opri deodată dîndu-şi seama că bărbatul care intrase închizînd uşa după el, era cu un cap mai scund decît Fernando.

În acelaşi timp, necunoscutul îşi ridică pălăria şi lăsă mantia să-i cadă.

— Nu sînt Fernando, zise el.

Mercedes se dădu înapoi cu un pas.

— Regele ! bîigui ea.

Necunoscutul clătină din cap.

— Doamnă, nu sînt regele... cel puţin nu aici, zise el.

— Dar ce sînteţi, Sire ? întrebă Mercedes.

— Un confesor... Mărturisiţi că v-aţi înşelat soţul. E cu neputinţă ca un fiu să-şi pălmuiască tatăl.

Mercedes căzu în genunchi, întinzînd mîinile tremurătoare spre rege :

— Sire, strigă ea, Dumnezeu vă trimite ! Ascultaţi, o să vă spun totul.

La această primă mărturisire, regele răsuflă mai uşurat.

— Ascult, zise el cu glas tăios şi poruncitor.

— Sire, o să vă povestesc lucruri care cu greu se aud din gura unei femei, deşi sînt departe de a fi atît de vinovată cît pot să par la prima vedere.

— Vorbiţi cu încredere, doña Mercedes, răspunse don Carlos pe un ton ceva mai blînd, vă asigur că nici o taină încredinţată urechii unui preot nu va fi păstrată cu mai multă sfinţenie decît cea pe care o s-o încredinţaţi regelui.

— Vă mulţumesc, Sire ! zise Mercedes. Am fost crescută împreună cu fiul unui prieten al tatălui meu, aşa cum cresc un frate şi o soră, fără să bănuiesc vreo clipă că există pe lume alt sentiment decît dragostea frăţească, pînă cînd o discuţie de interese financiare îi făcu să se certe pe cei doi prieteni pe care i-ai fi crezut de nedespărţit.

Dar lucrurile nu se opriră aici. O cerere de bani urmă acestei certe. Cine greşea ? Cine avea dreptate ? Nu ştiu, dar ceea ce ştiu e că tatăl meu plăti suma cerută şi părăsi Sevilla unde locuia stabilindu-se la Córdoba, ca să nu mai stea în acelaşi oraş cu omul ce-i fusese prieten şi-i devenise acum duşman de moarte.

Această ruptură între părinţi îi despărţi pe copii.

Aveam pe atunci abia treisprezece ani, iar cel pe care-l numeam fratele meu era mai vîrstnic. Nu ne spusesem niciodată că ne iubim, poate că niciodată nu gîndisem lucrul acesta, cînd despărţirea neaşteptată, hotărîtă şi săvîrşită dintr-o dată, ne făcu să vedem limpede în inimile noastre.

Ceva sîngeră adînc în noi : era prietenia devenită dragoste, care fu sfărîmată deodată sub mîna părinţilor noştri.

Ei or fi fost oare îngrijoraţi din pricina aceasta ? Ştiau răul pe care ni-l făceau ? Cred că nici măcar nu bănuiau, dar dacă ar fi bănuit, ura lor devenise prea acerbă ca să le pese cîtuşi de puţin de influenţa ce putea s-o aibă asupra dragostei noastre.

Familiile noastre se pomeniră deci despărţite şi prin ură şi prin distanţă. Dar jurarăm cu ocazia unei ultime întîlniri că nimic n-o să ne despartă.

Şi într-adevăr, ce aveam noi de-a face, noi, sărmani tineri care crescusem unul lîngă celălalt, cu ura părinţilor noştri ?

Mercedes păru să aştepte, pentru a continua, un cuvînt de încurajare al regelui, dar acesta răspunse :

— Nu ştiu ce e dragostea, doamnă, fiindcă n-am iubit niciodată.

— Atunci, Sire, zise Mercedes abătută, sînt tare nefericită şi n-o să înţelegeţi nimic din ce mai am să vă spun.

— Scuzați-mă, señora, deoarece sînt judecător, rege sînt din copilărie, și știu ce înseamnă justiția.

Mercedes continuă :

— Ne ținurăm de cuvînt. Însăși despărțirea ne favoriza dragostea, despre care, de altfel, părinții noștri nu știau nimic. Casa tatălui meu, la Córdoba, era așezată lîngă Guadalquivir ; camera mea, cea mai greu accesibilă din casă, avea o fereastră cu grilaj care dădea spre fluviu. Cel pe care-l iubeam cumpără o barcă și, deghizat în pescar, lipsea de trei ori pe lună din Sevilla sub pretextul că vînează în munți, venind să-mi spună că mă iubește și să audă din gura mea că-l iubesc.

La început, nădăjduisem că ura aceasta între familiile noastre se va potoli, ea însă crescu întruna.

Cel ce mă iubea încercă totul ca să mă facă să fug cu el.

Mă împotrivii.

Atunci fu cuprins de o desperare cumplită. Întîlnirile nocturne care, la început, îl făceau fericit, nu-i mai ajunseră.

Războiul dintre creștini și mauri era mai înverșunat ca oricînd.

Într-o seară, cel ce mă iubea mă vesti că, sătul de viață, se duce să moară.

Plînsei, fără să cedez însă, iar el plecă.

Vreme de un an nu l-am mai văzut, dar în acest răstimp zvonurile cu privire la faptele lui ajunseră pînă la mine atît de răsunătoare, încît dacă l-aș fi putut iubi mai mult, dragostea mea ar fi fost sporită de curajul și gloria lui.

Veștile acestea, în cea mai mare parte a timpului ne erau aduse de un tînăr care luase parte împreună cu el la luptele despre care povestea și înfruntase acele primejdii.

Acest tînăr, camaradul lui de arme, era fiul unui prieten al tatălui meu şi se numea Ruiz de Torrillas...

Regele asculta cu o privire întunecată, tăcut şi nemişcat ca o statuie. Doña Mercedes îndrăzni să ridice ochii spre el, încercînd să ghicească în privirea lui dacă trebuie să povestească mai repede sau mai rar.

Don Carlos înţelese întrebarea mută.

— Continuaţi, zise el.

— Atenţia cu care ascultam relatările lui don Ruiz, graba cu care veneam cînd mă vesteau că a venit, îl făcură să creadă fără îndoială că simpatia aceasta i-o arătam lui, în timp ce ea se transmitea în întregime de la cel prezent la cel absent. Astfel, vizitele lui deveniră mai dese şi, în lipsa glasului, ochii lui don Ruiz începură să-mi încredinţeze tainele inimii sale.

De atunci, oricît aş fi suferit nemaiauzind vorbindu-se de cel căruia îi consacram toate gîndurile, încetai să mai cobor cînd venea don Ruiz.

De altfel, el însuşi încetă în curînd să mai vină, armata din care făcea parte fiind ocupată la asediul Granadei.

Într-o zi aflarăm că Granada fusese cucerită.

Era o mare bucurie pentru noi, în calitate de creştini, să aflăm că oraşul, capitala maurilor, trecuse în mîinile regilor catolici. Dar la mine o veche tristeţe umbrea orice bucurie, iar în ce-l priveşte pe tata, vestea aceasta îi sosea într-un noian de noi necazuri.

Ceea ce mai rămînea din averea noastră provenea de la prima lui soţie şi aparţinea unui fiu, un fel de aventurier pe care lumea îl credea mort şi pe care abia îl cunoşteam, deşi eram soră-sa.

Acest fiu apăru din nou și își ceru averea.

Tatăl meu nu voi decît să i se acorde răgazul trebuincios ca să-i încheie conturile ; mă preveni însă că după ce i le va fi prezentat, vom fi ruinați cu totul.

Crezui că sosise momentul potrivit. Rostii la întîmplare cîteva cuvinte despre acest vechi prieten cu care rupsese legăturile, dar la primele mele cuvinte, privirea i se aprinse.

Tăcui.

Ura la el se întețea de la orice nouă durere.

În noaptea care urmă, neputînd dormi, stăteam pe balconul ce dădea spre fluviu. Grilajul camerei mele era deschis, fiindcă mi se părea că respir rău printre barele de fier.

Topirea zăpezilor umflase Gualdalquivirul care curgea aproape la picioarele mele. Urmăream cu privirea îndreptată spre cer norii rătăcitori pe care un vînt capricios îi făcea să se modifice de douăzeci de ori într-un sfert de oră, cînd, în întunericul ce plutea deasupra fluviului, văzui o barcă venind, condusă de un singur pescar. Mă retrăsei să nu fiu văzută, cu gîndul să-mi reiau locul după ce pescarul va fi trecut, dar deodată o umbră se ivi acoperind stelele de pe cer și văzui un bărbat trecînd peste balustrada balconului. Scosei un țipăt de spaimă, dar un glas bine cunoscut îmi răspunse :

„Sînt eu, Mercedes. Liniște !“

El era, într-adevăr. Ar fi trebuit să fug, dar nici măcar nu-mi trecu prin minte. Căzui pe jumătate leșinată în brațele lui. Cînd îmi venii în fire, vai, nu-mi mai aparțineam, Sire !

Nefericitul nu venise să înfăptuiască fărădelegea aceasta, ci ca să mă vadă pentru ultima oară şi să-şi ia rămas-bun. Pleca împreună cu genovezul Cristofor Columb într-o călătorie urmărind descoperiri geografice. Mă zărise de departe cum stăteam în balcon, iar retragerea mea în casă îi îngăduise să intre. Niciodată nu găsise grilajul deschis, acum intra pentru prima oară în camera mea.

Atunci începu din nou să insiste să mă determine să-l urmez. Dacă voiam să-l însoţesc în aventura în care se avînta, avea să obţină învoire de la Columb să mă îmbarc deghizată în bărbat. Dacă preferam orice alt loc din lume oricare era bun, cu condiţia să fie împreună cu mine.

Refuzai.

Înainte de a se face ziuă plecă. Ne luarăm rămas bun pentru totdeauna. Cel puţin aşa credeam.

În curînd îmi dădui seama că sîntem nefericiţi de-a binelea : eram mamă.

Îi trimisei vestea fatală dorind şi temîndu-mă să fi plecat şi aşteptai în singurătate şi lacrimi ce avea să hotărască soarta în legătură cu mine.

Neprimind nici un răspuns, îl credeam rătăcind în drum spre lumea necunoscută ce-l face nemuritor pe Columb, dar într-o noapte auzii la fereastră semnalul care-i vestea prezenţa.

Crezui că mă înşelasem şi, tremurînd, mai aşteptai.

Cuprinsă de o bucurie uriaşă, mărturisesc că mă repezii la fereastră şi o deschisei.

El era acolo, în barcă, întinzîndu-mi braţele. Plecarea lui Columb fusese amînată şi străbătuse o parte a Spaniei ca să mă mai vadă pentru ultima oară sau să mă ia cu el.

Vai, nefericirea noastră îl făcea să tragă nădejde că o să fiu de acord să-l urmez.

Mă împotrivii, fiind ultima consolare, singurul tovarăș al tatălui meu ce sărăcise. Eram hotărîtă să-i spun totul, să-i îndur mînia, dar să nu-l părăsesc.

Noaptea aceea a fost cumplită, Sire ! Și nici măcar nu se mai putea repeta.

Plecarea lui Columb era fixată pentru 3 august, iar el venise cu o iuțeală minunată, și la fel de repede trebuia să se întoarcă și să ajungă la vreme.

Vai, Sire, nu vă pot spune cît a insistat, cît s-a rugat, cît m-a implorat în noaptea aceea ! De douăzeci de ori a coborît în barcă, apoi a urcat în balcon. Cînd urcă ultima oară, mă cuprinse în brațe și voi să mă ia cu sila. Strigai, chemai în ajutor. Se auzi zgomotul făcut de cineva care se scula și venea la mine. Trebuia să fugă, de nu, avea să fie descoperit.

Se repezi pentru ultima oară în barcă, iar eu simțind că inima lui se desparte de a mea, căzui jos. Acolo mă găsi Beatriz...

Și aproape la fel de emoționată, la fel de prăbușită cum fusese în noaptea aceea, frîngîndu-și brațele și izbucnind în hohote Mercedes se prăbuși în fotoliu.

— Liniștiți-vă, doamnă, spuse grav și rece don Carlos. Vă pun la dispoziție întreaga noapte.

Se făcu o tăcere în timpul căreia nu se mai auziră decît gemetele doñei Mercedes. Regele era atît de nemișcat încît părea o statuie, și atît de stăpîn pe sine, încît nici măcar nu i se auzea respirația.

— Și plecă ! îngăimă Mercedes. Iar după trei zile, don Francisco de Torrillas, prietenul tatii, veni la noi. Îi ceru

părintelui meu o întîlnire tainică, avînd de discutat, zicea el, un lucru de cea mai mare importanţă.

Cei doi se închiseră într-o cameră.

Don Francisco venea în numele său şi al fiului său să ceară tatii mîna mea.

Nimic nu-l putu face pe tata mai fericit, numai că un scrupul îl reţinea.

— Ştii, îl întrebă pe prietenul său, care-i situaţia averii mele ?

— Nu, dar nu mă interesează.

— Sînt ruinat, zise tata.

— Cum aşa ?

— Ruinat cu desăvîrşire.

— Cu atît mai bine ! răspunse prietenul său.

— Cum adică ?

— Sînt bogat şi pentru tine şi pentru mine şi oricît de scump ai preţui comoara pe care ne-o dai, o pot plăti.

Tata îi întinse mîna lui don Francisco.

— Îl autorizez pe don Ruiz să se înfăţişeze la fiică-mea, zise el. Să vină cu consimţămîntul lui Mercedes şi Mercedes e a lui.

Petrecui trei zile cumplite. Tata, care nu bănuia cauzele bolii mele, venea zilnic să se intereseze de mine.

La zece minute după plecarea lui don Francisco, veni la mine şi-mi povesti ce se întîmplase. Apoi plecă anunţîndu-mi pentru a doua zi vizita lui don Ruiz.

Nu avui puterea să-i răspund. După ce plecă rămăsei zdrobită. Apoi treptat îmi revenii şi mă trezii faţă-n faţă cu situaţia mea, care mi se înfăţişă nu ca un spectru al trecutului, ci ca acela al viitorului.

Se înnoptă. În ciuda insistenţelor lui Beatriz să rămînă lîngă mine, o îndepărtai. În singurătate, cel puţin îmi rămîneau lacrimile.

De îndată ce se înnoptă şi se înstăpîni liniştea, mă dusei pe balconul unde fusesem atît de fericită şi, totodată, atît de nefericită.

Mi se părea că el avea să vină.

Niciodată nu-l chemasem cu mai multă înflăcărare, din adîncul inimii !

Dacă ar fi venit, iartă-mă, tată, de data aceasta, nu m-aş fi împotrivit, oriunde ar fi vrut să mă ducă, aş fi mers cu el, l-aş fi urmat peste tot.

O barcă se ivi. Un bărbat urca pe Guadalquivir cîntînd.

Nu era glasul lui, el ar fi venit în tăcere. Nu avea importanţă, încercai să mă amăgesc şi cu braţele întinse spre amăgirea mea, strigai fantomei pe care mi-o făurisem :

— Vino ! Vino !

Barca trecu. Fără îndoială, pescarul nu pricepu ce era cu glasul pe care-l auzea în întuneric, nici ce voia femeia ce se apleca spre el.

Cu toate acestea, el înţelese că în noapte se petrecea ceva dureros fiindcă, înainte de a ajunge la fereastra mea, se opri din cîntat şi nu continuă decît după ce trecu de ea.

Barca se făcu nevăzută şi rămăsei singură. În jurul meu se întindea tăcerea însufleţită în mijlocul căreia şi se părea că auzi respiraţia naturii.

Cerul înstelat se oglindea în apă. Parcă stăteam suspendată în aer, iar vidul mă atrăgea şi îmi dădea un fel de ameţeală. Eram atît de nefericită, încît mă gîndii să mor. De la gînd la faptă nu-i decît un pas...

Simţeam capul şi corpul aplecîndu-mi-se peste balcon, picioarele părăsind singure pămîntul.

Deodată mă gîndii la copilul meu.

Luîndu-mi viaţa, săvîrşeam nu numai o sinucidere, ci şi un asasinat.

Mă agăţai de balcon şi mă trăsei înapoi, închisei grilajul, aruncai cheia în fluviu, ca să nu cedez vreunei ispite desperate şi mă întorsei în cameră lăsîndu-mă să cad pe pat.

Încet şi dureros, orele se scurseră. Văzui ivindu-se zorile, auzii pe rînd trezindu-se toate zgomotele zilei.

Viaţa cotidiană reîncepea.

La ora unsprezece dimineaţa, Beatriz mi-l anunţă pe don Ruiz. Venea din partea tatălui meu.

Hotărîrea mea era luată, spusei să intre.

Era sfios şi totodată mulţumit.

Tata îi spusese că nu se îndoieşte defel că cererea lui va fi primită favorabil.

Dar, privindu-mă şi văzîndu-mă atît de palidă şi de îngheţată, începu să tremure, pălind şi el.

Ridicai privirea spre el, aşteptînd.

Nu avea glas şi o luă de la capăt de zece ori ca să-mi spună de ce vine.

În sfîrşit, îmi spuse că mă iubeşte demult, iar căsătoria noastră fusese stabilită între părinţii noştri, şi că nu mai trebuia decît consimţămîntul meu, pentru ca el să devină omul cel mai fericit de pe pămînt.

— Señor, îi răspunsei cu glas hotărît, fiindcă răspunsul meu era pregătit de mult, cinstea pe care mi-o propuneţi nu poate fi primită de mine.

Din palid se făcu livid.

— De ce, Dumnezeule ? întrebă el.

— Iubesc alt bărbat iar peste şapte luni voi fi mamă!

Se clătină, gata să cadă.

Era ceva atît de desperat în mărturisirea aceasta făcută unui bărbat pe care îl văzusem abia de cinci, şase ori, căruia nici măcar nu-i ceream să păstreze taina, de parcă, încrezîndu-mă în cinstea lui, era zadarnic să i-o cer, nu trebuia depusă nici o stăruinţă.

Se înclină în faţa mea, îmi apucă poala rochiei, o sărută fără să spună altceva decît cuvintele acestea :

— Dumnezeu să vă aibă în pază !

Rămăsei singură.

Mă aşteptam în fiecare clipă să-l văd ivindu-se pe tata şi tremuram la ideea că voi fi silită să-i dau o explicaţie, dar spre marea mea uimire, nu auzii vorbindu-se despre asta.

La ora cinei îi comunicai că sînt un pic indispusă şi-i ceream îngăduinţa să mănînc în camera mea.

Mi se dădu voie fără obiecţii sau comentarii.

Trecură trei zile.

În a treia zi, Beatriz mi-l anunţă din nou pe don Ruiz.

Ca şi prima oară, dădui ordin să fie poftit să intre. Modul în care mă părăsise la ultima noastră întrevedere mă mişcase adînc. Era ceva sublim în respectul pe care-l arătase unei sărmane fete pierdute.

Intră şi rămase lîngă uşă.

— Apropiaţi-vă, don Ruiz, spusei.

— Prezenţa mea vă miră şi vă stînjeneşte, nu-i aşa ? întrebă el.

— Mă miră, dar nu mă stînjeneşte, răspunsei, fiindcă simt în domnia voastră un prieten.

— Nu vă înşelaţi, zise, şi cu toate acestea v-aş fi scutit de prezenţa mea, dacă ea n-ar fi fost necesară liniştei domniei voastre.

— Explicați-mi, don Ruiz.

— N-am putut spune tatălui domniei voastre că m-ați refuzat ca soț, fiindcă ar fi cerut o explicație, iar cea pe care mi-ați dat-o mie nu i-ați fi dat-o și lui, nu-i așa ?

— Aș fi preferat să mor !

— Vedeți că trebuia să procedez așa cum am procedat.

— Și cum ați procedat ?

— Am spus că ați cerut cîteva zile ca să vă hotărîți și că doreați să fiți lăsată să petreceți aceste zile în singurătate.

— Deci, domniei voastre îi datorez liniștea ?

Se înclină.

— Ceea ce contează acum, e să mă credeți prietenul sincer al domniei voastre.

Îi întinsei mîna.

— O, da, prietene, cred, zisei.

— Atunci, răspundeți-mi fără să șovăiți, ca și prima oară.

— Întrebați-mă.

— Nădăjduiți să vă căsătoriți într-o zi cu cel pe care-l iubiți ?

— Cu neputință !

— Deci, a murit ? întrebă don Ruiz.

— Trăiește.

Sclipirea de bucurie din privire i se stinse.

— Ah, zise el, asta-i tot ce voiam să știu.

Și salutîndu-mă din nou, ieși oftînd.

Alte trei zile se scurseră. În acest răstimp nu ieșii din cameră și cu, excepția lui Beatriz, nimeni nu intră la mine.

În a patra zi, don Ruiz îmi fu anunțat din nou.

Aproape că-l aşteptam. Nu mă mai temeam să-l văd, era singurul meu confident şi înţelegeam că spusese adevărul cînd afirmase că mi-e prieten sincer.

Intră respectuos ca de obicei, şi se apropie doar cînd îi făcui semn.

Îi întinsei mîna, o luă şi o apropie uşor de buze.

Apoi, după o clipă de tăcere în timpul căreia mă privi cu mult interes, zise :

— N-am încetat nici o clipă să mă gîndesc la poziţia domniei voastre. E cumplită !

Eu oftai.

— Oricît aş vrea să vă ajut, continuă el, nu putem amîna la nesfîrşit răspunsul pe care trebuie să mi-l daţi.

— Vai, aşa e ! răspunsei.

— Aş putea spune că îmi retrag cererea în căsătorie. Aş accepta cu plăcere ruşinea de a lăsa să se creadă că ruina tatălui domniei voastre a dus la răcirea sentimentelor ce le nutream. Dar unde ar duce refuzul acesta ? La o amînare de două, trei luni doar. Într-o bună zi continuă el, va trebui ca tatăl domniei voastre şi lumea să afle în ce situaţie sînteţi, şi atunci... atunci veţi fi dezonorată !

— Şi ce să mă fac ? strigai.

— Să vă căsătoriţi cu un bărbat îndeajuns de devotat ca să vă fie soţ în ochii lumii şi doar frate faţă de domnia voastră.

— Dar unde să-l găsesc ? murmurai.

— Veneam să ţi-l ofer eu, Mercedes. Nu ţi-am spus că te iubesc ?

— Mă iubeşti, dar...

— Cînd eu iubesc, Mercedes, o fac cu toate puterile nu numai ale inimii, ci şi ale sufletului, iar abnegaţia face parte dintre aceste puteri.

Ridicai capul și mă trăsei înapoi aproape înfricoșată. Nu bănuisem că abnegația poate merge pînă acolo.

— Voi fi fratele tău, Mercedes, repetă el. Copilul tău va fi al meu și niciodată nu vom discuta nimic despre aceasta, îți dau cuvîntul meu de gentilom.

Îl privii cu îndoială, șovăind.

— Ei, hai, zise el, nu-i mai bine așa decît să te arunci pe fereastră ?

Rămăsei mută pentru o clipă, apoi căzui în genunchi înaintea lui.

— Frate, îi zisei, fie-ți milă de soția ta, și salvează onoarea tatălui meu !

Mă ridică, îmi sărută mîna și plecă.

După cincisprezece zile eram soția lui don Ruiz.

El s-a ținut de cuvînt ca un gentilom credincios, dar natura nu a acceptat înșelătoria aceasta și, deși don Ruiz a avut întotdeauna față de Fernando grija unui părinte, Fernando n-a avut niciodată față de don Ruiz sentimente filiale.

Acum, Sire, știți totul !

— Afară de numele adevăratului tată, zise regele, dar o să mi-l spuneți.

— Don Iñigo Velasco ! bîigui Mercedes.

— Bine, spuse don Carlos, știu tot ce voiam să știu.

Și grav, întunecat, ieși lăsînd-o pe femeie în genunchi și murmură.

— Știam eu că-i cu neputință ca un fiu să-și pălmuiască tatăl.

Încheiere

A doua zi, în zori, o mare mulțime de oameni se îngrămădea în Piața de los Algibes, în jurul unui eșafod ridicat în mijlocul pieții. Călăul, cu brațele încrucișate stătea lîngă eșafod. O taină plutea asupra orașului și se spunea că, pentru prima oară, regele avea să facă dreptate.

În mijlocul acestei mulțimi puteau fi recunoscuți maurii mai curînd după privirea înflăcărată, decît după costumul oriental. Ochii le străluceau de bucurie la ideea că vor vedea execuția unui gentilom care era *rico hombre* și creștin.

În clipa cînd din turnul Vela se anunță ora nouă dimineața, porțile palatului Alhambra se deschiseră, gărzile făcură zid înlăturînd mulțimea și silind-o să formeze un cerc mare în jurul eșafodului.

Apoi regele se ivi, privind îngrijorat printre pleoapele ce clipeau. Parcă ar fi căutat cu privirea, din obișnuință, un mesager așteptat de mult.

Mesagerul nesosind, privirea regelui se posomorî iarăși.

Lîngă rege mergea o fată voalată. Nu i se putea recunoaște chipul din cauza voalului ce-l acoperea, dar după costumul bogat și totodată sobru, se putea ghici că aparținea castei nobililor.

Dor Carlos înaintă prin mulțime și nu se opri decît la cîțiva pași de eșafod.

În urma lui se iviră marele judecător şi, la braţul lui, doña Flor. Zărind eşafodul, amîndoi se opriră şi nu s-ar fi putut spune care dintre ei, tatăl sau fiica, păli mai tare.

Regele se întoarse să vadă dacă e urmat de marele judecător şi, văzînd că acesta se oprise sprijinind-o pe fiică-sa gata amîndoi să cadă, trimise un ofiţer să-i spună să vină la el.

În acelaşi timp, din partea opusă două persoane străbăteau mulţimea : don Ruiz şi doña Mercedes.

Fiecare dintre ei cu o expresie diferită pe chip, privi spre eşafod.

Nici cinci minute nu trecuseră, cînd se iviră sub paza gărzilor don Fernando şi don Ramiro, cei doi rivali. Don Fernando fusese arestat cu o zi înainte, după cum am spus, iar don Ramiro, primind ordin, se predase singur.

Toţi actorii dramei ale cărei prime patru acte se jucaseră, erau adunaţi pentru ultima scenă. Se făcu tăcere, iar lumea aştepta deznodămîntul necunoscut, căruia prezenţa călăului îi dădea o semnificaţie tainică dar cumplită.

Don Carlos ridicînd capul privi pentru ultima oară spre poarta maură şi, văzînd că nimic nu vine dintr-acolo, îşi opri privirea asupra lui don Iñigo care, sub apăsarea ei, simţi că-l trec fiorii.

— Don Iñigo Velasco de Haro, zise el cu un glas atît de pătrunzător, încît, deşi nu depăşi diapazonul obişnuit, fu auzit de toţi, de două ori, fără să vă sprijiniţi cererea pe nici un motiv, mi-aţi cerut viaţa unui om care meritase moartea. Nu mai sînteţi mare judecător al Andaluziei.

Un murmur trecu de la actorii acestei scene în mulţime, şi don Iñigo schiţă un gest voind să înainteze spre rege, şi, fără îndoială, să se justifice.

— Nu mai sînteţi mare judecător al Andaluziei, continuă don Carlos, dar sînteţi conetabil al regatului. Cel ce ţine rău cîntarul dreptăţii, poate trage cu curaj sabia războiului.

— Sire ! murmură don Iñigo.

— Tăcere, conetabile, îl întrerupse don Carlos, n-am terminat. Don Ruiz, continuă el, vă ştiam de multă vreme drept unul dintre cei mai nobili gentilomi ai statelor mele spaniole. De ieri, vă cunosc ca pe una dintre inimile cele mai nobile din lume.

Don Ruiz se înclină.

— Domnia voastră sînteţi mare judecător al Andaluziei, în locul lui don Iñigo. Aţi venit ieri să-mi cereţi dreptate pentru insulta pe care aţi suferit-o. Faceţi-vă dreptate singur.

Don Ruiz tresări.

Doña Mercedes păli.

— Don Fernando, continuă regele, eşti vinovat de două ori : o dată te-ai răsculat împotriva legilor societăţii şi te-am iertat. A doua oară te-ai răsculat împotriva legilor firii şi de data aceasta, socotindu-mă neputincios să pedepsesc o crimă atît de mare, îi las celui jignit grija iertării sau a pedepsei. Dar în orice caz, începînd din această clipă, te şterg din rîndurile gentilomilor, îţi retrag titlul de *rico hombre* şi te las nu atît de curat, din păcate, ci de sărac, de singur, de gol ca în ziua cînd ai venit pe lume ! Ginesta, continuă regele, tu nu mai eşti ţiganca de la hanul *La Regele maur*, nici călugăriţa de la mînăstirea Bunei Vestiri, ci eşti ducesă de Carmóna, marchiză de Montefrío, contesă de Pulgar ; eşti nobilă de rangul întîi şi rangul acesta îl poţi da, cu numele tău, soţului tău, chiar dacă l-ai lua din popor, dintr-un trib maur sau de pe eşafod.

Apoi întorcîndu-se spre don Ramiro.

— Don Ramiro, zise el, eşti liber. Ai fost provocat şi n-ai putut face altfel decît să răspunzi provocării. Dar luptînd, ai cinstit bătrîneţea, adică tot ce e mai demn de respect pe pămînt. Nu te pot face mai bogat decît eşti, dar în amintirea mea, la numele tău îl voi adăuga pe cel de Carlos, iar în stema familiei vei include leul Burgundiei. Acum să se facă dreptate sau să fie răsplătiţi toţi ! Începeţi, don Ruiz, mare judecător al regatului.

Se făcu tăcere. Toate privirile se întoarseră spre don Ruiz, toţi ascultară cu atenţie şi iată ce auziră :

Doña Mercedes. pînă atunci nemişcată ca o statuie, păru să-şi desprindă cu greu picioarele de pămînt şi traversînd încet şi solemn distanţa care o despărţea de soţul ei ce stătea în picioare cu braţele încrucişate zise :

— Domnule, în numele a tot ce-i mai sfînt în cer şi pe pămînt, mama vă cere iertare pentru fiul ei !

În inima şi pe chipul lui don Ruiz, vreme de o clipă avu loc o luptă tăcută.

Apoi coborî o mînă, o puse pe capul lui Mercedes şi rosti cu un glas de o nesfîrşită blîndeţe :

— Îl iert !

Un murmur trecu prin mulţime. Fernando păli îngrozitor şi căută o armă ; dacă şi-ar fi găsit pumnalul bască poate că mai curînd s-ar fi înjunghiat decît să primească iertarea din partea bătrînului.

Dar tînărul era dezarmat şi păzit.

— E rîndul tău, ducesă de Carmona, zise don Carlos.

Ginesta se duse spre Fernando şi îngenunche înaintea lui ridicîndu-şi voalul.

— Don Fernando, te iubesc !, zise ea.

Tînărul scoase un strigăt, rămase o clipă zăpăcit parcă, o privi îndelung pe doña Flor şi întinse braţele spre Gi-

nesta care, bucuroasă cum nu mai fusese pînă atunci, se aruncă la pieptul lui.

— Ducesă de Carmona, marchiză de Montefrío, contesă de Pulgar, îl iei de soţ pe condamnatul Fernando care n-are nici nume, nici rang, nici avere ? întrebă don Carlos.

— Îl iubesc, Sire, îl iubesc ! repetă Ginesta.

Şi silindu-l pe Fernando să se încline, căzu în genunchi împreună cu el înaintea regelui.

— Bine, zise don Carlos, un rege îşi respectă cuvîntul dat. Ridică-te, duce de Carmona, marchiz de Montefrío, conte de Pulgar, grande de Spania de rangul întîi, mulţumită soţiei tale, soră şi fiică de rege !

Apoi, fără să le lase timp actorilor şi spectatorilor să-şi revină din uimire, continuă :

— E rîndul tău, don Ramiro !

Don Ramiro, clătinîndu-se, străbătu la rîndu-i distanţa care-l despărţea de doña Flor, părîndu-i-se că înaintea ochilor lui pluteşte un nor de aur şi de purpură, şi că un cor de îngeri îi cîntă la ureche.

El puse un genunchi în pămînt în faţa fetei.

— De doi ani vă iubesc, doamnă, zise el. Don Ramiro de Ávila nu îndrăznea să v-o spună, dar în prezenţa regelui, naşul său, don Carlos de Ávila vă cere, umil, mîna.

— Señor, îngăimă doña Flor, cereţi-o tatălui meu.

— Astăzi eu vă sînt tată, doña Flor, zise don Carlos, şi dau mîna domniei voastre curierului dragostei.

Cele trei grupuri încă se mai aflau în poziţia de la început, cînd deodată se auzi mare vuiet dinspre poarta Judecăţii, apoi un călăreţ plin de praf, pe care, după costumul ce-l purta, don Carlos îl recunoscu a fi un gentilom german, se ivi fluturînd în mînă un pergament şi strigînd :

— Unde e regele ? Unde e regele ?

Don Carlos păli la rîndul său de parcă şi el, care tocmai împărţise dreptatea, urma să fie judecat.

— Unde e regele ? continua să strige cavalerul.

Iar lumea se dădea în lături din faţa lui.

Don Carlos făcu zece paşi înainte şi, cu glas hotărît, deşi chipu-i aproape livid îi trăda neliniştea, rosti :

— Aici sînt !

Calul se opri brusc înfiorîndu-se tot şi îndoind genunchii de oţel.

Toată lumea aştepta cu sufletul la gură.

Călăreţul se ridică în scări.

— Ascultaţi cu toţii, zise el, voi toţi ce sînteţi aici de faţă ! Ascultă, Granada ! Ascultă, Burgos ! Ascultă, Valladolid ! Ascultă, Spanie ! Ascultă, Europă ! Ascultă, lume ! Salut lui Carol Quintul, împărat ales ! Cinste domniei lui ! Slavă fiului său şi fiilor fiilor săi !

Şi, sărind de pe cal, căzu în genunchi şi înfăţişă pergamentul care atesta alegerea regelui don Carlos pe tronul imperial al Germaniei.

Don Carlos îl luă cu o mînă tremurătoare şi rosti cu un glas în care era însă cu neputinţă să deslueşti cea mai uşoară urmă de emoţie :

— Mulţumesc, duce de Bavaria, zise el. Nu voi uita că domniei voastre îi datorez această veste mare.

Apoi, întrucît spectatorii repetau cu strigăte puternice cuvintele mesagerului : „Slavă lui Carol Quintul ! Slavă fiului său ! Slavă fiilor fiilor săi !“ rosti ridicînd mîna :

— Domnilor, slavă Celui de sus, pentru că doar el e mare !

Cuprinsul

Căpitanul Richard

1. Un erou care nu e cel al povestirii noastre 7
2. Trei bărbaţi de stat 20
3. Gemenii 41
4. Ruinele de la Abensberg 55
5. Uniunea Virtuţii 67
6. Dacă s-ar fi ochit cu şase degete mai jos, regele Franţei s-ar fi numit Ludovic al XVIII-lea 84
7. Cinci victorii în cinci zile 95
8. Studentul şi trimisul plenipotenţiar 114
9. Palatul Schönbrunn 123
10. Iniţiatul 134
11. Execuţia 143
12. Retragerea 153
13. În pas obişnuit 165
14. Mărturisirea 176
15. Niprul 188
16. Coroana mea pentru un cal ! Richard III. Trei sute de milioane pentru Ney ! Napoleon 200
17. Întoarcerea 212
18. Drumul exilului 227
19. Lieschen Waldeck 236
20. Pastorul Waldeck 246
21. Privire în trecut 256
22. Vărul Neumann 270
23. Un cap pentru care se oferă răsplată 279
24. August Schlegel 287

I Sierra Nevada 295
II Don Iñigo Velasco de Haro 310
III Interiorul hanului „La Regele maur" 336
IV Povestirea 354
V Stejarul doñei Mercedes 364
VI Regele don Carlos 387
VII Palatul regilor mauri 408
VIII Asaltul 438
IX Ospitalitatea 447
X Cîmpul de luptă 453
XI Cheia 460
XII Fiul rătăcitor 467
XIII Blestemul 492
XIV Rîul și torentul 500
XV Înaintea deznodămîntului 515
Încheiere 535

Lei 22,50

ISBN 973-23-0044-2